

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 255

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

53. sējums

2010. gada 22. septembris

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi		
ATZINUMI		
Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja		
458. plenārā sesija 2009. gada 16. un 17. decembrī		
2010/C 255/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums"	1
2010/C 255/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā" (pašiniciatīvas atzinums)	10
2010/C 255/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Saskaņoti pasākumi, lai veicinātu pētnieku karjeras attīstību un mobilitāti Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums)	19
2010/C 255/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atbalstīt MVU pielāgošanos pārmaiņām pasaules tirgū" (pašiniciatīvas atzinums)	24
2010/C 255/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas aviācijas atbalsta programma" (pašiniciatīvas atzinums)	31
III <i>Sagatavošanā esoši tiesību akti</i>		
Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja		
458. plenārā sesija 2009. gada 16. un 17. decembrī		
2010/C 255/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tekstilmateriālu nosaukumiem un ar tiem saistīto tekstilizstrādājumu marķēšanu" COM(2009) 31 galīgā redakcija/2 – 2009/0006 (COD)	37

LV

<u>Paziņojums Nr.</u>	<u>Saturs (turpinājums)</u>	<u>Lappuse</u>
2010/C 255/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (pārstrādāta redakcija) – Mazās uzņēmējdarbības akta īstenošana" COM(2009) 126 galīgā redakcija – 2009/0054 (COD)	42
2010/C 255/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par Padomes Regulas (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās pārskatīšanu" COM(2009) 175 galīgā redakcija	48
2010/C 255/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Informācijas un sakaru tehnoloģiju neskartās zemes – stratēģija nākotnes un jauno tehnoloģiju pētniecībai Eiropā"" COM(2009) 184 galīgā redakcija	54
2010/C 255/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko uz laiku atliek kopīgā muitas tarifa autonomo nodokļu piemērošanu dažu rūpniecības ražojumu importam Madeiras un Azoru salu autonomajos apgabalos" COM(2009)370 galīgā redakcija – 2009/0004(CNS)	59
2010/C 255/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai "Labas pārvaldības veicināšana nodokļu lietās"" COM(2009) 201 galīgā redakcija	61
2010/C 255/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauna partnerība universitāšu modernizācijai – ES forums par dialogu starp universitātēm un uzņēmējdarbības jomu"" COM(2009) 158 galīgā redakcija	66
2010/C 255/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai"Par vēža apkarošanu – Eiropas partnerība"" COM(2009) 291 galīgā redakcija	72
2010/C 255/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas iniciatīvu Alcheimera slimības un citu demences veidu apkarošanai" COM(2009) 380 galīgā redakcija	76
2010/C 255/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata – Jauniešu mācību mobilitātes veicināšana" COM(2009) 329 galīgā redakcija	81
2010/C 255/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mērķtiecīgāks atbalsts lauksaimniekiem apgabalos, kuros ir nelabvēlīgi dabas apstākļi"" COM(2009) 161 galīgā redakcija	87
2010/C 255/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 1999/62/EK par dažu infrastruktūru lietošanas maksas noteikšanu smagajiem kravas transportlīdzekļiem" COM (2008) 436 galīgā redakcija – 2008/0147 (COD)	92
2010/C 255/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzību "Eiropas aizsardzība pret liela mēroga kibernetiskiem un infrastruktūru darbības pārrāvumiem – gatavības, drošības un elastīguma uzlabošana"" COM(2009) 149 galīgā redakcija	98

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

458. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 16. UN 17. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums”

(izpētes atzinums)

(2010/C 255/01)

Ziņotājs: **CAMPLI KGS**

Līdzziņotājs: **PEEL KGS**

Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece *Margot Wallström* kdze 2009. gada 21. janvāra vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu sagatavot izpētes atzinumu par tematu

“Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 19. novembrī. Ziņotājs — **CAMPLI kgs**, līdzziņotājs — **PEEL kgs**.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16.decembra sēdē), ar 191 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi**1.1. Secinājumi**

1.1.1. EESK uzskata, ka tiesības uz pārtiku ir vienas no iedzīvotāju pamattiesībām, tāpat kā pilsoniskās sabiedrības tiesības iesaistīties visu ar pārtiku saistīto jautājumu risināšanā; turklāt Komiteja uzskata, ka pārtikas nodrošinājums visā pasaulē ir cilvēka pamattiesību daļa.

1.1.2. Pasaulē, kur ražo pietiekami daudz pārtikas, lai pabarotu ikvienu, vairāk nekā vienam miljardam cilvēku nav pieejams pietiekams tās daudzums. Galvenais pārtikas nodrošinājuma nepietiekamības iemesls ir nabadzība apstākļos, kad kopš 80. gadiem pieņemto starptautisko stratēģiju rezultātā sabrūk ekonomikas sistēmas, kulinārijas tradīcijas un vietējā tirgus infrastruktūras.

1.1.3. EESK apzinās, ka uz nabadzības mazināšanu un ienākumu palielināšanu vērstu papildu attīstības politiku ietvaros noteikta regulēta tirdzniecība var palīdzēt iedzīvotājiem un iedzīvotāju grupām pārvarēt pārtikas trūkumu, cita starpā attīstot reģionālos tirgus.

1.1.4. Izplatītā protekcionisma pasākumu izmantošana neveicina virzību uz vispārēju pārtikas nodrošinājumu, jo nepieļauj vajadzīgo elastību un kavē, īpaši Āfrikā, jebkāda veida efektīvu reģionālo integrāciju.

1.1.5. EESK uzskata, ka ar regulētu tirdzniecību saistītu lēmumu pieņemšanā un izpildē jāievēro tiesību uz pārtiku principi, un valstīm jānoraida ar tiem pretrunā esošas starptautiskas saistības.

1.1.6. EESK apzinās, ka politikas, kuru mērķis ir pašpietiekams pārtikas nodrošinājums, ir ekonomiski dārgas un nav saskaņā ar pasaules mēroga pārvaldību. Vienlaikus tā atzīst, ka pārtikas apgādes neatkarība ir katras tautas likumīgas tiesības pašai lemt par savu pārtikas nodrošināšanas politiku, lai noturīgi apgādātu iedzīvotājus ar uzturu, ievērojot citu kopienu pārtikas apgādes neatkarību.

1.1.7. EESK apstiprina vajadzību reformēt pārtikas nodrošinājuma un pārtikas tirdzniecības pasaules mēroga pārvaldības instrumentus, struktūras un politiku atbilstoši saskaņotās attīstības politikas principiem un praksei.

1.1.8. EESK uzskata, ka visas iespējamās un noderīgās stratēģijas nabadzības apkarošanai un pārtikas nodrošinājuma uzlabošanai būs rezultatīvas un noturīgas, ja valstīs, kur tas ir nepietiekams, vienlaikus attīstīsies demokrātija un tiesiskums.

1.2 Ieteikumi

1.2.1. Pamatojoties uz visaptverošu politisku pieeju, EESK vispārēji iesaka:

1.2.1.1. Eiropas Savienībai īstenot Eiropas konsensu par attīstību, lai piemērotu vienotu, partneriem visā pasaulē atpazīstamu politisko stratēģiju un lai ES būtu vadošā loma *FAO-WFP-IFAD* (ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija–Pasaules pārtikas programma–Starptautiskais lauksaimniecības attīstības fonds) sistēmas būtiskā pārskatīšanā;

1.2.1.2. Eiropas Savienībai principus, kas ir tiesību uz pārtiku pamatā, strukturāli integrēt tirdzniecības politikā un sadarbībā ar citiem PTO locekļiem sākt atbilstīgi rīkoties, lai panāktu to ieviešanu daudzpusējās sarunās;

1.2.1.3. Eiropas Savienībai izpētīt veidus, kā saistībā ar uzņēmumu sociālās atbildības politiku var pārbaudīt Eiropas uzņēmumu vai ES dibinātu uzņēmumu saimnieciskās un tirdzniecības darbības ietekmi uz pārtikas nodrošinājumu pasaulē; tādēļ EESK aņņemas izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu "Eiropas agrorūpniecība pasaulē: stratēģijas, problēmas un prakse".

1.2.1.4. Eiropas Savienībai nākamajos ekonomisko partnerattiecību nolīgumos un citos brīvās tirdzniecības nolīgumos paredzēt pilsoniskās sabiedrības institucionālo lomu, kā tas jau noteikts *CARIFORUM* un *EK* nolīgumā;

1.2.1.5. starptautiskajām finanšu iestādēm nodrošināt finanšu tirgu atbilstīgu regulējumu, lai novērstu spekulāciju ar lauksaimniecības izejvielām;

1.2.1.6. starptautiskajām veselības un vides organizācijām sekmēt atteikšanos no uztura, kas satur pārmērīgu daudzumu dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielu;

1.2.1.7. starptautiskajai kopienai izveidot starptautisku pārtikas krājumu sistēmu, kas būtu cieši saistīta ar *FAO* agrās brīdināšanas sistēmu;

1.2.1.8. starptautiskajai kopienai pārskatīt ANO klasifikāciju, lai būtu skaidri nošķirtas attīstības valstis ar vidējiem ienākumiem un visnabadzīgākās valstis vai vismazāk attīstītās valstis;

1.2.1.9. visiem PTO locekļiem un pirmām kārtām Eiropas Savienībai sarunu pilnvarās iekļaut ietekmes un vājo vietu novērtējumu attiecībā uz katru valsti un katru īpašu iedzīvotāju grupu;

1.2.1.10. PTO locekļiem sankcionēt pagaidu pasākumus, kas ierobežo eksportu, jo, ļaujot saglabāt zemas pārtikas cenas attīstības valstīs, tie palīdz pārvaldīt iespējamās pārtikas krīzes, kuras ietekmē noteiktas sociālās grupas;

1.2.1.11. attīstības valstu valdībām lauksaimniecības attīstības plānošanā pastāvīgi iesaistīt lauksaimnieku apvienības un stiprināt lauksaimnieku izveidotu vai darba ņēmēju un patērētāju atbalstītu visu veidu organizētu ražošanu.

1.2.2. Īpaši ņemot vērā notiekošās EPN (ekonomisko partnerattiecību nolīgumu) sarunas, EESK iesaka, lai Eiropas Savienība:

1.2.2.1. veiktu darbu, sevišķi Āfrikā, lai sekmētu reģionālo integrāciju, kas ir ietekmīgs līdzeklis gan attīstības, gan pārtikas nodrošinājuma veicināšanai, kā arī būtisks 2010. gadā paredzētās Kotonū nolīguma pārskatīšanas elements;

1.2.2.2. nodrošināt savstarpēji pārklājošos reģionālās integrācijas iniciatīvu sinerģiju un pagaidu EPN un visaptverošu EPN sinerģiju;

1.2.2.3. panākt, lai sarunas varētu viegli pielāgot ĀKK valstu spējām un potenciālam, nodrošinot tūlītējus rezultātus, piemēram, izcelsmes noteikumu vienkāršošanā;

1.2.2.4. iedrošināt pēc iespējas vairāk ĀKK valstu (Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu grupa) lauksaimniecību un lauku attīstību noteikt par prioritārām nozarēm;

1.2.2.5. ņemot vērā ekonomikas krīzes sekas, palielināt paredzēto atbalsta summu, kas šobrīd ir tirdzniecībai un ar to saistītai palīdzībai atvēlētie vairāk nekā 2 miljardi euro;

1.2.2.6. Āfrikā, jo īpaši pārtikas nozarē, veicināt pārstrādes rūpniecības ar augstu pievienoto vērtību attīstību un izaugsmi, cita starpā arī uzlabojot infrastruktūras sistēmas;

1.2.2.7. ievērojami sekmēt vietējā līmeņa pētniecību un tehnoloģiju izstrādi, sevišķi ar lauksaimniecību saistītās nozarēs.

1.2.3. Īpaši ņemot vērā pašreizējo PTO Dohas attīstības sarunu kārtu, EESK iesaka:

1.2.3.1. PTO locekļiem raudzīties, lai stratēģiski pārskatot tirdzniecības politiku, tiktu atsāktas debātes par turpmāko tirdzniecības sarunu formu attiecībā uz lauksaimniecību, īpašu statusu piešķirot pārtikas nodrošinājumam, un par to, kādā veidā turpmāk sniegt tehnisko palīdzību attīstības valstīm;

1.2.3.2. saskaņā ar G20 aicinājumu PTO locekļiem pabeigt Dohas Attīstības programmas (DDA) sarunu kārtu līdz 2010. gadam, lai apliecinātu saistības gan attīstības, gan Tūkstošgades attīstības mērķu jomā;

1.2.3.3. ES nostiprināt attīstības valstu iegūtās koncesijas, nevis censties iegūt papildu koncesijas sev;

1.2.3.4. ES iniciatīvu "Visi, izņemot ieročus" izvērst uz visām valstīm, kurās saskaņā ar FAO ir pārtikas krīze vai kurās pastāv liels tās apdraudējums, pat ja tās nav vismazāk attīstītās valstis vai ĀKK valstis;

1.2.3.5. ES izmantot tirdzniecības mehānismus, kas sekmē lielāku pārtikas nodrošinājumu, piemēram, PTO ierosinātā nolīguma par tirdzniecības atvieglošanu drīzu piemērošanu, palīdzību veselības un augu aizsardzības jomā vai atbalstu maziem, neatkarīgiem lauksaimniekiem, kas nav iekļauti kontrolētās apgādes ķēdēs.

2. Pārtikas nodrošinājums un divas krīzes

2.1. Definīcijas

2.1.1. EESK pilnībā piekrīt 1996. gada Pasaules Pārtikas sammitā formulētajai pārtikas nodrošinājuma definīcijai: "Pārtikas nodrošinājums pastāv tad, ja visiem cilvēkiem jebkurā laikā fiziski, sociāli un ekonomiski ir pieejams pietiekams daudzums nekaitīgas un uzturvielām bagātas pārtikas, kas atbilst viņu uztura vajadzībām un izvēlei, nodrošinot veselīgu un aktīvu dzīvi."

2.1.2. Tāpēc EESK uzsver, ka pārtikas nodrošinājums ir sarežģīts jautājums, kas ietver četrus daudzpusīgus aspektus, ko ir būtiski ņemt vērā:

- pārtikas pieejamība pietiekamā daudzumā,
- fiziska, ekonomiska un sociāla piekļuve,
- pareiza izmantošana;

d) pieejamības, piekļuves un izmantošanas stabilitāte.

2.2. *Pašreizējais stāvoklis un divas krīzes (pārtikas un finanšu).*

2.2.1. Nepietiekama pārtikas nodrošinājuma analīze ir atklājusi šādas galvenās iezīmes ⁽¹⁾: a) tas pieaug, un pašlaik, pēc divām krīzēm, tas skar vairāk nekā vienu miljardu iedzīvotāju; b) tas aizvien vairāk koncentrējas (89 % gadījumu Āzijā, Klusā okeāna valstīs un Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras) un c) lai arī tas aizvien ir īpaši izteikts lauku apvidos (70 % cilvēku, kas nav pietiekami nodrošināti ar pārtiku, dzīvo lauku teritorijās), tas jūtams arī pilsētās un piepilsētu teritorijās.

2.2.2. Lauksaimniecības cenu krīze un vienlaicīgā finanšu krīze ir galvenais cēlonis nesenantam tādu cilvēku skaita pieaugumam, kas nav nodrošināti ar pārtiku. Turklāt nepietiekamu pārtikas nodrošinājumu ietekmē aizvien pieaugošais katastrofu skaits; saistībā ar cilvēku radītām katastrofām salīdzinājumā ar kariem un konfliktiem arvien vairāk izplatās sociālekonomiska rakstura katastrofas.

2.2.3. Pēdējās trīs desmitgadēs iezīmējas lauksaimniecības preču cenu svārstības, reālā izteiksmē vidēji ilgā laika periodā tomēr norādot uz lejupslidošu tendenci. Pieaugums 2007.-2008. gadā bija sevišķi straujš gan apjoma, gan ātruma ziņā (nedaudz vairāk kā 12 mēnešos FAO pārtikas cenu rādītājs palielinājās par aptuveni 60 %). Tomēr jāņem vērā, ka pat augstākās cenas (2008. gada martā) bija zemākas par vēsturiski visaugstākajām cenām 70. gadu sākumā.

2.2.4. Attiecībā uz nesenantām cenu svārstībām, jāuzsver: kopš finanšu spekulāciju burbuļa plīšanas lauksaimniecības cenas ir nepārtraukti pazeminājušās, tomēr tās ir augstākas nekā pirms 2007./2008. gada krīzes.

2.2.5. EESK uzsver, ka minēto cenu svārstību un to nepārtrauktas pieaugošās nestabilitātes iemesli ir strukturāli, saimnieciski un arī spekulatīvi.

2.2.6. EESK jo sevišķi uzsver neseno lauksaimniecības cenu tendenci saistību ar naftas cenām, kas ietekmē gan lauksaimnieciskās ražošanas izmaksas, gan biodegvielas ražošanas izdevīgumu, īpaši, ja tai piešķirts publiskais atbalsts.

2.2.7. Citi pārtikas krīzi veicinoši faktori ir šādi: pakāpeniska iedzīvotāju samazināšana lauksaimniecībā un pastāvīgi zemā lauksaimniecības raža nabadzīgajās valstīs, straujā urbanizācija, pieaugošais ienākumu līmenis dažās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs (Ķīnā un Indijā), veicinot virzību uz lielāku gaļas patēriņu, kā arī pārtikas rezervju sistēmu sabrukums.

⁽¹⁾ Sk. FAO, *The State of Food Insecurity in the World* (Nepietiekams pārtikas nodrošinājums pasaulē), 2008. un 2009. gada ziņojums.

2.2.8. EESK uzsver, ka šos jaunus apstākļus papildina pieaugoša spekulatīvu kapitālu un ieguldījumu fondu, tostarp Eiropas fondu, tendence pievienot saviem portfeļiem ar lauksaimniecības izejvielām saistītus vērtspapirus, sekmējot cenu svārstību un kroplojot nākotnes līgumu tirgu.

2.2.9. Tāpēc EESK uzsver: ja netiks īstenotas ātras un nozīmīgas finanšu tirgu reformas, tuvākajos mēnešos un turpmāk ar jaunu spēku atsāksies spekulācija ar lauksaimniecības izejvielu cenām un tas var ievērojami pastiprināt nepietiekamu pārtikas nodrošinājumu.

2.2.10. Finanšu krīze kopā ar lauksaimniecības izejvielu cenu krīzi veicinājusi savstarpēji saistītus procesus attīstības valstīs, piemēram, ārzemju investīciju kapitāla plūsmas samazināšanos, naudas pārskaitījumu samazināšanos, valdību nespēju īstenot publisko izdevumu programmas, tendenci izmantot "saistīto palīdzību", nabadzības pieaugumu, iekšējo ieguldījumu samazināšanos, sējas apjoma krišanos ar paredzamu ražas samazināšanos un jaunu pārtikas cenu pieaugumu.

2.2.11. Vissmagāk tas skāris mazāk aizsargātas sociālās grupas, piemēram, lauku iedzīvotājus bez zemes, ģimenes, kurās galvenais apgādātājs ir sievietē, kā arī nabadzīgos pilsētu iedzīvotājus. Visvairāk skartas ir no importa stratēģiski atkarīgās valstis, un tas liecina par vietējās lauksaimniecības attīstības būtisko nozīmi.

2.2.12. Sakarā ar minētajiem apstākļiem EESK uzsver, ka steidzami nepieciešams palielināt attīstībai paredzētos starptautiskos finanšu resursus. Tādēļ Komiteja atbalsta priekšlikumu par finanšu darījumu aplikšanu ar nodokļiem⁽²⁾, kuru ienākumus varētu paredzēt pārtikas nodrošinājuma pasākumiem.

2.2.13. Turklāt ĀAK valstīm ir būtiski veikt izmaiņas Eiropas Attīstības fonda (EAF) resursu izmantošanā, lai uzlabotu pārtikas nodrošinājumu. Pašlaik, neraugoties uz to, ka 70 % ar pārtiku nepietiekami nodrošināto iedzīvotāju dzīvo lauku apvidos, ĀAK valstu valdības tikai 7,5 % no 9. Eiropas Attīstības fonda (2000.-2007. gads) līdzekļiem ir piešķirušas lauku attīstībai un tikai 1,5 % — pasākumiem, kas tieši saistīti ar lauksaimniecību.

2.3. Iespējamās problēmas

2.3.1. Lai veiktu nepietiekama pārtikas nodrošinājuma ilgtermiņa analīzi, vienlaikus jāapzina citas iespējamās problēmas, kas tagad ir strukturāli saistītas:

- **ūdens:** pārtikas nodrošinājuma un ūdens saistība tika apstiprināta ANO 2001. gada 20. aprīļa rezolūcijā. Jēdzienam "ūdens pieejamības tiesības" jābūt politiski un juridiski atzītam, jo piekļuve dzeramajam ūdenim ir sabiedrības veselības pamatnosacījums un viena no atbilstīgas kvalitātes uztura sastāvdaļām;

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp..

- **zemes iepirkšana:** nesēn papildus lauksaimniecībā izmantojamas zemes deficītam ir radusies jauna saimnieciski un politiski nozīmīga parādība — valstis, privāti uzņēmumi vai ieguldījumu fondi iegādājas lielas zemes platības, pārņemot ražošanas kontroli un pat apdraudot citu valstu neatkarību⁽³⁾. Tāpēc ir steidzami jānosaka divpusējs un daudzpusējs tiesisks regulējums, lai nodrošinātu taisnīgu labuma sadali, ņemot vērā nodarbinātību, vides standartus, tehnoloģisko attīstību un attiecīgās valsts pārtikas nodrošinājumu;

- **klīmats:** cilvēki, kas visvairāk cieš no klimata pārmaiņu sekām, ir mazie lauksaimnieki ar ierobežotām pielāgošanās iespējām un cilvēki, kas strādā zivsaimniecības nozarē attīstības valstīs;

- **biodegviela:** EESK jau iepriekšējos atzinumos uzsvēra biodegvielas ražošanas ietekmi saistībā ar pārtikas preču cenu kāpumu un to nestabilitāti;

- **demogrāfija:** pēdējos gados lauksaimniecības produktivitātes pieaugums neatbilst pasaules iedzīvotāju skaita pieaugumam, jo ieguldījumu līmeni nozarē ir zems. Tāpēc joprojām būtiska nozīme ir īpašai demogrāfijas politikai, sevišķi visvairāk apdraudētajās valstīs.

3. Tiesības uz pārtiku

3.1. EESK uzsver, ka papildus instrumentiem, kas pārvalda tirgu tendences, un attiecīgajām iestādēm, ir jāizstrādā jauni starptautisko tiesību noteikumi. Iedzīvotāju tiesību pilnīgas nodrošināšanas apvienošana ar tirgus ekonomikas instrumentu efektivitātes pakāpenisku paaugstināšanu varētu nodrošināt jaunu stratēģisku sistēmu, lai globāli pārvaldītu sarežģīto pārtikas nodrošinājuma jautājumu.

3.2. Šī stratēģija būs rezultatīva un ilgtspējīga, ja tās īstenošana norisināsies vienlaikus ar demokrātijas attīstību un tiesiskuma palielināšanu valstīs, kur pārtikas nodrošinājums nav pietiekams.

3.3. EESK atbalsta šādu tiesību uz pārtiku definīciju: "tiesības uz regulāru, pastāvīgu un brīvu piekļuvi, vai nu tiešā veidā vai iegādājoties, pietiekamam daudzumam kvalitatīvas pārtikas, kas atbilst tās tautas kultūras tradīcijām, kurai pieder patērētājs, un kura nodrošina fizisku, garīgu, individuālu un kolektīvu, apmierinošu un cienīgu dzīvi bez bailēm"⁽⁴⁾. Definīcija ir cieši saistīta ar jēdzienu "pārtikas nodrošinājums", kas minēts Pasaules Pārtikas sammeta Rīcības plāna pirmajā punktā un kurš skatīts šā atzinuma 3.2. punktā.

⁽³⁾ Sk. FAO, *IIED and IFAD, Land grab or development opportunity?*(Zemes piesavināšanās vai attīstības iespēja?), 2009.

⁽⁴⁾ ANO, *The Right to Food: Commission on Human Right Resolution 2001/25 and Report by the special Rapporteur on the right to food Mr Jean ZIEGLER*, (Tiesības uz pārtiku: Cilvēktiesību komisijas rezolūcija 2001/25 un īpašā ziņotāja Jean ZIEGLER kga Ziņojums par tiesībām uz pārtiku), 14. punkts, 2001. gada 7. februāris.

3.4. Valstis, kas ir FAO locekles, 2004. gada novembrī pieņēma "brīvprātīgas pamatnostādnes" ⁽⁵⁾ par šo sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību skaidrojumu, ierosinot konkrētus pasākumus, kas īstenojami, lai nodrošinātu tiesības uz pārtiku.

3.5. Pašlaik daudzu pasaules valstu konstitūcijās ir iekļauta skaidra norāde uz tiesībām uz pārtiku, taču tikai nedaudzas ir pieņēmušas savus tiesību aktus, lai minētās tiesības patiešām aizsargātu. To vidū jāmin Dienvidāfrika un Brazīlija, kuras ir pieņēmušas arī vispārējus tiesību aktus, atzīstot, ka tiesības uz pārtiku un ūdeni var būt par pamatu tiesvedībai (vēšanās tiesā u. c.).

3.6. Arī ANO īpašais ziņotājs par tiesībām uz pārtiku savas misijas ietvaros PTO noteica četras pamatnostādnes: ⁽⁶⁾ tirdzniecības loma būtu jānosaka saistībā ar cilvēktiesībām un attīstības mērķiem; jāuzsver daudzpusēja tirdzniecības regulējuma nozīme; jāpieņem jauna nostāja liberalizācijas ietekmes novērtēšanā, virzoties no abstraktām kopvērtībām (piemēram, IKP noteikšana) uz to cilvēku vajadzībām, kuri nav pietiekami nodrošināti ar pārtiku; tirdzniecības sarunās pilnībā jāiekļauj ietekme uz veselību, uzturu un vidi. Tādēļ valstīm vajadzētu atturēties no starptautiskām saistībām, kas ir pretrunā ar minētajiem primārajiem mērķiem.

3.7. Lai to panāktu, virkne dalībvalstu ir sākušas izvērst īpašas stratēģijas un pārtikas nodrošinājumam piešķirt sabiedriskā labuma statusu. Savukārt daudzas attīstības valstis ir pieprasījušas konkrētus pasākumus to pārtikas nodrošinājuma aizsardzībai, tostarp nolīgumā par lauksaimniecību iekļaujot kategoriju attīstība/pārtikas nodrošinājums. Sarunu gaitā citas valstis ierosinājušas izstrādāt "klauzulu par pārtikas nodrošinājumu", atzīstot īpašās vajadzības pārtikas nodrošinājuma jomā. Saskaņā ar minēto klauzulu sarunu plānā varētu ietvert iespējamus atbrīvojumus, kas atsevišķām valstīm sniegtu lielāku autonomiju to pārtikas pamatproduktu ražošanas aizsardzībai, ņemot vērā, ka pārtikas nodrošinājums ir būtisks valsts drošības elements.

3.8. EESK aicina ES uzsākt svarīgu politisku iniciatīvu, kuras mērķis būtu nepārprotama pievienošanās tiesību uz pārtiku principiem un tiesību uz pārtiku, kā tās noteikusi ANO, "prasības" iekļaušana turpmākajās sarunu pilnvarās.

4. Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums

4.1. Savstarpējās saiknes un ietekme.

4.1.1. EESK atzīst atvērtu, regulētu starptautisko tirgu nozīmi lauksaimnieciskās ražošanas efektivitātes paaugstināšanā pasaulē.

⁽⁵⁾ FAO Padome, "Voluntary Guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security" (Brīvprātīgas pamatnostādnes, lai atbalstītu tiesību uz atbilstīgu pārtiku pakāpenisku īstenošanu saistībā ar katras valsts pārtikas nodrošinājumu), 2004. gada novembris.

⁽⁶⁾ ANO īpašā ziņotāja Oliver DE SCHUTTER kga Ziņojums par tiesībām uz pārtiku, *Mission to the World Trade Organization*, 2009. gada 9. martā.

4.1.2. EESK tomēr izsaka bažas par pieaugošo to valstu neaizsargātību, kuras specializējoties kļūst aizvien atkarīgākas no starptautiskajiem tirgiem. Pārlietu paļaujoties uz eksporta un valsts importēto pārtikas produktu cenām, kas pēdējos gados ir bijušas īpaši nenoturīgas, var tikt apdraudēts pārtikas nodrošinājums.

4.1.3. Turklāt ir acīmredzams, ka tirgu atvēršanas sekas attiecībā uz sadali nav neitrālas un ietver pielāgošanas izmaksas, kas no teiktām sabiedrības grupām bieži vien ir nepanesamas.

4.1.4. EESK uzsver, ka tirgu atvēršana, palielinoties eksportam, var sniegt nozīmīgas lauku attīstības iespējas, ja visā ražošanas ķēdē tiek risinātas nelīdzsvarotas tirgus konjunktūras radītās problēmas, kā arī problēmas, ko izraisa infrastruktūras, tehnoloģiskas vai institucionālas nepilnības, kuru dēļ atvērtā tirgus un pozitīvā ietekme attiecībā uz pārtikas pieejamību var kļūt negatīva.

4.1.5. Lielākā daļa cilvēku, kas nav pietiekami nodrošināti ar pārtiku, ir mazie zemes īpašnieki un laukstrādnieki. Jo sevišķi cilvēki bez piekļuves kredītiem, infrastruktūrai vai zināšanām par tehnoloģijām vai tirgu nespēj mainīt savus ražošanas paradumus, lai izmantotu attīstības iespējas, ko piedāvā tirgu atvēršana.

4.1.6. EESK vērs uzmanību uz pieaugošu pārtikas preču tirdzniecības koncentrāciju dažu tirgotāju rokās, jo sevišķi graudaugu nozarē. EESK ar bažām norāda, ka šī parādība attīstās visā lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības nozarē, sākot ar stratēģiski svarīgu sēkļu nozari.

4.1.7. EESK norāda: ja minētais process netiek atbilstoši pārvaldīts un regulēts, pakāpeniska tirgu atvēršana var veicināt šādas oligopolu veidošanās tendences. Tāpēc tirgu konkurētspēja jānodrošina, vienlaikus ievērojot spēkā esošos konkurences noteikumus.

4.1.8. Tirdzniecība un pārtikas nodrošinājums tādēļ ir daudzējādi savstarpēji saistīti, radot ļoti dažādas sekas. Kopumā ekonomiskā analīze liecina, ka tirdzniecības liberalizācijas izraisītā ekonomikas izaugsme vien nav pietiekama, lai būtiski samazinātu to cilvēku skaitu, kuri cieš no nabadzības un pārtikas nodrošinājuma nepietiekamības, ja vien netiek īstenoti arī citi pasākumi un politika.

4.1.9. Pasaules pārtikas nodrošinājuma stratēģijā jāietver šādi pasākumi un politikas jomas: nabadzības samazināšana un ienākumu palielināšana; labklājības un sociālās aizsardzības politika; lauksaimniecības politika un lauku attīstība; pētniecība un izstrāde; tirdzniecība un integrēta reģionālā attīstība; pārtikas palīdzība; demogrāfiskā politika; cīņa pret korupciju.

4.2. Tirdzniecības sarunas: pašreizējās problēmas un izaicinājumi

4.2.1. Nekavējoties jārikojas saistībā ar PTO sarunām (Dohas attīstības sarunu kārtā), "atsākot" Dohas Attīstības programmu, jo tas ir būtiski, lai apliecinātu pamatsaistības un saskaņā ar G-20 priekšlikumu sarunas pabeigtu līdz 2010. gadam.

4.2.2. Komisija apgalvo, ka tirdzniecības politikai ir liela nozīme pārtikas krīzes pārvarēšanā, bet ka tā nav galvenais faktors. Būtiska nozīme ir klimata pārmaiņām, politiskajai nestabilitātei, drošības trūkumam, valdības un tiesiskās valsts nespējai, korupcijai, iedzīvotāju skaita pieaugumam, saimnieciskajai un enerģētiskajai krīzei. Jāmin arī aizvien pieaugošais apdraudējums saistībā ar ūdens apgādi daudzos planētas reģionos un degvielas cenu kāpums. Pareizi piemērojot tirdzniecības politiku, problēmu tomēr var mazināt. Tāpat ar neatbilstošu tirdzniecības politiku stāvokli var pasliktināt. Turklāt ir svarīgi viennozīmīgi nošķirt steidzamu palīdzību un ilgtermiņa nodrošinājumu ar pārtiku.

4.2.3. EESK norāda, ka pārtikas un finanšu krīzes rezultātā dažas valstis īsteno protekcionalisma veida pasākumus (2008. gadā PTO tika informēta par vairāk nekā 60 šādiem gadījumiem), kas ilgtermiņā neveicina pārtikas nodrošinājuma mērķa sasniegšanu, negarantē vajadzīgo elastību, kavē, īpaši Āfrikā, jebkuru konkrētu reģionālās integrācijas veidu, kā arī ir pretrunā ar globālu pieeju pārtikas nodrošinājuma jautājumam.

4.2.4. Ziņojumā (7), kas izstrādāts sakarā ar 10. ES un ĀKK (Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna) valstu reģionālo semināru, kurš notika Gaboronē 2009. gada jūnijā, EESK uzsver, ka starptautiskā lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecība attiecas uz nepilniem 10-11 % (tonnāžas izteiksmē) pašlaik pasaulē pieejamo pārtikas rezervju.

4.2.5. Neraugoties uz to, ES tirdzniecības politika jāskata gan īstermiņā, gan ilgtermiņā. Īstermiņā pirmām kārtām jāmin daudzpusējās PTO Dohas attīstības sarunas, kas pašlaik ir pārtrauktas, virkne divpusēju ES tirdzniecības sarunu, kuras paredzētas Komisijas 2006. gada oktobra paziņojumā "Globālā Eiropa", kā arī pašlaik ar ĀKK valstīm notiekošās sarunas par ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN). Attiecībā uz pēdējām minētajām sarunām līdz šim nolīgums ir noslēgts tikai ar *Cariforum* valstīm. Minētais nolīgums būtiski ietekmēs pilsoniskās sabiedrības turpmāko iesaistīšanos. Svarīga nozīme tomēr ir arī pagaidu EPN, kas noslēgti ar citām ĀKK valstīm.

4.2.6. Ilgtermiņā svarīgs būs stratēģisks pārskats. Pārtikas nodrošinājumam nepieciešams piešķirt īpašu statusu. Vēlreiz jāskaidro debātes par to, kāds līdzsvars (sevišķi starp attīstītām valstīm un attīstības valstīm, ņemot vērā klimata pārmaiņas, paredzamo ūdens resursu trūkumu un citas līdzīgas problēmas) būtu jāpanāk turpmākajās PTO sarunās par lauksaimniecību. Turklāt ir jānosaka attīstības valstīm sniedzamās tehniskās palīdzības veids, kā arī

jāizskata, vai būtu nepieciešams turpināt tā sauktās "vienotās saistības", kas tām bieži vien ir neizdevīgas. Tehnisko palīdzību vajadzētu orientēt uz valstu vai reģionu spēju noteikt tirdzniecības politiku un vienoties par to, nevis vienkārši palīdzēt to piemērot.

4.2.7. Īstermiņā ir svarīgi izvērtēt, kādi instrumenti ir visderīgākie, lai atvērtā un regulētā tirdzniecības sistēmā visnabadzīgākajās valstīs varētu novērst pārtikas nodrošinājuma nepietiekamību un sekmēt Tūkstošgades attīstības 1. mērķa sasniegšanu, samazinot to iedzīvotāju skaitu, kas cieš no uztura nepietiekamības, un pārtikas ražošanu pasaulē palielinot sakarā ar paredzamo pieprasījumu.

4.2.8. FAO (ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija) izveidojusi atsevišķu to 17 valstu sarakstu, kurās pārtikas nodrošinājums ir nepietiekams, norādot, ka tajās ir "pārtikas krīze"; savukārt 17 citās valstīs pastāv "liels tās apdraudējums". No šīm 34 valstīm (8) 23 ir PTO locekles, 25 valstis ir vismazāk attīstītās valstis, savukārt 25 ir ĀKK valstis. Dažas no minētajām valstīm jau daudzus gadus ir PTO locekles, bet tām ir ierobežota loma DDA sarunās. Citas, piemēram, Kenija un Zimbabve, ir pārdzīvojušas grūtus laikus. Sarunās Kenija ir visaktīvākā valsts. Pašlaik tikai Nikaragva piedalās divpusējās sarunās iniciatīvas "Globālā Eiropa" ietvaros, bet lielākā daļa valstu ir iesaistījušās EPN sarunās.

4.2.9. EESK uzskata, ka līdz ar dažu attīstības valstu iekļaušanu G-20 ir jāpārskata ANO klasifikācija, lai būtu skaidri nošķirtas attīstības valstis ar vidējiem un mazākiem ienākumiem un vismazāk attīstītās valstis.

4.2.10. Sakarā ar DDA sarunām par lauksaimniecību (Dohas Attīstības programma):

- attiecībā uz visām sarunās iesaistītajām pusēm būtu nepareizi vēlreiz izmantot valsts iekšējo atbalstu un eksporta subsīdijas stabilākam pārtikas nodrošinājumam;
- arī ES nostāja par trešo pīlāru, piekļuvi tirgiem, nav būtiski jāmaina. Minētais pīlārs ietver paredzētos tarifu samazināšanas līmeņus un citus jautājumus, kas izraisīja pašreizējo strupceļu Dohas Attīstības programmā, pat ja 2008. gada pēdējos mēnešos bija panākts ievērojams progress daudzās jomās, piemēram, lielāka elastība attiecībā uz attīstības valstīm, kuras ir pārtikas neto importētājas (NFIDCS). Komiteja to vērtē īpaši atzinīgi;

(8) Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Komoru salas, Kongo Demokrātiskā Republika, Kotdivuāra, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Gambija, Gvineja, Gvineja-Bisava, Haiti, Kenija, Lesoto, Libērija, Madagaskara, Mongolija, Mozambika, Nikaragva, Nigēra, Palestīna, Ruanda, Senegāla, Sjerraleone, Zālamana salas, Somālija, Svazilenda, Tanzānija, Tadžikistāna, Austrumtimora, Jemena, Zambija un Zimbabve.

(7) DI CESE 34/2009 "Ilgspējīga nodrošinātība ar pārtiku ĀKK valstīs".

- Komiteja uzskata, ka ES jānostiprina jau piešķirtās koncesijas svarīgākajās jomās, piemēram, īpašais aizsardzības mehānisms (kas ļauj attīstības valstīm uz laiku paaugstināt tarifus, ja pēkšņi palielinās imports un rodas cenu krīze), īpašie produkti (kuriem ir atļauta mērenāka tarifu pazemināšana, sevišķi pamatojoties uz nodrošinājumu ar pārtiku) vai tarifu kvotas, nevis jācenšas panākt izdevīgāku nolīgumu uz attīstības valstu rēķina. Minētie pasākumi tomēr nedrīkst apdraudēt dienvidvalstu (Dienvidi–Dienvidi) savstarpējo tirdzniecību;
- Komiteja arī aicina ES paplašināt iniciatīvu “Visi, izņemot ierocus” (kas jau ir devusi labus rezultātus) un koncesijas saistībā ar atbrīvojumu no nodevām un kvotām, kas paredzētas 49 vismazāk attīstītajām valstīm, ietverot vēl 9 valstis ⁽⁹⁾, kuras atrodas FAO sarakstā (izņemot, ja tas izrādās politiski nepieņemami), atbilstoši pagaidu EPN un ar iespēju iekļaut citas valstis, ja FAO tās pievieno sarakstam. Tirdzniecības instrumentu ziņā ES tādējādi var vislabāk sekmēt virzību uz pārtikas nodrošinājumu visā pasaulē.

4.2.11. Komiteja tomēr uzskata, ka, tieši izmantojot EPN sarunas, jo īpaši 2010. gadā pārskatot Kotonū nolīgumu, Komisijai var vislabāk sniegt ieguldījumu pārtikas nodrošināšanā pasaulē.

4.2.12. ES pamatoti uzskata tirdzniecību par vienu no sešām attīstības politikas prioritārajām jomām. Sarunu rezultātā ES un ĀKK valstis cer noslēgt septiņus jaunus, PTO prasībām atbilstīgus reģionālos tirdzniecības nolīgumus, lai pakāpeniski novērstu šķēršļus tirdzniecībai un sekmētu sadarbību visās ar tirdzniecību saistītās jomās. Šāda sadarbība pirmām kārtām tiek uzskatīta par attīstības instrumentu. Jāatgādina, ka sākotnējo mērķu vidū ir ilgtspējīgas attīstības veicināšana, nabadzības izskaušana, reģionālā integrācija un pakāpeniska ĀKK valstu iekļaušana pasaules ekonomikā. Minētajiem mērķim vienmēr jābūt visu notiekošo sarunu uzmanības centrā.

4.2.13. Izmantojot sarunas, ES būtu jātiecas sasniegt šādus mērķus:

- labāka reģionālā integrācija: tas ir svarīgs mērķis, sevišķi Āfrikā, jo tas ir spēcīgs instruments, lai veicinātu gan attīstību, gan pārtikas nodrošinājumu, kā arī būtisks elements Kotonū nolīguma pārskatīšanā;
- tādu reģionālās integrācijas iniciatīvu sinerģija, kas savstarpēji pārklājas, kā arī pagaidu EPN un visaptverošu nolīgumu sinerģija;
- sarunas, ko var viegli pielāgot ĀKK valstu spējām un potenciālam un kas nodrošina tūlītējus rezultātus, piemēram, izcelsmes noteikumu vienkāršošanā (labvēlīgi ietekmējot ar

lauksaimniecību saistītās nozares), kā arī juridiska drošība, lai nodrošinātu pieeju ES tirgiem bez nodokļiem un bez kvotām. Šādas sarunas tomēr nebūtu jāizmanto, lai izskatītu jaūtājumus, kas nav saistīti ar EPN (piemēram, iepirkums) vai izdarītu spiedienu, lai tie tiktu izskatīti;

- ar papildu resursiem iedrošināt iespējami lielāku skaitu ĀKK valstu noteikt lauksaimniecību un lauku attīstību par prioritārām nozarēm (tikai 4 valstis no 78 izvēlējās lauksaimniecību un tikai 15 citas valstis izvēlējās lauku attīstību, izmantojot 9. Eiropas Attīstības fonda līdzekļus, kura ietvaros ES piešķir aptuveni 522 miljonus *euro* reģionālajai integrācijai un palīdzībai tirdzniecības jomā), lai jo īpaši veicinātu pētniecību un izstrādi vietējā līmenī lauksaimniecības un pārtikas jomā;
- līdz 2010. gadam vēl palielināt ES jau paredzēto un EESK atbalstīto summu vairāk nekā 2 miljardu *euro* apmērā tirdzniecības un ar to saistītās palīdzības atbalstam. Šāds papildu palielinājums ir vajadzīgs, ņemot vērā pasaules ekonomikas krīzes radītās sekas.

4.2.14. EESK ⁽¹⁰⁾ ir norādījis, ka Āfrikas saimnieciskās attīstības “galvenais priekšnoteikums ir iekšējā tirgus paplašināšana, lai sekmētu Āfrikas valstu izaugsmi, tādējādi nodrošinot stabilitāti kontinentā un tā vietu pasaules ekonomikā. Reģionālā integrācija un iekšējā tirgus attīstība ir atbalsta punkti — tramplīni, kas ļaus Āfrikai veiksmīgi iesaistīties pasaules tirdzniecībā.” EESK atkārtoti norāda uz šo aicinājumu, īpaši tādēļ, lai sekmētu nodrošinātību ar pārtiku.

4.2.15. Produktus ar augstu pievienoto vērtību rada pārstrādes nozares, tādēļ jāsekmē to attīstība un izaugsme. Īpaši lauksaimniecības nozarē vietējā pārtikas produktu pārstrādes rūpniecība var attīstīties tikai tad, ja pastāv pietiekami plašs vietējais tirgus. Neraugoties uz to, Āfrikas iekšējā tirdzniecība ir ārkārtīgi ierobežota — mazāk nekā 15 % no kopējā Āfrikas tirdzniecības apjoma.

4.2.16. EPN ir pārsvarā reģionāli vai divpusēji nolīgumi. Tāpēc ir svarīgi, lai tie neradītu šķēršļus daudzpusējām attiecībām, lai tiktu uzskatīti par atbalstu daudzpusējai pieejai un lai tie būtu ne vien saderīgi ar daudzpusību, bet arī to stiprinātu ⁽¹¹⁾. Komiteja uzskata, ka iespējamie rezultāti reģionālā un divpusējā līmenī var stimulēt daudzpusējo procesu, jo tās ir pieejas, kas ļauj īstenot padziļinātas debates un nostāju efektīvāku saskaņošanu. Ir svarīgi, lai nabadzīgāko attīstības valstu un vismazāk attīstīto valstu ietekme netiktu vājināta nevienā sarunu līmenī.

⁽⁹⁾ Kamerūna, Kotdivuāra, Mongolija, Nikaragva, Palestīna, Svazilenda, Tadžikistāna, Zimbabve.

⁽¹⁰⁾ OV C 77, 31.3.2009., 148.-156. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 211, 19.8.2008., 82-89. lpp.

4.2.17. Turklāt ES jācenšas dot lielāku ieguldījumu pārtikas nodrošinājumā pasaulē, izmantojot citus ar tirdzniecību saistītus mehānismus, piemēram:

- pastiprinot iniciatīvas, kas vērstas uz tādu valstu spēju palielināšanu, kurās pārtikas nodrošinājums ir nepietiekams, piemēram, izmantojot efektīvu tirdzniecības atbalsta sistēmu, kas ir daudzpusējo sarunu neatņemama sastāvdaļa, tostarp veicinot vietējo pētniecību un izstrādi, pastiprinot tehnoloģiju nodošanu un labāku ražošanas standartu veidošanu papildus lielākai ar tirdzniecību saistītas tehniskās palīdzības izmantošanai atbilstoši tam, kas paredzēts arī EPN sarunās;
- atvieglojot tirdzniecību: jebkādu nolīgumu noslēgšana un īstenošana pirms Dohas Attīstības programmas vienotās apņemšanās;
- sniedzot lielāku atbalstu sanitāro un fitosanitāro pasākumu jomā: sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzības jautājumi, piemēram, pārmērīga antibiotiku izmantošana, cūku gripa vai mutes un nagu sērga;
- izmantojot tādas iniciatīvas kā, piemēram, papildināta vispārējo preferenču sistēma (GSP+), kuras izmantošana ir atkarīga no starptautisko noteikumu pieņemšanas cilvēktiesību, labas pārvaldības, darba tiesību, vides aizsardzības standartu un ētiskas tirdzniecības jomā (atbalstot "taisnīgas tirdzniecības" principus, kuros ir ņemta vērā izsekojamība, un paplašinot to arī uz pārdošanu vairāksolišanā);
- sniedzot atbalstu attīstības valstu pārstrādes spēju attīstīšanai, piemēram, nosūtot svarīgus Eiropas rūpniecības dalībniekus; šādu praksi jau piemēro Komisija sadarbībā ar UNCTAD (Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference);
- iespējamo aizsardzības pasākumu izpēti, lai novērstu spekulācijas ar pārtikas precēm kaitīgo ietekmi uz ražotājiem un ražošanu (kakao, kafija u.c.).

4.2.18. Lai gan EPN daļēji bija paredzēti, lai risinātu ar atvieglojumu atcelšanu saistītos jautājumus, joprojām pastāv būtiskas problēmas, kas tieši skar dienvidu valstu savstarpējo tirdzniecību. Dažas Latīņamerikas valstis vēlas ātrāku un pilnīgāku liberalizāciju tropisko produktu, tostarp banānu un cukura nozarē, kas ir ilgstošu tirdzniecības domstarpību iemesls un kas savukārt ir pretunā ar citu pušu, galvenokārt ĀKK valstu, interesēm. Problēmas būtība ir dažu pārtikas preču neto eksportētāju valstu spēja konkurēt ar citu valstu preču, tostarp cukura, cenām, kaitējot šo kultūraugu rentabilitātei valstīs, kur tie ir visvairāk nepieciešami. Arī šī problēma ir būtiski saistīta ar nepietiekamu pārtikas nodrošinājumu.

4.2.19. Jāņem vērā arī nodokļu ieņēmumu zaudējuma ietekme attīstības valstīs, kurām nākas samazināt muitas nodevas, tādējādi ietekmējot sociālo politiku.

4.2.20. Neraugoties uz to, ES kopumā ir jāsekmē dienvidu valstu savstarpējā tirdzniecība galvenokārt tāpēc, ka tā ir svarīgs izaugsmes faktors, kā arī ļauj padziļināti risināt nepietiekama pārtikas nodrošinājuma palielināšanās apdraudējuma problēmu.

4.3. Globālās pārvaldības reforma

4.3.1. EESK pirmām kārtām uzsver: vispārējam pārtikas nodrošinājumam nepieciešama pasaules mēroga sociālās un saimnieciskās attīstības stratēģija, kas ietver divu veidu konverģenci: dažādu politikas jomu (sociālās, ekonomikas un reģionālās politikas) konverģenci un dažādu valstu un starptautisko iestāžu konverģenci. Šāda specifiska pārvaldības pasākuma īstenošanai nepieciešama organizētās pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana un sadarbība.

4.3.2. Attiecībā uz to iestāžu un organizāciju darbu, kas pašlaik ir atbildīgas par pārtikas nodrošinājuma vispārēju pārvaldību, Komiteja nesaskata nepieciešamību pēc jaunām struktūrvienībām; tieši pretēji, ir vajadzīga esošo organizāciju pamatīga reorganizācija un reforma saskaņā ar divkāršu kritēriju — katras šādas struktūrvienības specializēta funkcija (t.i., izvairoties no cilvēku un finansiālo resursu pārklāšanās vai izkliedēšanas) un vienota globālā pārvaldība, īpaši atsaucoties uz ANO sistēmu (FAO, IFAD, WFP), kam būtu jādarbojas kā līderim pārtikas nodrošinājuma jomā. Atbilstoši reformēta un atjaunota Pārtikas drošības komiteja var būt pārtikas drošības politikas un dažādu tās piemērošanas līmeņu koordinācijas instruments.

4.3.3. Turklāt EESK uzsver būtisko nepieciešamību nodrošināt, lai Pasaules Bankas un citu attiecīgu iestāžu iniciatīvas būtu saskaņotas. ES ir īpaši svarīgi vērsties pie minētajām iestādēm ar vienotu nostāju.

4.3.4. Turklāt EESK uzsver, ka attiecībā uz tieša pārtikas atbalsta plūsmu virzienā no ziemeļu puslodes uz dienvidu puslodi jāatceras, ka plaša mēroga pārtikas atbalsts var traucēt vietējiem tirgiem, apdraudot pašu lauksaimnieku nodrošinājumu ar pārtiku. Tāpēc Komiteja atbalsta Pasaules Pārtikas programmas (WFP) centienus mainīt pieeju saistībā ar tās pasākumiem.

5. Pilsoniskās sabiedrības redzējums un tās loma

Eiropas pilsoniskās sabiedrības redzējums

5.1. Saistībā ar vitālo pārtikas problēmu EESK norādu uz šādiem galvenajiem elementiem:

- a) liela daļa rūpju cilvēka ikdienā saistās ar pārtiku (*pārtika ir uzturs*);
- b) nozīmīga daļa cilvēka vēlmju par labu un patīkamu dzīvi saistās ar pārtiku (*pārtika kā kultūra un dzīvesveids*);

c) ļoti lielai daļai cilvēku vēl tagad, trešā gadu tūkstoša sākumā, pārtika katru dienu ir nedrošs ieguvums (*pārtika ir dzīvība*).

5.2. Tāpēc EESK kā Eiropas organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāve, pirmkārt, uzsver, ka mūsdienās pārtikas jautājums (veselība, kvalitāte un pārtikas pieejamība) ir kļuvis par neatņemamu sastāvdaļu indivīdu un sociālo grupu savstarpējās attiecībās, kā arī masu saziņas līdzekļos; otrkārt, Komiteja uzskata, ka pilsoniskās sabiedrības spēja iesaistīties visās ar pārtiku saistītajās jomās ir pilsoņu tiesību daļa, kā arī uzskata, ka vispārējs pārtikas nodrošinājums ir tiesības. Tāpēc piekļuve pārtikai uzskatāma par cilvēka pamattiesībām.

5.3. Turklāt EESK atzīmē, ka, pirmkārt, sakarā ar pārtikas krīzi, un, otrkārt, sakarā finanšu krīzi dažādās pilsoniskās sabiedrības grupās pasaules un Eiropas mērogā novērota atšķirīga un pat pretināta attieksme. Tās liecina ne vien par pilsoniskās sabiedrības nozīmīgu iesaisti ar pārtiku saistītajā virzībā, bet arī par tās apjukumu: piemēram, bada dumpji (2008. gadā vismaz 22 gadījumi, kas prasīja cilvēku dzīvības), uzmanība, ko daļa Eiropas patērētāju pievērsa īpašiem ar lauksaimniecības preču cenām saistītiem spekulatīviem finanšu produktiem, izplatītās lauksaimnieku un visu iedzīvotāju bažas Eiropā un pasaulē un kopumā pieaugošais satraukums par pārtikas nodrošinājuma, sabiedrības veselības un ūdens pārvaldības jautājumiem.

Pilsoniskās sabiedrības loma

5.4. Saistībā ar pārtikas nodrošinājuma un regulētas tirdzniecības pareiza līdzsvara panākšanu EESK uzsver vajadzību pastiprināt pilsoniskās sabiedrības nozīmi, kā arī prasību pēc pilsoniskās

sabiedrības un dažādu līmeņu lēmumu pieņēmēju strukturētāka dialoga. Komiteja jo īpaši uzsver lauksaimnieku apvienību konsultatīvo funkciju un dažādu organizētās lauksaimnieciskās ražošanas veidu nozīmi.

5.5. Tāpēc EESK uzskata, ka lauksaimnieku apvienību līdzdarbībai valsts attīstības politiku izstrādē un lēmumu pieņemšanas procesos, kā arī ietekmes novērtēšanā saistībā ar tirdzniecības sarunām un to piemērošanu ir stratēģiska nozīme.

5.6. Minētā sakarā būtu jāparedz īpašs finansiāls atbalsts lauksaimnieku, sevišķi sievietes, profesionālajai apmācībai, ņemot vērā viņu stratēģisko lomu lauku reģionos, lai lauksaimnieki un lauksaimnieces varētu kļūt par politisko procesu un tehnoloģiskās attīstības aktīviem dalībniekiem.

5.7. EESK uzsver arī sociālās ekonomikas un tās uzņēmumu un organizāciju nozīmi ĀKK valstīs, lai pārvarētu pārtikas krīzes un finanšu krīzes dažādās sekas, īpašu uzmanību veltot tiem, kas strādā ēnu ekonomikā un lauku reģionos ⁽¹²⁾.

5.8. Visbeidzot, EESK uzsver pati savu aktīvo lomu. Tās pieredze sniedz iespēju noteikt iespējamus partnerus citās valstīs un visās pilsoniskās sabiedrības grupās (ražotāji, darba ņēmēji un patērētāji), lai nostiprinātu partneru lomu viņu pašu valstī, jo tam ir būtiska nozīme problēmu risināšanā vietējā līmenī. Vienlaikus Eiropas Savienībai Komiteja būs "barometrs", kas ļaus uzraudzīt, cik efektīvas ir tās iniciatīvas atsevišķās valstīs, un uzlabot to efektivitāti. *Šajā sakarā labs piemērs ir CARIFORUM un EK Pilsoniskās sabiedrības padomdevēja komiteja.*

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹²⁾ ILO, "Declaration and Plan of action for the promotion of social economy enterprises and organizations in Africa" (Deklarācija un Rīcības plāns sociālās ekonomikas uzņēmumu un organizāciju izveides sekmēšanai Āfrikā), Johannesburga, 2009. gada 19.-21. oktobris.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 255/02)

Ziņotājs: CEDRONE KGS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 26. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu:

“Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 122 balsīm par, 75 balsīm pret un 33 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka, saskaroties ar tādu krīzi kā pašreizējā, ir vajadzīga stingra griba koordinēt pasākumus, uzņemoties kopējas saistības, kas atbilst situācijas nopietnībai, ar mērķi noteikt īstermiņā un ilgtermiņā īstenojamus pasākumus un priekšlikumus, kas veicinās atveseļošanu un novērsīs tādu notikumu atkārtošanos, kuri izraisījuši pašreizējās grūtības.

1.2. **Starptautiskās finanses.** Saskaņā ar EESK jau ierosinātajām nostādnēm jānorāda, ka, pēc iespējas drīz jāpieņem noteikumu kopums, lai nodrošinātu brīvu kapitāla apriti un vienlaikus ieviestu uzraudzības un sankciju sistēmu, kas spēj novērst tādu postošo seku atkārtošanos, kuras izraisījuši nekādi kontrolei nepakļauta sistēma. Jāparedz noteikumi godīgāka un pārredzamāka tirgus atjaunošanai. To palīdzētu panākt nodokļu oāžu likvidēšana, banku noslēpuma un dažu agrāk izveidotu ar vērtspārīru spekulāciju saistītu apšaubāmu mehānismu atcelšana. Jāatgriežas pie iedalījuma komercbankās un investīciju bankās.

1.3. **Eiropas finanses.** Jāizveido vienots Eiropas finanšu tirgus, lai ne tikai nodrošinātu labāku pārredzamību, darījumu atvieglotību un atbilstošu informāciju visiem dalībniekiem, bet arī lai izveidotu uzraudzības sistēmu, kas būtu ECB un centrālo banku sistēmas (ECBS – ECB) pārziņa un kurai būtu jākoordinē uzraudzības pasākumi starptautiskā līmenī un jāizstrādā pamatnostādnes. Savukārt valstu finanšu tirgu ikdienas pārvaldību, kontroli un uzraudzību var atstāt valstu uzraudzības iestāžu kompetencē ⁽¹⁾.

1.4. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi un vajadzīgi dziļāk pievērsties jautājumam par starptautisko monetāro sistēmu, lai stabilizētu valūtas tirgus un novērstu negodīgu konkurenci starptautiskajā tirdzniecībā PTO iekšienē.

1.5. **Atbalstīt reālo ekonomiku un uzņēmumus.** Ekonomikas pārvaldība:

- būtu jāizstrādā otrs, vērienīgāks, Eiropas plāns, lai sniegtu lielāku atbalstu attiecībā uz finansējumu un valsts līmenī īstenojamo pasākumu virzienu dažādās tautsaimniecības nozarēs, tostarp strukturālajām reformām, vai vismaz labi koordinēts plāns, lai sniegtu Eiropas uzņēmumiem un iedzīvotājiem pozitīvu signālu par Eiropas integrācijas pievienoto vērtību un kvalitāti,
- radikāli jāpārskata dažādas Eiropas Savienības kompetencē esošas politikas (strukturālie fondi, kohēzija, KLP, vide, izglītība, pētniecība, Lisabonas stratēģija utt.), un jāsāk ar procedūru un noteikumu vienkāršošanu,
- jāfinansē Eiropas tīklu sistēma (enerģētika, transports, komunikācija), piešķirot Kopienas “aizdevumu” un atbalstot publiskā un privātā sektora partnerību attīstību,
- jāpieņem kopējas pamatnostādnes par intervences pasākumiem Eiropas bankās, lai atsāktu izsniegt kredītus uzņēmumiem, paredzot īpašus nosacījumus MVU, piemēram, parādu nomaksas pagarinājumu, garantiju fonda izveidi vai arī valsts un EIB tiešu finansējumu,
- jānodrošina MVU darba ņēmējiem piekļuve (ja tā vēl nav nodrošināta) sociālo seku mazināšanas pasākumiem, atbalstot nodarbinātību,

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu “Larosière grupas ziņojums”, OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.

- līdztekus makroekonomikas un monetārajiem pasākumiem jāaskaņo arī nodokļu politikas pasākumi, lai sekmētu pieprasījumu, ekonomikas atveseļošanu un nodarbinātību,
- jāpanāk, lai pašlaik pārāk sadrumstalotais darba tirgus kļūtu “eiropēiskāks”, t.i., lai tajā labāk integrētu savstarpēji vienojušus elementus, novēršot šķēršļus valstu un starpvalstu līmenī; jāveido iekļaujošs darba tirgus, kas aptvertu ne tikai bezdarbniekus, kas tādi ir īsu vai ilgu laiku, bet arī tos, kuriem nekad nav bijis darba (apmēram 100 miljoni Eiropas iedzīvotāju). Neapšaubāmi, tas jādara, ievērojot izcelsmes valstu darba ņēmēju sociālos un ekonomikas standartus,
- jāsteno pasākumi, lai piesaistītu ieguldījumus rūpniecības nozarē, tostarp ārvalstu ieguldījumus, nodrošinot, lai Eiropa piedāvātu priekšrocības salīdzinājumā ar citiem reģioniem konkurences tiesību jomā, kā arī noteikumus un nolīgumus, kuru mērķis ir sekmēt nodarbinātību, darba ražīgumu un nodokļu režīmus. Bezdarba līmenis norāda uz uzņēmēju un starptautisko uzņēmēj sabiedrību neizmantojot ES cilvēk kapitāla apjomu.

1.6. **Palīdzēt Eiropas iedzīvotājiem.** Sociālā kohēzija un pārvaldība:

- jānoslēdz vienošanās ar visām ieinteresētajām pusēm — “Eiropas pakts izaugsmei, ilgtspējīgai attīstībai, konkurētspējai un nodarbinātībai”, kurā ir noteikts, ka cilvēks, kohēzija un solidaritāte ir ekonomikas sistēmas centrā, un kurš nodrošina iedzīvotāju un darba ņēmēju aizsardzību pret krīzes smagajām sekām,
- jānosaka darba ņēmēju līdzdalības veidi uzņēmumu darbībā, lai izveidotu un/vai paplašinātu “ekonomisko demokrātiju”, jāuzlabo un jāpaplašina arī sociālais dialogs,
- jāveicina “patēriņa politikas” maiņa no privātās uz kolektīvo, piemēram, lielo tīklu sistēmu, veicot investīcijas, ar ko uzlabo pakalpojumu kvalitāti un to izmantojamību,
- jāpalielina Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda finansējums; (sadarbojoties ar universitātēm) jāizstrādā programma jauniešiem, kas vēlas dibināt uzņēmumu, un atlaistajiem darba ņēmējiem, kas vēlas būt pašnodarbinātās personas, kā alternatīvu izmantojot arī sociālās ekonomikas uzņēmumus,
- jāaskaņo pasākumi, lai samazinātu no darba gūtā ienākuma nodokli,
- pakāpeniski jānodrošina Erasmus programmas izmantošana visiem augstskolu studentiem, kuri vēlas tajā piedalīties,
- pēc iespējas JĀVIENKĀRŠO visas Kopienas procedūras,

- pakts jāattiecinā arī uz vietējiem un starptautiskajiem uzņēmumiem un uzņēmējiem, lai viņi izvietotu ieguldījumus dalībvalstīs, nevis citur, un tādējādi sāktu radīt jaunas darba vietas Eiropas Savienības neizmantojamam cilvēku kapitālam.

1.7. **Veidot politisku un iedzīvotājiem tuvu Eiropu.** Politiskā pārvaldība (perspektīvā).

1.7.1. Būtu jānodrošina, lai iedzīvotāji turpmāk nemaksātu par to, kas nav Eiropa, kā to izsmēloši pierāda ierobežotie Kopienas pasākumi krīzes novēršanai, tie ir ierobežoti nevis tāpēc, ka Eiropas pilnvaras ir pārāk lielas, bet gan tāpēc, ka tās ir nepietiekamas. Lisabonas līgums ir ievērojams solis uz priekšu šajā virzienā. EESK piedalīsies jaunajos institucionālajos pasākumos un izteiks viedokli jaunajai Komisijai un jaunajam Parlamentam atbilstīgi jaunajām kompetencēm, kas tai piešķirta ar Līgumu.

1.7.2. ES ir jārisina jautājums par demokrātijas trūkumu un demokrātiju ES iestādēs, tostarp ieviešot jaunas tiesas līdzdalības formas iedzīvotājiem un pilsoniskajai sabiedrībai, kas vairs nevar palikt pasīva, saskaroties ar jaunu netaisnību un jaunu varu rašanos.

1.7.3. Tādēļ jānodrošina ES efektīva ārējā pārstāvība; jāizveido “Eiropas politiskā telpa”, kurai ir nepieciešamie instrumenti, lai līdzinātu jauno ekonomisko un politisko līdzsvaru, kas krīzes rezultātā veidojas starptautiskā līmenī un kas rada risku ne tikai padarīt nabadzīgākus iedzīvotājus, bet arī ierobežot viņu tiesības. Jau iepriekš minēts, ka EESK atbalstīs ES Augstā pārstāvja ārpolitikas un drošības politikas jomā darbu un starptautiskā līmenī turpinās paust viedokli jautājumos, kas saistīti ar pilsonisko sabiedrību.

2. Ievads

2.1. Komiteja, būdama reālās ekonomikas un organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve, uzskata par lietderīgu izstrādāt šo pašiniciatīvas atzinumu, lai sniegtu vispārēju priekšstatu par krīzi un ierosinātu priekšlikumus Komisijai un Padomei, īpaši attiecībā uz finanšu plūsmu atjaunošanu uzņēmumiem, izaugsmi un nodarbinātību.

2.2. Vairākus gadus mēs esam saskārušies ar “vispārējas eiforijas” sekām (*Samuelson*), un to ir izraisījusi neprecīza informācija, kurā tika uzsvērts to “ekspertu” viedoklis, kas garantēja pasākumu “derīgumu”, “spēkā esošā” modeļa pārākumu, apgalvojot, ka agri vai vēlu tirgus visu nokārtos un novērsīs “pārmērības”.

2.3. Komiteja ir pārliecināta, ka, neraugoties uz iepriekš minēto, uzņēmumi un darba ņēmēji, uzņemoties saistības un apzinoties savu ekonomisko un sociālo atbildību, varēs vērst par labu krīzi, ja vien tie saņems pienācīgu atbalstu no Eiropas un valstu iestādēm.

3. Kur mēs esam? Starptautiskā finanšu krīze

3.1. **Izcelsme.** Krīzes izcelsme ir pietiekami labi zināma, tāpēc nav vajadzības to no jauna iztīrīt. EESK tomēr uzskata, ka ir lietderīgi norādīt vismaz uz diviem faktoriem, kas radīja priekšnosacījumus krīzei: attīstība starptautisko finanšu jomā, ko atbalstīja pārāk liberāla ekonomikas kultūra, beigu beigās noveda pie tā, ka finanšu darbība sāka uzturēt pati sevi un nevis reālo ekonomiku, radot ļoti augstu finanšu "inflāciju". To veicināja nedaudzie, nepilnīgie un maz ievērotie noteikumi: tas ir otrais krīzes iemesls. Esošie noteikumi nedarbojās, vai arī uzraudzības un kredītvērtējuma aģentūras tos nav piemērojušas, un to rīcības rezultātā tirgus ir kļuvis nepārredzamāks (2).

3.1.1. Nav noliedzams, ka ekonomiskā burbuļa laikā baņķieri apzināti vai neapzināti veica ļoti riskantus darījumus, uz kuriem neattiecas gandrīz nekādi noteikumi un piesardzības pasākumi. Privātklientu bankas, lai palielinātu apgrozījumu, pārsteidzīgi piešķīra aizdevumus pret hipotēku un aizdevumus kredītkaršu īpašniekiem. Investīciju bankas šos un citus aizdevumus, piemēram, finansējumu LBO (*leverage buy-out*), pārvērta dažādos atvasinātos instrumentos, kurus tirgoja, neievērojot pienācīgu rūpību un neveidojot pietiekamas rezerves. Ir skaidrs, ka vadītājiem un darbiniekiem, kuru rīcība ietekmē banku riska profilu, bija ieviesti nesamērīgi stimuli, un minēto stimulu dēļ priekšroka tika dota personīgā labuma gūšanai, nevis banku sistēmas akcionāru lielākās daļas un to neinformēto cilvēku interesēm, kuri bija iegādājušies minētos vērtspapīrus. Tomēr tas neattaisno metožu bieži vien novēroto ļaunprātīgu izmantošanu un negodīgu praksi, kas nodarījusi kaitējumu visai finanšu sistēmai un sabojājusi tās tēlu.

3.2. **Cēloņi.** Sabrukums kļuva iespējams tāpēc, ka nebija attiecīgas politikas, un kļūdas un nepilnības pieļāva arī valdības, turklāt ne tikai finanšu jomā, bet arī pasaules līmeņa makroekonomikas un monetārajā politikā, par ko liecina, piemēram, ASV īpaši bezrūpīgā budžeta politika. Eiropas Savienībai nav pietiekamu rīcības instrumentu, un tās ekonomisko un sociālo modeli vairoja kā visu problēmu cēloņi. Starptautiskās organizācijas bija pārāk vājas, lai varētu rīkoties. Šī situācija pārāk ieilga. Bieži vien politiskā vara ir aizbildinājusies ar globalizāciju, uzveļot tai visu vainu, un tagad tai jāuzņemas liela daļa atbildības par krīzes cēloņiem (3).

(2) Sk. EESK atzinumus par tematu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp., un par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", OV C 182, 4.8.2009., 71. lpp.

(3) Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.

3.3. **Sekas.** Sekas ir katastrofālas, bet nedrīkst ieslīgt pesimismā. Diemžēl vienā finanšu ekonomikas daļā ir valdījusi eiforija, alkātība, spekulācijas un plaša mēroga bezatbildība. Liela banku koncentrācija (kas ir radījusi pašpārliecinātību, ka "bankas ir pārāk lielas, lai tām ļautu bankrotēt!") un risku pārvaldības trūkumi nevarēja neizraisīt pašreizējās sekas, radot neapturamu domino efektu. Tādējādi krīze, kas sākotnēji bija finanšu krīze, kļuva par makroekonomikas krīzi un skāra arī reālo ekonomiku. Tas nozīmē, ka tagad mūs skar **finanšu krīze**, kas pārņēmusi ražošanas nozares, tādējādi izraisot arī **ekonomikas, monetāro, tirdzniecības un sociālo krīzi**, tātad — uzticēšanās krīzi.

3.3.1. Tomēr patiesībā jāatzīst, ka visā pasaulē, it īpaši jaunattīstības valstīs, pēdējo trīsdesmit gadu laikā ir panākta līdz šim nepieredzēta ekonomikas attīstība un izaugsme. Finanšu tirgu attīstība, kuru priekšrocības ir izmantojuši daudzi, ir darījusi iespējamu izaugsmi un radījusi ilūziju, ka šādi attīstībai nekad nebūs šķēršļu.

3.3.2. Protams, krīze ietekmēs spēku samēra pārdali pasaules un valstu līmenī, par ko liecināja G20 sammits Pitsburgā. Krīzei beidzoties, izveidosies jauna ekonomiskā un politiskā "ģeogrāfija". Tādējādi sākotnējā finanšu krīze ir izvērtusies par makroekonomikas krīzi, pārņemot reālo ekonomiku un izraisot **IKP samazināšanos**, kā arī **ievērojamu bezdarba līmeņa pieaugumu**. Ņemot vērā minēto, EESK vēlas noskaidrot, kādai būtu jābūt ES vietai un lomai nākotnē.

4. Ko darīt? Krīzes novēršanas instrumenti

4.1. Pārkārtot finanšu sistēmu

4.1.1. EESK uzskata, ka G20 Londonas sammita un G8 Akvilas sammita rezultāti ir apmierinoši, jo tie neapstiprināja iepriekš izteiktās pesimistiskās prognozes un parādīja, ka pasaules ekonomiku un finanšu sistēma jāpārvalda vai nu kopīgi, vai arī to vispār nav iespējams pārvaldīt. Tika apstiprināts "globālās pārvaldības" princips, ar ko politikai atdod tai pienākošos vietu. Jācer, ka arī Eiropas valstu valdības izdarīs vajadzīgos secinājumus (sk. 4.4. punktu). Tomēr minēto sammitu rezultāti jāpārvērs konkrētā un efektīvā rīcībā, kas sniedzās tālāk par Bāzeles II ieviestajām izmaiņām, pieņemot Bāzeles III vienošanos, ar ko pārkaroto reformē starptautiskās organizācijas.

4.1.1.1. Protams, būtu bijis vēlams, lai vēlāk Pitsburgā notikušajā G20 sammitā paustajiem labajiem nodomiem sekotu rīcība. Patiesībā sammitā netika pievērsta uzmanība tādām nopietnām problēmām kā finanšu sistēmas noteikumi un reformas (3), tirdzniecības starp ASV un Ķīnu nelīdzsvarotība, akciju sabiedrību struktūra, bezdarba līmeņa paaugstināšanās utt. Ja netiek veikti

nekādi pasākumi, saglabājas risks, ka “dažas finansiāli ieinteresētās personas uzskata krīzi par nenozīmīgu šķērslī un tāpēc ir pieļaujams rīkoties kā agrāk” (4).

4.1.2. EESK uzskata, ka lielāka loma jāpiešķir uzraudzības organizācijām (5), taču galvenokārt jārada nepieciešamie apstākļi, lai nodrošinātu to pienācīgu darbību, neatkarību no politiskās varas un tiesības noteikt sankcijas. Jālikvidē nodokļu oāzes vai arī jānodrošina to pārredzamība, lai tās netiktu izmantotas netīrās naudas atmazgāšanai un nekļūtu par nodokļu nemaksāšanas instrumentu. Galvenā problēma ir pārredzamības trūkums. Ikvienam jāzina banku aizdevumu, banku aktīvu, rezervju un riska profilu patiesā būtība.

4.1.3. EESK pauž cerību, ka Londonā, Akvilā un Pitsburgā pieņemtie (nedaudzī!) lēmumi un pamatnostādnes palīdzēs iespējami īsā laikā sasniegt pagrieziena punktu, ieviest (vai no jauna ieviest) jaunu mazāk ideoloģisku un pārredzamāku ekonomikas un tirgus kultūru. Turklāt jābūt piesardzīgiem, runājot par finanšu tirgus morāli un ētiku, ko daži vēlētos darīt, jo tie, kas krīzes dēļ pašlaik maksā augstu cenu, varētu to uztvert kā izsmieklu. Lietderīgāk būtu runāt par tiesībām un sankcijām, kā arī noteikumiem un instrumentiem, kas ļauj tās īstenot.

4.1.4. Tas ir vispārliciecināmais un visefektīvākais veids, kā atjaunot patērētāju uzticēšanos un tādējādi atkal aktivizēt pieprasījumu. Jālieto jauna ekonomikas valoda, kurā ir runa par reālo ekonomiku, investīcijām, nodarbinātību, riskiem, tiesībām, pienākumiem, konkurētspējas saglabāšanu.

4.1.5. EESK uzskata, ka reālās ekonomikas dalībniekiem, proti, uzņēmumiem un darbiniekiem, ir noteiktāk jāpauž savs viedoklis un argumenti. Tiem atkal jāuzņemas sava svarīgā loma, lai nodrošinātu ekonomikas un sociālo attīstību, konkurētspēju, jauninājumus, izaugsmi un nodarbinātību. Būtu vēlams, lai tāpat rīkotos arī politiķi.

(4) *Situation of the financial and banking system* (Situācija finanšu un banku sistēmā). — Ievietoti Ekonomikas, rūpniecības un nodarbinātības ministres *Christine Lagarde*, Zviedrijas finanšu ministra *Anders Borg*, Nīderlandes finanšu ministra *Wouter Bos*, Luksemburgas finanšu ministra *Jean-Claude Juncker*, Spānijas Finanšu ministres *Elena Salgado Mendez*, Vācijas finanšu ministra *Peer Steinbrück* un Itālijas finanšu ministra *Giulio Tremonti* raksti, kas ir publicēti 2009. gada 4. septembrī dažādās Eiropas avīzēs.

(5) Eiropas Parlamenta un Padomes regula par Kopienas finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku komitejas izveidošanu — COM(499) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas Banku iestādi — COM(501) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula ar ko izveido Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestādi — COM(502) galīgā redakcija, 23.09.2009.; Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko izveido Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādi — COM(503) galīgā redakcija, 23.09.2009.

4.1.6. Būtu jāpārskata arī starptautiskā **monetārā sistēma**. Neesen notikušajā G20 sammitā Londonā, G8 sammitā Akvilā un G20 sammitā Pitsburgā starptautiskās monetārās sistēmas darbība un reforma, izņemot SVF kvotu sadalījumu, netika atzīta par vienu no svarīgajām prioritātēm, lai atjaunotu pasaules ekonomikas virzību uz ilgtspējīgu izaugsmi. Tomēr G20 un G8 sammitā dažas šajā jomā uzņemtās saistības, ja tās tiks pildītas, varētu būtiski ietekmēt valūtas tirgus un līdz ar to arī minētās sistēmas darbības veidus.

4.1.6.1. Lēmumi par atbalsta sniegšanu jaunattīstības valstīm, it īpaši Āfrikai, Starptautiskā Valūtas fonda resursu trīskāršošanu (līdz 750 miljardiem ASV dolāru) un papildu 250 miljardu piešķiršanu speciālajām aizņēmumtiesībām (SAT), lai sniegtu finansiālu atbalstu to valstu tautsaimniecībām, kuras visvairāk skārusi krīze, ir pirmais pārdomu elements par ievērojamo dolāru apjomu, ko laidīs apgrozībā, lai palīdzētu valstīm, kuru tekošajos kontos ir augsts budžeta deficīts.

4.1.6.2. Otrkārt, ir sagaidāms, ka ASV valsts parāda (kas nākamā trīs gadu laikā sasniegs gandrīz 100 % no IKP) palielināšanās, kuru veicina prezidenta Obamas īstenotā jaunā “deficīta izdevumu” politika ar mērķi novērst valsts ekonomikas lejupslīdi, dos papildu stimulu izlaist ievērojamo dolāru apjomu, kas radīs nopietnas sekas starptautiskajā ekonomikas sistēmā. Tāda pati situācija bija izveidojusies pagājušā gadsimta sešdesmito gadu otrajā pusē, un 1971. gadā tā beidzās ar dolāra devalvāciju un *Bretton Woods* fiksēto valūtas maiņas kursu režīma sabrukumu.

4.1.6.3. Šāda situācija jo īpaši satrauc Ķīnu, kas ir nobažījies par to, ka līdz ar dolāra vērtības kritumu samazināsies tās milzīgo ārvalstu valūtas rezervju vērtība (pēdējo desmit gadu laikā minētās rezerves pieaugušas par vairāk nekā 5 000 miljardiem ASV dolāru un, iespējams, pieaugs arī turpmākajos gados, pat ja ne tik strauji).

4.1.6.4. *Euro*, kas dažu gadu laikā ir kļuvis par starptautisko rezervju otro valūtu, nav piemērota alternatīva dolāram, pat ja tas būtu vēlams un izdevīgi, turklāt pagaidām vēl nav iedomājama iespēja izveidot “pārvalstisku rezerves valūtu”, kuru veidotu SAT, kuru vēlas Ķīnas monetārās iestādes un kuru izmantotu ne tikai starp valdībām un starptautiskām iestādēm, kā tas ir pašlaik, bet arī kā maksāšanas līdzekli starptautiskos tirdzniecības un finanšu darījumos. Jaunu SAT emisija ir neapšaubāmi noderīgs instruments, lai izveidotu papildu rezerves tautsaimniecībām, kurās ir tekošā konta deficīts, bet tas nevar būt ilgtermiņa risinājums, lai pārvarētu pašreizējo krīzi.

4.1.6.5. Ļoti iespējams un turklāt arī vēlams, lai *euro* iegūtu arvien vairāk īpašību, kas ļautu tam kļūt par starptautisku rezerves valūtu un atsauces valūtu preču cenu noteikšanai pasaules tirgos. Tomēr EESK pauž cerību, ka arī Ķīnas valūtai, kas pārstāv vispasaules ekonomikā aizvien nozīmīgāku ekonomiku, tiks atcelta Ķīnas varas iestāžu noteiktā aizsardzība. Uz desmit gadiem jauna (renminbi) ir cieši piesaistīta dolāram un kopš 2005. gada tās vērtība ir piesaistīta valūtu grozam, kurā ir citas valūtas. Renminbi jākļūst par brīvi konvertējamu valūtu starptautiskajos tirgos.

4.1.6.6. EESK uzskata, ka jāpieliek lielākas pūles starptautiskajā līmenī; Ķīna nevar tāpat kā agrāk arī turpmāk nodrošināt izaugsmi ar eksporta palīdzību, uzkrājot tekošā konta pārpalikumu un vienlaikus prasīt, lai citi starptautiskajā mērogā risinātu valūtas maiņas kursa pārvaldības problēmas, kuru rašanos tā pati ir veicinājusi ar monetāro un fiskālo politiku, kas sekmē uzkrājumu veidošanu un kavē iekšējos izdevumus.

4.1.6.7. Pasaules monetāro sistēmu, kuras pamatā ir mainīgs valūtas maiņas kurss, raksturo nepārtrauktas un būtiskas valūtas kursa svārstības spekulācijas dēļ. Šādu situāciju, kas smagi iespaido pasaules ekonomiku, varētu novērst, noslēdzot politiska rakstura vienošanos starp lielāko rūpniecības valstu centrālajām bankām. Ja kādas valūtas vērtība būtu pakļauta spiedienam strauji celties vai kristies, tās varētu veikt kopīgus intervences pasākumus, lai ierobežotu krasās valūtas kursa svārstības.

4.1.7. **Izstrādāt Eiropas finanšu noteikumus** — veidot vienotu Eiropas finanšu tirgu ⁽⁶⁾. Neraugoties uz spēkā esošajiem noteikumiem Eiropas līmenī un *euro*, mēs joprojām esam tālu no minētā mērķa sasniegšanas, pat eirozonā. Krīze ir parādījusi, ka šajā jomā nekavējoties jārikojas un ar atbilstošu reformu palīdzību jādara daudz vairāk nekā līdz šim, kā tas ir norādīts *Larosière* ziņojumā un Komisijas priekšlikumos. Tas arī dotu iespēju ECB rīkoties ātrāk un elastīgāk. Nedrīkst aizmirst, ka finanšu galvenais mērķis ir atbalstīt uzņēmumus, sekmēt uzņēmējdarbību, izaugsmi un nodarbinātību: uzdevums, kura izpildi varētu veicināt reformēts, konkurētspējīgāks, pārredzamāks finanšu tirgus, kurā ir integrēti dažādi aspekti.

4.2. Atbalstīt reālo ekonomiku

4.2.1. Nesenajā paziņojumā ar tālejošu nosaukumu "Impulsi Eiropa, atveseļošanai" ⁽⁷⁾, kuru Komisija izstrādāja iesniegšanai 2009. gada pavasara Eiropadomes sanāksmē, ir atzīts, ka iedzīvotāju un ekonomikas dalībnieku uzticības atgūšana ir viens no pirmajiem ierosinātajiem pasākumiem, kas jāveic, lai pārvarētu pašreizējo krīzi, palielinātu pieprasījumu un radītu jaunas darba vietas. Jānodrošina, lai ierosinātajiem pasākumiem būtu konkrēti rezultāti un tie nepaliktu tikai paziņojumi par labiem nodomiem.

4.2.2. EESK jo īpaši uzskata, ka nodarbinātība un likviditātes trūkums uzņēmumiem ir galvenās risināmās problēmas ⁽⁸⁾. Saskaņā ar ILO nesen veiktajiem aprēķiniem kopš krīzes sākuma 2007. gada decembrī ir likvidēti aptuveni 40 miljoni darba vietu (tostarp 7 miljoni tikai ESAO valstīs), un nākotnes prognozes ir

visai pesimistiskas. Šo sociālo katastrofu varēs novērst, tikai, atjaunojot uzticēšanos tirgu darbībai un veicot valsts līmeņa pasākumus, kas veicina izaugsmi, konkurētspēju, jauninājumus un nodarbinātību. Eiropai ir vajadzīga ekonomikas politika un programma, kas piesaista uzņēmējus un palīdz viņiem augt un radīt darba vietas.

4.2.3. EESK pilnībā atbalsta Komisijas izvirzīto mērķi. Paziņojumā aprakstītie pasākumi ir jāatbalsta, jo tie ir banku un finanšu sektorā steidzami veicami pasākumi reālās ekonomikas atbalstam un Eiropas iekšējā tirgus veidošanai. Tomēr tie atspoguļo tradicionālu un nebūt ne novatorisku pieeju, kurā paredzēts labāk īstenot Eiropas Komisijas tieši pārvaldītās un/vai koordinētās ekonomiskās nozaru politikas.

4.2.4. Atjaunot Eiropas ekonomikas dalībnieku un iedzīvotāju uzticēšanos Kopienas un valsts iestāžu spējai pārvarēt krīzi ir iespējams, atzīstot, ka pašreizējās krīzes pamatā nav tikai cikliskas parādības, kas, neapšaubāmi, ir dramatiskas, vai tirgus trūkumi un nepilnības.

4.2.5. Pašreizējās pasaules un Eiropas ekonomikas krīzes īpatnību saknes ir dziļākas un sistēmiskākas, un tās saistītas ar ētikas un morāles vērtībām (atbildība, likumība, sociālais taisnīgums), kas ir mūsdienu sabiedrības pamatā un nosaka tās rīcību visās ekonomiskās, sociālās un pilsoniskās dzīves jomās. Uzticēšanos ekonomikas un finanšu sistēmai varēs atjaunot, ne tikai uzlabojot tirgus "mehānismus", kas ir slikti darbojušies, bet arī ar Eiropas makroekonomikas un mikroekonomikas politikas palīdzību.

4.2.6. Kaut arī Komiteja kopumā piekrīt vispārējai pieejai pašreizējām problēmām, tomēr Komisijas paziņojumā ierosinātie risinājumi šķiet nepietiekami, vai, jebkurā gadījumā, tie ir maz efektīvi attiecībā uz pārmaiņām, kuras būtu jāveic gan dažādās valstu ražošanas sistēmās, gan arī Eiropas un starptautisko politiku līmenī, lai atbalstītu dalībvalstu ekonomikas izaugsmi. Turklāt krīzes negatīvās sekas asāk izjūtamas Eiropā, kurā IKP ir zemāks nekā ASV, kur ir īstenota spēcīga un vienota programma un veikti plašāki un efektīvāki valsts pasākumi. ES būtu jāveicina saskaņotu pasākumu veikšana dalībvalstīs. Tādēļ ir vēlams, lai tā pieņemtu otru rīcības plānu, kas būtu efektīvāks un viendabīgāks par pirmo.

4.2.7. Attiecībā uz īstermiņā un vidējā termiņā īstenojamiem Eiropas ekonomikas atveseļošanas pasākumiem EESK uzskata, ka ES un dalībvalstu uzmanība un finanšu resursi būtu jāpiešķir ierobežotam skaitam pasākumu, taču tādiem, kas būtiski ietekmēs dažādus tirgus un ekonomikas dalībniekus kopumā. Šie pasākumi jāveic ar mērķi atjaunot uzticēšanos finanšu sistēmas darbībai, veikt uzlabojumus Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā, ieviest izmaiņas Eiropas Savienības galvenajās politikās un sniegt atbalstu dalībvalstīm, kuras visvairāk ir skārusi krīze, sākot ar Austrumeiropas valstīm.

⁽⁶⁾ Sk. 3. zemsvītras piezīmi.

⁽⁷⁾ COM(2009) 114 galīgā redakcija, "Impulsi Eiropas atveseļošanai", 04.03.2009.

⁽⁸⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Sammita par nodarbinātības jautājumiem rezultāti", OV C 306, 16.12.2009., 70. lpp..

4.2.8. **Atjaunot uzticēšanos finanšu sistēmas darbībai.** Eiropas ekonomikas atveseļošana ir iespējama, atjaunojot finanšu tirgu stabilitāti un spēju darboties saskaņā ar jaunajiem noteikumiem un jaunajām makroekonomikas un mikroekonomikas uzraudzības sistēmām, kas garantē to pienācīgu un atbildīgu darbību starptautiskā līmenī. Finansēm atkal jāpilda to tradicionālais, unikālais uzdevums ekonomikas izaugsmes sekmēšanā, proti, finansēt reālās ekonomikas dalībnieku (uzņēmumi, mājsaimniecības, tīkli un pakalpojumi, infrastruktūras, vide un enerģija) darbību.

4.2.8.1. Tomēr nav atrisināta problēma par plašiem dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem banku sistēmas atbalstam, kas, diemžēl, ir nenovēršami. EESK uzskata, ka minētā situācija nevar ilgstoši turpināties un ka ir jāizstrādā "izejas stratēģija" no šādiem pasākumiem, sistemātiskas pieejas ietvaros izvirzot nosacījumus banku sistēmai, piemēram, iekšēju pārstrukturēšanu, budžeta paredzēto rezervju kvalitātes uzlabošanu un to apjoma palielināšanu. Stratēģijas mērķis ir izveidot neatkarīgu un pārredzamu kredītu un starptautisko finanšu tirgu, lai novērstu neseno notikumu atkārtēšanos nākotnē.

4.2.8.2. Attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt stingrāku finanšu operāciju kontroli un pārredzamību, ko atbalsta Komisija un kas tika uzsvērti G20 sanāksmē Londonā, G8 sanāksmē Akvilā un G20 sanāksmē Pitsburgā, kā arī Komisijas un Padomes ierosinājumu veikt Eiropas finanšu sistēmas reformu, EESK izvērtēs minēto priekšlikumu. EESK uzskata, ka gadījumā, ja finanšu uzraudzību uzticēs jaunai neatkarīgai Eiropas struktūrvienībai, tai jābūt reālām rīcības pilnvarām ⁽⁹⁾.

4.2.8.3. Tādai rīcībai būtu jāpalīdz saskaņot Eiropā spēkā esošos tiesību aktus finanšu pārraudzības jomā un palielināt iespējas noteikt sankcijas.

4.2.9. **Uzlabojumi Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā**

4.2.9.1. EESK neseno atzinumā ⁽¹⁰⁾ ir ierosinājusi rūpīgi pārskatīt Komisijas izstrādāto atveseļošanas plānu ne tikai attiecībā uz finanšu resursiem, kurus krīzes smaguma dēļ tā uzskata par nepietiekamiem, bet arī attiecībā uz dalībvalstīs veicamo pasākumu saskaņošanu un īstenošanu.

⁽⁹⁾ Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009., 57. lpp.. Līdzīgu nostāju, uzstājoties EESK 2009. gada 30. septembra plenārsesijā, pauda Barroso kgs.

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", OV C 182, 4.8.2009., 71. lpp.

4.2.9.2. Kaut arī finansiālo vajadzību jomā pašlaik ir noteiktas prioritāras nozares (autobūves nozare, būvniecības nozare, MVU), nosacījumos par piekļuvi minētajiem pasākumiem jānodrošina īstenoto pasākumu saskaņotība un vienotība, pilnībā ievērojot Eiropas iekšējā tirgus noteikumus.

4.2.9.3. Nav vēlams, ka no Kopienas vai valstu valdību budžeta finansētās iniciatīvas ārkārtas pasākumu veikšanai krīzes skartajos uzņēmumos, nozarēs vai valstīs radītu privilēģētas situācijas vai nodrošinātu dažu rūpniecības nozaru aizsardzību uz citu nozaru rēķina.

4.2.9.4. Vienotais tirgus ir viens no svarīgākajiem Eiropas ekonomikas virzītājspēkiem: tā nostiprināšana un attīstība ir labākais veids, lai sekmētu produktīvas iniciatīvas un darba vietu radīšanu. Ar plānā paredzēto pasākumu koordināciju un kontroli Eiropas un valstu līmenī jāaplicina Eiropas iedzīvotājiem tas, ka Eiropas Savienība spēj pārvaldīt finansiālo atbalstu saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem un ievērojot to teritoriju un iedzīvotāju intereses, kas krīzes apstākļos ir izrādījušies visneaizsargātākie.

4.2.9.5. EESK uzskata, ka, veicot minētos atbalsta pasākumus ražošanas veicināšanai, īpaša uzmanība jāpievērš MVU (tiem varētu paredzēt konkrētu preferenciālās finansēšanas plānu un vienkāršotas procedūras, sk., piemēram, "Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktu"). Eiropas plānā nav pietiekami labi izklāstīts, kādi pasākumi tiks veikti, lai atbalstītu mazo un vidējo uzņēmumu atveseļošanu. Komiteja uzskata, ka pasākumi attiecībā uz maziem uzņēmumiem, kas sniedz ļoti lielu ieguldījumu vispārējās nodarbinātības jomā Eiropas Savienībā, būtu jānosaka saskaņā ar makroekonomikas modeli, kurā ņemtas vērā valstu un vietējās īpatnības, nozaru specializācijas dažādie līmeņi, atšķirīgās vajadzības saistībā ar jaunām kompetencēm, novatoriskas tehnoloģijas un infrastruktūras un pakalpojumi uzņēmumiem.

4.2.9.6. Tā kā nav atbilstoša Eiropas un valstu pamatprincipu kopuma par MVU izaugsmes perspektīvām, veiktie pasākumi varētu būt sadrumstaloti un nošķirti, kā tas ir bijis agrāk; rezultātā visiem minētajiem uzņēmumiem tiek sniegts atbalsts, taču patiesībā neviens no tiem nesāņem reālu palīdzību paplašināšanai vai arī piedāvāto produktu un pakalpojumu kvalitātes celšanai.

4.2.9.7. EESK arī uzskata, ka krīzi varētu palīdzēt pārvarēt sociālais dialogs un saskaņošana, tas ir, uzņēmumu, arodbiedrību un sociālās ekonomikas organizāciju lielāka līdzdalība.

4.2.10. **Galvenajās Eiropas Savienības politikās ieviešamās izmaiņas**

4.2.10.1. Komiteja uzskata: lai atjaunotu Eiropas uzņēmēju uzticību, būs jāveic būtiskas izmaiņas praktiskajā kārtībā, ar kuru saskaņā Komisija ir pārvaldījusi svarīgas kopējās sociālās un

ekonomiskās politikas, it īpaši kohēzijas politiku. Komiteja jau ir izstrādājusi atzinumu ⁽¹¹⁾, kurā ir ierosinājusi vairākus grozījumu priekšlikumus.

4.2.10.2. Smagā ekonomiskā krīze, kas pašlaik skar visas Eiropas valstis un kas saskaņā ar prognozēm varētu turpināties līdz 2010. gadam, liek veikt radikālu reformu struktūrfondu (ERAF un ESF) pārvaldībā kā arī pārskatīt 2007.–2013. gada plānošanas periodam noteiktos pasākumus. Komisija pašlaik izstrādā grozījumu priekšlikumus, lai vienkāršotu procedūras, paātrinātu maksājumu un no jauna noteiktu veicamo pasākumu struktūru dažās nozaru politikās. Minētie pasākumi vēl ir nepietiekami, tomēr tie ir vajadzīgi, lai saglabātu ES kohēziju, kuru pašlaik apdraud krīze.

4.2.10.3. Centieniem, ko Komiteja aicina Komisijai pielikt, lai pielāgotu pasākumus starptautiskās krīzes radītajiem jaunajiem apstākļiem, jābūt daudz intensīvākiem, un tam vajadzīga minēto politiku visaptveroša pārskatīšana. Pretrunas starp centrālajām un reģionālajām pārvaldes iestādēm, pārvaldot struktūrfondu piešķirtos resursus ārkārtas situāciju pārvarēšanai, ir vēl viens elements, kas jāņem vērā, no jauna pārdomājot atbalstu visnabadzīgākajiem ES apgabaliem.

4.2.10.4. Komiteja arī uzskata, ka kohēzijas politikā ir konkrēti jānosaka nozaru un vietējās prioritātes katrai minētā atbalsta saņēmējvalstij, lai Kopienas un valstu resursus izmantotu galvenokārt programmām un projektiem ar vislielāko paredzamo ekonomisko un sociālo ietekmi. Pārskatot kohēzijas politiku, būtu jāievēro šādi pamatprincipi: konsekvence pasākumu atlasē, uzņēmumu atbalsta pasākumu koordinācija gan Eiropas, gan valsts līmenī, kopīgas specializētās apmācības programmas un jaunu zināšanu attīstīšana.

4.2.10.5. Kopumā krīzei būtu jāsniedz Eiropas Savienībai iespēja ne tikai labāk izmantot esošās, bet arī izstrādāt jaunas politikas, piemēram, uzlabot infrastruktūras un uzsākt vides vai jaunu Eiropas enerģētikas un komunikāciju tīklu, piemēram, platjoslas tīklu, izveides plānu, izmantojot **Eiropas publisko finansējumu** (eiroobligācijas?); tas dotu lielu impulsu ekonomikas atveseļošanai.

4.2.10.6. EESK uzskata, ka šī ir ārkārtēja iespēja sākt nopietnas pārdomas par pašreizējo **Kopienas budžetu** gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā aspektā, un, iespējams, ar ekspertu grupas palīdzību pievērsties **nodokļu politikai**, kurai ir izšķiroša nozīme izaugsmē un attīstībā un kuru vairs nebūs iespējams atlikt vai izmantot kā sociālā un ekonomiskā dempinga līdzekli Eiropas līmenī.

⁽¹¹⁾ Sk. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam", OV C 228, 22.9.2009., 141. lpp.

4.2.11. Atbalsts dalībvalstīm, kuras visvairāk skārusi krīze, tostarp Austrumeiropas valstīm.

4.2.11.1. EESK uzskata, ka Komisijai jāparedz ja ne *ad hoc* atbalsta fondu krīzes vissmagāk skartajām valstīm (šo priekšlikumu ir noraidījušas visietekmīgākās ES dalībvalstis), tad vismaz finansiālu pasākumu kopumu, arī izmantojot ERAB, lai veiktu pasākumus visvājāko ES tautsaimniecību stabilizācijai, kā tas jau tiek darīts. Minētajā jomā sevišķa uzmanība būtu jāpievērš Austrumeiropas valstīm un tāpēc tām jārezervē īpaši līdzekļi. Pieprasījumiem piešķirt minētajām valstīm īpašu finansiālo atbalstu ir vairāki iemesli. Pretējā gadījumā kopā ar iekšējo tirgu sabruks otrais integrācijas pīlārs, proti, paplašināšanās.

4.2.11.2. Eiropas Savienībai nākamajos mēnešos un gados būs jārisina ļoti sarežģītas problēmas — ekonomikas un nodarbinātības krīze, sociālie konflikti, institucionālās reformas, dalībvalstu iekšējās atšķirības —, turklāt, pieaugot eirosepticismam daudzu ES dalībvalstu politiskajās partijās un valstu valdībās, kā arī sabiedrības neapmierinātībai ar Eiropas līmeni pieņemtajiem lēmumiem.

4.2.11.3. Uzticēšanās Eiropas ekonomikas un sociālais modelis, tā spējai rast piemērotus, visu dalībvalstu interesēm atbilstošus risinājumus, tiks atgūta, ja ES ņems vērā visneaizsargātāko valstu problēmas, sniedzot tām palīdzību pašreizējo grūtību pārvarēšanā.

4.2.11.4. Krīze, kas skārusi daudzu Austrumeiropas valstu kredīta, finanšu pakalpojumu un ražošanas nozares, nav tik liela, lai ES tā būtu nepārvarams šķērslis. Daudzi no šiem pasākumiem ir īstenoti ar ES 15 valstu atbalstu un tiešajiem ieguldījumiem, un ir grūti iedomāties, ka pēc saskaņošanas procesa, kas tām bija jāveic, lai kļūtu par Eiropas Savienības dalībvalstīm, tagad ar "atsevišķu gadījumu izskatīšanas" politikas palīdzību tās ķērušās pie minimāliem un maziedarbīgiem ekonomikas pasākumiem. Tā ir stratēģiska un ekonomiska kļūda, ko nav iespējams labot īsā un vidējā termiņā, un nopietna politiskā tuvredzība, kas varētu apdraudēt turpmāko Eiropas integrāciju.

4.3. Palīdzēt Eiropas iedzīvotājiem

4.3.1. Pēc šīs krīzes "tiks rasts jauns līdzsvars, taču tas vairs nerasniegs iepriekšējo līmeni: ir jābūt gataviem pieņemt zemāku dzīves līmeni". Ja šī prognoze ⁽¹²⁾ piepildīsies, skaidra būs vienīgi tā iedzīvotāju daļa, kurai, cerams, uz neilgu laiku, būs jāsamierinās ar vēl "zemāku" dzīves līmeni.

⁽¹²⁾ John Nash, Nobela prēmijas laureāts ekonomikā, 2008. gada oktobris.

4.3.2. Jānovērš risks, ka uzņēmumiem un darba ņēmējiem atkal jāmaksā par tirgus glābšanu, kamēr kapitāls turpinās aizplūst uz drošākiem tirgiem, joprojām izvairoties no nodokļu maksāšanas. Tādējādi pieredzēsim, ka atkal samazinās no darba gūtie ienākumi, kas izraisīs tirgus ekonomikas sociālās leģitimitātes zudumu. Lai novērstu minēto risku, ir jāstiprina un jāpaplašina sociālās tirgus ekonomikas Eiropas modelis, ekonomikas sistēmas centrā liekot cilvēku.

4.3.3. Tāpēc EESK uzskata, ka valdībām un ES jāpievērš lielāka uzmanība arī nodokļu politikai, turpinot veikt koordināciju, lai novērstu nevienādus noteikumus, kas ir pretrunā ar vienotu tirgu. Turklāt jānodrošina priekšroka tām reformām, kas palielina ar nodokli apliekamo bāzi, nevis nodokļa likmes, vairāk ņemot vērā uzņēmumu aktīvus, nevis to darbību un darbu.

4.3.4. Jānovērš arī finanšu krīzes postošā ietekme uz dalībvalstu pensiju sistēmām, kā tas notika Amerikas Savienotajās Valstīs, kur dažas par uzkrājumu un pensiju plānu pārvaldību atbildīgās organizācijas cieta lielus zaudējumus riska ieguldījumu fondu krīzes dēļ; tādējādi minētajiem plāniem pieteikušos darba ņēmēju uzkrājumu vērtība samazinājās uz pusi. EESK uzskata, ka būtu jāizstrādā viendabīgāki reglamentējošie noteikumi un pensiju modeļi, lai aizsargātu Eiropas iedzīvotāju un darba ņēmēju intereses.

4.3.5. Netaisnības un nevienlīdzības palielināšanās ir samazinājusi un var vēl vairāk samazināt brīvības telpu; tā var apdraudēt demokrātiju Eiropas valstīs un it īpaši ES, kurai vēl joprojām jāpārvar ievērojams "demokrātijas deficīts"; un jebkurā gadījumā tā samazina jauno nabagu atbalstu politikām, kas jāsteno, lai pārvarētu krīzi un veicinātu ilgtspējīgu attīstību.

4.3.6. EESK uzskata, ka šobrīd ES paveras nozīmīga iespēja, lai apliecinātu savu tuvumu iedzīvotājiem, īstenojot konkrētas un reālas iniciatīvas to iedzīvotāju, uzņēmumu un darba ņēmēju labā, kurus visvairāk ir skārusi krīze.

4.3.7. Minēto iniciatīvu pamatā jābūt tiesību aizsardzības pasākumiem, jo ES ir jāspēj ietekmēt sociālā politika ar atbilstošu rīcību. Sociālais jautājums jāiekļauj kā 4.4.3. punktā minētās stratēģiskās vienošanās neatņemama sastāvdaļa. Pasākumi jāīsteno arī citā jomā, t.i., ekonomikas politikā (piemēram, piešķirot īpašu finansējumu Lisabonas stratēģijai), un jāsniedz atbalsts visneizsargātākajiem uzņēmumiem, tas Eiropas Savienībai jāveic, sadarbojoties ar dalībvalstīm (4.2. punkts).

4.3.7.1. Ir vajadzīgi strukturāli pasākumi, lai darba tirgu padarītu atvērta un iekļaujoša ar ES līmenī saskaņotiem noteikumiem, izmantojot Eiropas Sociālo fondu, vienkāršojot procedūras un veicot avansa maksājumus.

4.3.7.2. Jāveic pasākumi to uzņēmumu atbalstam, kas apņemas īstenot un ievērot sociālās atbildības principu Eiropā un sociālo klauzulu ārpus Eiropas.

4.3.8. EESK aicina Komisiju, sadarbojoties ar Eiropas sociālajiem partneriem, piemēram, struktūrfondi, darīt visu iespējamo, lai veicinātu — arī ar finanšu stimulu palīdzību — vienošanās un/vai rastu risinājumus krīzes ietekmes mazināšanai uz uzņēmumiem un darba ņēmējiem, tostarp iepazīstinot ar dažās valstīs vērojamo paraugpraksi.

4.3.9. EESK aicina Padomi ieviest nepieciešamos priekšnoteikumus, Eiropas kodeksu, kurā noteiktas jomas, kurās veicami pasākumi, lai samazinātu darba samaksas atšķirības un dotu priekšroku jaunam distribuīvam taisnīgam, tostarp ne tikai finanšu nozarē. Pilnīgi nepamatotas atalgojuma amplitūdas dēļ nesamērīgi pieauga nevienlīdzība. Būtu vēlams noslēgt Eiropas vienošanos, iesaistot visas puses.

4.4. *Izstrādāt Eiropas Savienības politiku: iedzīvotājiem tuva ES politika*

4.4.1. Komiteja uzskata: lai stātos pretī krīzei un to pārvarētu, Eiropas Savienībai ir vajadzīgi lēmumu pieņemšanas instrumenti, kuru tai pašlaik nav. Tas ir galvenais iemesls tās rīcības trūkumam, draudot to padarīt maznozīmīgu līdzās tādām lielvarām kā Ķīna un ASV. Tāpēc EESK uzskata, ka ES sev jāpiešķir konkrēta rīcības spēja, arī ar pagaidu instrumentu palīdzību, lai šajā dziļo pārmaiņu laikā paveiktais darbs un uzņemtais saistības nebūtu veltīgas.

4.4.2. **Politiskā pārvaldība.** EESK uzskata, ka viens no pašreizējās krīzes galvenajiem cēloņiem ir politiku pieļautās kļūdas un nesaskaņas; vienota redzējuma trūkuma dēļ politika nebija spējīga rīkoties, līdz beidzot atteicās no vadošās lomas gan Eiropas, gan pasaules līmenī. Pašlaik šīs attieksmes rezultāti ir skaidri redzami.

4.4.2.1. **Starptautiskā pārvaldība.** ES joprojām nav ne kopējas ārpolitikas, ne arī pilnvaru neatkarīgi pārvaldīt krīzi, kaut arī būtu nepieciešams, lai tā — vismaz eirozonas vārdā — starptautiskos forumos un jo īpaši organizācijās, kuras gatavojamies reformēt, paustu vienotu viedokli, lai līdzsvarotu citu ekonomisko un politisko bloku ietekmi lēmumu pieņemšanas jomā. ES ir lielākais preču un pakalpojumu tirgus pasaulē, tā ir visnozīmīgākā publiskā atbalsta sniedzēja visnabadzīgāko valstu attīstības finansēšanai, un tās valūta, *euro*, ir otrā starptautisko rezervju valūta. Ja daudzos aspektos tā ir "saimnieciskais milzis", tad, ņemot vērā tās lēmumu pieņemšanas pilnvaras starptautiskajā līmenī, tā drīzāk ir "politiskais punduris": tas ir īsts, Eiropas iedzīvotājiem nesaprotams paradokss. Tomēr globālajā politikā Eiropas priekšlikumiem un "vērtībām" jābūt ar lielāku ietekmi.

4.4.2.2. Tāpēc valstu vai valdību vadītājiem būtu drosmīgi jāatzīst šis trūkums un jāizvirza mērķis to novērst. Pašlaik viņi darbojas kā apkalpes locekļi bez kapteiņa, šādā situācijā rodas ievērojamas ekonomiskās un politiskās izmaksas. Lai par to pārlicinātos, nemaz nav vajadzības atsaukties uz vēsturiekiem vai dibinātājiem ("Ja Eiropa reiz būtu vienota, tās 400 miljonu iedzīvotāju laimei, labklājībai un slavai nebūtu robežu" — Vinstons Čērčils 1946. gadā). Būtu nekavējoties jāizstrādā saistošs nolīgums krīzes vadībai, kuru pēc tam varētu pārveidot par Kopenas metodi, un nevis otrādi, kā tas ir pašlaik.

4.4.3. **Ekonomiskā pārvaldība.** Svarīgākais mērķis ir nodrošināt ES ar instrumentiem, kas nepieciešami, lai noteiktu un izstrādātu makroekonomikas un nozaru politiku kopējas pamatnostādnes (vismaz eirozonā, pozitīvi ietekmējot visas 27 dalībvalstis); Eiropas monetāro politiku, sākot ar eirozonu, papildināt ar kopēju ekonomikas politiku, kas nedrīkst aprobežoties tikai ar koordinēšanas centieniem un ar ko paredz pasākumus Eiropas stratēģisko interešu jomās (vide, enerģētika, jauninājumi, imigrācija, nodarbinātība, kohēzija, u.c.). Jāizstrādā jauns **Eiropas pakts izaugsmei, ilgtspējīgai attīstībai, konkurētspējai un nodarbinātībai**, kurā tiktu novērtēta arī tirgus sociālā un vides ekonomika un kuras mērķis ir iekšējā tirgus izveides pabeigšana, kā tas ir paredzēts "Lisabonas stratēģijā".

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

4.4.4. **Sociālā pārvaldība.** Par vienu no šāda pakta prioritārajām mērķiem jāizvirza arī sociālā un kohēzijas politika. ES būtu jāpiešķir lielākas pilnvaras veikt pasākumus sociālās politikas jomā⁽¹³⁾, lai definētu sociālo pamattiesību bāzi vai minimālās tiesības. Minēto iemeslu dēļ Eiropai ir vajadzīgas lielākas rīcības pilnvaras. Tās varētu sākt ieviest, atveroties, ka ES pamatā ir ekonomisks projekts (EOTK, EEK un euro), lai sasniegtu politiskos mērķus.

4.4.5. Tāpēc EESK uzskata, ka pašlaik ir jāveicina iedzīvotāju, jo īpaši jaunatnes, līdzdalība Eiropas Savienības veidošanā, izmēģinot jaunus iedzīvotāju iesaistīšanas veidus. Šis jautājums nav jāatstāj nejausībai. Eiropas Savienībai varētu būt liela ietekme uz sabiedrisko domu, ja tā ierosinātu efektīvus un ilgtspējīgus priekšlikumus, kuros, pirmkārt, centrālā vieta būtu iedzīvotājiem, un izmantotu jaunas procedūras līdzdalībai lēmumu pieņemšanā par galvenajām Eiropas politikām. Tas būtu lielisks instruments saiknes veidošanai starp Eiropas iedzīvotājiem un Eiropas iestādēm un palīdzētu mazināt demokrātijas deficītu ES. Tas ir Eiropas nākotnei svarīgs jautājums, kura risināšanu vairs nevar atlikt, kaut arī Lisabonas līgums ir neliels solis uz priekšu.

4.4.6. Nozīmīgu ieguldījumu šajā virzienā var sniegt "Eiropas pilsoniskā sabiedrība", kas pelnījusi vairāk nekā vienkāršu atsauci un kuru nedrīkst uzskatīt par izolētu jomu vai izmantot tikai kā aizsegu. Tas ir izaicinājums EESK un tās "Programmai Eiropai".

⁽¹³⁾ Līdzīgu viedokli, uzstājoties EESK 2009. gada 30. septembra plenārsesijā, pauda arī Barroso kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Saskaņoti pasākumi, lai veicinātu pētnieku karjeras attīstību un mobilitāti Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 255/03)

Vienīgais ziņotājs: **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Saskaņoti pasākumi, lai veicinātu pētnieku karjeras attīstību un mobilitāti Eiropā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. novembrī. Ziņotājs — Almeida Freire kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 174 balsīm par un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

— Lai pilnveidotu Eiropas pētniecības telpu (ERA), saglabātu Eiropas Savienības konkurētspēju pasaulē un ES spētu stāties pretī nākotnes izaicinājumiem, īpaša nozīme būs cilvēkresursu attīstībai un mobilitātes veicināšanai zinātnes un tehnoloģiju jomā.

— Steidzami jāveic pasākumi, kas uzlabotu koordināciju starp izglītības, pētniecības, nodarbinātības un sociālās nodrošināšanas politiku, lai izglītības, zinātnes un sociālās politikas instrumentu izstrāde noritētu saskaņoti un Eiropas Savienība varētu sasniegt šajā jomā izvirzītos mērķus.

— Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ierosina paplašināt un labāk koordinēt esošās programmas cilvēkresursu jomā, kā arī veicināt mobilitāti. Īpaši svarīgi ir izmantot iespējas, kuras paver diskusijas par ES Astoto pamatprogrammu pētniecības un tehnoloģiju izstrādes jomā, lai, īstenojot arī citus pasākumus, stiprinātu cilvēku kapitālu un izveidotu platformu padziļinātai pētnieku apmācībai.

— EESK arī ierosina Eiropā izveidot centru cilvēkresursu pārraudzībai zinātnes un tehnoloģiju jomā, lai vāktu, analizētu un sniegtu viendabīgu un salīdzināmu informāciju par nozari un cilvēkresursu politiku Eiropā un visā pasaulē.

— EESK rosina īstenot saskaņotus pasākumus, lai Eiropas Savienība uzlabotu pētnieku karjeras un mobilitātes iespējas, īpašu uzmanību veltot pētnieku darba nosacījumiem un profesionālajai izaugsmei, proti, darbā pieņemšanas noteikumiem, karjeras virzībai un sociālajai aizsardzībai.

— Visbeidzot, EESK norāda, ka jaunajā Eiropas inovāciju pakētā, ko ES pašlaik izstrādā, un turpmāk pārskatītājā Lisabonas stratēģijā pietiekama uzmanība jāvelta cilvēkresursu palielināšanai zinātnes un tehnoloģiju jomā un pienācīgas kvalifikācijas nodrošināšanai.

2. Ievads

2.1. Īstenojot Lisabonas stratēģiju, Eiropas Savienībā un dalībvalstīs arvien pieaug pētniecības, tehnoloģiju izstrādes un inovācijas politikas nozīme.

2.2. Eiropas konkurētspējas, izaugsmes un nodarbinātības stratēģijā neseno pastiprinātais atbalsts Eiropas pētniecības telpai un cilvēkresursu attīstībai liecina, ka Eiropā noteikti ir jāpalīdzina cilvēkresursi zinātnes un tehnoloģiju jomā un jāveicina mobilitāte, lai minēto stratēģiju varētu veiksmīgi īstenot.

2.3. Eiropas Savienība gatavojas izstrādāt jaunu inovācijas stratēģiju, kura būtu integrēta un vairāk vērsta uz sociālo jaunatjumu risināšanu un kurā vislielākā uzmanība jāvelta tā sauktajam "zināšanu trijstūrim". Tieši cilvēka faktoram būs īpaša nozīme, lai Eiropa varētu saglabāt konkurētspēju pasaulē un veiksmīgi pārvarēt nākotnes izaicinājumus.

2.4. Valstu un valdību vadītāji arvien biežāk atzīst, ka ES izglītības un pētniecības politikā un Eiropas sadarbībā nozīmīgi faktori ir brīva zināšanu aprīte un mobilitāte. To veicina dažādas Eiropas līmeņa programmas attiecīgās jomās: – studentu mobilitātes programma "Erasmus"; – "Erasmus Mundus" programma sadarbības uzlabošanai ar trešām valstīm, lai izstrādātu kopīgas mācību programmas maģistra un doktora grāda iegūšanai un sekmētu augstākās izglītības iestāžu partnerību; – "Pamatprogramma pētniecībai un tehnoloģiju attīstībai", kuras apakšprogrammas "People" ("Cilvēkresursi") mērķis ir veicināt pētnieku mobilitāti

un kura vislabāk pazīstama ar tā dēvētajiem “Marie Curie” pasākumiem. “Boloņas procesa” mērķis ir veicināt Eiropas dimensiju augstākajā izglītībā, mobilitāti un sadarbību. Neraugoties uz esošajām programmām un jau ieguldīto darbu, ir jāatzīst, ka darāmā vēl ir ļoti daudz.

2.5. Šo pašiniciatīvas atzinumu EESK nolēma izstrādāt, lai turpinātu jau atzinumā par Komisijas paziņojumu “Labāka karjera un lielāka mobilitāte: Eiropas partnerība pētniekiem”⁽¹⁾ aizsāktu un sekmētu darbu saistībā ar stratēģiju, kuras mērķis ir stiprināt cilvēku kapitālu Eiropas Savienībā, kā arī atbalstītu pūliņus īstenot jaunu izpētes politiku un inovācijas stratēģiju, kurās ievērota cilvēkresursu saistība ar integrācijas politiku (Komiteja allaž atbalstījusi šādu pieeju) un sociālās politikas programmu.

2.6. Lisabonas stratēģiju atjauninās 2010. gadā, kad sāks īstenot arī jauno Eiropas inovācijas plānu un veidos jaunu redzējumu uz Eiropas pētniecības telpas nākotni līdz 2020. gadam.

2.7. Arī ekonomikas krīzes laikā dalībvalstis un Eiropas Savienība nedrīkst atteikties no tādām politikas prioritātēm kā publiskā un privātā finansējuma palielināšana pētniecībai un izstrādei, kā arī cilvēkresursu palielināšana zinātnes un tehnoloģiju jomā.

2.8. ES līmenī ir steidzami jāizvirza kopīgi mērķi un jāparedz pasākumi, lai zinātnes un tehnoloģiju jomā nodrošinātu tādu cilvēkresursu līmeni, kas ļaus sasniegt ES izvirzītos tālejošos mērķus.

2.9. Šie mērķi ir panākt, lai pastāvīgi aug zinātnes un tehnoloģiju jomā (matemātika, dabas zinības, inženierzinātnes, sociālās un humanitārās zinātnes) studējošo jauniešu un doktorantu skaits, palielinātos zinātnē nodarbināto sieviešu īpatsvars, Eiropā būtu radīti labvēlīgi apstākļi, kas ļauj piesaistīt vajadzīgos cilvēkresursus zinātnes un tehnoloģiju jomā, atjaunotos līdzsvars transatlantiskajās attiecībās un apmaiņa starp Eiropu un pārējo pasauli būtu izdevīga abām pusēm. Tie ir jauni mērķi, kuriem jāpapildina Lisabonas stratēģijas sadaļa, kas attiecas uz šo jomu.

2.10. Lai sasniegtu minētos mērķus, Eiropā jāveido izcilu zināšanu centri un tīkli, kas piesaistītu spožākos prātus no visas pasaules un — jo īpaši svarīgi — paplašinātu gan izglītības, gan zinātniskās un tehnoloģiskās kultūras sociālo pamatu.

3. Efektīva Eiropas un dalībvalstu politika attiecībā uz cilvēkresursiem zinātnes un tehnoloģiju jomā

3.1. EESK atzinīgi vērtē iespējas, ko paver divi dokumenti: zaļā grāmata par Eiropas pētniecības telpu⁽²⁾, kurā kā viena no Eiropas pētniecības telpas galvenajām prioritātēm minēta Eiropas pētnieku partnerība, kas veicina profesionālo izaugsmi un mobilitāti, un iepriekš minētais Komisijas paziņojums, par kuru EESK jau pieņēmusi atzinumu. Ar šo pašiniciatīvas atzinumu EESK mēģina spert soli uz priekšu un atbalstīt priekšlikumus, kas ietverti dokumentā “Eiropas partnerība, lai uzlabotu pievilcību karjerai pētniecības un tehniskās attīstības (PTA) jomā un nosacījumus pētnieku mobilitātei Eiropā (Ierosinātā prioritārā rīcība)”⁽³⁾, kuru Portugāles ministrs *José Mariano Gago* un Luksemburgas ministrs *François Biltgen* sagatavoja sadarbībā ar citiem ministriem un kurš publicēts 2009. gada 30. aprīlī, tā praktiski sekmējot ES politiku attiecībā uz cilvēkresursiem zinātnes un tehnoloģiju jomā.

3.2. EESK atzinīgi vērtē ievērojamo darbu, kas ES līmenī jau ieguldīts minētajā jomā. EESK ir izstrādājusi vairākus pašiniciatīvas atzinumus par šo tematu.

3.3. Jau kopš 2000. gada marta ES stratēģijā zinātnes un tehnoloģiju jomā īpaša uzmanība tiek veltīta cilvēkresursiem. Augstākā līmeņa sanāksmē, kas 2002. gadā notika Barselonā, izvirzīja mērķi līdz 2010. gadam Eiropā pētniecībai un izstrādei atvēlētā IKP daļu palielināt līdz 3 %. Bija paredzēts, ka, īstenojot šo mērķi, pētnieku skaits palielināsies par aptuveni pusmiljonu⁽⁴⁾.

3.4. Minētie aprēķini liecina, ka šajā jomā vajadzīga kopēja Eiropas politika, kas būtu tālejošāka nekā atklātā — valstu īstenoto pasākumu — koordinācijas metode un ļautu mainīt pašu pētnieku (tostarp jauno pētnieku) darba nosacījumus attiecībā uz pieņemšanu darbā, karjeras virzību un sociālo aizsardzību un ietekmēt viņu profesionālo izaugsmi.

3.5. Neraugoties uz to, ka privātajam sektoram pētniecībā un izstrādē jāiegulda divi no paredzētajiem trim procentiem no IKP, nedrīkstam gaidīt, ka ražotāji vieni paši tiks galā ar šo uzdevumu. Valdībām ir jāuzņemas īpaša atbildība šajā jomā. Tā kā lielākā daļa darba iespēju pētniekiem paveras tieši rūpniecībā, Eiropā, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, ir jārada labāki apstākļi pētījumu veikšanai privātajā sektorā, tai skaitā mazajos un vidējos uzņēmumos. To var izdarīt, piemēram, stimulējot uzņēmumu tīklu un klasteru veidošanu svarīgākajās Eiropas ekonomikas nozarēs.

(2) Zaļā grāmata “Eiropas Pētniecības telpa: jaunas perspektīvas” (COM-2007) 161, galīgā redakcija), 2007. gada 4. aprīlis.

(3) Padomes Dokuments 10003/09, 2009. gada 18. maijs.

(4) Sk. augsta līmeņa ekspertu grupas izstrādāto ziņojumu “Report by the High Level Group on Increasing Human Resources for Science and Technology in Europe 2004”, Eiropas Kopienas, 2004. gads.

(1) OV C 175, 28.7.2009., 81. lpp.

3.6. Publiskais finansējums uz vienu pētnieku Eiropā joprojām ir ievērojami mazāks nekā ASV un Japānā. Tāpēc Eiropas valstu valdībām jāizvirza arī tāds zinātnes politikas mērķis kā darba apstākļu un nodarbinātības iespēju uzlabošana publiskajā sektorā. Eiropas Savienībā, rēķinot uz kopējo iedzīvotāju skaitu, ir arī daudz mazāk pētnieku nekā ASV un Japānā. Ja ES ir aptuveni seši pētnieki uz 1 000 iedzīvotājiem, tad Japānā un ASV šis skaitlis ir starp deviņiem un desmit pētniekiem uz 1 000 iedzīvotājiem.

3.7. Augstākās izglītības iestādēm, kas galvenokārt atbildīgas par pētnieku sagatavošanu, jārod jauni risinājumi, kā mācību programmās labāk integrēt izglītību un apmācību un veiksmīgāk sadarboties ar ražotājiem, mēģinot uzlabot mūžizglītības kvalitāti. Augstskolām, kas sagatavo cilvēkresursus zināšanu sabiedrībai, patiesībā ir jāmaina attieksme pret šiem jautājumiem, pārveidojot mācību programmas, apmācību saistot ar pētniecību un izstrādi uzņēmumos, piedāvājot jaunas iespējas, tostarp arī cilvēkiem, kas pētniecībai pievēršas vēlākā dzīves posmā, kā arī nodrošinot, ka izglītība un pētniecība ir pieejama sievietēm, mazākumtautībām un nelabvēlīgā stāvoklī esošām grupām, tostarp cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kuri uzskata, ka šajā jomā viņi varētu sekmēt sabiedrības attīstību un apliecināt sevi kā mūsdienu sabiedrības locekļi.

3.8. Ne vienmēr augstākās izglītības mācību programmās paredzēts, ka studentiem, kas vēl nav ieguvuši pirmās pakāpes diplomu, un studentiem, kas vēlas iegūt otrās pakāpes diplomu, ir jāiesaistās pētniecībā, arī privātajā sektorā, un tāpēc šajā jomā ir vajadzīgas pārmaiņas.

3.9. Jāveic arī pasākumi, lai vairāk jauniešu vēlētos veiksmīgi darboties pētniecības, inženierzinātņu un tehnoloģiju, kā arī sociālo un humanitāro zinātņu jomā. Valstu valdībām un Eiropas Komisijai būtu saskaņoti jāuzņemas galvenā atbildība par šo jautājumu, lai arī pastāv ļoti lielas atšķirības starp profesionālu pienākumiem ražošanas sektorā un universitātēs vai publiskajā sektorā. Tas ir galvenais faktors, lai izveidotu Eiropas pētniecības telpu un ES nākotnes labklājībai un konkurētspējai.

3.10. Arī zinātņu mācīšana skolās ir ļoti svarīga, jo tā var raisīt bērnu un jauniešu interesi par zinātnieka profesiju. Veiksmīgai Eiropas pētniecības telpas izveidošanai būtiski ir nopietni izturēties pret profesionālo kvalifikāciju un izglītības kvalitāti jau pamatskolā un vidusskolā, ne vien nodrošinot augsti kvalificētus mācītājus, bet arī mācību programmā iekļaujot eksperimentālo darbu un sadarbojoties ar zinātniekiem un ražotājiem⁽⁵⁾.

⁽⁵⁾ Sk. publikācijas "Encouraging Student Interest in Science and Technology Studies", *Global Science Forum*, ESAO, 2008. gads, "Mathematics, Science and Technology Education Report, The Case for a European Coordinating Body", *European Roundtable of Industrialists*, 2009. gada augusts.

3.11. Ir vispāratzīts, ka zinātnes popularizēšanas stratēģijām ir liela nozīme sabiedrības izpratnes veidošanā par zinātni un zinātnes tuvināšanā sabiedrībai, īpaši jauniešiem. Tomēr arī Eiropas līmenī ir jānodrošina vairāk stimulu, atbalstot kopīgas iniciatīvas, jo tās veic svarīgu uzdevumu, īpaši mūsdienu globalizētajā pasaulē, kurā ir ļoti svarīgi izprast pretrunīgus jautājumus un popularizēt zinātnes sasniegumus.

3.12. Vēl viens svarīgs jautājums ir zinātnes jomā strādājošās sievietes. Lai arī mūsdienu statistika ļoti atšķiras no 20 gadu senas pagātnes, daudzās valstīs un daudzās zinātniskās izpētes jomās nodarbināto sieviešu skaits joprojām ir pārāk neliels un, galvenais, — sievietes reti ieņem amatus augstākajā vadības līmenī. Eiropas Komisija un dažas dalībvalstis ir ieguldījušas ievērojamas pūles šīs nevienlīdzības mazināšanā, tomēr darāmā ir vēl ļoti daudz. Ne-raugoties uz to, ka šibrīža pasākumos neizdodas veiksmīgi savienot zinātnes politiku ar politiku, kas piedāvā sociālu un ekonomisku atbalstu sievietēm, tieši sieviešu iesaistīšana nepārprotami ļautu palielināt Eiropas zinātnes un tehnoloģijas jomā nodarbināto skaitu.

3.13. Diskusijās par zinātnes un tehnoloģijas jomā nodarbinātajiem nedrīkst aizmirst arī Eiropas pētniecības telpas starptautisko dimensiju⁽⁶⁾. Eiropas Savienībai ir jāiesaistās starptautiskā sacensībā par visaugstāk kvalificēto profesionāļu piesaistīšanu un, uzlabojot valstu un Kopienas politiku koordināciju, jānodrošina viņiem iespēja palikt Eiropā. Ikvienai ierosmei šajā jomā ir jāietver sadarbība, lai pastiprinātu zināšanu apriti un nodošanu un cilvēku mobilitāti un nodrošinātu savstarpīgumu, un, jo īpaši pētniekiem no attīstības valstīm būtu jāpalīdz uzlabot kvalifikāciju viņu izcelsmes valstī.

4. Praktiski politiski pasākumi ar mērķi panākt tūlītēju progresu Eiropas programmā par cilvēkresursiem zinātnes un tehnoloģijas jomā

4.1. EESK vēlas uzsvērt, cik svarīga ir kopēja Eiropas pieeja, veicot praktiskus politiskus pasākumus, kuru mērķis ir panākt tūlītēju progresu saistībā ar cilvēkresursiem zinātnes un tehnoloģijas jomā.

4.2. Vēlreiz atzinīgi vērtējot Komisijas paziņojumu "Labāka karjera un lielāka mobilitāte: Eiropas partnerība pētniekiem", īpaši to daļu, kas attiecas uz pētnieku nolīgšanu un darba apstākļu uzlabošanu, EESK uzskata, ka ilgtspējīga un vienmērīga attīstība Eiropas Savienībā, kas skaitļos izsakāma ar 5 % pieaugumu gadā

⁽⁶⁾ EESK 2009. gada 11. jūnija atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas stratēģiskie pamatnorādījumi starptautiskai sadarbībai zinātnes un tehnoloģiju jomā"", ziņojājs — *Gerd Wolf* kgs (OV C 306, 16.12.2009., 13. lpp.).

turpmākos desmit gadus, ir gan vēlama, gan iespējama. Tas ļautu desmit gadu laikā par 50 % palielināt zinātnes un tehnoloģijas jomā nodarbināto skaitu. EESK ierosina praktisku politisko rīcību uzsākt visupirms šādās jomās:

4.2.1. palielināt to jauniešu skaitu un īpatsvaru, kuri izvēlas apgūt ar zinātni un tehnoloģiju saistītas profesijas;

4.2.2. palielināt doktorantūras studentu skaitu un īpatsvaru, dažādot doktorantūras programmas un pastiprināt kvalitātes kontroles mehānismus;

4.2.3. piesaistīt un paturēt Eiropas iestādēs vairāk zinātnes un tehnoloģiju programmu studentu no Eiropas un pārējās pasaules un dubultot ārpus savas izcelsmes valsts studējošo doktorantu skaitu;

4.2.4. atgādināt, cik svarīgi ir nodrošināt juridisku, administratīvu un finansiālu pamatu, kas veicinātu iepriekš minēto pasākumu īstenošanu pētniecības, nodarbinātības un sociālās politikas saskaņošanas jomā.

4.3. To jauniešu skaits, kuri izvēlas apgūt ar zinātni un tehnoloģiju saistītas profesijas, lielākajā daļā Eiropas valstu faktiski ir audzis, tomēr to īpatsvars salīdzinājumā ar citu programmu studentiem nav palielinājies. Lai piesaistītu jauniešus zinātnes un tehnoloģijas jomai, varētu – uzlabot zinātnes un tehnoloģijas mācīšanu un palīdzēt izveidot zinātnes tīklus, šajā nolūkā gan valsts, gan starptautiskā līmenī iesaistot skolas, zinātņu skolotājus un pētniekus; – atbalstīt zinātnes popularizēšanas pasākumus un palielināt zinātniskās un tehnoloģiskās attīstības sociālo bāzi, īpaši zinātnes centru un zinātņu muzeju veidā; – nodrošināt informācijas un akadēmiskās un profesionālās orientācijas pakalpojumus, kas spēj apmierināt sabiedrības vajadzības saistībā ar zinātnes un tehnoloģiju apguvi.

4.4. Nekavējoties vajadzētu uzsākt arī atbalstu doktorantūras studiju programmu skaita palielināšanai un piedāvāto programmu klāsta paplašināšanai, nepazeminot to kvalitāti un, kur tas ir lietderīgi, iesaistot arī ražotājus. Šajā nolūkā varētu īstenot pasākumus ar mērķi – palielināt stipendiju skaitu doktorantūras studentiem, tās piešķirot valsts vai starptautiskos konkursos; – doktorantūras studijām Eiropā piesaistīt trešo valstu augstskolu absolventus; – palielināt doktorantūras studiju nozīmi, kas pēdējā laikā ir pieaugusi, lai sasniegtu augstu profesionālās kompetences līmeni dažādās jomās, ne tikai pētniecībā.

4.5. Par mērķi noteikti jāizvirza ārvalstu studentu piesaistīšana. Lai to panāktu, – jāuzlabo un jārosina studentu, pētnieku un skolotāju mobilitāte starp iestādēm, nozarēm un pāri robežām, īpaši mobilitāte starp akadēmiskajām mācību iestādēm un ražotājiem;

– jāveicina atvērta, konkursa veida un pārredzama pētnieku pieņemšana darbā; – jāuzlabo pētnieku ģimeņu dzīves apstākļi un darba tirgus pieejamība pētnieku partneriem; – būtiski jāsamazina birokrātija saistībā ar publiskā finansējuma saņemšanu pētniecībai.

4.6. Lai palielinātu mobilitāti un interesi par darbu zinātnē, kā arī sieviešu īpatsvaru pētniecībā, ir svarīgi nodrošināt atbilstošu sociālo aizsardzību un uzlabot pētnieku darba un dzīves apstākļus. Ikvienas pētniecības un inovācijas jomas politikas panākumi ir atkarīgi no tā, cik viegli ir atrast darbu šajā jomā un līdz ar to – cik konkurētspējīga un pievilcīga ir zinātnieka karjera, kā arī, vai vīriešiem un sievietēm tiek piedāvāti vienlīdzīgi darba apstākļi, tostarp grūtniecības un dzemdību un bērna kopšanas atvaļinājumi un cits sociālais nodrošinājums, kas veicina pētnieku mobilitāti.

4.7. EESK atbalsta dalībvalstu centienus pieņemt noteikumus, kas ļautu pētniekiem vieglāk pārnest papildu pensijas tiesības no vienas valsts uz citu, izmantojot esošo tiesisko regulējumu un slēdzot divpusējos un daudzpusējos nolīgumus. EESK ar cerībām gaida priekšizpētes rezultātus par iespējamo Eiropas pensiju fondu ES pētniekiem, kuru šobrīd īsteno ar Kopienas finansējuma palīdzību un kas atbalsta visus pasākumus, kurus tas uzskatīta par vajadzīgiem, lai pētnieki varētu vieglāk pārnest pensiju tiesības.

4.8. EESK arī atbalsta un piekrīt steidzamiem pasākumiem, ar ko atvieglo izglītības, pētniecības, nodarbinātības un sociālās politikas koordināciju, lai varētu saskaņoti izstrādāt izglītības, zinātnes un sociālās politikas instrumentus un sasniegt Eiropas mērķus attiecībā uz cilvēkresursiem zinātnes un tehnoloģiju jomā.

4.9. EESK vēlas, lai iepriekš minēto uzdevumu un mērķu sasniegšanai ES līmenī īstenotu šādus praktiskus pasākumus:

4.9.1. sakarā ar drīzumā gaidāmajām diskusijām par topošo Astoto pētniecības un tehnoloģiju izstrādes pamatprogrammu panākt, lai ar minētās programmas atbalstītajiem pasākumiem tiktu izveidota modernizētas izglītības platforma, īpaši doktorantūrā, uz kuru atklātā konkursā var pretendēt visu valstu studenti;

4.9.2. izveidot zinātnes un tehnoloģijas jomā nodarbināto cilvēkresursu uzraudzības centru, kas sniegtu viendabīgu un salīdzināmu informāciju par norisēm nozarē un valstu cilvēkresursu politiku gan Eiropā, gan pasaulē (?);

(?) Šo priekšlikumu jau 2004. gadā izvirzīja augsta līmeņa ekspertu grupa zinātnes un tehnoloģiju jomas cilvēkresursu izvērtēšanai Eiropā (sk. 4. zemsvītras piezīmi).

4.9.3. tāpat sakarā ar Astotājo pētniecības un tehnoloģiju izstrādes pamatprogrammu paplašināt *Marie Curie* pasākumus pētnieku mobilitātes un ar to saistīto darbību atbalstam un paplašināt starptautisku sadarbību cilvēkresursu jomā; turpināt izvērst *Erasmus Mundus* programmu, lai rosinātu sadarbību ar trešām valstīm tālākizglītības jomā.

4.10. Noslēgumā EESK aicina nākamajā Lisabonas stratēģijas pārskatīšanā pienācīgi ņemt vērā cilvēkresursu nozīmi zinātnes un tehnoloģijas jomā un nodrošināt pētnieku atbilstīgu kvalifikāciju, kā arī ilgtermiņa kopīgas Eiropas Savienības līmeņa politikas izstrādi šajā jomā.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Atbalstīt MVU pielāgošanos pārmaiņām pasaules tirgū”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 255/04)

Ziņotājs: **CAPPELLINI KGS**
Līdzziņotājs: **PAETZOLD KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 26. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Atbalstīt MVU ⁽¹⁾ pielāgošanos pārmaiņām pasaules tirgū”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2009. gada 26. novembrī. Ziņotājs — *Cappellini kgs*, līdzziņotājs — *Paetzold kgs*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 180 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Pirmā daļa

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzīst, ka MVU izvēlas dažādus starptautiskās darbības veidus, īstenojot dažādas stratēģijas un saņemot atbalstu dažādos līmeņos. Šajā atzinumā minēti astoņi ieteikumi, lai norādītu uz pasākumiem un risinājumiem, kas varētu sekmēt MVU pielāgošanos pārmaiņām pasaules tirgū. Atzinuma mērķauditorija ir ES iestādes, dalībvalstis, MVU un to apvienības, kā arī citi organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji Eiropas Savienībā.

1.2. *Pirmais ieteikums: ievērot uzņēmēju tiesības*, proti, viņu tiesības pieņemt lēmumus, uzņemoties atbildību par šo lēmumu sekām. Jāīsteno tādi uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi, kas palīdz uzņēmējiem pielāgoties pārmaiņām pasaules tirgū, taču tie nedrīkst atbrīvot uzņēmējus no lēmumu pieņemšanas un ar to saistītā riska. MVU atbalsta politikā svarīgākais ir efektīvi veicināt inovāciju (aktīva līdzdalība starpnozaru tehnoloģiskajās platformās saskaņā ar Septīto pamatprogrammu (FP7)), bet risks jāuzņemas tikai tādos gadījumos, kad tirgū jānovērš konkrētas nepilnības. Šādos gadījumos pārmaiņas pasaules tirgū var pārmērīgi ietekmēt mazākos uzņēmumus (piemēram, uzņēmumus, kas darbojas globālās vērtību radīšanas ķēdēs vai valstīs, kuru tautsaimniecībā dominē mazāki uzņēmumi).

1.3. *Otrais ieteikums: mazināt šķēršļus, kas kavē tirdzniecību*. Efektīvākie līdzekļi eksportējošo MVU atbalstam ir tirgus atvērības veicināšana, sekmīgi risinot tirdzniecības sarunas un nodrošinot,

ka trešās valstis tirdzniecības politikā izmanto no tiesiskā viedokļa pieļaujamus aizsardzības instrumentus, pasaules tirdzniecības noteikumu izpilde un iekšējā tirgus pilnveidošana, nodrošinot arī, ka piekļuve tirgum ir simetriska. Labākais politiskais risinājums ir nodrošināt, lai uzņēmumus, kas var eksportēt, netraucētu tarifu vai beztarifu barjeras.

1.4. *Trešais ieteikums: uzlabot tirdzniecības konkurētspēju, paaugstinot kvalitāti*. Dalībvalstīm, Eiropas Komisijai un uzņēmumu apvienībām, rīkojot tirdzniecības veicināšanas kampaņas trešajās valstīs, jāinformē par Eiropas standartu un prasību kvalitāti un priekšrocībām, ko paver gan to ievērošana, gan arī pilnvērtīga līdzdalība kvalitātes paaugstināšanas programmās, piemēram, Septītajā izpētes pamatprogrammā un Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammā. Vienlaikus jāuzsver, ka ES standartu ievērošana ir priekšnosacījums, lai Eiropas Savienībā varētu ievest preces un pakalpojumus no ārzemēm.

1.5. *Ceturtais ieteikums: tirdzniecības politikā ievērot principu “vispirms domāt par mazākajiem”*. Veidojot partnerības ar mērķi piekļūt tirgiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ciešāk jākoordinē darbība, lai tie gūtu panākumus sarežģītajās tirdzniecības sarunās. Sarunu pārredzamību varētu uzlabot, uzsverot MVU dimensiju visos ietekmes uz ilgtspējību novērtējumos. Jāpalielina arī izpratne par uzņēmumu pārstāvju reprezentativitātes nozīmi. Lietderīga būtu arī datu bāze ar informāciju par piekļuvi tirgum un palīdzības dienesti intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai jaunajos tirgos. Lai uzlabotu mazo un vidējo uzņēmumu tirdzniecības rādītājus, papildu pasākumus varētu veikt arī publiskā iepirkuma jomā un saistībā ar maksājumu termiņu ievērošanu Eiropas Savienībā.

1.6. *Piektais ieteikums: politikas izstrādē ievērot MVU vajadzības*. MVU pieredze saistībā ar šķēršļiem, kas kavē starptautisko darbību, atšķiras no politikas veidotāju izpratnes par tiem. Atbalsts jāsniedz, iesaistot vietējā un dalībvalstu līmeņa starpniekiestādes, kas pazīst konkrētos MVU, un tam jābūt praktiskam un pieejamam. Labs šāda atbalsta piemērs ir personīgo kontaktu

(1) MVU definīciju skatīt 2003. gada 6. maija Ieteikumā 2003/361/EK, OV L 124, 20.5.2003., 36. lpp.

veicināšana starp uzņēmumu pārstāvjiem, piešķirot finansējumu pirmajam savstarpējam apmeklējumam. Situācija tādā jomā kā piekļuve finansējumam liecina, ka jāvelta ievērojamas pūles, lai panāktu politikas atbilstību MVU vajadzībām. Plašāk jālieto praktiskas MVU atbalstīšanas metodes, piemēram, starpniecība, nodokļu atvieglojumi, tūlītēja maksājumu veikšana un pasākumi, kas, atļaujot neievērot valsts atbalsta noteikumus, sekmē ātru līdzekļu izlietojumu, jo īpaši tajās nozarēs, kuras visvairāk skārusi globalizācija un ekonomikas un finanšu krīze (piemēram, automobiļu rūpniecībā).

1.7. *Sestais ieteikums: atbalstīt MVU, veicinot darbinieku apmācību.* Jāpanāk, ka MVU darba tirgū var atrast kvalificētus un atbildīgus darbiniekus. Lai Eiropas Savienības MVU konkurētspēja nemazinātos, jānodrošina, ka darba tirgū ir pieejami augsti kvalificēti darbinieki, jo īpaši tādās nozarēs kā mašīnbūve, tehniskā apkope un celtniecība. Komisijas paziņojums "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai" sekmē šī mērķa sasniegšanu. Sociālajā dialogā un jo īpaši nozaru sociālajā dialogā vairāk uzmanības jāvelta MVU darbinieku kvalifikācijas līmeņa saglabāšanai un paaugstināšanai, lai tieši šie uzņēmumi gūtu labumu no jaunajām un jau pastāvošajām iespējām iekšējā tirgū. Lai pielāgotos globālajām pārmaiņām, jārosina ES mēroga partnerības un ilglaicīgi projekti, kuros iesaistītas MVU apvienības, ekonomikas augstskolas un pētniecības iestādes, kā arī jauno tirgus ekonomikas valstu iestādes.

1.8. *Septītais ieteikums: MVU darbībā (jo īpaši starptautiskajā darbībā) īpaša nozīme ir tīkliem.* Tikli paver iespējas MVU, taču vienlaikus arī rada konkrētas problēmas saistībā ar intelektuālo īpašumu un dominējošiem klientiem. Tās varētu veiksmīgāk risināt, izmantojot sektorālo pieeju. Kaut arī ES ir viena no pasaules ekonomikas lielvarām, tā nav izmantojusi visas tās rīcībā esošās iespējas, lai palielinātu to MVU nozīmi, kuru darbība saistīta ar eksportu un importu no trešām valstīm. Īpaša uzmanība jāvelta tam, kā ES un dalībvalstis var atbalstīt tos MVU, kuri ir pietiekami konkurētspējīgi, lai kļūtu par sākumposma un vidusposma uzņēmumiem (IIC) vērtību radīšanas ķēdēs. CCMI jau vairākkārt norādījusi, ka šim jautājumam jāvelta lielāka vērība, vienlaikus pārorientējot ES rūpniecības politiku pasaules tirgos.

1.9. *Astotais ieteikums: būt novatoriskiem un veikt novērtējumu.* Politikas veidotājiem jo īpaši sarežģītos ekonomiskos, sociālos un ekoloģiskos apstākļos jānāk klajā ar idejām, kas veicina inovāciju reālajā ekonomikā. Jāsteno politika, kas ātri risina jaunus problēmjautājumus, tā jānovērtē, balstoties uz pārdomātiem kvalitātes standartiem, un tajā jāiesaista reprezentatīvas ieinteresētās personas, lai mācītos no veiksmīgiem piemēriem un darbības rezultātu izmaiņām. MVU var būtiski veicināt energoefektīvāku produktu un pakalpojumu izstrādi un tā dēvēto "zaļo ekonomiku".

2. MVU būtiskā nozīme ES pasākumos, lai pielāgotos pārmaiņām pasaules tirgū

2.1. Eiropas Savienībā ir 23 miljoni MVU, un tiem ir būtiska nozīme ES ekonomikā, kurai jāpielāgojas pārmaiņām pasaules tirgos. Mazos un vidējos uzņēmumos strādā divas trešdaļas

privātajā sektorā nodarbināto darba ņēmēju, tie nodrošina dinamiku darba tirgū un sekmē konkurētspējīgas, novatoriskas un solidāras ekonomikas attīstību Eiropas Savienībā. Globalizācijai raksturīgā starptautiskā darba dalīšana un specializācija rada nišas, kuras MVU var izmantot. Atzinīgāk jānovērtē MVU ieguldījums ES labklājībā un tās dažādajos sociālajos, uzņēmējdarbības un kultūras modeļos. MVU veido ES ražošanas sistēmas pamatu, un tie varētu vēl vairāk veicināt nodarbinātību un pievienotās vērtības radīšanu Eiropas Savienībā (2).

2.2. ES — pasaules vadošā eksportētāja un lielākā attīstības atbalsta sniedzēja — jau ir cieši iesaistīta starptautiskajās norisēs. MVU neveido viendabīgu grupu, un daudzi no tiem nav pietiekami spēcīgi un tiem nav līdzekļu vai vēlmes apgūt pasaules tirgus. Komiteja vēlas uzsvērt, ka "globalizācija" un "starptautiskā darbība" ir svarīgi jautājumi arī tiem MVU, kuri piedāvā savus ražojumus vai darbojas tikai vietējos un reģionālos tirgos (3). Globalizācijas ietekmē bija jauna jādēfinē sociālie kompromisi, kuri veidoja pamatu MVU iesaistei valstu ekonomiskajā sistēmā, un Komiteja uzskata, ka arī pašreizējā krīze ietekmēs MVU attiecības ar valstu un starptautiskajiem tirgiem (4). Jāapspriež jautājums, kā palielināt Eiropas Komisijas un dalībvalstu nozīmi šajā procesā, un šis jautājums ir jāiekļauj ES politiskajā darba kārtībā. MVU pozīcijas pasaulē varētu stiprināt arī vienots ES viedoklis starptautiskajās finanšu institūcijās (kā to jau pieprasījis Euro grupas pārstāvis Padomē) un kopīgs Euro grupas nākotnes redzējums euro zonas atbalstam.

2.3. Vairāki faktori ietekmē MVU pielāgošanos pārmaiņām pasaules tirgū. Neraugoties uz pūlīņiem, veidojot iekšējo tirgu, 27 valstu Eiropas Savienībā ir maz MVU, kas eksportē uz ārpuskopienas valstīm vai iepērk tur preces (5). Mazākas valstis un lielāki uzņēmumi parasti vairāk izvērš starptautisku darbību (6). Pakalpojumu sektors, kurā dominē MVU, 27 valstu Eiropas Savienībā rada apmēram 70 % no bruto pievienotās vērtības, taču tā kopējais ieguldījums pārrobežu tirdzniecībā salīdzinoši labvēlīgajā 2006. gadā bija tikai 20 % (7). Atšķiras gan starptautiskās darbības mērķi un nozares, gan izvēlētie darbības veidi (piemēram, eksports vai kopuzņēmumu veidošana) un tirdzniecības virzieni. Atšķirīgi ir arī šķēršļi, kas kavē starptautisko darbību; galvenais šķērslis eksportam ir MVU nepietiekamās zināšanas par ārvalstu tirgiem (13 % no eksportējošiem MVU to minēja kā galveno šķērslī), kā arī importa tarifi mērķvalstīs un kapitāla trūkums (abus faktorus minēja 9 % MVU) (8).

(2) Uzņēmējdarbības struktūras statistika 2004–2005, Statistikas birojs.

(3) Eiropas Komisija, 2003. gads, Eiropas MVU novērošanas centrs, "Internationalisation of SMEs", Nr. 4.

(4) EESK "Programma Eiropai — pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi", kas publicēta 2009. gada 24. martā.

(5) Komisijas ekspertu grupas noslēguma ziņojums "Supporting the internationalisation of SMEs: Final Report of the Expert Group", 2007. gada decembris.

(6) Eiropas MVU novērošanas centrs, "Internationalisation of SMEs", 2003. gads, Nr. 4.

(7) Statistikas biroja Statistikas gadagrāmata "Europe in figures", 2008. gads.

(8) Avots: Flash Eurobarometer. #196.

2.4. MVU pārrobežu darbība iekšējā tirgū un ārpus tā nav tik aktīva kā lielo uzņēmumu darbība. Tas var radīt kļūdainu priekšstatu, ka ES līmenis ir labvēlīgāks lieliem uzņēmumiem un dalībvalstu līmenis — MVU. Komiteja uzsver, ka MVU veido ES ekonomikas pamatu un tiem ir svarīga nozīme ES sociālajā ekonomikā, jo īpaši, ņemot vērā faktu, ka lieli uzņēmumi arvien biežāk izmanto ārpalpojuma ārpuskopienas valstīs.

Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Savienībā laika gaitā izstrādāto politiku MVU darbības veicināšanai, sākot ar 1986. gadā pieņemto MVU rīcības plānu, 1994. gada integrēto programmu, dažādām daudzgadu programmām, 2000. gada Lisabonas stratēģiju un Eiropas Mazo uzņēmumu hartu un beidzot ar Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammu (CIP) un "Eiropas "Mazās uzņēmējdarbības" aktu".

2.5. Daudzi uzņēmumi strādā, nelūdzot publisku atbalstu. Tie vienīgi vēlētos, ka tiek novērsti administratīvie un normatīvie šķēršļi. Šie uzņēmumi uzskata, ka tirgus nepilnību novēršanai jābūt Eiropas Savienības galvenajam mērķim, īstenojot politiskos pasākumus MVU darbības veicināšanai. Komiteja pieņemtajos atzinumos ⁽⁹⁾ ir skaidri norādījusi: lai sasniegtu "Mazās uzņēmējdarbības" aktā izvirzītos mērķus un apmierinātu 23 miljonu Eiropas Savienības MVU vajadzības, jāpaaugstina MVU sniegtā atbalsta līmenis. MVU nedēļa ir paplašinājusi MVU politikas darbības jomu, jo tās mērķis bija "informēt", "atbalstīt", "motivēt", "dalīties pieredzē" un "iedrošināt" MVU ⁽¹⁰⁾, kā jau norādīts EESK atzinumā INT/445 par Eiropas "Mazās uzņēmējdarbības" akta īstenošanu un nesen atzīmējusi arī Reģionu komiteja.

2.6. Atzinumā galvenā uzmanība pievērsta ieteikumiem, kā atbalstīt MVU eksportu un izstrādāt politiku, kas palīdzētu MVU pielāgoties pārmaiņām pasaules tirgū. Atzinums izstrādāts, lai ar to iepazītos Eiropas Komisija, Eiropas Parlaments un dalībvalstis, kā arī MVU un to starpnozaru un nozaru apvienības. Atzinuma ievadā sniegts skaidrojums, kāpēc parasti izmantotais arguments, lai attaisnotu iekšējās tirgū ar mērķi novērst tirgus nepilnības, var būt svarīgs šīs politikas elements. Taču ievadā arī norādīts, ka mehānismi, ko izmanto tirgus nepilnību apzināšanai, iespējamo politisko risinājumu definēšanai un izpildes pilnvaru piešķiršanai, ne vienmēr ir skaidri un piemēroti. Minēto iemeslu dēļ ir jāizstrādā citi principi, kas palīdzētu veidot MVU tuvāku politiku, mazāk izmantojot abstrakto "tirgus" jēdzienu. Tāpēc EESK kopā ar citām ieinteresētajām ES un dalībvalstu iestādēm varētu sekmēt divreiz gadā publicējamu un pasaules līmeni aptverošu ziņojumu izstrādi, lai noteiktu "MVU pozīciju pasaules tirgū, izmantojot atbilstošus tirgus rādītājus".

⁽⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Dažādi politiski pasākumi, izņemot atbilstoša finansējuma piešķiršanu, kuru mērķis ir veicināt mazo un vidējo uzņēmumu izaugsmi un attīstību", OV C 27, 3.2.2009., 7. lpp., "Starptautiskais publiskais iepirkums", OV C 224, 30.8.2008., 32. lpp., "Vispirms domāt par mazākajiem: Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts "Small Business Act", OV C 182, 4.8.2009., 30. lpp.

⁽¹⁰⁾ "Kas ir MVU nedēļa?", http://ec.europa.eu/enterprise/policies/entrepreneurship/sme-week/about/index_en.htm.

3. Pirmais ieteikums: lēmumus pieņem uzņēmēji

3.1. Pasākumu izstrādē jāievēro uzņēmēju tiesības, proti, viņu tiesības pieņemt lēmumus un fakts, ka viņi uzņemas atbildību par šo lēmumu sekām. Eksporta veicināšanas pasākumi var nodarīt ievērojamu ļaunumu, kropļojot tirgu un rosinot uzņēmumus uzņemt risku, kas tiem var izrādīties pārāk liels. Politikas veidotājiem efektīvi jāveicina inovācija un jāatbalsta komerciāla riska uzņemšanās, taču tiem nav jāuzņemas komerciāls risks, izņemot gadījumus, kad tirgū jānovērš konkrētas nepilnības.

3.2. Globalizācija ir sarežģīts process, kas ne tikai saistīts ar risku, bet arī paver iespējas MVU un politikas veidotājiem. Lai piekļūtu pasaules tirgiem, vajadzīga informācija, kuras ieguve saistīta ar augstām izmaksām, piegādātājiem ir jābūt uzticamiem un vērtību radīšanas ķēdēs MVU ir jārisina ar intelektuālā īpašuma tiesībām saistītas problēmas. MVU izvēlas dažādus starptautiskās darbības veidus — daži uzņēmumi jau no paša sākuma darbojas starptautiskā līmenī, kamēr citi lēnām apgūst pielāgošanās prasmi. Politikas veidotājiem ir jācenšas nodrošināt, lai viņu izpratne par MVU vajadzībām atbilst to MVU vajadzībām, kurus viņi cenšas atbalstīt. Tāpēc galvenā uzmanība arī turpmāk jāpievērš atbalsta nodrošināšanai, vienlaikus garantējot uzņēmumiem rīcības brīvību.

4. Otrais ieteikums: tirgiem jābūt brīviem

4.1. Cenšoties nodrošināt tirgus brīvību, īpaša uzmanība jāvelta uzņēmēju rīcības brīvībai, kas ir viens no vispārējiem pamatprincipiem Eiropas Savienības politikā MVU atbalstam. "Mazās uzņēmējdarbības" aktā norādīts, ka efektīvāk jāizmanto iekšējā tirgus priekšrocības. Komiteja uzskata, ka iekšējā tirgus pilnveidošana ir visefektīvākais veids, kā uzlabot MVU eksportspēju ⁽¹¹⁾, un viens no Lisabonas stratēģijas ārējās dimensijas pamatmērķiem ir uzlabot MVU piekļuvi eksporta tirgiem ⁽¹²⁾. Visefektīvākais veids, kā atbalstīt eksportējošos MVU, ir tirdzniecības šķēršļu mazināšana un tirgu atvērtības un konkurētspējas veicināšana, pabeidzot tirdzniecības sarunas, panākot pasaules tirdzniecības noteikumu ievērošanu un pilnveidojot iekšējo tirgu, ar nosacījumu, ka tirgu atvēršanā tiek ievērots "simetriskas pieejamības" princips un tiek saglabāts Kopienas *acquis communautaire*. Labākais politiskais risinājums ir nodrošināt, lai eksportējošos uzņēmumus netraucētu tarifu vai beztarifu barjeras. Piemēroti pasākumi būtu:

- a. Dohas sarunu pabeigšana, PTO, Valsts iepirkuma nolīgums un divpusējie līgumi, kā arī citas tirdzniecības sarunas starptautiskā līmenī var sekmēt tirdzniecību kavējošo šķēršļu novēršanu gan uz robežām (piemēram, tarifu barjeras, muitas procedūras), gan "aiz robežām" (beztarifu barjeras, standarti, tehniskās normas un noteikumi) ⁽¹³⁾;

⁽¹¹⁾ "Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropai", OV C 77, 31.3.2009., 15. lpp.

⁽¹²⁾ Komisijas paziņojums COM (2008) 874 galīgā redakcija.

⁽¹³⁾ Skatīt "Global Europe" — http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/competitiveness/global_europe_en.htm; "Market Access Strategy" — http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/mk_access/index_en.htm; "Trade Barriers Regulation" — http://ec.europa.eu/trade/issues/respectrules/tbr/index_en.htm u.c.

- b. pasākumi, lai uzlabotu intelektuālo īpašuma tiesību aizsardzību gadījumos, kad tā ir nepietiekama vai apgrūtināta, kā arī ar tām saistītu jautājumu risināšana, piemēram, tehnoloģiju pārnese, Eiropas Uzņēmumu tīkls (*Enterprise Europe Network*), ar *IPeuopAware* projektu saistītais palīdzības dienests intelektuālā īpašuma aizsardzībai, palīdzības dienests MVU intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai Ķīnā (*China IPR SME Helpdesk*) un 2008. gadā Indijā izveidotais Eiropas Biznesa un tehnoloģiju centrs, kura darbībā ir iesaistīts Eiropas Patentu birojs;
- c. turpmākie pasākumi, lai cīnītos pret iestāžu diskriminējošu rīcību, slēdzot publiskā iepirkuma līgumus;
- d. Eiropas Komisijas pasākumi, atbildot uz Eiropas Parlamenta deputāta *Guardans Cambó* priekšlikumiem, par kuriem Komiteja aicina Komisiju sagatavot ziņojumu ⁽¹⁴⁾.

5. Trešais ieteikums: tirdzniecības konkurētspējas veicināšana, ceļot kvalitāti

5.1. Uzņēmējam, kurš vēlas sākt starptautisku darbību, jārisina sarežģīti jautājumi, tādēļ MVU sniegtais atbalsts būtu jāpielāgo uzņēmēju izvēlei, izveidotajām partnerībām un attiecīgajām nozarēm. Tāpēc Komiteja atbalsta jauno Vispārīgā grupālā atbrīvojuma regulu, kas valsts atbalsta noteikumus precīzāk pielāgo MVU vajadzībām. Saskaņā ar to maziem un vidējiem uzņēmumiem varēs piešķirt ievērojamu atbalstu, ja fakti liecinās, ka tirgus darbība nav ļāvusi MVU sasniegt efektīvus rezultātus ⁽¹⁵⁾. Komiteja ir paudusi viedokli, ka MVU pilntiesīgi jāpiedalās kvalitātes paaugstināšanas programmās, piemēram, Septītajā pamatprogrammā ⁽¹⁶⁾, un jāizmanto Komisijas jaunā rokasgrāmata par valsts atbalstu MVU. Šo uzņēmumu apvienības varētu apsvērt līdzdalību Komisijas piedāvātajos apmācības pasākumos ⁽¹⁷⁾. ES līmenī būtu jāuzrauga katra nozare, lai novērtētu plašākas pārmaiņas uzņēmējdarbības kultūrā, vērtību radīšanās ķēdēs un (jo īpaši MVU) stāvokli tirgū. Šai jomā stāvoklis noteikti ir jāuzlabo.

5.2. Visiem uzņēmumiem, kas darbojas ES iekšējā tirgū un tirgojas ar trešām valstīm, pilnībā jāizpilda patērētāju drošības, uzņēmumu sociālās atbildības un vides ilgtspējības standartu prasības. Lai ievērotu ES prasības, uzņēmumiem jāveic ievērojami ieguldījumi, un tādēļ varētu darīt vairāk, lai šie ieguldījumi arī atmaksātos. Tāpēc Komiteja mudina dalībvalstis, Eiropas Komisiju un MVU apvienības apsvērt, kā ārējos tirgos varētu sniegt pilnvērtīgu informāciju par ES preču un pakalpojumu kvalitāti. Horizontālie mārketinga pasākumi, kuru mērķis ir palielināt informētību par ES preču kvalitāti, nedrīkst aprobežoties tikai ar kampaņām

⁽¹⁴⁾ Ziņotājs *Ignasi Guardans Cambó*, ziņojums A6-0002/2008, pieņemts 2008. gada 19. februārī.

⁽¹⁵⁾ Dalībvalstu paraugprakses piemērus skatīt Uzņēmējdarbības un rūpniecības ĢD sagatavotajā dokumentā "Supporting the Internationalisation of SMEs – a good practice guide", 2008. gads.

⁽¹⁶⁾ Pētniecības un izstrādes programmas MVU, OV C 224, 30.8.2008., 18. lpp.

⁽¹⁷⁾ Skatīt Komisijas 2009. gadā publicēto Rokasgrāmatu par Kōpienas valsts atbalsta noteikumiem MVU, 24. lpp., Brisele, 2009. gada 25. februāris, http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/sme_handbook.pdf.

par CE zīmi un marķējumu "Ražots Eiropā". Plašāka informācija par ES preču kvalitāti trešo valstu tirgos, izmantojot sektorālu pieeju, būtu nozīmīgs mārketinga instruments, kas palīdzētu daudziem MVU un jo īpaši tiem, kuri darbojas jaunās nozarēs (piemēram, "zaļā" enerģija). Sistemātiskāk jāpēta un jānovērtē reģionālā un pasaules līmenī īstenotās "taisnīgas tirdzniecības" iniciatīvas, kuras sekmīgi iesaistās Eiropas Savienības MVU apvienības.

5.3. No valstīm, kas neietilpst iekšējā tirgū, MVU importēt tikpat daudz cik eksportē uz tām ⁽¹⁸⁾. Mazāko dalībvalstu MVU un jo īpaši MVU, kas darbojas vairumtirdzniecībā, mazumtirdzniecībā un ražošanā, pārsvarā vairāk importē no ārvalstīm ⁽¹⁹⁾, taču ne no trešām valstīm. Eiropas standartu un CE zīmes pastāvīga veicināšana, kā arī labāka atbilstības novērtēšana un tirgus uzraudzība trešajās valstīs ļautu palielināt piegādātāju loku, no kuriem var iepirkt preces ieviešanai Eiropas Savienībā. Trešo valstu uzņēmumu veikspējas uzlabošana, lai tie varētu izpildīt ES prasības, būtu atbalsts uzņēmumiem saskaņā ar ES stratēģiju "Aid for Trade" (Palīdzības sniegšana tirdzniecības veicināšanas nolūkos) un, kā norādījis PTO Tehnisko tirdzniecības šķēršļu (TBT) komitejas priekšsēdētājs, varētu uzticēties un veicinātu brīvu un taisnīgu tirdzniecību ⁽²⁰⁾.

6. Ceturtais ieteikums: tirdzniecības politikā jāievēro princips "vispirms domāt par mazākajiem"

6.1. Komiteja norāda, ka Eiropas "Mazās uzņēmējdarbības" aktā skartie jautājumi tieši saistīti ar tirdzniecības politikas veidošanu. MVU ne vienmēr izdodas pārvarēt tiesiskus šķēršļus un panākt, ka politikas veidotāji uzklausa to viedokli ⁽²¹⁾. Tas attiecas gan uz tarifu, gan uz beztarifu šķēršļiem. Saskaņā ar Komisijas priekšlikumu par "spēcīgāku partnerību, lai Eiropas eksportētājiem sniegtu piekļuvi tirgum," ⁽²²⁾ uzņēmēju apvienībām aktīvi jādarbojas Tirgus piekļuves partnerībā un ar to saistītajā Tirgus piekļuves konsultatīvajā komitejā (MAAC). Jānodrošina arī, lai visās tirdzniecības sarunās pilnībā tiktu ievērotas MVU intereses. Pašreizējie tirdzniecības aizsardzības instrumenti, piemēram, antisubsidēšanas un antidempinga pasākumi nav īpaši piemēroti MVU, jo tiem trūkst resursu un zināšanu, lai iesniegtās sūdzības būtu efektīvas. EESK organizētās ES un Ķīnas, kā arī ES un Indijas apaļā galda sarunas arī varētu sekmēt dialogu un sagatavošanas darbu attiecīgajās ES pilsoniskās sabiedrības grupās (it sevišķi MVU un ar sociālo ekonomiku saistītajās interešu grupās).

⁽¹⁸⁾ Komisijas ekspertu grupas noslēguma ziņojums "Supporting the internationalisation of SMEs: Final Report of the Expert Group", 2007. gada decembris.

⁽¹⁹⁾ Avots: *Flash Eurobarometer*. #196.

⁽²⁰⁾ "Fact Sheet: Aid for Trade", Brisele, 2009. gada 3. aprīlis; "Programming Guide for Strategy Papers Aid for trade (AfT)", A pielikums, 2. punkts, Brisele, 2008. gada novembris; Tehnisko tirdzniecības šķēršļu komitejas priekšsēdētāja nobeiguma ziņojums "TBT Committee Workshop on the Role of International Standards in Economic Development Final", 2009. gada 19. marts.

⁽²¹⁾ ES tiesību aktu ieviešanas un izpildes uzlabošana, OV C 24, 31.1.2006., 52. lpp.

⁽²²⁾ Eiropas Komisija "Globālā Eiropa: spēcīgāka partnerība, lai Eiropas eksportētājiem sniegtu piekļuvi tirgum", COM(2007) 183 galīgā redakcija.

6.2. Komiteja apzinās, ka galvenais kanāls MVU viedokļu pārstāvēšanai ir dalībvalstis un 133. panta komiteja, kā arī tirdzniecības apvienības un rūpniecības uzņēmumu federācijas, kuras lobē Komisijas intereses Pasaules Tirdzniecības organizācijā. Tirdzniecības sarunas tomēr ir sarežģītas, tāpēc, lai uzlabotu MVU piekļuvi tirgum, tirdzniecības politikā jāveido ciešākas partnerības un tās labāk jākoordinē. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm jāuzlabo koordinācija, lai MVU intereses labāk pārstāvētu citās standartu izstrādes struktūrās, piemēram, Starptautiskajā standartizācijas organizācijā (ISO). Ieteicams īstenot šādus pasākumus:

- a. Dalībvalstīm un Eiropas Komisijai, izstrādājot ietekmes uz ilgtspējību novērtējumus būtu jāsniedz *post hoc* norādes uz konsultācijām ar MVU un to apvienību reprezentatīvātī, ar kurām notikusi apspriešanās⁽²³⁾.
- b. Komiteja atzinīgi vērtē datu bāzi, kurā apkopota informācija par tirgus pieejamību, un līdzekļus intelektuālā īpašuma aizsardzībai, tostarp palīdzības dienestus intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai. Regulāras Eiropas Komisijas pārstāvju vizītes MVU un attiecīgo valstu iestādēs, kuru pārziņā ir intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, ievērojami palielinātu izpratni par jautājumiem, kas saistīti ar šīm tirdzniecības jomām.
- c. Valsts iestāžu diskriminējošie lēmumi publiskā iepirkuma konkursos un kavēšanās ar maksājumiem jo sevišķi kaitē MVU darbībai⁽²⁴⁾. Komiteja atzinīgi vērtē 2006. gadā sagatavoto pārskatu par direktīvas īstenošanu, taču uzskata, ka jānovērtē arī finanšu krīzes ietekme. Tas radītu morālu spiedienu un sekmētu labas prakses pārņemšanu. Piemēram, Īrijas valdība 2009. gada jūnijā pieņēma oficiālu lēmumu saīsināt termiņu (no 30 līdz 15 dienām), kurā centrālajām valsts iestādēm jānorēķinās ar piegādātājiem.

7. Piektais ieteikums: politikas izstrādē ievērot MVU vajadzības

7.1. Politikas izstrādē vispirms ir jāievēro uzņēmumu, jo īpaši MVU vajadzības, un politika nav jāpielāgo nedz politiķu vai īstenošanas mehānismu vajadzībām, nedz subsidiaritātes principam. Gan Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas 2006. gadā rīkotajā APEC (Āzijas un Klusā okeāna ekonomiskā sadarbība) sammitā par MVU starptautisko darbību, gan Komisijas ekspertu grupā ir apzināti šķēršļi, kas maziem un vidējiem uzņēmumiem traucē eksportēt⁽²⁵⁾. Nesen veiktie pētījumi tomēr liecina, ka atšķiras politikas veidotāju un MVU viedoklis par to, kādi ir šie šķēršļi un kādi būtu iespējamie risinājumi⁽²⁶⁾. Tiesiskā un komerciālā vide, kurā darbojas MVU, ir atšķirīga, un dažādi ir to starptautiskās darbības veidi: darbojoties pakāpeniski, veicot

stratēģisko uzņēmējdarbību, mācoties, izmantojot attāluma (tūvuma) priekšrocības un meklējot brīvas tirgus nišas; daži uzņēmumi jau no dibināšanas brīža galveno uzmanību velta starptautiskajai darbībai.⁽²⁷⁾

7.2. Komiteja ir ierosinājusi virkni ar finansēšanu nesaistītu pasākumu MVU darbības veicināšanai⁽²⁸⁾, tostarp sadarbības pasākumus (piemēram, šobrīd jau pārtrauktā *INTERPRISE* programma, piegādātāju gadatirgi), kas veicina uzņēmēju tiešos kontaktus⁽²⁹⁾. Jāmin arī instruktoru apmācības programma, lai palīdzētu organizācijām aizstāvēt MVU intereses un uzlabot mazajiem un vidējiem uzņēmumiem sniegto konsultāciju piedāvājumu.

7.3. Spilgts piemērs, kas liecina par nespēju pielāgot politiku MVU vajadzībām, ir finansējuma un kredītu apdrošināšanas pieejamība. Tā ir viena no būtiskākajām problēmām, ar ko saskaras MVU, jo īpaši eksportējošie uzņēmumi. Neraugoties uz to, ka banku sistēmai piešķirts apjomīgs publisko finanšu atbalsts, uzņēmumiem ir ļoti grūti piekļūt kredītiem un kredītu apdrošināšanai. Tas liecina par finanšu tirgos pieļautām institucionālām kļūdām, un tāpēc ir jāveic konkrēti pasākumi, lai palielinātu uzņēmumiem pieejamo kredītu un kredītu apdrošināšanas piedāvājumu⁽³⁰⁾. Tāpēc Komiteja atbalsta Turīnā notikušo ESAO apaļā galda sarunu secinājumus, kuros atkārtoti norādīts, ka jāpārskata nosacījumi, saskaņā ar kuriem darbojas finanšu iestādes, aicinot nodrošināt "stabilu pārvaldības, nodokļu, normatīvo un tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu līdzvērtīgu konkurences apstākļus visiem ekonomikas dalībniekiem neatkarīgi no to lieluma"⁽³¹⁾.

7.4. Komiteja atbalsta arī pārējos Turīnas apaļā galda sarunās paustos praktiskos ieteikumus, lai atbalstītu MVU finanšu pārvaldību. Ieteikts:

- a. nodrošināt efektīvas garantijas, uzlabojot saziņu starp iestādēm, kas piešķir kredītus, un MVU;
- b. risināt ar naudas plūsmu saistītās problēmas, nosakot izdevīgus atbrīvojumus no nodokļiem un sociālās nodrošināšanas iemaksām vai "brīvdienas", kuru laikā minētie maksājumi nav jāveic, un ieviešot nodokļu atvieglojumu shēmas privātiem ieguldītājiem, kas investē mazos un vidējos uzņēmumos;

⁽²³⁾ Skatīt EIM pētījumu "Study on the Representativeness of business organisations for SMEs in the EU", Zoetermeer, 2009. gada maijs.

⁽²⁴⁾ Komisijas publicējusi "Review of the effectiveness of European Community legislation on combating late payments", http://ec.europa.eu/enterprise/regulation/late_payments/further_reading.htm#Review.

⁽²⁵⁾ ESAO un APEC "The Athens Action Plan For Removing Barriers To SME Access To International Markets", pieņemts ESAO un APEC pasaules konferencē, kas 2006. gada 8. novembrī notika Atēnās.

⁽²⁶⁾ ESAO: "Removing Barriers to SME Access to International Markets, C. Dannreuther", 2008. gads, "A Zeal for a Zeal? SME Policy and the Political Economy of the EU", *Comparative European Politics*, Nr. 23, 377–399. lpp.; C. Dannreuther, "EU SME policy: On the edge of governance", CESifo forums, 2007. gada februāris

⁽²⁷⁾ "Uzņēmumiem, kuri jau kopš dibināšanas galveno uzmanību velta starptautiskajai darbībai, ir raksturīgas četras iezīmes: globāls redzējums jau kopš izveides, produkti, kurus var pārdot pasaules tirgū, neatkarība un spēja paātrināt starptautisko darbību". Mika Gabrielson, V.H. Manek Kirpalani, Pavlos Dimitratos, Carl Arthur Solberg, Antonella Zucchella (2008) "Born globals: Propositions to help advance the theory", *International Business Review*, Nr. 17, 389. lpp. (385–401. lpp.).

⁽²⁸⁾ Skatīt 9. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁹⁾ Skatīt <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/partnership/interprise.htm>.

⁽³⁰⁾ Starptautiskais Valūtas fonds, "Trade Finance Stumbles" *Finance and Development*, 2009. gads.

⁽³¹⁾ ESAO rīkotais pasākums "Turin Round Table on the Impact of the Global Crisis on SME & Entrepreneurship Financing and Policy Responses", kas notika Intesa Sanpaolo, Palazzo Turinetti, Turīnā, Itālijā, 2009. gada 26.–27. martā.

- c. panākt (šī prasība gan neattiecas vienīgi uz MVU), ka visi uzņēmumi laicīgi saņem maksājumus gan no vērtības radīšanas ķēdēm, gan no valsts iestādēm ⁽³²⁾.

7.5. Komiteja ļoti atzinīgi vērtē arī "Kopienas pagaidu shēmu valsts atbalsta pasākumiem", kuru apstiprināja decembrī un par kuru paziņots Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā. Šai sakarā īpaši jāatzīmē, ka:

- a. jaunais ierobežotā atbalsta mehānisms nākamajos divos gados ļauj piešķirt līdz pat 500 000 *euro*,
- b. dalībvalstīm atļauts, neziņojot par konkrētiem gadījumiem, piešķirt valsts garantijas kredītiem ar samazinātām prēmiju likmēm un atbalstīt visus aizņēmumu veidus, piemērojot subsidētas procentu likmes, kā arī piešķirt subsidētus aizdevumus vidēji saudzējošu preču ražošanai, lai panāktu atbilstību Kopienas preču standartiem ātrāk nekā paredzēts vai sasniegtu vēl augstāku līmeni,
- c. veikti grozījumi riska kapitāla pamatnostādņēs, lai riska kapitāla summu, kuru gada laikā atļauts ieguldīt vienā mazā vai vidējā uzņēmumā, palielinātu no 1,5 miljoniem *euro* līdz 2,5 miljoniem *euro* un samazinātu privāto ieguldītāju līdzdaļu no 50 % līdz 30 %.

7.6. Jānosaka MVU prioritāra piekļuve 5 triljonus *euro* lielajam atbalstam, kas nākamajiem diviem gadiem apsolīts G20 paziņojumā ⁽³³⁾. Līdzekļu piešķiršana stingri jāuzrauga, lai nodrošinātu, ka tos izlieto paredzētajiem mērķiem. Saskaņā ar šobrīd spēkā esošajiem līgumiem jauno dalībvalstu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir tiesības saņemt ārkārtas atbalstu.

7.7. Ja ES paudis vienotu viedokli sarunās ar starptautiskajām finanšu iestādēm un *euro* zonas ietvaros, kā arī starptautiskajā līmenī īsteno saskaņotāku un koordinētāku ekonomisko, rūpniecības un tirdzniecības politiku, ieguvēji būs gan MVU (kā jau minēts vairākās pavasarī notikušajās EESK uzklaušīšanās sanāksmēs par pašreizējo globālo ekonomikas un finanšu krīzi), gan dalībvalstis.

8. Sestais ieteikums: atbalsts MVU saistībā ar to darbiniekiem

8.1. Darba ņēmēji un viņu prasmes ir faktors, kas būtiski ietekmē MVU konkurētspēju. Eiropas Savienībā MVU nodarbina lielāku kopējā darbaspēka daļu nekā ASV vai Japānā, tāpēc ir jāvelta vairāk pūļu, lai MVU apvienības iesaistītu sociālajā dialogā un citās politikas jomās. Piemēram, kvalificētu inženieru un darbinieku ar tehniskām zināšanām prasmju piedāvājums būtu lielāks, ja varētu panākt efektīvāku MVU iesaisti (kollektīvos) pētniecības un izstrādes pasākumos un šādu pētījumu rezultātu komerciālā izmantošanā (piemēram, izmantojot licences līgumus).

⁽³²⁾ Eiropas "Mazās uzņēmējdarbības" akts, skatīt 9. zemsvītras piezīmi, un EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos", OV C 407, 28.12.1998., 50. lpp.

⁽³³⁾ G20 valstu vadītāju paziņojums "The Global Plan for Recovery and Reform", 2009. gada 2. aprīlis.

8.2. MVU jācenšas izmantot visas iespējas, ko paver Komisijas 2009. gada jūnijā apstiprinātais rīcības plāns nodarbinātībai un Komisijas politika, kuras mērķis ir veicināt labāku piemērošanas strukturālajām un rūpniecības pārmaiņām. Paziņojumā "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai" ⁽³⁴⁾ izvirzītas trīs galvenās prioritātes: saglabāt nodarbinātību, radīt jaunas darba vietas un veicināt mobilitāti; uzlabot prasmes un pielāgot tās darba tirgus vajadzībām; radīt vairāk darba iespēju. Paziņojumā paredzēti arī šādi pasākumi:

- a. mikrocreditēšanas mehānisms 100 miljonu *euro* apmērā, kas paredz aizdevumus līdz pat 25 000 *euro* uzņēmumiem, kuros nodarbināti mazāk nekā 10 cilvēki;
- b. pieci miljoni mācekļu vietu uzņēmumos un cita veida palīdzība jauniešiem, kuri ir bez darba;
- c. ES darba tirgus analīze pa nozarēm ar mērķi uzlabot darbaspēka prasmes un pielāgot tās gan pašreizējām, gan turpmākajām darba tirgus vajadzībām ⁽³⁵⁾;
- d. metodiskais līdzeklis uzņēmumiem un to darbiniekiem ar praktiskiem ieteikumiem, kā labāk vadīt uzņēmumu pārstrukturēšanu;
- e. rokasgrāmata apmācības organizēšanai mazos uzņēmumos ar mērķi palīdzēt MVU saglabāt un iegūt tiem nepieciešamās prasmes.

9. Septītais ieteikums: tīklu nozīme MVU starptautiskajā darbībā

9.1. Daudziem MVU cenas tiek uzspiestas, un tie nevar noteikt tādu cenu, kā vēlētos. Starptautiskajos tirgos tie lielākoties darbojas, iesaistoties piegādes un vērtību radīšanas ķēdēs un vairāk importējot nekā eksportējot. Maziem un vidējiem uzņēmumiem šie tīkli paver iespējas, taču vienlaikus arī rada konkrētas problēmas saistībā ar intelektuālo īpašumu un dominējošiem klientiem. Tās iespējams veiksmīgāk risināt, piemērojot sektorālo pieeju. Kaut arī ES ir viena no pasaules ekonomikas lielvarām, tā nav izmantojusi visas tās rīcībā esošās iespējas, lai trešo valstu tirgos palielinātu to MVU nozīmi, kuru darbība saistīta ar eksportu un importu. Īpaša uzmanība jāvelta tam, kā ES un dalībvalstis var atbalstīt tos MVU, kuri ir pietiekami konkurētspējīgi, lai kļūtu par sākumposma un vidusposma uzņēmumiem (IIC) vērtību radīšanas ķēdēs. Vairāk pūļu jāvelta, lai:

- a. palīdzētu Eiropas Savienības MVU iekļūt tajos globālās ražošanas procesa posmos, kuros tiek radīta augsta pievienotā vērtība (iesaistot uzņēmumus jauninājumu, pētniecības un prasmju programmās, tostarp universitāšu programmās);

⁽³⁴⁾ COM(2009) 0257 galīgā redakcija.

⁽³⁵⁾ Paziņojums "Jaunas prasmes jaunām darba vietām", COM(2008) 0868 galīgā redakcija.

- b. iepazīstinātu MVU ar ārvalstu tiešajiem ieguldītājiem, kuru interesē ES iekšējā tirgus pavērtās iespējas, tādā veidā veicinot ilgtermiņa rūpniecisku sadarbību;
- c. palīdzētu MVU risināt problēmas, ar kurām tie saskaras vērtību radīšanas ķēdēs un tīklos (intelektuālā īpašuma tiesības, maksājumu termiņu ievērošana saskaņā ar normatīvo aktu un līgumsaistību noteikumiem u.c.);
- d. koordinētu un atbalstītu esošos tīklus, tai skaitā valstu un ES līmeņa MVU eksporta konsorcijs, vietējā līmeņa klasterus un MVU apvienības, tādā veidā sniedzot MVU vajadzīgo palīdzību, kas ļaus tiem apliecināt savas spējas gan iekšējā tirgū, gan kaimiņu tirgos (piemēram, pārrobežu reģionos). Komisijas izveidotā Eiropas uzņēmējdarbības atbalsta tīkla, tirdzniecības kameru un divpusējo eksporta kameru sniegtais atbalsts ir lietderīgs, taču to varētu paplašināt un labāk koordinēt gan savstarpēji, gan ar citiem pastāvošiem tīkliem un MVU apvienībām, kas darbojas šajā jomā. Varētu veikt turpmāku izpēti un pasākumus attiecībā uz dažādiem MVU apvienību veidiem un uzņēmumiem sniegtā tehniskā atbalsta risinājumiem, kas atbilst valsts atbalsta un PTO noteikumiem.

9.2. Komiteja ir izstrādājusi vairākus atzinumus par ārpakalpojumiem un vērtību radīšanas ķēdēm⁽³⁶⁾. Ārpakalpojumi un vērtību radīšanas ķēdes tieši ietekmē Eiropas ekonomiku un it īpaši MVU, jo daudzi no tiem veic starptautisku darbību, izmantojot šo īpašo attiecību pavērtās iespējas. MVU gūst labumu no globālajiem tīkliem, jo uzņēmumi kopīgi uzņemas ar starptautisko darbību saistīto risku, gūst piekļuvi jaunām tehnoloģijām un

paaugstina darbības efektivitāti, vēl vairāk izmantojot ārpakalpojumus un specializēties pamatdarbības jomā. Taču MVU saskaras arī ar konkrētām problēmām, cenšoties izprast, kāda ir to saistība ar pārējiem vērtību radīšanas ķēdes posmiem, kā šajā ķēdē aizsargāt savu intelektuālo īpašumu un kā sasniegt ienesīgākus vērtību radīšanas ķēdes posmus⁽³⁷⁾. Komiteja norāda, ka vēl jāprojām nav izstrādāta politika uzņēmumiem, kas darbojas vērtību ķēdes sākuma un vidus posmā. Iepriekš pieņemtos atzinumos EESK jau ir norādījusi uz konkrētiem jautājumiem, kuri ir jārisina.

10. Astotais ieteikums: inovācijas politikā un novērtējums

10.1. Komiteja iesaka sekmēt labāku izpratni par augstākminēto politiku ietekmi, veicot efektīvu uzraudzību, rezultātu izvērtēšanu un mērķu regulāru pārvērtēšanu, jo īpaši attiecībā uz MVU internacionalizāciju, jo MVU īstermiņā un ilgtermiņā saskarsies ar inovāciju izraisītām pārmaiņām pasaules tirgos:

- a. izmēģinājumu un kļūdu metode jāuzskata par svarīgu jauninājumu politikas pamatu, kas ļauj mācīties un uzlabot politiskās sistēmas;
- b. būtu vispārēji jāizmanto uz konkrētiem datiem balstīta politika, lai apzināti pieņemtu politisku lēmumus, turklāt būtu labāk jākoordinē biežāka plašākas informācijas vākšana no dažādiem avotiem (piemēram, Eiropas Savienības MVU darbības pārskats)⁽³⁸⁾,
- c. daudzpusējai darba grupai internacionalizācijas jautājumā, sadarbojoties ar dalībvalstu pārstāvjiem, MVU pārstāvības organizācijām, EESK un Reģionu komiteju, jāatbalsta Eiropas Komisija tās politikas īstenošanā.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽³⁶⁾ "Pievienotās vērtības radīšanas un piegādes ķēdes attīstība Eiropā un pasaulē", OV C 168, 20.7.2007., 1. lpp. un "Globālās tirdzniecības integrācija un ārpakalpojumi: jauno problēmu pārvaldība", OV C 10, 15.1.2008., 59. lpp.

⁽³⁷⁾ ESAO "Enhancing the Role of SMEs in Global Value Chains".

⁽³⁸⁾ OECD, 2008 "Making Local Strategies Work: Building the Evidence Base".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas aviācijas atbalsta programma"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 255/05)

Ziņotājs: **KRAWCZYK KGS**

Līdzziņotājs: **PHILIPPE KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 16. jūlijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Eiropas aviācijas atbalsta programma".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2009. gada 26. novembrī. Ziņotājs — *Krawczyk kgs*, līdzziņotājs — *Philippe kgs*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembrī sēdē), ar 167 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pašreizējā krīze ir vēl nepieredzēta; dažādos veidos tā skar visus gaisa transporta vērtību ķēdes posmus. Vidē, kurā ierobežojumi atcelti tikai daļēji un kurā vienīgi pēdējais ķēdes posms (aviosabiedrības) ir pienācīgi liberalizēts, pārējie dalībnieki var daļēji vai pilnībā mazināt ieņēmumu zaudējumus, ko rada satiksmes apjoma kritums, vai nu neatbilstīgā veidā izmantojot tā saukto "izmaksu atgūšanas principu", vai ļaunprātīgi izmantojot savu stāvokli tirgū.

1.2. Apdraudēta ir Eiropas aviācijas nozares pretestības spēja un tādējādi arī tās starptautiskā konkurētspēja. Reaģējot uz pasažieru un kravas pārvadājumu īslaicīgo kritumu, pārējos pasaules reģionos ir laikus veikti efektīvi pasākumi, savukārt Eiropā nozares uzņēmumi saskaras ar cita veida problēmām, kas visai negatīvi ietekmē to piegādātājus. Dažādu veidu valsts nodevas, joprojām pieaugošās izmaksas, kas saistītas ar infrastruktūras (lidostu, gaisa satiksmes vadības) izmantošanu, pieejamā finansējuma trūkums, ar vidi saistīti vienpusēji ierobežojumi — tie ir tikai daži piemēri, kas raksturo stāvokli Eiropas aviācijā.

1.3. Šajā atzinumā izklāstīti vairāki īstermiņa un vidēja termiņa pasākumi, kas lēmumu pieņēmējiem būtu jāapsver un jāīsteno, lai Eiropas aviācija veiksmīgi pārvarētu krīzi un pēc tās būtu tikpat stabila kā iepriekš.

1.4. Vērtību ķēdes pārstrukturēšana būtu jāizprot un jāīsteno visiem satiksmes dalībniekiem — lidostām, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem (ANSP), lidlauka pakalpojumu sniedzējiem, aviosabiedrībām un lidaparātu ražotājiem.

1.5. EESK atgādina, ka visa aviācijas nozare Eiropai ir stratēģiski svarīga; kvalificētā un kompetentā personāla dēļ tā ir uzskatāma par izaugsmes virzītājspēku. Tāpēc nozares krīzes pārvarēšanas

pasākumiem jābūt tādiem, kas ļauj saglabāt prasmes, kuras būs nepieciešamas Eiropas rūpnieciskās un tehnoloģiskās bāzes attīstības nodrošināšanai.

1.6. Lai labāk prognozētu turpmāko nozares/sektoara attīstību, jāstimulē ieinteresēto pušu dialogs un aktīvāk jāveic darba vietu un uz nākotni vērstas prasmju pārvaldības pasākumi. Publiskā un privātā sektora ieinteresētajām pusēm jāiesaistās tādos pasākumos, kuru nolūks ir veicināt apmaiņu starp mācību iestādēm un nozarēm, kā arī atbalstīt pētniecību un izstrādi, kas ir būtiski svarīga nozares attīstībai.

1.7. Ierosinājumi saistībā ar Eiropas aviācijas atbalsta programmu ir aplūkoti šā atzinuma 9. punktā. Tajā izklāstītas iniciatīvas šādās jomās:

- infrastruktūras pielāgošana un izmaksas,
- finansiālas problēmas, kas radušās finansējuma nepieejamības un peļņas mazināšanās dēļ,
- vides aizsardzības jautājumi,
- normatīvā vide,
- starptautiskā konkurence,
- pētniecība un izstrāde.

2. Krīzes ietekme uz aviācijas nozari

2.1. Starptautiskā gaisa transporta asociācija (IATA) 2009. gada martā prognozēja, ka pasaules aviācijas nozares zaudējumi 2009. gadā sasniegs 4,7 miljardus ASV dolāru, tomēr vēlāk koriģēja šīs aplēses un maijā paredzēja, ka 2009. gada zaudējumi būs 9 miljardi, savukārt septembrī lēsa, ka tie sasniegs 11 miljardus ASV dolāru. Tendencei turpinoties, 2010. gadā tie būs 3,8 miljardi ASV dolāru.

2.2. Pieprasījuma ziņā Eiropas Aviosabiedrību asociācijas (AEA) aviosabiedrības 2009. gada pirmajā pusgadā saskārās ar pasažieru skaita kritumu par 8,2 %. Ienesīgo pārvaldājumu apjoms samazinājās par vairāk nekā 19,9 %. Kravas pārvaldājumu joma 2009. gada pirmajā pusgadā pieredzēja pieprasījuma kritumu par 22,1 %. Minētos datus apstiprinājusi Starptautiskā lidostu padome (ACI), kas pasažieru pārvaldājumu jomā prognozē pieprasījuma samazināšanos par 8,1 % un kravas pārvaldājumu jomā — par 21,1 %. Saskaņā ar ACI datiem 2009. gada pirmajos deviņos mēnešos Eiropas 25 lielākās lidostas ir zaudējušas 41 miljonu pasažieru. Eiropas Reģionālo aviokompāniju asociācija (ERAA), kas pārstāv pārvaldātājus, kuri veic lidojumus Eiropas iekšienē, 2009. gada pirmajā pusē reģistrējusi pasažieru plūsmas kopējo samazinājumu par 7,2 %.

2.3. Gaisa transporta nozare 2008. gadā Eiropā nodrošināja aptuveni 1,5 miljonus darba vietu; lielāko ieguldījumu — 49 % — šajā ziņā deva aviosabiedrības. Tikai 2009. gada pirmajā pusgadā vien AEA aviosabiedrības samazināja darbinieku skaitu par 34 000 (apmēram 8 % no personāla kopskaita); tas izraisīja lavīnveida sekas, visā Eiropā skarot ap 90 000 “netiešo” darba vietu, kurās lielākoties nodarbināts augsti kvalificēts personāls. Arī Amsterdamas lidosta ir vērienīgas darbinieku skaita samazināšanas piemērs.

2.4. Zemo izmaksu aviopārvaldātāju darbība Eiropā ir bijusi smīgāka salīdzinājumā ar citiem uzņēmējdarbības modeļiem. Lai gan bankroti to vidū nav bijuši bieži, kopš 2008. gada augusta ir bankrotējuši 5 zemo izmaksu aviopārvaldātāji. To tirgus daļa Eiropā ir trīskāršojusies un sasniegusi 37 % 2009. gadā salīdzinājumā ar 12 % 2003. gadā. Krīzes smagākajā posmā 2009. gada jūlijā to jaudu faktiski nevarēja pielāgot, jo pieprasījums nebija mazinājies vai bija mazinājies ļoti nenozīmīgi. Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka zemo izmaksu pārvaldātāji spēj izvairīties no pārlieku noslogotiem satiksmes mezgliem un tādējādi reorganizēt darbību atbilstoši finansālajai nepieciešamībai attiecīgajā brīdī. Minēto pārvaldātāju palāvība uz tiešu vai netiešu publiskā sektora atbalstu publiskā finansējuma samazināšanās periodā tomēr rada šaubas par to ilgtspējību vidēji ilgā laika posmā. Jāatzīmē, ka zemo izmaksu aviopārvaldātāji ir kļuvuši par sociālo realitāti. Būtu jāapsver minētā pārvaldājumu veida nākotne un sekas, kādas tam varētu būt visā vērtību ķēdē.

2.5. Lai gan tilpības aspektā piedāvājuma apjoms ir būtiski samazināts, tradicionālo pārvaldātāju darbības rezultāti tomēr liecina par kritumu no – 0,2 miljardiem *euro* 2008. gada 1. ceturksnī uz – 1,9 miljardiem *euro* 2009. gada 1. ceturksnī. Saskaņā ar IATA datiem Eiropas aviosabiedrības 2009. gadā piedzīvos vislielākos zaudējumus – 3,8 miljardus ASV dolāru. ACI prognozē, ka Eiropas lidostas 2009. gadā zaudēs 98 miljonus pasažieru, un visvairāk cietīs mazākās lidostas.

2.6. Kopš krīzes sākuma (no 2008. gada septembra līdz 2009. gada septembrim) Eiropā jau bankrotējušas vai bankrota priekšā atrodas vismaz 33 aviosabiedrības.

2.7. Eiropas Komisijas vajadzībām sagatavotā 2008. gada analīze par Eiropas gaisa satiksmes tirgu liecina, ka *Airbus* 2008. gadā saņēmis par 41,3 % mazāk pasūtījumu nekā 2007. gadā, kas pasūtījumu ziņā bija īpašs gads.

2.8. Tikpat slikts no ražotāju viedokļa līdz šim ir bijis arī 2009. gads. Līdz 2009. gada oktobrim *Boeing* bija saņēmis 195 pasūtījumus un 111 atsaukumus, tātad neto pieaugums bija tikai

84 pasūtījumi. *Airbus* tajā pašā laikposmā saņēma 149 pasūtījumus un 26 atsaukumus; neto pieaugums — 123 pasūtījumi. Salīdzinājuma labad jānorāda, ka iepriekšējā gadā abiem uzņēmumiem bija attiecīgi 662 un 777 pasūtījumi.

2.9. Situācijā, kad krītas pasūtījumu skaits un tiek pagarināti vai atlikti piegāžu termiņi, lidaparātu ražotājiem nav plašu manevrēšanas iespēju, un rezultātus tie cenšas nodrošināt, mazinot izmaksas. Taču šāda pieeja ietekmē to iespējas ieguldīt jaunu tehnoloģiju izstrādē un jaunu lidmašīnu ražošanā.

3. Ietekme uz nozari ilgākā laikposmā

3.1. Stratēģijā, ko izvēlējušies lielākie līgumslēdzēji (*Airbus*, *Boeing*, *Dassault*, *ATR*, *Alenia*, *Safran*, *Goodrich*, *Thales*, *Liebherr* utt.), paredzēts samazināt izstrādes posma ilgumu un izmaksas, vienlaikus arī pārceļot ražošanu un pētniecību ārpus Eiropas. Savukārt piegādātāji un apakšuzņēmēji ir spiesti īstenot šādu stratēģiju attiecībā uz saviem partneriem (¹).

3.2. Ja būtisks pasūtījumu skaita sarukums sakristu ar līgumslēdzēju stratēģiju, daudziem apakšuzņēmējiem rastos noslogojuma problēmas, kas apdraudētu to dzīvotspēju. Līdzīgā veidā bažas raisa tāda uzņēmumu stratēģija, kas saistīta ar pārvietošanu un tehnoloģiju pārnesi uz valstīm ārpus Eiropas, jo šādiem pasākumiem ir sociālas sekas (attiecībā uz finanšu resursu aizplūšanu, konkurētspējas un pievienotās vērtības zudumu, vidi un sociālekonomisko struktūru).

3.3. Ilgtermiņā šādas politikas rezultātā Eiropā var ievērojami samazināties augsti kvalificētu darba vietu skaits. Tas savukārt var būtiski pasliktināt nozares konkurētspēju Eiropā.

3.4. Augošā bezdarba, sarūkošo personisko ienākumu un uzticības krīzes dēļ pasažieri mazāk ceļo, vairs neizvēlas biznesa klasi un aviosabiedrību izmantošanas vietā dod priekšroku citiem transporta veidiem.

3.5. AEA aviosabiedrību ieņēmumi 2001. gadā kritās par 7 %, un finansiālo grūtību likvidēšana uzņēmumiem prasīja trīs gadus; pašreizējā situācija ir divtik sliktā. Kopējais 15 % kritums liek domāt, ka aviosabiedrībām vajadzēs vairāk nekā trīs gadus, lai atgrieztos normālā stāvoklī.

4. Aviosabiedrību veiktā izmaksu samazināšana nenozīmē, ka identiski rīkojas arī lidostas un aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēji (ANSP). Reakcija uz ekonomikas lejupslīdi visā vērtību ķēdē nav vienāda.

4.1. Aviācijas nozares spēju risināt krīzes radītās problēmas mazina arī sarežģītā un bieži pretrunīgā tiesību aktu sistēma.

(1) Sk. arī EESK atzinumu par tematu “Eiropas aeronautikas nozare: pašreizējais stāvoklis un perspektīvas” (OV C 175, 28.7.2009., 50–56. lpp.)

5. Tiešā veidā aviosabiedrības var ietekmēt tikai 37 % no savu darbības izmaksu komponentiem. Otru trešdaļu veido tādi elementi, ko tās tieši ietekmēt nespēj. Aplūkosim dažus no tiem.

5.1. Darbības "ārējās" izmaksas 2008. gadā kopumā bija 50,5 miljardi *euro*; lai gan krietna šīs summas daļa (vairāk nekā 45 %) saistīta ar lielākoties nekontrolētajām naftas cenām, atlikušos 55 % šo izmaksu (27,5 miljardus *euro*) cita starpā veido lidostu nodevas un maksājumi par gaisa satiksmes vadības pakalpojumiem.

5.2. Lidostu nodevas, kas pagājušajā gadā kopumā bija 2,8 miljardi *euro*, daudzās lidostās pēkšņi pieauga par vairāk nekā 5 %. Tikai dažas Eiropas lidostas spēja solidarizēties ar saviem klientiem un ieviest adekvātus nodevu samazinājumus. Vidēji 2009. gada 1. ceturksnī lidostu nodevas par vienu pasažieri palielinājās par 15 %.

5.3. Aviosabiedrību ilgtspēju apdraud arī augošās naftas cenas. Kopš gada sākuma reaktīvo dzinēju degvielas cena ir pieaugusi gandrīz par 50 %. IATA lēš, ka degvielas barela vidējā cena pieaugs no 61 ASV dolāra 2009. gadā līdz 72 ASV dolāriem 2010. gadā.

5.4. Arī gaisa satiksmes vadības (ATC) noteiktās likmes visā Eiropā 2009. gada 1. ceturksnī paaugstinājās vidēji par 3,4 %. Šā pieauguma pamatošanai tika izmantots "izmaksu atgūšanas" princips, kas katram ANSP ļauj kompensēt sarukušo satiksmes apjomu, palielinot tarifus.

5.5. Līdz šim neizmantoja iespēja ir Eiropas vienotās gaisa telpas koncepcija, ar kuru bija iecerēts ietaupīt izmaksas par gandrīz 5 miljardiem *euro* gadā un, pateicoties tiešākiem maršrutiem, panākt CO₂ emisiju samazinājumu 16 miljonu tonnu apmērā; īstermiņā šī koncepcija tomēr neietekmēs nozares ekonomisko stāvokli, jo funkcionālie gaisa telpas bloki (FAB) stāsies spēkā tikai 2012. gadā.

5.6. Izmaksu struktūras īpatnību dēļ aviosabiedrības izjūt pat mazākās naftas cenu svārstības. Saimniecisko interešu un uzņēmumu sociālās atbildības dēļ ir nekavējoties un steidzami jāstimulē "revolucionāru" dzinēju un degvielas lietojums. Tādēļ vajadzīgs stingrs atbalsts pētniecības un izstrādes finansēšanai.

5.7. Nepārtraukti pieaug aviācijas programmu izstrādes izmaksas, tāpēc sarežģītāka kļūst jaunu lidmašīnu piegādes finansēšana. Ja aviosabiedrībām nav pieejams banku finansējums, vājāka kļūst visa aviācijas nozare.

5.8. Attiecībā uz lidaparātu projektēšanu un ražošanu ir jāpēta jaunas finansēšanas risinājumu iespējas, kas ļautu atbrīvot ražotājus un operatorus no nepieciešamības norēķināties uzreiz un padarītu ērtākus lidaparātu apmaksas mehānismus.

5.9. Valsts pasūtījuma līgumi, kas saistīti ar militārās aviācijas programmām, nelabvēlīgas konjunktūras laikā vēsturiski vienmēr ir bijuši atbalsts aviācijas nozarei, kura būtībā ietver abus

aspektus — civilo un militāro. Nav šaubu, ka nekavējoties jāapsver iespējas nodrošināt šādu ES līmenī saskaņotu atbalstu, kas ļautu arī vieglāk reorganizēt šo joprojām sadrumstaloto nozari.

5.10. Pamatojoties uz darba vietu un prasmju saglabāšanas saistībām attiecīgajos uzņēmumos, būtu jāizvērtē iespējas izmantot publiskā finansējuma atbalstu uzņēmējdarbībai (kas paredzēts jau patlaban spēkā esošajos tiesību aktos).

6. Vairāk nekā jebkad ir vajadzīgi līdzvērtīgi starptautiskās konkurences apstākļi. Visā pasaulē krīze ir mudinājusi daudzas valdības glābt grūtībās nonākušās aviosabiedrības. Ķīna 2009. gada sākumā piešķīra tiešas subsīdijas savām aviosabiedrībām *China Eastern Airlines* (750 miljonus *euro*) un *China Southern Airlines* (320 miljonus *euro*), Ķīnas lidostu nodevu maksājumi tika uz laiku atlikti un reaktīvo dzinēju degvielas cena — pazemināta. Indijas aviosabiedrība *Air India* saņēma no valdības 600 miljonus *euro* kā pašu kapitāla aizdevumu un aizdevumu ar atvieglotiem nosacījumiem.

6.1. Daži no šiem pārvaldītājiem, piemēram, Persijas līča valstu uzņēmumi, lieto gaisa satiksmes 5. un 6. brīvību, tādējādi izmantojot Eiropu kā nozīmīgu un resursiem bagātu rezervuāru.

6.2. Valsts atbalstu guvušie pārvaldītāji saglabā savus starpkontinentālos pārvaldījumus pat laikā, kad reisu noslogojuma faktora rādītāji krasi samazinās. Dažkārt šie pārvaldītāji pat palielina pārvaldījumu apjomu, savukārt Eiropas pārvaldītāji, kuriem jāreķinās ar tirgus realitāti, ir spiesti to samazināt; piemēram, Persijas līča valstu pārvaldītāji šogad palielināja tilpību par 14 % — galvenokārt ar lidojumiem uz vai no lielākajiem Eiropas gaisa satiksmes mezgliem.

7. Eiropas Kopienas līdzšinējā reakcija uz šo nepieredzēto krīzi — atbrīvojums no vasaras lidojumu grafika laika nišu noteikumiem — bija novēlota un nepietiekama. Tā kā regulu oficiāli apstiprināja un publicēja jūnija beigās — gandrīz trīs mēnešus pēc vasaras lidojumu sezonas sākuma —, tā nepalīdzēja nozarei elastīgāk reaģēt uz straujajām pārmaiņām tirgū.

8. Lai gan aviosabiedrību apvienības jau sākumā noraidīja ideju par atsevišķiem valsts atbalstiem, ir apzinātas vairākas jomas, kurās reglamentējošajām institūcijām nekavējoties jārikojas, lai pārvarētu krīzes sekas.

8.1. Gaidāmo ziemas grafika atbrīvojumu mērķis ir palīdzēt aviācijas nozarei un it īpaši aviosabiedrībām risināt ekonomikas krīzes radītās problēmas un pielāgot tilpību joprojām rūkošajam pieprasījumam. Šāds atsevišķs īstermiņa risinājums ir nediskriminējošs, dod labumu visām aviosabiedrībām un visiem dažādajiem uzņēmējdarbības modeļiem. Lai minētais risinājums būtu efektīvs, tas jāsteno laikus. Šo risinājumu atbalsta arī daži zemo izmaksu pārvaldītāji.

8.2. Tā kā krīze vispirms skāra finanšu nozari, daudzas finanšu iestādes, kas bija specializējušās aviācijas nozares finansēšanā, ir vai nu likvidētas vai pārkārtojušas savu stratēģiju un pievērsušās citām uzņēmējdarbības jomām.

8.3. Uz 2009. gada jūliju AEA aviosabiedrības savas flotes atjaunošanas nolūkā ir tuvākajiem gadiem pasūtījušas 535 lidaparātus, kuru kopējā vērtība ir 29 miljardi ASV dolāru; minētais skaits ir mazāks nekā tā paša laikposma rādītāji par 2008. gadu, kad tika izdarīts 561 pasūtījums.

8.4. Aplēses liecina, ka tikai 75–80 % minēto pasūtījumu ir garantēti vai saņems galvojumu vai finansējumu no finanšu tirgus dalībniekiem. Atlikušos 20–25 % pasūtījumu nāksies atsaukt vai rast tiem citus finansēšanas veidus, kādu patlaban vēl nav.

8.5. Tikai 2008. gadā dažādiem dalībvalstu projektiem Eiropas Investīciju banka izsniedza aizdevumus gandrīz 52 miljardu *euro* vērtībā; tikai 2,7 miljardi no šīs summas tika piešķirti Eiropas transporta nozarei (aviosabiedrībām, lidostām, gaisa satiksmes vadības uzņēmumiem un ražotnēm).

8.6. Nobeiguma ziņojumā, ko Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (ICAO) darba grupa starptautiskās aviācijas un klimata pārmaiņu jautājumos (GIACC) publicēja 2009. gada maijā, tā ieteica ICAO pieņemt trīs starptautiski svarīgas pamatnostādnes:

- a. īstermiņā (līdz 2012. gadam) — par 2 % gadā paaugstināt ekspluatācijā esošās flotes vidējo degvielas patēriņa efektivitāti,
- b. vidējā termiņā (līdz 2020. gadam) — ik gadu paaugstināt degvielas patēriņa efektivitāti par 2 %,
- c. no 2021. līdz 2050. gadam — ik gadu par 2 % paaugstināt degvielas patēriņa efektivitāti pasaulē.

8.7. Ir ļoti svarīgi, lai starptautiskā aviācija būtu pārstāvēta COP–15 samītā, kas decembrī notiks Kopenhāgenā, un lai tur to uzskatītu par vienotu nozari. Svarīgi arī, lai Kopenhāgenas vienošanās par emisijām ietvertu arī pasaules aviācijas nozari. Ir jādiskutē gan par aviosabiedrībām, gan par lidaparātu ražotājiem.

8.8. Saistībā ar 2012. gadā gaidāmo ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu (ETS) ir būtiski, lai Eiropas pārvadātāji pakāpeniski sāktu aizvietot savas lidmašīnas ar iespējami efektīvākiem lidaparātiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējās paaudzes ražojumiem jaunākās paaudzes B737 vai A320 lidmašīnas ļauj samazināt emisijas par 7–8 %. Būtu jāiedala līdzekļi radikāliem jauninājumiem dzinēja, lidaparāta korpusa un degvielas tehnoloģijā.

8.9. Patlaban izmantojamās flotes vidējais vecums joprojām ir samērā liels, un tas ietekmē aviosabiedrību rezultātus, tāpēc ir jāizveido strukturēta demontāžas nozare. Pašreiz šādu piemēru ir maz, un tie nav pietiekami saskaņoti; ir jāveido Eiropas mēroga nozare, ko pārraudzītu valsts iestādes.

8.10. Arī ražotāji un to apakšuzņēmumi neapšaubāmi ir jāiesaista minētajās iniciatīvās, kuras ļautu radīt papildu darba vietas un ienākumus, jo nozares darbības sfērā tiktu iekļauts viss ražojuma izmantošanas cikls līdz pat lidaparāta ekspluatācijas pārtraukšanai.

8.11. Aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēji (ANSP) darbojas saskaņā ar izmaksu atgūšanas principu, proti, samazinoties pārvadājumu apjomam, tiek palielināta maksa par vienību; tādējādi krīzes ietekme uz aviosabiedrībām ir divtik smaga. ANSP uzņēmumiem savas pamatizmaksas ir jāveido atbilstīgi jaunajai saimnieciskajai videi un ievērojami samazinātajam gaisa satiksmes apjomam.

8.12. To tiesību aktu kopums, kas saistīti ar Eiropas vienoto gaisa telpu, netieši skars izmaksu atgūšanas principu, jo tiks noteikti darbības mērķi attiecībā uz FAB un dalībvalstīm. Taču minēto tiesību aktu kopumu ieviesīs tikai 2012. gadā. Pasreizējo 22 operētājsistēmu, 30 programmēšanas valodu un 31 valsts sistēmas vietā būs SESAR – programma, kas domāta vienotas struktūras izveidei.

8.13. Tā kā dalībvalstis jau ir pieņēmušas direktīvu par lidostu nodevām, krīzes laikā tām būtu jārikojas tā, it kā galvenie šīs direktīvas noteikumi jau būtu spēkā. Patlaban Komisijas jurisdikcijā jau ir ES lidostu nodevu jautājums.

8.14. Pagājušajā gadā Eiropas Aviācijas drošības aģentūras (EASA) juridiskajā kompetencē nonāca drošības noteikumi, kas saistīti ar lidojumu veikšanu, lidojuma apkalpes licencēšanu un trešo valstu operatoru uzraudzību.

8.15. Drošības uzlabojumu pamatā arī turpmāk jābūt tādu datu analīzei, kas orientēta uz riska novēršanu. Nozares rosinātie un sadarbībā ar valdībām ieviestie drošības uzlabojumi jau ļāvuši veiksmīgi palielināt aviācijas drošību, un šī virzītāja loma būtu jāsteno arī turpmāk, jo drošība aviācijā ir pats svarīgākais. Ir jāgarantē, ka EASA nodarbojas tikai ar drošības jautājumiem aviācijā.

8.16. Aviācijas nozare jau ilgi gaida galīgo vienošanos par ES un ASV drošības pasākumu savstarpējo atzīšanu. Lai atzītu ASV drošības pasākumus par ekvivalentiem, tagad ir vajadzīgs politisks lēmums. Šāda atzīšana dos labumu 6 miljoniem pasažieru, kuri ik gadu ierodas no ASV un pārsēžas kādā no ES lidostām.

9. Eiropas aviācijas nozare ir būtiska ekonomikas daļa, jo tā dod ievērojamu ieguldījumu vienā no svarīgākajiem ekonomikas aspektiem — preču un cilvēku mobilitātē. Nozare veido arī nozīmīgu daļu no spēcīgās rūpnieciskās bāzes, tehnoloģiskās attīstības un ekonomikas izaugsmes. Ilgtermiņā ārkārtīgi būtiski ir saglabāt šo bāzi, un tas ir aktīvi jāveicina. Šajā globalizācijas laikmetā tas ir viens no tautsaimniecības atlabšanas mehānisma zobratiem. Tāpēc valdībām pats svarīgākais būtu ne tikai panākt to, lai grūtībās nonākušās ekonomikas svarīgākie pilāri, tostarp aviācija, saglabātu dzīvotspēju, bet arī nodrošināt apstākļus, lai būtu iespējama strauja atgriešanās pie veselīgas vides. Šajā nolūkā EESK stingri iesaka veikt turpmāk minētās darbības un glābšanas pasākumus.

9.1. Ekonomikas ciklu ietekme un konkurences spiediens jāizjūt visiem vērtību ķēdes posmiem (lidostām, lidaparātu ražotājiem, degvielas piegādātājiem, lidlauka pakalpojumu sniedzējiem, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem, aviosabiedrībām). Lai mazinātu ekonomikas lejupslīdes negatīvo ietekmi, tiek veikta pārstrukturēšana.

9.2. Komisijai būtu jāsāk visas procedūras, kas vajadzīgas, lai atvieglotu un ieviestu atbrīvojumu no laika nišu izmantošanas "80:20" noteikumiem 2009./2010. gada ziemas sezonā.

9.3. Tā kā vidējā termiņā paredzams gaisa satiksmes apjoma pieaugums par 4–5 % gadā un turpmāko divdesmit gadu laikā varētu tikt izgatavoti 25 000 lidmašīnu, kurās ir 100 un vairāk sēdvietu, ir vajadzīga apdomīga Eiropas ražošanas jaudas pārvaldība. Ja pārstrukturēšana ir neizbēgama, būtu jāpatur prātā jaudas un prasmju saglabāšanas aspekts.

9.4. Komiteja iesaka pārstrukturēšanas gaitā ievērot sociālo partneru informēšanas un apspriešanās procedūras. Komiteja mudina visus sociālos partnerus veidot strukturētu un proaktīvu sociālo dialogu uzņēmuma, valsts un Eiropas līmenī.

9.5. Valsts varas iestādēm būtu jāpalīdz neaizsargātajiem uzņēmumiem saglabāt savas prasmes un darba vietas, piemēram, lejupslīdes laikā uzlabojot arodmācību pieejamību. Publiskās struktūras varētu uzņemties vadību attiecībā uz jaunu, vidējā termiņā un ilgtermiņā nepieciešamu prasmju apguves un attīstības veicināšanu. Tādēļ EESK uzskata, ka ir jāizstrādā uz nākotni vērstas darba vietu un prasmju pārvaldības sistēma, iesaistot tajā sociālos partnerus.

9.6. Komitejas atzinumos (jaunākais no tiem — *SOC/347*) uzsvērts, kāda nozīme ir augstvērtīgai skolas un augstskolas līmeņa izglītībai, kā arī ciešai saiknei starp nozari un skolām/augstskolām, lai nodrošinātu pietiekami daudz tādu darba meklētāju, kuriem ir atbilstīgas zināšanas un prasmes.

9.7. Šāda veida saskaņotam atbalstam, ko sniedz publiskas institūcijas (ES, valstis, reģioni utt.), ir ārkārtīgi svarīga nozīme cēnīnos pārvarēt krīzes sekas, kas skar ražošanas nozari vienlaikus ar daudzu darbinieku atvaļināšanos. Ja ražojošajā nozarē netiks saglabātas prasmes, tā nespēs pārvarēt ilgtermiņa pārbaudījumus.

9.8. Eiropas Investīciju bankai būtu jāatgriežas pie tādas politikas, kādu tā īstenoja pirms 2007. gada, kad Eiropas pārvaldītāji varēja izmantot kredītus; šī atgriešanās veicama bez vilcināšanās, un tās konkrētajam mērķim jābūt jaunu lidaparātu finansēšanai. Tas nenozīmētu flotes paplašināšanas finansēšanu.

9.9. Būtu vēlams arī paredzēt mehānismus, ar kuriem mazināt finanšu risku, ko izraisa, piemēram, valūtas maiņas kursa svārstības (sal. ar *CCMI/047* 4.6. punktu). Minētie mehānismi varētu būt, piemēram, aizdevumu garantijas, kuru pamatā būtu atmaksājami aizdevumi vai EIB aizdevumi.

9.10. Lai aviācijas nozare spētu pārvarēt gaidāmos pārbaudījumus, tostarp ES ETS prasības, ir vajadzīgs papildu finansējums nozares pētniecībai un attīstībai. Optimālais risinājums starptautiskai

klimata pārmaiņu mazināšanai tomēr būtu vispārēja sektorālā pieeja aviācijas nozarei atbilstoši Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas noteiktajām pamatnostādņēm.

9.11. Ņemot vērā to, cik svarīga Eiropas ražošanas un tehnoloģijas bāzei gan jauninājumu, gan stratēģiskajā ziņā ir aeronautikas nozare, stingru atbalstu pētniecībai un izstrādei, ko nopietni iedragājusi krīze, varētu nodrošināt ar neatlaidīgu ES darbu gan Septītās pamatprogrammas pētniecības, tehnoloģijas attīstības un demonstrējumu jomā īstenošanas posmā, gan gaidāmās Astotās pamatprogrammas darbības laikā. Lai šajā jomā nodrošinātu Eiropas izcilību, nedrīkst mazināties publisko institūciju atbalsts pētniecībai un izstrādei. Minētā mērķa sasniegšanai, kā arī lai joprojām pievērstu galveno uzmanību ilgtspējīgas un ilglaičīgas aviācijas nozares turpmākai attīstībai, izmantojot alternatīvas degvielas un operatīvos pasākumus, absolūti nepieciešama ir pētniecība un izstrāde un sadarbība.

9.12. Pamatlīmeņa līgumslēdzēji lejupslīdes sekas izjūt mazāk nekā to piegādātāji un apakšuzņēmumi, kas ir galvenie nozares prasmju un darba vietu nodrošinātāji. Iespējamais atbalsta veids varētu būt kopēji aizdevumi un garantijas apakšuzņēmējiem. Ražotājiem būtu jāatbalsta piegādātāju centieni un jāgarantē tiem ieņēmumi un ilgtermiņa noslojums.

9.13. Steidzami jāīsteno Eiropas vienotās gaisa telpas II tiesību aktu kopums. Eiropas gaisa telpas sadrumstalotība rada smagu papildu slogu ne tikai pasažieriem, bet arī pārvaldītājiem. Iepriekšējā atzinumā EESK puda stingru atbalstu Eiropas vienotās gaisa telpas II tiesību aktu kopumam. Aviācija ir globāla mēroga nozare, un bez sadarbības nebūs iespējams izvairīties no papildu šķēršļiem un nepilnībām. Tāpēc pastāvīgi jāpievērš uzmanība *SESAR* un *NextGen* sadarbības nodrošināšanai. Komisijai 2010. gadā jāizstrādā *SESAR* ieviešanas finansējuma mehānisms, lai nodrošinātu plašu dalību šajā revolucionārajā programmā.

9.14. Visas dalībvalstis jāmudina ātrāk īstenot direktīvu par lidostu nodevām. Komisijai būtu jāapsver iespējas izmantot pilnvaras, kas tai piešķirtas ar minēto direktīvu.

9.15. Komisija gatavojas publicēt paziņojumu dalībvalstīm un Eirokontrolei par ATC maksājumu moratorija ieviešanu. Šajā ziņā EESK atzīst Enerģētikas un transporta ģenerāldirektorāta paveikto un aktīvi mudina ģenerāldirektorātu pastiprināt spiedienu uz dalībvalstīm.

9.16. Eiropas iestādēm jāpanāk, ka tiek rīkotas apspriešanās starp aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem un aviosabiedrībām, kā paredzēts tarifkācijas Regulā Nr. 1794/2006. Minētā regula jāatjaunina, ietverot Eiropas vienotās gaisa telpas II tiesību aktu kopumā paredzēto darbības uzlabošanas shēmu.

9.17. Ir jāgarantē, ka EASA nodarbojas tikai ar drošības jautājumiem aviācijā. Ir jāpanāk, lai lidojumu drošība tiktu saglabāta un uzlabota.

Līdz 2010. gada aprīlim, kad stāsies spēkā jaunie Regulas Nr. 300/2008 ES drošības noteikumi, visā ES būtu jāīsteno "vienas pieturas drošības" princips. Pamatojoties uz ES un ASV drošības pasākumu kopīgo izvērtējumu, dalībvalstis ir arī jāiepazīstina ar galīgo priekšlikumu par ES un ASV "vienas pieturas drošības" koncepciju, un tas pēc iespējas ātrāk jāīsteno.

9.18. Lai panāktu līdzvērtīgus starptautiskās konkurences apstākļus, jānoslēdz vairāk starptautiskās aviācijas nolīgumu starp ES un trešām valstīm. EESK savā atzinumā augstu novērtēja nolīgumu, ko Komisija noslēgusi ar Kanādu.

9.19. Kopumā arvien biežākā reģionāla vai starptautiska mēroga sadarbība starp nozares dalībniekiem (operatoriem, ražotājiem, publiskajām struktūrām) var palīdzēt stimulēt piedāvājumu un vispārējo nozares aktivitāti, ja vien šāda "aprite" notiek sociāli atbildīgā veidā.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

458. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 16. UN 17. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tekstilmateriālu nosaukumiem un ar tiem saistīto tekstilizstrādājumu marķēšanu”

COM(2009) 31 galīgā redakcija/2 – 2009/0006 (COD)

(2010/C 255/06)

Ziņotājs: **CAPPELLINI KGS**

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu Padome 2009. gada 27. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tekstilmateriālu nosaukumiem un ar tiem saistīto tekstilizstrādājumu marķēšanu

COM(2009) 31 galīgā redakcija/2 — 2009/0006 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa pieņēma atzinumu 2009. gada 17. novembrī. Ziņotājs — **Cappellini kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16.decembra sēdē) ar 160 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Eiropas Komisijas iniciatīvu par tekstilmateriālu nosaukumiem un tekstilizstrādājumu marķēšanu, kas varētu būt

nozīmīgs solis uz priekšu, lai sekmētu jauninājumus un sociālos risinājumus ES tekstilrūpniecībā, kā arī veicinātu Eiropas patērētāju izpratni un uzlabotu viņu informētību, jo īpaši pašreizējos krīzes apstākļos. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, kā jau minēts iepriekšējos Komitejas atzinumos un

informatīvajos ziņojumos par tekstilrūpniecības nākotni ⁽¹⁾, norāda, ka konkurences priekšrocību saglabāšanai nozarē steidzami jāizstrādā saskaņota un integrēta politika, tostarp attiecībā uz marķēšanu.

1.2. EESK atzinīgi vērtē regulu un atbalsta tās 4. pantu par dalībvalstu tiesisko regulējumu produktu izcelsmes un konkurences tiesību jautājumā.

1.3. EESK aicina Eiropas Komisiju un ieinteresētās iesaistītās puses uzraudzīt, kā ierosinātā regula ietekmēs:

- Eiropas Stratēģiskās pētniecības programmu jaunu šķiedru un novatorisku tekstilizstrādājumu izstrādes un izmantošanas jomā, kā arī pārskatāmību,
- spēkā esošā tiesiskā regulējuma vienkāršošanu, kas varētu labvēlīgi ietekmēt ieinteresētās personas privātajā sektorā un valsts pārvaldes iestādes ES un dalībvalstu/reģionālajā līmenī,
- spēkā esošā tiesiskā regulējuma uzlabošanu, padarot to saskaņotāku ⁽²⁾.

1.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi sniegt patērētājiem skaidru, saprotamu un pilnīgu informāciju par precēm, it sevišķi saistībā ar tekstilizstrādājumiem, un atbalsta Komisijas iniciatīvu, kuras mērķis ir vienkāršot procedūras un samazināt izmaksas, kas šobrīd nepieciešamas direktīvas transponēšanai.

1.5. EESK uzskata, ka ir jānodrošina pilsoniskās sabiedrības, tekstilrūpniecības nozares sociālo partneru (plašā izpratnē) un iestāžu ieinteresēto personu sistemātiska līdzdalība Tekstilmateriālu nosaukumu un marķēšanas komitejas (regulas priekšlikuma 20. pants) darbā. Būtu jāapsver arī pastāvīgu regulas pārskatīšanas sistēmu izveidošana, lai varētu iegūt konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar citu valstu tekstilmateriālu marķējumiem un

(1) Tekstilrūpniecība, apģērbu un apavu ražošana ir viena no svarīgākajām 27 valstu ES apstrādes rūpniecības nozarēm. Nozarē darbojas aptuveni 250 000 uzņēmumu, tās kopējais apgrozījums ir 240 miljardi EUR, kas veido 4 % no kopējās pievienotās vērtības 27 valstu ES apstrādes rūpniecībā (aptuveni puse no tās tiek radīta tekstilrūpniecībā). Tā ir vienīgā nozare Eiropas Savienībā, kurā vairākums no 3,2 miljoniem nodarbinātajiem ir sievietes (64,5 %); tajā ir nodarbināti 9,3 % no 27 valstu ES apstrādes rūpniecībā strādājošiem, no kuriem daudzi nodarbināti apģērbu ražošanas nozarē (aptuveni 1,5 miljoni). ES ir lielākais realizācijas tirgus un galvenais minēto preču eksportētājs, tās tirgus daļa ir gandrīz 20 % (2005. gada dati). — CCM/041.

Lai iegūtu plašāku informāciju par tekstilrūpniecības tendencēm un kritiskajiem faktoriem, skatīt Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas sagatavoto informatīvo ziņojumu, kas pieejams internetā: http://eescregistry.eesc.europa.eu/viewdoc.aspx?doc=%5C%5Cesppub1%5Cesppublic%5Cces%5Cccmi%5Cccmi041%5Clv%5Cces1572-2007_fin_r_l_lv.doc.

(2) Viena no direktīvām (direktīva 96/74/EK), kuru paredzēts aizstāt ar regulu, jau ir aizstāta ar direktīvu 2008/121/EK. Ja jaunā regula stāsies spēkā, tad regulai un direktīvai ir jābūt savstarpēji saskaņotām.

standartiem (skatīt ES tekstilrūpniecības tirgus ⁽³⁾). Pēc ierosinātās regulas stāšanās spēkā varētu veikt tās pārskatīšanu, piedaloties plašākam ieinteresēto personu lokam, un tādējādi varētu veicināt atklātas diskusijas par lielāko daļu to veselības problēmu (piemēram, alerģijas, jonizācijas indeksi) saistībā ar tekstilizstrādājumiem, ko izraisa nevis pašas šķiedras, bet gan ķīmiskās vielas, kuras izmantotas ražošanas ķēdē, piemēram, krāsošanai un mīkstināšanai vai tādos mehāniskos procesos kā, piemēram, ķemēšana un uzkāšana.

1.6. Papildus izskatāmās regulas tiešajai ieviešanai EESK ierosina sadarbībā ar MVU organizācijām, zinātniskās izpētes centriem, patērētājiem un tekstilizstrādājumu ražotājiem veikt arī mērķtiecīgu informācijas kampaņu par tekstilizstrādājumu nosaukumiem un marķēšanu un nozarei vajadzīgos pētījumus. Minētajiem ieinteresētajiem dalībniekiem varētu būt svarīga loma, pastiprinot ekoloģiski ilgtspējīgu šķiedru un izstrādājumu nozīmi un veicinot izpratni par tirgus potenciālu.

1.7. Šī iniciatīva varētu sekmēt arī atklātas debates par tekstilizstrādājumu gala produktu, piemēram, apģērba, "neobligāto" marķēšanu saistībā ar to saglabāšanu un tīrīšanu (gludināšanas, mazgāšanas, balināšanas u.c. simboli), taču šīs informācijas sniegšana ir brīvprātīga, jo ES līmenī šajā jomā nav obligātu prasību. Tādas sistēmas ieviešana, kas ir līdzīga *Ginetex* ⁽⁴⁾ izmantotajai sistēmai atbilstoši ISO 3758 standartam, vai pat Amerikas Materiālu un izmēģinājumu biedrības D-5489 standarta pieņemšana, būtu izdevīga jo īpaši gala lietotājiem. Tādējādi, piemēram:

- varētu pagarināt tekstilizstrādājumu lietošanas laiku,
- izstrādājumi netiktu bojāti un tie kopšanas laikā nebojātu arī citus izstrādājumus,
- veicot sauso tīrīšanu, būtu skaidri saprotams, kāda veida apstrāde ir piemērota,
- izstrādājumi saglabātu savu izskatu,
- pircēji veikalā varētu veikt apzinātu izvēli, lai iegādātos sev vispiemērotāko produktu.

Turklāt, plaši izmantojot kopšanas un tīrīšanas marķējumus, tiktu samazināts ar tekstilizstrādājumu kopšanu saistītais enerģijas un ūdens patēriņš.

1.8. Šādas regulas īstenošana ES tiesisko regulējumu tuvinātu nosacījumiem, ko izmanto trešo valstu tirgos, piemēram, ASV ⁽⁵⁾, Japānā ⁽⁶⁾, Austrālijā ⁽⁷⁾ un citur.

(3) 17 svarīgākie tirgi — avots: *Euratex*:

- Āzija: Ķīna, Japāna, Indija, Dienvidkoreja, Taivāna, Indonēzija, Pakistāna, Taizeme, Malaizija,
- Ziemeļamerika: ASV, Kanāda,
- Centrālamerika: Meksika,
- Dienvidamerika: Brazīlija, Argentīna, Čīle,
- Okeānija: Austrālija,
- Āfrika: Dienvidāfrikas Republika.

(4) *GINETEX: Groupement international d'étiquetage pour l'entretien des textiles* (Tekstilizstrādājumu kopšanas marķējumu starptautiskā organizācija).

(5) *Care labelling of textile wearing apparel and certain piece goods -16 CFR Part 423* (Kopšanas marķējumi apģērbiem un citām tekstilprecēm — (ASV Federālo noteikumu kodeksa 16. sadaļas 423. daļa).

(6) Japānas Rūpniecības standarts attiecībā uz kopšanas marķējumiem.

(7) Austrālijas/Jaunzēlandes standarts AS/NZ 1957:1998 — "Tekstilizstrādājumi — kopšanas marķējumi".

1.9. Tekstilrūpniecības nozarē izmanto tūkstošiem ķīmisko vielu, kurām nenoteiktā sajaukumā pievieno citas vielas, un dažas no tām ir toksiskas. Tās izmanto krāsošanā un auduma citāda veida pārveidošanā. Eiropas Savienībā toksiskas vielas preventīvi atlasa, likvidē vai apstrādā atbilstoši vides un sanitārajiem noteikumiem. EESK ierosina regulu par tekstilizstrādājumu marķēšanu cieši saistīt ar REACH regulu un platformu, lai vienkāršotu un paātrinātu procedūras un novērstu nevajadzīgu pārklāšanos.

2. Vispārīgs apraksts

2.1. Eiropas Savienības tiesību aktu par tekstilmateriālu nosaukumiem un marķēšanu pamatā ir EK līguma 95. pants. To mērķis ir izveidot tekstilizstrādājumu iekšējo tirgu, vienlaikus nodrošinot pienācīgu informāciju patērētājiem. Pagājušā gadsimta 70. gados dalībvalstis atzina vajadzību saskaņot Kopienas tiesību aktus par tekstilmateriālu nosaukumiem. Atšķirīgi (nesaskaņoti) tekstilšķiedru nosaukumi ES dalībvalstīs radītu tehnisku šķērslī tirdzniecībai iekšējā tirgū. Turklāt patērētāju intereses būtu labāk aizsargātas, ja minētajā jomā sniegtā informācija būtu vienāda visā iekšējā tirgū.

2.2. Lai atrisinātu ievērojamās saimnieciskās problēmas, ar kurām ES tekstilrūpniecība saskārusies pēdējos gados, nozarē ir uzsāks ilgs pārstrukturēšanas, modernizācijas un tehnoloģiskā progresa process. Eiropas uzņēmumi, galvenokārt MVU, ir uzlabojuši savu starptautisko stāvokli, galveno uzmanību pievēršot konkurences priekšrocībām, proti, kvalitātei, dizainam, jauninājumiem un produktiem ar augstāku pievienoto vērtību. ES tekstilrūpniecības nozarei pasaulē ir vadošā loma jaunu produktu, tehniski izmantojamu un neausto tekstilmateriālu izstrādē jauna veida lietojumiem, piemēram, ģeotekstilmateriāli, higiēnas produkti, automobiļu rūpniecībā vai medicīnas nozarē izmantojami izstrādājumi.

2.3. Būtiska pētniecības joma ir jaunu īpaša veida šķiedru un kombinēto šķiedru izstrāde novatoriskiem tekstilizstrādājumiem. Eiropas Nākotnes tekstilmateriālu un apģērba tehnoloģiju platformas Stratēģiskajā izpētes programmā tā ir noteikta par vienu no tematiskajām prioritātēm. Šķiedru jauninājumi tekstilizstrādājumu vērtības pievienošanas ķēdes sākumposmā ir spēcīgs pamats, lai radītu jaunus izstrādājumus, apstrādes metodes un pielietojumus daudzās apstrādes nozarēs⁽⁸⁾. Pēdējos gados ir arvien vairāk pieprasījumu pievienot ES tiesību aktiem jaunus šķiedru nosaukumus, un, ņemot vērā Eiropas tekstilnozares orientāciju uz jauninājumiem, paredzams, ka šādu pieprasījumu skaita palielināšanās tendence saglabāsies.

2.4. Pieteikumus jaunu šķiedru nosaukumu reģistrēšanai iesnieguši dažādi, lieli un mazi uzņēmumi. Nozares dati liecina, ka kopumā 90–95 % pētniecības un izstrādes darba galvenokārt ir veltīts esošo šķiedru uzlabošanai un pilnveidošanai. Lai gan tikai 5–10 % gadījumu pētniecības un izstrādes rezultātā tiek radītas

šķiedras, kurām nepieciešams jauns ģenēriskais nosaukums, tieši pateicoties jaunajām šķiedrām dažādās nozarēs bieži tiek rasti jauni pielietojumi un izstrādāti jauni tehnoloģiski procesi, piemēram, apģērba ražošanā, medicīnā, vides jomā un rūpniecībā.

2.5. Pēdējo gadu laikā, veicot grozījumus zemāk uzskaitīto direktīvu tehniskajos pielikumos, tiem pievienotas astoņas jaunas šķiedras:

- ar Direktīvu 97/37/EK⁽⁹⁾ šķiedru nosaukumu saraksts papildināts ar četriem jauniem nosaukumiem (kašgoras, liocela, poliamīda un aramīda šķiedras),
- ar Direktīvu 2004/34/EK⁽¹⁰⁾ šķiedru nosaukumu sarakstam pievienota poliaktīda šķiedra,
- ar Direktīvu 2006/3/EK⁽¹¹⁾ šķiedru nosaukumu sarakstam pievienota elastomultiestera šķiedra,
- ar Direktīvu 2007/3/EK⁽¹²⁾ šķiedru nosaukumu sarakstam pievienota elastolefīna šķiedra,
- ar Direktīvu 2009/121/EK⁽¹³⁾ šķiedru nosaukumu sarakstam pievienota melamīna šķiedra.

2.6. Paredzams, ka turpmākajos gados tehniskajiem pielikumiem pievienoto jauno šķiedru skaits palielināsies. Nozare (kuru pārstāv BISFA⁽¹⁴⁾) ir norādījusi, ka nākotnes tendences ir grūti paredzamas. Tomēr tā minējusi, ka, reālistiski vērtējot⁽¹⁵⁾, varētu būt sagaidāmi divi jauni pieteikumi gadā.

2.7. Ar pašreizējo regulas priekšlikumu politiskais līdzsvars starp dalībvalstīm un ES nemainās. Paredzēts, ka Komisiju atbalstīs komiteja, kura saskaņā ar regulatīvās kontroles procedūras komitejas noteikumiem sniegs atzinumu par īstenošanas pasākumiem, kas ierosināti, lai regulu grozītu. Tā tas notiek arī patlaban attiecībā uz spēkā esošajām direktīvām.

2.8. Tekstilmateriālu nosaukumu tiesību aktu pārskatīšana kļuvusi aktuāla pēdējos gados, ņemot vērā pieredzi, kas gūta, veicot regulārus tehniskus grozījumus, lai spēkā esošajās direktīvās ieviestu jaunus šķiedru nosaukumus. ES tiesību aktu par tekstilmateriālu nosaukumiem un marķēšanu⁽¹⁶⁾ pārskatīšana tika izziņota 2006. gadā "pirmajā progresa ziņojumā par stratēģiju normatīvās vides vienkāršošanai"⁽¹⁷⁾ un iekļauta Komisijas likumdošanas un darba programmā 2008. gadam.

⁽⁹⁾ OV L 169, 27.6.1997., 74.-75. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV L 89, 26.3.2004., 35. lpp.

⁽¹¹⁾ OV L 5, 10.1.2006., 14. lpp.

⁽¹²⁾ OV L 28, 3.2.2007., 12.-13. lpp.

⁽¹³⁾ OV L 242, 15.9.2009., 13. lpp.

⁽¹⁴⁾ BISFA: Starptautiskais ķīmisko šķiedru standartizācijas birojs.

⁽¹⁵⁾ Avots: Ietekmes novērtējuma ziņojums par ES tiesību aktu vienkāršošanu tekstilizstrādājumu nosaukumu un marķēšanas jomā.

⁽¹⁶⁾ Direktīva 96/74/EK (ar grozījumiem), direktīva 96/73/EK (ar grozījumiem) un direktīva 73/44/EEK.

⁽¹⁷⁾ Komisijas darba dokuments COM(2006)690 galīgā redakcija.

⁽⁸⁾ Skatīt Eiropas Nākotnes tekstilmateriālu un apģērba tehnoloģiju platformas Stratēģisko izpētes programmu.

2.9. Minētās pārskatīšanas iemesli ir šādi:

- vienkāršot spēkā esošo tiesisko regulējumu — paredzams, ka tas pozitīvi ietekmēs ieinteresētās personas no privātā sektora un valsts pārvaldes iestādes; tādējādi minēto tiesību aktu pārskatīšanas mērķis ir paātrināt jaunu šķiedru ieviešanu un pieejamību,
- vienkāršot un uzlabot spēkā esošo tiesisko regulējumu, lai izstrādātu un rastu pielietojumu jaunām šķiedrām,
- rosināt jauninājumus tekstilrūpniecības un apģērba ražošanas nozarē un ļaut šķiedru lietotājiem un patērētājiem ātrāk gūt labumu no novatoriskiem produktiem,
- uzlabot procesa pārskatāmību,
- pievienot jaunu šķiedru nosaukumus saskaņoto šķiedru nosaukumu sarakstam,
- padarīt tiesību aktu pielāgošanas procesu elastīgāku, lai apmierinātu tekstilrūpniecības nozarē paredzamās tehnoloģijas attīstības vajadzības.

2.10. Pārskatīšanas mērķis nav paplašināt ES tiesību aktu darbības jomu, iekļaujot tajos citas marķēšanas prasības papildus tām prasībām par šķiedru sastāvu un tekstilšķiedru nosaukumu saskaņošanu, kuras ir noteiktas spēkā esošajās direktīvās.

3. Apspriešanās par direktīvas pārskatīšanu

3.1. Tā kā pārskatīšanas apjoms ir ierobežots, tika veikta mērķtiecīga apspriešanās ar ieinteresētajām personām. Apspriešanās piedalījās attiecīgā nozare un mazumtirdzniecības apvienības, arodbiedrības, patērētāju organizācijas, Eiropas standartizācijas organizācijas un dalībvalstu valsts pārvaldes iestādes.

3.2. Komisijas dienestu organizētajās sanāksmēs un rakstiski no 2008. gada janvāra līdz augustam ieinteresētās personas un dalībvalstu pārstāvju aicināja paust savu viedokli, sniegt ierosinājumus un priekšlikumus.

3.3. Galvenie secinājumi, kas gūti šajās mērķtiecīgi veiktajās konsultācijās ar ieinteresētajām personām, ir šādi:

- jaunu šķiedru nosaukumu ieviešana Eiropas tiesību aktos ir svarīga, lai sekmētu jauninājumus Eiropas tekstilrūpniecības nozarē un uzlabotu patērētāju informētību;
- tiesību aktos par tekstilmateriālu nosaukumiem veikto tehnisko grozījumu politiskais nozīmīgums neattiecinās ar direktīvas transponēšanu saistītās sarežģītās procedūras un izmaksas; tāpēc
- būtu jāvienkāršo tiesiskais regulējums.

3.4. Apspriešanās gaitā iegūtie secinājumi ir izklāstīti ietekmes novērtējuma ziņojumā un tā pielikumos.

4. Ietekmes novērtējums

4.1. Pamatojoties uz rezultātiem, kas iegūti, apspriežoties ar ieinteresētajām personām, un pētījumā "ES tiesību aktu vienkāršošanas tekstilmateriālu nosaukumu un marķējuma jomā. Politisko risinājumu ietekmes novērtējums" ⁽¹⁸⁾, Komisija veica ietekmes novērtējumu par dažādiem politiskajiem risinājumiem iepriekšminēto mērķu sasniegšanai.

4.2. Eiropas Komisijas Ietekmes novērtēšanas padome iepazīnās ar minētā ietekmes novērtējuma projektu, kuru bija sagatavojis attiecīgais dienests, un ar dažām izmaiņām to apstiprināja ⁽¹⁹⁾.

4.3. Analizējot un salīdzinot dažādus risinājumus un to ietekmi, tika izdarīti vairāki secinājumi:

- iekļaujot norādījumus par pieteikuma dokumentācijas saturu un atzīstot laboratorijas, kuras palīdz uzņēmumiem dokumentācijas izstrādē, ir iespējami potenciāli ieguvumi, ja, izmantojot minētos risinājumus, izdotos panākt, ka iesniegtā pieteikuma dokumentācija labāk atbilst Komisijas dienestu prasībām. Tas varētu ievērojami ietaupīt laiku gan nozarei, gan valsts iestādēm;

- lielākos ieguvumus nozarei nodrošinās tas, ka paies mazāk laika no pieteikuma iesniegšanas par jaunu šķiedras nosaukumu līdz uzņēmuma spējai laist tirgū šķiedru ar jauno nosaukumu. Tādējādi tiktu ietaupītas administratīvās izmaksas un agrāk gūti ienākumi no šķiedras pārdošanas;

- lielākais ieguvums dalībvalstu iestādēm būs direktīvu aizstāšana ar regulu, jo tām vairs nevajadzēs transponēt grozījumus valsts tiesību aktos. Tas varētu dalībvalstīm nodrošināt ievērojamus izmaksu ietaupījumus;

- pārskatīšana sniegs patērētājiem pārlicību, ka šķiedrām ar attiecīgo nosaukumu piemīt norādītās īpašības. Patērētāji iegūs arī no tā, ka jaunās šķiedras tirgū būs pieejamas ātrāk.

5. Vispārējie mērķi

5.1. Regulas mērķis ir stimulēt pasākumus pētniecības un izstrādes, kā arī jauninājumu un tehnoloģiju veicināšanai, sekmēt partnerības ES, dalībvalstu un reģionālajās valsts pārvaldes iestādēs un zinātniskās izpētes centros, uzlabot pastāvošās apmācības un

⁽¹⁸⁾ Pētījums pieejams tīmekļa vietnē http://ec.europa.eu/enterprise/textile/documents/dir2008_0121_study.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:0091:FIN:EN:PDF>.

tehniskās prasmes, iekšējā tirgū un trešo valstu tirgos ⁽²⁰⁾ laist pārdošanā produktus ar augstu pievienoto vērtību un nodrošināt ilgtspējīgus attīstības un patēriņa modeļus.

5.2. Regulai būtu jāsekmē arī:

- tekstilnozaresi un ar to saistītajai rūpniecībai, ES zinātībai un ekonomikas izaugsmei pievienotā vērtība;
- labāka pārredzamība patērētājiem un jauni patēriņa modeļi;
- plašāka pilsoniskās sabiedrības līdzdalība regulas īstenošanas uzraudzībā.

6. Konkrētie mērķi

6.1. Šķiedras nosaukumam būtu jāsniedz pilnīga informācija par šķiedras sastāvu pretēji, piemēram, ASV spēkā esošajiem noteikumiem, kuri izstrādāti, izmantojot citādu pieeju ⁽²¹⁾. Šī prasība atbilst metodoloģijai, kuru izmanto BISFA, proti, saskaņā ar to ģenēriskajam nosaukumam ir jāsniedz informācija par šķiedras polimērā dominējošā monomēra ķīmisko sastāvu un/vai par būtiskām un unikālām šķiedras īpašībām vai tehnoloģisko procesu.

6.2. Etiķetē jānorāda patiesa informācija, taču regulā nav skaidri atrunāti gadījumi, kad to var nedarīt. Dažos regulas pantos nav prasības etiķetē sniegt pilnīgu informāciju, piemēram, 9. pantā (daudzšķiedru tekstilizstrādājumi) paredzēta iespēja izvēlēties, vai identificēt šķiedras sastāvu pilnā apmērā, vai arī to darīt tikai tad, ja tā veido vairāk nekā 85 % no tekstilmateriāla. Attiecībā uz minētā panta a) un b) apakšpunktu šī informācija, lai gan ir patiesa, tomēr nav pilnīga. Tādējādi, lai gūtu patiesu un pilnīgu informāciju, etiķetē būtu jānorāda arī atlikušie 15 % informācijas.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

6.3. Atbilstoši regulas priekšlikuma II pielikuma 1., 2., 3. un 6. punktam etiķetē jāuzskaita visas ražotāja norādītās šķiedras īpašības.

6.4. Attiecībā uz izmaksām un laika ierobežojumiem pēdējie minētie, neņemot vērā laiku, kas nepieciešams pieteikuma sagatavošanai (atkarīgs no tā, cik ātri rīkojas pieteikuma gatavo-tājs) ⁽²²⁾ ir šādi:

- pieteikuma novērtējums — 1 līdz 3 mēneši,
- darba grupas sasaukšana — 3 mēneši,
- Kopīgais pētniecības centrs un salīdzinošie testi — 6 līdz 9 mēneši,
- ziņojums par tehnisko ekspertīzi — 1 līdz 3 mēneši,
- priekšlikuma projekti — 1 līdz 3 mēneši,
- grozījumu veikšana regulā — 6 līdz 12 mēneši.

6.5. Tika aplūkoti divi scenāriji, kā nozarē varētu ietaupīt izmaksas — viens scenārijs ar augstām izmaksām un otrs — ar zemām; abiem tika noteikta augšējā un apakšējā robeža, un galu galā iespējamais ietaupījums tika lēsts 47 500 līdz 600 000 *euro* apmērā uz katru pieteikumu. Potenciālie ieguvumi tika ņemti vērā arī, novēršot 6 līdz 21 mēnesi ilgo kavēšanos līdz šķiedras nonākšanai tirgū, aizkavējot ieņēmumus un/vai tos zaudējot. Tie varētu būt no 2 000 līdz 3 500 000 *euro*. Izmaksu ietaupījumā valsts iestādēm tika ņemts vērā 25 % ietaupījums no Kopīgā pētniecības centra izmaksām; tas ļautu samazināt vienas šķiedras izmaksas apmēram par 75 000 līdz 100 000 *euro* ⁽²³⁾.

6.6. Kā liecina pēdējo piecu gadu pieredze, lai veiktu dažādos posmus, kas nepieciešami novērtējumu un apstiprinājumu saņemšanai jaunas šķiedras ātrai ienākšanai tirgū, ir vajadzīgi labākajā gadījumā 36 mēneši un sliktākajā — 66. Piemērojot jauno regulu, šo procedūru varētu veikt 18 līdz 33 mēnešu laikā. Tādējādi laika posms, kas nepieciešams jaunas šķiedras ienākšanai tirgū, samazinātos par 50 % gan labākajā, gan sliktākajā gadījumā ⁽²³⁾.

⁽²⁰⁾ Jāņem vērā, ka ES tekstilpreču piekļuvi trešo valstu tirgiem bieži apgrūtina ievērojamas netarifu barjeras. Tās ietver prasības vai procedūras saistībā ar preču marķēšanu, apzīmēšanu, aprakstu vai sastāvu, kas ir diskriminējošas salīdzinājumā ar vietējām precēm noteiktajām prasībām.

⁽²¹⁾ Avots: Likumā par tekstilšķiedru produktu identifikāciju paredzētie noteikumi un nosacījumi — Amerikas Savienoto Valstu Federālo noteikumu kodeksa 16. sadaļas 303. daļa.

⁽²²⁾ BISFA: Starptautiskais ķīmisko šķiedru standartizācijas birojs.

⁽²³⁾ Avots: Ietekmes novērtējuma ziņojums par ES tiesību aktu vienkāršošanu tekstilizstrādājumu nosaukumu un marķēšanas jomā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (pārstrādāta redakcija) – Mazās uzņēmējdarbības akta īstenošana”

COM(2009) 126 galīgā redakcija – 2009/0054 (COD)

(2010/C 255/07)

Ziņotāja: **Ana BONTEA KDZE**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2009. gada 1. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (pārstrādāta redakcija).

Mazās uzņēmējdarbības akta īstenošana

COM(2009) 126 galīgā redakcija – 2009/0054 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 17. novembrī. Ziņotāja — *Ana Bontea kdze*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), ar 145 balsīm par, 3 pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

EESK uzskata, ka direktīvas priekšlikumā ir vajadzīgi uzlabojumi, un ierosina:

— publiskā iepirkuma jomā

1.1 EESK atzinīgi vērtē un atbalsta Mazās uzņēmējdarbības akta (MUA) īstenošanu un direktīvas priekšlikumu, jo tiesiskā regulējuma uzlabošana, kas ļautu saīsināt maksājumu termiņus un novērst maksājumu kavējumus, ir svarīgs un lietderīgs pasākums.

— steidzami izstrādāt noteikumu, kas uzliek par pienākumu apmaksāt rēķinus ne vēlāk kā 30 kalendāro dienu laikā, atceļot atbrīvojumu no šā noteikuma vai vismaz ierobežojot tā piemērošanu, nosakot, ka rēķins jāapmaksā ne vēlāk kā 60 kalendārās dienas pēc piegādes datuma. Valsts pārvaldes iestādēm salīdzinājumā ar MVU nekādā gadījumā nevar būt lielākas grūtības finansēt savas darbības;

1.2 Normatīvie akti, pat ja tie ir vajadzīgi un lietderīgi, nav pietiekami, lai novērstu maksājumu kavējumus; jāveic plaši un daudzveidīgi pasākumi un jāveido ciešāka sadarbība visos līmeņos. MVU un to organizācijām šajā procesā ir svarīga loma.

— atcelt vai līdzīgā kārtā vismaz ierobežot atbrīvojuma piemērošanas jomu, nosakot maksimālo 30 dienu termiņu, kas paredzēts saņemšanas procedūrai;

— komercdarījumu jomā

1.3 EESK uzskata, ka jānosaka īsi un obligāti maksājumu termiņi valsts pārvaldes iestādēm un institūcijām Eiropas, valsts, reģionālajā un vietējā līmenī. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas apstiprinātos pasākumus saistībā ar maksājumiem, ko tā veic tieši, un pauž savu atbalstu, lai šie pasākumi tiktu turpināti un attīstīti visos līmeņos. Ņemot vērā direktīvas transponēšanai nepieciešamo termiņu, Komiteja aicina valstu iestādes nekavējoties piemērot direktīvā noteiktos principus, lai pašreizējos krīzes apstākļos sniegtu efektīvu atbalstu uzņēmumiem.

— lai novērstu maksājumu kavējumus, ieviest juridisku pienākumu maksāt procentus, kompensācijas un atlīdzināt minimālos iekšējos izdevumus gadījumos, ja līgumā nav paredzētas kreditoriem labvēlīgākas klauzulas;

— izstrādāt noteikumus par nepārprotami netaisnīgām līguma klauzulām un bezstrīdus prasībām;

— līgumslēgšanas brīvības īstenošanā ņemt vērā godīgas konkurences un darījumu ētikas principus, novēršot tiesību ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus.

1.4 Saskaņā ar iepriekšējiem ierosinājumiem ⁽¹⁾, EESK uzsvēr: lai pilnībā sasniegtu direktīvas mērķi, ir jāpieņem noteikumi, kas nodrošinātu MVU plašāku piekļuvi publiskajam iepirkumam, ļaujot tādējādi tiem efektīvāk izmantot paredzētos noteikumus.

1.5 Direktīvas transponēšanā un pieņemto pasākumu pārraudzībā ir svarīgi veicināt valsts pārvaldes iestāžu, sociālo partneru un MVU organizāciju kvalitatīvu sadarbību un sociālo dialogu.

1.6 Ja publiskajā iepirkumā iesaistīti apakšuzņēmēji, kā arī MVU attiecībā ar lielajiem uzņēmumiem, tostarp lielveikalu tīkla uzņēmumiem, nedrīkst pieļaut, ka maksājumu termiņi tiek pagarināti vai arī maksājumi tiek veikti novēloti. Nozarēs, kurās pastāv liels risks, ka maksājumu termiņi var tikt nepamatoti pagarināti, valstu iestādes atbilstīgi katram konkrētajam gadījumam varētu vai nu pārbaudīt maksājumu termiņus vai noteikt tos, neuzliekot uzņēmumiem papildu pienākumus vai izdevumus.

1.7 EESK iesaka dalībvalstīm pastiprināt sadarbību un paredzēt kopīgus informēšanas un atbalsta pasākumus MVU saistībā ar maksājumu kavējumiem pārrobežu darījumos.

1.8 Eiropas līmenī būtu lietderīgi izveidot specializētu tīmekļa vietni, kurā visās saziņas valodās būtu pieejama dalībvalstu sniegta nodrošinātā informācija par direktīvas transponēšanu, tiesisko regulējumu, parādu piedziņas procedūrām, tostarp izskatīšanu šķīrējtiesā un starpniecību, kā arī cita praktiska informācija. Valstu līmenī, izmantojot vienas pieturas aģentūras un MVU organizācijas, jāveicina šīs informācijas plaša izplatīšana.

1.9 Pasākumi, kas vērsti uz valsts iestāžu maksājumu paātrināšanu, ir lietderīgi arī nodokļu tiesību jomā (PVN atlīdzināšana, nodokļu izlīdzināšana u.c.), jo arī šajā jomā dažās valstīs pastāv nevēlama prakse, kuras rezultātā apturēts finansējums.

1.10 EESK vēlreiz apstiprina iepriekš izvirzīto priekšlikumu par "visām ieinteresētajām pusēm atvērtas konsultatīvās komitejas izveidošanu, kas varētu darboties ar ESP atbalstu" ⁽²⁾.

2. Ievads

2.1 *Pašreizējais stāvoklis un maksājumu kavējumu sekas.*

2.1.1 ES komercdarījumos

— parasti piemēro atliktas samaksas noteikumus;

⁽¹⁾ OV C 224, 2008. gada 30. augusts; OV C 182, 2009. gada 4. augusts.

⁽²⁾ OV C 407/50, 1998. gada 28. decembris.

— rēķini bieži vien tiek apmaksāti ar kavēšanos, īpaši publiskā iepirkuma jomā, kur kavējumi vidēji sasniedz 67 dienas ⁽³⁾ salīdzinājumā ar 57 dienām privātajā sektorā;

— dažās valstīs ir attīstījusies "maksājumu kavējumu kultūra", kļūstot par plaši izplatītu praksi, kuras ekonomiskās un sociālās sekas ir īpaši smagas, jo tā ir par iemeslu katram ceturtajam bankrotam un 450 000 darbavietu likvidēšanai gadā. Šīs sekas vērsas plašumā krīzes laikā: šādas prakses dēļ 2009. gadā uzņēmumi nevarēs saņemt 270 miljardus euro jeb 2,4 % no Savienības IKP; salīdzinājumam – ekonomikas atveseļošanas plānā paredzēts 1,5 % ⁽⁴⁾;

— maksājuma kavējumi tiek izmantoti kā bankas kredītu aizvietoņi;

— daudzos gadījumos maksājumu termiņi ir nepamatoti gari, un bieži vien tas saistīts ar privilēģētu stāvokli. Minētā situācija var radīt smagus zaudējumus, īpaši mazajiem, amatniecības un vidējiem uzņēmumiem.

2.1.2 Sarunās MVU pozīcija ir nestabila, ņemot vērā to

— konkurētspējas līmeni un vietu tirgū;

— centienus nesabojāt attiecības ar klientiem;

— ierobežoto konkurētspēju saistībā ar klientiem piedāvāto maksājuma termiņu;

— ierobežoto pieredzi, kā arī materiālajiem un cilvēkresursiem, kas ir vajadzīgi, lai sāktu parādu piedziņas tiesiskās procedūras; īpaši sarežģīti tas ir pārrobežu darījumu gadījumā.

2.1.3 Maksājumu kavējumi

— rada **vērā ņemamas papildu izmaksas** kreditoruzņēmumiem un sarežģī to finanšu pārvaldību, traucējot naudas plūsmi, ievērojami palielinot bankas nodēvu maksājumus, samazinot ieguldījumu iespējas un palielinot nenoteiktību daudziem kreditoruzņēmumiem, galvenokārt MVU, vājinot tādējādi to konkurētspēju, rentabilitāti un ilgtspēju, īpaši laikā, kad piekļuve finansējumam ir ierobežota un izmaksā dārgi;

⁽³⁾ Pastāv lielas atšķirības starp dalībvalstīm, kā arī ziemeļu un dienvidu valstīm.

⁽⁴⁾ *Intrum Justitia*, "European Payment Index" (Eiropas maksājumu rādītājs), 2009. gads.

- **bieži vien rada maksājumu kavējumus tālākos ķēdes posmos**, piemēram, attiecībā uz piegādātājiem un darba ņēmējiem (ar būtiskām sociālām sekām), nodokļu un nodevu iemaksām valsts budžetā, sociālās apdrošināšanas iemaksām (ar negatīvu ietekmi uz valsts ieņēmumu iekasēšanu), kā arī bloķējot uzņēmumu piekļuvi finansējumam (piemēram, savlaicīgi neapmaksātu rēķinu dēļ kavējas nodokļu, nodevu un sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas savukārt ierobežo piekļuvi valsts atbalstam un struktūrfondu finansētajām programmām);
- **var izraisīt bankrotu** arī darboties spējīgos uzņēmumos un, iespējams, pat bankrotu sēriju visā piegādes ķēdes garumā, radot smagas sekas ekonomikas un sociālajā jomā;
- **attur ekonomikas dalībniekus no dalības publiskajā iepirkumā**. Šāda situācija rada ne vien konkurences izkropļojumus un iekšējā tirgus darbības traucējumus, bet arī vājina publisko iestāžu spēju nodrošināt publiskā finansējuma efektīvu izmantošanu un gūt vislielāko labumu no nodokļu maksātāju naudas;
- **var veicināt korupciju** (lai paātrinātu rēķinu apmaksāšanu publiskā iepirkuma gadījumā) **vai līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, kas pārsniedz apstiprināto finansējuma summu**;
- **negatīvi ietekmē Kopienas iekšējo tirdzniecību**: lielākā daļa uzņēmumu uzskata, ka Kopienas iekšējos komercdarījumos maksājumu kavējumu risks ir ļoti augsts. Tas vieš neuzticību un palielina darījumu izmaksas.

2.2 Tiesiskais regulējums.

2.2.1 Kopienas līmenī ir tikai viens regulējums – Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/35/EK par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos ⁽⁵⁾.

2.2.2 Regulas (EK) Nr. 44/2001 ⁽⁶⁾, Nr. 805/2004 ⁽⁷⁾, 1896/2006 ⁽⁸⁾ un 861/2007 ⁽⁹⁾ piemēro prasības iesniegšanai par parādu piedziņu saistība ar maksājumu kavējumiem.

2.3 Mērķi Eiropas līmenī.

2.3.1 Mazās uzņēmējdarbības aktā (MUA) ⁽¹⁰⁾ uzsvērts, ka MVU ir izšķiroša nozīme ekonomikas konkurētspējas nodrošināšanā un ka ir svarīgi, lai tiem būtu reāla piekļuve finansējumam, un ka efektīvāk jāizmanto vienotā tirgus priekšrocības.

⁽⁵⁾ OV L 200, 2000. gada 8. augusts.

⁽⁶⁾ OV L 12, 2001. gada 16. janvāris.

⁽⁷⁾ OV L 143, 2004. gada 30. aprīlis.

⁽⁸⁾ OV L 399, 2006. gada 30. decembris.

⁽⁹⁾ OV L 199, 2007. gada 31. jūlijs.

⁽¹⁰⁾ OV C 182/30, 2009. gada 4. augusts.

2.3.2 Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā ⁽¹¹⁾ uzsvērts, ka ekonomikas lejupslīdes laikā uzņēmumu piekļuve atbilstīgam un pietiekamam finansējumam ir priekšnosacījums ieguldījumu, izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai; ES un dalībvalstis aicinātas nodrošināt, lai valsts pārvaldes iestādes apmaksātu rēķinus mēneša laikā.

2.3.3 Priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (pārstrādāta redakcija) ierosināts un paredzēts uzlabot Eiropas uzņēmumu pašfinansējuma iespējas, lai sekmētu iekšējā tirgus efektīvu darbību, novēršot šķēršļus pārrobežu komercdarījumu jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1 Komiteja atzinīgi vērtē Mazās uzņēmējdarbības akta (MUA) īstenošanu un priekšlikumu direktīvai, jo uzskata, ka ir ļoti svarīgi un lietderīgi steidzami grozīt tiesisko regulējumu par maksājumu kavējumu novēršanu.

3.2 Komiteja piekrīt, ka Mazās uzņēmējdarbības akts jāpiemēro nekavējoties, izmantojot Kopienas līmeni ierosinātos pasākumus, un īpaši atbalsta "pārskatītās direktīvas par maksājumu termiņiem projektu, kurā paredzētas stingrākas prasības un lielākas soda naudas valsts pārvaldes iestādēm, ja maksājums veikts vēlāk nekā 30 dienu laikā" ⁽¹²⁾.

3.3 Atbalstot šos pasākumus, Komiteja ņem vērā maksājumu kavējumu radītās negatīvās, daudzveidīgās un visaptverošās sekas uz uzņēmumiem, īpaši MVU, kā arī darba ņēmējiem un Kopienas iekšējiem komercdarījumiem.

3.4 Papildus maksājumu kavējumu novēršanai ir svarīgi saīsināt maksājumu termiņus. Šajā sakarā būtu jāpapildina direktīvas virsraksts, bet tajā iekļautie pasākumi jāiedala grupās atbilstīgi diviem mērķiem.

3.5 Lai gan likumdošanas pasākumi ir vajadzīgi un lietderīgi, tie tomēr nebūs pietiekami, lai novērstu maksājumu kavējumus, ņemot vērā to daudzus un daudzveidīgos iemeslus, pašreizējo praksi astoņus gadus pēc Direktīvas 2000/35/EK pieņemšanas un vietējos apstākļus. Komiteja aicina dalībvalstis aktīvi iesaistīties, lai noteiktu un piemērotu visatbilstošākos pasākumus maksājumu kavējumu novēršanai, un uzsver iestāžu, sociālo partneru un MVU organizāciju sadarbības un kvalitatīva dialoga nozīmi. MVU ir svarīga loma šajā procesā: tiem jādara vairāk, lai informētu, pilnveidotu iekšējās procedūras un ietekmētu debitorus.

⁽¹¹⁾ COM (2008) 800 galīgā redakcija.

⁽¹²⁾ COM (2008) 394 galīgā redakcija, OV C 182, 2009. gada 4. augusts, 30. lpp.

3.6 Komiteja uzskata, ka pozitīva ietekme varētu būt šādiem pasākumiem:

- publiskā iepirkuma jomā ieviest vispārēju prasību apmaksāt rēķinus trīsdesmit dienu laikā. Ar šā pasākuma starpniecību tiks izveidotas standartizētas un pārredzamas procedūras, kas saīsinās maksājumu termiņus;
- noteikt kreditoriem tiesības saņemt kompensāciju vismaz 5 % apmērā no nesamaksātā atlikuma, lai atturētu pārvaldes iestādes veikt maksājumus ar novēlošanos;
- kreditoriem radušos iekšējo administratīvo izmaksu piedziņa. Šis nosacījums kopā ar likumīgo procentu maksājumiem atturēs debitorus kavēt maksājumus;
- mazu darījumu gadījumā atcelt paredzēto iespēju nepiemērot procentu maksājumus, ja tie ir mazāki par 5 euro;
- uzlabot noteikumus par acīmredzami netaisnīgām līguma klauzulām, direktīvas priekšlikuma 6. pantā iekļauti būtiski šā jautājuma aspekti;
- palielināt pārredzamību attiecībā uz direktīvā noteiktajam tiesībām un pienākumiem;
- izveidot novērtēšanas un uzraudzības sistēmu, kas ļaus palielināt Eiropas iestāžu un visu iesaistīto dalībnieku informētību un līdzdalību.

3.7 Tomēr Komiteja uzskata, ka direktīvas priekšlikuma saturs ir būtiski jāpilnveido, lai praksē uzņēmumi gūtu reālu labumu no maksāšanas termiņu saīsināšanas un to ievērošanas un lai efektīvāk izmantotu tiesiskās aizsardzības līdzekļus pret debitoriem.

4. Īpašas piezīmes

4.1 *EESK uzskata, ka ir vajadzīgi īsi un obligāti rēķinu maksāšanas termiņi visām pārvaldes iestādēm Eiropas, valsts, reģionālajā un vietējā līmenī*

4.1.1 Nosakot vispārēju prasību apmaksāt publiskā iepirkuma rēķinus ne vēlāk kā 30 dienu laikā, ka arī nosakot trīsdesmit dienu termiņu saņemšanas un pārbaudes procedūru izpildei, no praktiskā viedokļa tiks panākts būtisks pozitīvs rezultāts.

4.1.2 Visām Eiropas, valsts, reģionālā un vietējā līmeņa publiskām iestādēm būtu obligāti jāpiemēro un jāievēro īsi maksāšanas termiņi un rēķinu apmaksāšanas pienākums.

4.1.3 Komiteja atzinīgi vērtē, ka Eiropas Komisija izvirzīja jaunus, stingrākus mērķus tiešo maksājumu jomā, samazināja priekšfinansējuma vai sākotnējo maksājumu termiņus, vienkāršoja vispārējas procedūras, ko veic pirms projektu uzsākšanas, kā arī sekmēja kontroles pasākumu vienkāršošanu; Komiteja pauž savu atbalstu, lai šie pasākumi tiktu turpināti un attīstīti visos līmeņos, un aicina valstu iestādes pieņemt steidzamus pasākumus, lai samazinātu un ievērotu maksājumu termiņus, kā arī iesaka šajā sakarā izmantot labas prakses piemērus.

4.1.4 Tomēr Komiteja uzskata, ka direktīvas priekšlikuma 5. panta noteikumi par publiskā iepirkuma līgumiem neattaisnos Komisijas cerības un izvirzītos mērķus, un tādēļ izvirza šādus priekšlikumus:

- lai direktīvas priekšlikums būtu loģisks un saprotams adresātiem un lai sasniegtu izvirzīto mērķi ("publiskā iepirkuma jomā būtu jānosaka, ka parasti maksājuma termiņš nedrīkst pārsniegt 30 dienas")⁽¹³⁾, 5. pantā vajadzētu nepārprotami norādīt, ka publiskā iepirkuma rēķini jāapmaksā ne vēlāk kā 30 kalendāro dienu laikā; pēc tam jānosaka saņemšanas procedūras maksimālais ilgums un jāparedz pasākumi, kas jāīsteno, ja šie noteikumi netiek ievēroti, precizējot, ka minētos pasākumus var kumulēt.

- Komiteja pauž bažas, ka valsts pārvaldes iestādes varētu nepareizi piemērot atbrīvojumu, kas paredz vienošanos par maksājumu termiņa pagarinājumu pamatotos gadījumos (5. panta 4. punkts), jo nav izstrādāti objektīvi un precīzi kritēriji, lai novērtētu pamatojumu vai iemeslus, kurus var uzskatīt par pamatojumu atbrīvojuma saņemšanai. Valsts pārvaldes iestādes ir interešu konfliktā un grūtības, ar ko tās sastopas, lai nodrošinātu savas darbības finansējumu, nekādā gadījumā nav lielākas par grūtībām, kas skar MVU. Šā iemesla dēļ Komiteja ierosina atcelt šo atbrīvojumu vai vismaz ierobežot to, lai attiecīgajos gadījumos maksājuma termiņš nepārsniedz 60 kalendārās dienas, sākot no piegādes datuma.

- vienlaikus Komiteja ierosina atcelt vai vismaz ierobežot 5. panta 3. punktā paredzētā atbrīvojuma darbības jomu attiecībā uz maksimālo trīsdesmit dienu termiņu, kas paredzēts saņemšanas procedūrai.

4.1.5 Līgumslēgšanas brīvības principa piemērošana ir saistīta ar dažām īpatnībām, kuras ir jāņem vērā:

- direktīvā nav noteikumu, kas vērsti uz tiesību ļaunprātīgas izmantošanas ierobežošanu saistībā ar līgumslēgšanas brīvības principa piemērošanu. Sakarā ar līgumslēgšanas brīvības īstenošanu Komiteja ierosina ņemt vērā godīgas konkurences un darījumu ētikas principus. Jau agrāk ir pausts šāds viedoklis: "Lai nodrošinātu godīgu konkurenci,

⁽¹³⁾ Direktīvas priekšlikuma preambula, 16. apsvērumus.

jāaicina dalībvalstis paredzēt noteikumus konkurences tiesību jomā saistībā ar negodīgas tirdzniecības prakses apkarošanu, lai negodīgas klauzulas par nepamatoti gariem maksāšanas termiņiem, kas pārsniedz pārdošanas vidējo ciklu (vairāk nekā 60 dienas), nebūtu likumīgas.”⁽¹⁴⁾

- valsts pasūtījuma līgumos garantijas par darbu pienācīgu izpildi tiek pieprasītas vienīgi no uzņēmējiem, lai gan valsts iestādes nedod līdzīgas garantijas attiecībā uz maksājumu noteiktajā termiņā. Šāda situācija ir jālīdzsvaro;
- līgumslēgšanas brīvības principu nevar pilnībā piemērot, ja runa ir par maksāšanas un pieņemšanas termiņu noteikšanu valsts pasūtījumos, jo uzņēmumiem nav reālu sarunu iespēju ar publiskajām iestādēm;
- līgumslēgšanas brīvības princips jāpiemēro, ņemot vērā tādu klauzulu ieviešanu, kas ir labvēlīgākas kreditoram, nevis ieviešot klauzulas, kas ir pretrunā ar vispārējiem noteikumiem. Vienlaikus ierosina teikuma daļā “ja vien [...] ar pienācīgu pamatojumu nav noteikts citādi” (5. panta 3. punkts) aizvietot vārdu “citādi” ar izteicienu “labvēlīgāks kreditoram”; priekšlikums attiecas arī uz 4. panta 1. punktu par piedziņas izmaksu kompensāciju.

4.2 Juridiska pienākuma noteikšana debitoriem maksāt procentus, kompensāciju un atlīdzināt minimālos iekšējos izdevumus.

4.2.1 Somijā un Zviedrijā procentus par maksājumu kavējumiem var iekasēt automātiski, bez tiesas sprieduma. Šai praksei vajadzētu kļūt vispārējai. Komiteja ierosina noteikt juridisku pienākumu maksāt procentus, kompensācijas un citus minimālos iekšējos izdevumus. Līgumslēgšanas brīvības princips jāīsteno tā, lai noteikumos būtu paredzēta iespēja vienoties par kreditoram labvēlīgākiem apstākļiem vai summām. Tādējādi MVU varētu izmantot šīs tiesības bez ievērojamiem pūliņiem vai šaubām, kuras rodas sakarā ar to nenoteikto pozīciju.

4.3 Attiecības ar profesionālajām organizācijām.

4.3.1 Ir jākonsultējas ar MVU un darba devēju organizācijām un jāiesaista tās direktīvas transponēšanā un pieņemto pasākumu piemērošanā/pārraudzībā, lai saīsinātu un ievērotu maksājumu termiņus. Jāpalīdz tām attīstīt tiešus vai tiešsaistes informācijas pakalpojumus, kā arī konsultatīvos un atbalsta pakalpojumus, ko varēs izmantot to biedri saistībā ar maksājumu kavējumiem un netaisnām klauzulām.

4.3.2 Komiteja ierosina iekļaut 6. panta 3. punktā izteicienu “darba devēju un MVU organizācijas”, uzmanību vēršot uz faktu, ka izvēlētais termins (“organizācijas”) var radīt transponēšanas problēmas.

4.3.3 Tā kā MVU pārstāvības organizācijas var sniegt arī nozīmīgu ieguldījumu ziņojuma izstrādē, kas minēts direktīvas priekšlikuma 10. pantā, to viedoklim ir jābūt atspoguļotam ziņojumā.

4.4 Komiteja uzskata, ka jāparedz efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi pret debitoriem.

4.4.1 Komiteja uzsver, ka saistībā ar prasību piedziņu sevišķi svarīgi ir ieviest vienkāršas, ātras un iedarbīgas procedūras, kas būtu pieejamas uzņēmumu, īpaši MVU vadītājiem, un pieprasa, lai izpildes rīkojums attiecībā uz bezstrīdus prasību piedziņas procedūrām (9. pants) tiktu saņemts ne vēlāk kā 90 dienu laikā. Ir arī jāuzlabo procedūras, lai apstrīdētu redzami netaisnās līguma klauzulas.

5. Citas piezīmes un priekšlikumi

5.1 EESK aicina uzlabot noteikumus par redzami netaisnām līguma klauzulām (6. pants) un ierosina noteikt kritērijus, kas tās kvalificē, kā arī pievienojot to klauzulu sarakstam, kas vienmēr ir uzskatītas par redzami netaisnām, klauzulas, kurās nav ietverts kompensācijas maksājums par piedziņas izmaksām, īpašumtiesību saglabāšanas klauzulu un garantiju par maksāšanas pienākuma pienācīgu veikšanu.

5.2 Komiteja apstiprina savu iepriekšējo nostāju par fizisko personu situācijām, kas, no juridiskā viedokļa raugoties, nav iekļautas pašreizējās direktīvas darbības jomā, bet uz kurām attiecas līdzīgi noteikumi par attiecībām ar dažiem uzņēmumiem un valsts pārvaldes iestādēm. Komiteja aicina “Komisiju paredzēt pētījumus par šiem jautājumiem, lai noteiktu iespējas vai nu iekļaut direktīvā dažus attiecību ar patērētājiem aspektus, vai arī izstrādāt īpašus priekšlikumus”⁽¹⁴⁾.

5.3 EESK ierosina definēt 9. panta jēdzienu “bezstrīdus prasības” (9. pants). Ja ir rēķins, ko parakstījis saņēmējs, vai cits dokuments, kurš apliecina preču saņemšanu, tad apstrīdēšana nebūtu pieļaujama.

5.4 Komiteja vērš arī uzmanību uz šādiem aspektiem:

- jāsavitro 1. panta 2. punkta b) apakšpunkta noteikums, ar kuru saskaņā jaunās direktīvas darbības jomā nav iekļauti līdz 2002. gada 8. augustam noslēgtie līgumi, un tas jāpievieno 11. panta 4. punktam, kurā noteikts transponēšanas termiņš;

⁽¹⁴⁾ OV C 407/50, 1998. gada 28. decembris.

- 2. panta 5. punkta “kavējuma procentu” definīcijā būtu jāparedz iespēja vienoties par to lielumu, tostarp ar valsts pārvaldes iestādēm;
 - lai izvairītos no transponēšanas problēmām, ir pilnīgi jāuzskaita publisko iepirkumu trīs kategorijas (piegādes līgumi, pakalpojumu līgumi un būvdarbu līgumi) vai tie jānorāda vispārīgi, izmantojot formulējumu “valsts pasūtījuma līgumi”; (5. panta 1., 2. un 6. punkts, neiekļaujot būvdarbu līgumus);
 - formulējums “kad debitors saņēmis fakturrēķinu” (3. panta 2. punkta b) apakšpunktā un 5. panta 2. punkta b) apakšpunkts) jāaizvieto ar “fakturrēķins ir nodots debitoram”. Tas ļautu vienkāršot pierādīšanas pienākumu un samazināt izdevumus, kas saistīti ar pasta sūtījumiem vai elektronisko rēķinu izstrādi;
 - 4. panta 1. punktā vajadzētu precizēt, vai jēdziens “parāds” ietver tikai produkta vērtību vai arī PVN un citas izmaksas, piemēram, transporta;
 - 5. panta 5. punktā attiecībā uz tiesībām saņemt kompensāciju, kas atbilst 5 % no parāda, jāprecizē, vai ir iespējama kompensācija, kas pārsniedz 5 %, ja šajā sakarā ir pierādījumi.
- 5.5 Nevajadzētu pieļaut nepamatoti garus maksājumu termiņus vai ir maksājumu kavējumus šādos gadījumos:
- publiskā iepirkuma apakšlīgumi (attiecībā uz apakšuzņēmējiem vajadzētu piemērot tos pašus maksājumu noteikumus, kas noteikti valsts pārvaldes iestādēm);
 - lielapjoma mazumtirdzniecības piegādes; Komiteja jau ir ierosinājusi “ieviest brīvprātīgu Rīcības kodeksu, kas varētu balstīties uz rakstītiem līgumiem”, lai ļautu MVU piekļūt “lielapjoma mazumtirdzniecībai, sniedzot tiem minimālās garantijas” ⁽¹⁵⁾, bet lielapjoma mazumtirgotājiem un/vai lielajiem piegādātājiem neļaujot izdarīt spiedienu.
- 5.6 Ziņojumu, kas minēts 10. pantā, vajadzētu izstrādāt un iesniegt katru gadu vismaz direktīvas piemērošanas pirmajos trijos gados, lai varētu veikt pastāvīgu konstatēto rezultātu novērtēšanu un atvieglotu paraugprakses apmaiņu.
- 5.7 EESK atbalsta paraugprakses popularizēšanu un attīstību, kas ir novērotas maksājumu kavējumu novēršanas un maksājumu laiku saīsināšanas jomā.
- Eiropas Komisija:
 - pasākumi, lai saīsinātu no 30 uz 20 dienām neatmaksājamā finansējuma un ES līgumu sākotnējā priekšfinansējuma maksājumu termiņu (runa ir par summu 9,5 miljardu euro apmērā). Saistībā ar citiem maksājumiem, kas tiek pārvaldīti centralizēti, mērķis ir saīsināt maksājumu laiku no 45 uz 30 dienām (subsīdiju gadījumā);
 - vienotās likmes un vienreizējo maksājumu izmantošanas pastiprināšana neatmaksājamo finansējumu un centralizēti pārvaldītu tirdzniecības līgumu gadījumos;
 - pirms projektu sākšanas veicamo vispārējo procedūru vienkāršošana, kas var sekmēt maksājumu paātrināšanu: ir ierosināti pasākumi, kas dos iespēju Komisijas dienestiem publicēt divus gadus aptverošus piedāvājumu konkursus un izmantot standartizētas piedāvājumu konkursu procedūras;
 - veicina kontroles pasākumu vienkāršošanu, ja ir tāda iespēja.
 - Apvienotā Karaliste: valsts pārvaldes iestādes apņēmas apmaksāt rēķinus 10 dienu laikā;
 - Īrija, Beļģija, Polija, Portugāle, Čehijas Republika: valdības apņemas saīsināt maksājumu kavējumus, sevišķi valsts pārvaldes iestāžu gadījumā;
 - Beļģija: federālā valdība izveidoja jaunu, īpašu “kredītaizdevumu” no federālā ieguldījumu fonda, lai finansētu ne vien federālās valsts, bet arī valsts pārvaldes iestāžu maksājumu kavējumus;
 - Spānija: 2009. gadā Oficiālā kredīta institūts (ICO) ieviesa likviditātes atvieglojumus 10 miljardu euro apmērā aizdevumiem ar atvieglotām procentu likmēm, kas ļaus MVU un pašnodarbinātajiem apmierināt to vajadzības. Šie fondi darbojas atbilstoši līdzfinansējuma noteikumiem, ar kuriem saskaņā, piemēram, 50 % no fondiem sedz ICO un 50 % — citas kredītiestādes. Turklāt “avansa maksājumu atvieglojumi vietējam pašvaldībām” nodrošina to rēķinu apvienošanu, ko izraksta uzņēmumi un pašnodarbinātie saistībā ar darbiem un pakalpojumiem, ko tie sniedz vietējām pašvaldībām.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁵⁾ OV C 175/57, 2009. gada 28. jūlijs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata par Padomes Regulas (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās pārskatīšanu”

COM(2009) 175 galīgā redakcija

(2010/C 255/08)

Ziņotājs: **HERNÁNDEZ BATALER KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 21. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata par Padomes Regulas (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās pārskatīšanu”

COM(2009) 175 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 17. novembrī. Ziņotājs — **Hernández Bataller kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 174 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Komisijas nostāju, ka jāatceļ oficiālās atzīšanas (*exequatur*) procedūra, lai sekmētu spriedumu brīvu apriti iekšējā tirgū un to izpildi attiecībā uz privātpersonām un uzņēmumiem.

1.2. Komiteja uzskata, ka jāpaplašina Regulas (EK) Nr. 44/2001 darbības joma, attiecinot to arī uz administratīviem nolēmumiem, un tāpēc aicina Komisiju veikt nepieciešamos pētījumus, lai likvidētu šķēršļus, kas šai sakarā šobrīd pastāv.

1.3. EESK arī uzskata, ka ir svarīgi veikt pasākumus, kas atvieglotu šķērējtiesas procesa starptautisku izmantošanu, un atbalsta pārvalstiskas un vienotas kolīzijas normas ieviešanu, lai izvērtētu vienošanos par vērsanos šķērējtiesā pamatotību, un šī norma paredzētu tās dalībvalsts tiesību aktu piemērošanu, kurā notiek attiecīgais šķērējtiesas process. Minētais īstenojams, atstājot spēkā Ņujorkas konvenciju vai vismaz izmantojot to kā pamatu, lai noteiktu turpmāk īstenojamus pasākumus.

1.4. Vienota pārvalstiska pieeja, kas nosaka skaidrus un precīzus noteikumus attiecībā uz starptautisko jurisdikciju, stiprinās sabiedrības tiesisko aizsardzību un nodrošinās Kopienas saistošo tiesību aktu saskaņotu piemērošanu. Lai to panāktu, jāiekļauj noteikumi par atbildētājiem, kuri dzīvo trešās valstīs, jāizstrādā noteikumi par papildu jurisdikciju un jāīsteno pasākumi, lai nepieļautu labvēlīgākās tiesas izvēli un mudinātu izmantot tiesu standarta izvēles klauzulu.

1.5. Jāpieņem arī noteikumi, lai palielinātu juridisko noteiktību un samazinātu augstās izmaksas, kuras rada iespējamā ar intelektuālo īpašumu saistīto strīdu skaita dubultošanās valstu tiesās.

1.6. Regulā (EK) Nr. 44/2001 būs jāveic grozījumi saistībā ar tiesas procesiem, ar kuriem tiek skaidrotas saistošās un aizsardzības tiesības, piemēram, darba līgumos iekļautās tiesības vai patērētāju tiesības, lai pieļautu prasījumu apvienošanu un tādējādi tiesā būtu iespējams iesniegt kolektīvas prasības.

2. Ievads

2.1. Viens no Līguma par Eiropas Savienību mērķiem ir “saglabāt un attīstīt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu”, un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 65. pantā noteikts, ka pasākumos tiesu iestāžu sadarbībai pārrobežu civillietās, ciktāl tas vajadzīgs iekšējā tirgus pareizas darbības nodrošināšanai, ietilpst arī “nolēmumu, tostarp ārpustiesas nolēmumu, atzīšana un izpilde civillietās un komerclietās”.

2.2. Eiropadomes sanāksmē, kas 1999. gada oktobrī notika Tampērē, spriedumu savstarpējas atzīšanas princips ⁽¹⁾ tika atzīts par tiesu iestāžu sadarbības pamatu Eiropas Savienībā gan civillietās, gan krimināllietās.

(1) “Savstarpējas atzīšanas” princips nodrošina spriedumu brīvu apriti bez nepieciešamības saskaņot dalībvalstu procesuālos tiesību aktus.

2.3. Līdz ar Nicas līguma stāšanās spēkā 2003. gada februārī 67. pantā noteiktā lēmumu pieņemšanas procedūra tādā jomā kā tiesu iestāžu sadarbība civillietās (izņemot ģimenes tiesības) tika aizstāta ar balsošanu ar kvalificēto balsu vairākumu un koplēmuma procedūru.

2.4. Briselē 1968. gadā pieņemtā Konvencija par piekritību un spriedumu izpildi civillietās un komerclietās būtiski papildināja Kopienas *acquis communautaire*.

2.4.1. Eiropas Kopienu Tiesas judikatūra par minēto konvenciju un Amsterdamas līguma stāšanās spēkā ļāva pieņemt Padomes 22. decembra Regulu (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās ⁽²⁾; tās pamatā bija priekšlikums, par kuru EESK pieņēma atzinumu ⁽³⁾, pozitīvi novērtējot ierosmi aizstāt konvenciju ar Kopienas instrumentu.

2.4.2. Regula (EK) Nr. 44/2001 paredz vienotus noteikumus, kas ļauj atrisināt piekritības strīdus un sekmē Eiropas Savienībā izpildāmu spriedumu, izlīgumu un publisku aktu brīvu apriti. Minētajai regulai ir bijusi ļoti liela nozīme pārrobežu civillietās un komerclietās.

2.4.3. Dānija sākotnēji nepiedalījās tiesu iestāžu sadarbībā civillietās. Kopš 2007. gada 1. jūlija regula ir spēkā arī Dānijā saskaņā ar Nolīgumu starp Eiropas Kopienu un Dānijas Karalisti par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās ⁽⁴⁾.

2.4.4. Lisabonas līgums paredz vienkāršot Eiropas līmeņa pasākumus tādā jomā kā tiesu iestāžu sadarbība civillietās, jo paredzēts biežāk izmantot Kopienas metodi ⁽⁵⁾, lai Komisijas priekšlikumus pieņemtu ar kvalificētu balsu vairākumu, un palielinātas Eiropas Parlamenta pilnvaras, tiktu stiprināta demokrātiskā kontrole, ko varēs veikt dalībvalstu parlamentī, un palielinātas Eiropas Kopienu Tiesas pilnvaras likumības uzraudzībā.

3. Komisijas zaļā grāmata

3.1. Regulas (EK) Nr. 44/2001 73. pantā noteikts, ka Komisijai ne vēlāk kā piecus gadus pēc regulas stāšanās spēkā ir jāiesniedz ziņojums par tās piemērošanu kopā ar priekšlikumiem par pielāgojumiem, ja tādi veicami.

⁽²⁾ OV L 12, 16.1.2001., 1. lpp.

⁽³⁾ OV C 117, 16.4.2000., 51. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 299, 16.11.2005., 61. lpp.

⁽⁵⁾ Kopienas metodes pamatā ir uzskats, ka sabiedrības vispārējās intereses ir labāk aizsargātas, ja Kopienas iestādes pilnībā piedalās lēmumu pieņemšanas procesā, vienlaikus ievērojot subsidiaritātes principu.

3.2. Zaļajā grāmatā iekļauti priekšlikumi par aspektiem, kuri Komisijai šķiet vissvarīgākie, ņemot vērā pieredzi saistībā ar Regulas (EK) Nr. 44/2001 īstenošanu un attiecīgo EKT judikatūru.

3.3. Komisija ar zaļo grāmatu vēlas rosināt publiskas debates par tādiem jautājumiem kā oficiālās atzīšanas (*exequatur*) procedūras ⁽⁶⁾ atcelšana, regulas piemērošana starptautiskajā tiesību sistēmā, tiesas izvēle, rūpnieciskais īpašums, *lis pendens* (paralēla tiesvedība) un ar to saistītās prasības, pagaidu pasākumi, saskarne starp regulu un šķīrējtiesu un starp regulas darbības jomu un piederību.

3.4. Zaļajā grāmatā arī aplūkots jautājums par atzīšanu un izpildi, un jo īpaši par publisku aktu brīvu apriti, kā to 2008. gada 18. decembra rezolūcijā prasījis Eiropas Parlaments, kā arī par iespēju izpildē izmantot vienotu standarta formu.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Regula (EK) Nr. 44/2001 ir būtisks instruments civillietu un komerclietu izskatīšanā. EESK piekrīt Padomei un Komisijai, ka tādā jomā kā tiesu iestāžu sadarbība civillietās jāveic pasākumi, lai nodrošinātu pienācīgu iekšējā tirgus darbību.

4.2. Komisijas rosinātā diskusija ir lietderīga, ņemot vērā pēdējo gadu pieredzi regulas īstenošanā. Diskusijas mērķis ir stiprināt visu cilvēku tiesības uz taisnīgu tiesu — tās ir pamattiecības, kas noteiktas Eiropas Pamattiesību hartā un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 65. pantā, un vienlaikus arī vispārējs tiesību princips, kas ir atzīts EKT judikatūrā.

4.3. Oficiālās atzīšanas (*exequatur*) procedūras atcelšana attiecībā uz visiem spriedumiem, kurus dalībvalstu tiesas pieņem civillietās un komerclietās, pilnībā atbilst mērķim nodrošināt spriedumu izpildes efektivitāti un juridisko noteiktību iekšējā tirgū, kā arī pamattiesības uz taisnīgu tiesu ⁽⁷⁾ un efektīvu pārsūdzību saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta 1. punktu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas ⁽⁸⁾ 47. panta 1. punktu.

⁽⁶⁾ *Exequatur* ir procedūra, kuras mērķis ir noteikt, vai ir iespējams atzīt spriedumu, kuru ir taisījusi tiesa ārpus tās valsts jurisdikcijas, kurā prasīta sprieduma izpilde, un atļaut spriedumu izpildīt citā valstī, nevis tajā, kurā tas taisīts.

⁽⁷⁾ Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru tiesības uz taisnīgu tiesu ir daļa no tiesībām, kas noteiktas 6. panta 1. punktā (skatīt spriedumu *Goldner* lietā (21.2.1975., no 28. līdz 31. punktam) un *Dewer* lietā).

⁽⁸⁾ OV C 364, 18.12.2000.

4.3.1. Šāda pieeja atbilst arī Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 65. panta 1. punkta pirmajā rindkopā netieši noteiktajai prasībai ievērot subsidiaritātes principu; minētais pants paredz, ka pasākumus tiesu iestāžu sadarbībai pārrobežu civillietās var īstenot tikai tad, ja tie vajadzīgi iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanai.

4.3.2. No vienas puses, attiecībā uz prasībām, kas jāievēro, lai spriedumu varētu izpildīt pārvalstiskā līmenī, Padomes 2003. gada 27. novembra Regulā (EK) Nr. 2201/2003 (Brisele II-a) noteiktās garantijas varētu būt pietiekamas. Minētās regulas 41. un 42. pantā noteikts, ka spriedumi attiecībā uz saskarsmes tiesībām un nepilngadīgo atpakaļatdošanu ir izpildāmi tieši, ja abos gadījumos ir ievērotas divas prasības, proti, spriedumiem jābūt izpildāmiem un atbilstoši apstiprinātiem izcelsmes dalībvalstī⁽⁹⁾.

4.3.3. Tādējādi vienīgais iespējamais šķērslis būtu cits izpildāms spriedums, ko pēc tam pasludinājis cita tiesa, taču tas būtu ārkārtējs notikums jomā, uz kuru attiecas Komisijas ierosinātie grozījumi Regulā (EK) Nr. 44/2001.

4.3.4. No otras puses, saistībā ar atbildētāja tiesību aizsardzību jānorāda, ka interpretācija saskaņā ar **savstarpējās atzišanas principu** ļautu tiesai, kurā iesniegta prasība, piemērot noteikumus, ko dalībvalsts tiesību aktos paredzēts piemērot gadījumos, kad ārvalstu pilsoņi vai ārvalstīs dzīvojoši valstspiederīgie jāinformē par tiesas procesa uzsākšanu.

4.3.5. Ja šādi noteikumi nav pieņemti vai spēkā esošie tiesību akti ir nepārprotami neatbilstoši, lai garantētu tiesības uz taisnīgu tiesu (piemēram, valodas lietošanas ierobežojumi, prasību iesniegšanas un saņemšanas procedūru uzticamība), pārvalstiskajos tiesību aktos būtu lietderīgi paredzēt papildu noteikumus par garantijām.

4.3.6. EESK tomēr atbalstītu pārvalstisku pārskatīšanas procedūru, kas civillietās un komercietās parasti ir saskaņotāka, ar nosacījumu, ka atbildētājam tiktu garantētas *a posteriori* tiesības pārsūdzēt lēmumu (īpašā pārskatīšana).

4.4. Saskaņā ar EKT judikatūru⁽¹⁰⁾ Regulas (EK) Nr. 44/2001 II nodaļā apkopotie noteikumi attiecībā uz jurisdikciju ne tikai Kopienas iekšējos strīdos, bet arī strīdos ar pārrobežu aspektiem, tostarp situācijās, kurās atbildētājs nedzīvo ES dalībvalstī.

4.4.1. Tādējādi būtu iespējams izstrādāt īpašus noteikumus attiecībā uz jurisdikciju, radot pārvalstisku tiesisku regulējumu šādiem gadījumiem; tas būtu pretēji spēkā esošajiem nosacījumiem,

⁽⁹⁾ Šai sakarā skatīt arī Regulas (EK) Nr. 4/2009, 1896/2006 un 861/2007.

⁽¹⁰⁾ 2005. gada 1. marta spriedums, lieta C-281 *Owusu*, un 2006. gada 7. februāra atzinums 1/03, 143.–145. punkts.

kas ietverti Regulas (EK) Nr. 44/2001 4. pantā, ar kuru lēmuma pieņemšana tiek nodota dalībvalstu tiesām, lai arī uz šiem noteikumiem attiecas minētās Regulas 22. un 23. pantā paredzētie izņēmumi.

4.5. Saistībā ar “papildu jurisdikcijas noteikumu” ieviešanu par piemērotiem uzskatāmi trīs šobrīd izskatāmie nosacījumi:

— jurisdikcija, kuras pamatā ir darbību veikšana ar nosacījumu, ka strīds ir saistīts ar šādām darbībām (līdzīgi noteikumi jau paredzēti Regulas (EK) Nr. 1346/2000 3. pantā par maksātnespējas procedūrām, nosakot piekritību tās dalībvalsts tiesai, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs);

— jurisdikcija atkarībā no vietas, kurā atrodas parāda nomaksāšanai pieprasītie aktīvi; un

— visbeidzot, jurisdikcija, kuras pamatā ir *forum necessitatis*⁽¹¹⁾ jēdziens, lai gan šajā gadījumā ir stingri jāievēro noteikumi, saskaņā ar kuriem starptautiskajās tiesībās atzīts **objektīvās teritorialitātes princips**⁽¹²⁾ un kuri pieprasa pierādīt, ka lietas nosūtīšana attiecīgajai tiesai ir atbilstoša.

4.5.1. *Forum necessitatis* noteikumu piemērošanas ārkārtas raksturs atspoguļots Regulas (EK) Nr.4/2009⁽¹³⁾ 7. pantā, kurā paredzēts, ka kādas dalībvalsts tiesas izņēmuma gadījumos var izskatīt lietu, ja kādā trešā valstī — ar kuru strīds ir cieši saistīts — tiesvedību atbilstoši regulas noteikumiem nevar uzsākt.

4.5.2. Tomēr attiecībā uz šādu procedūru izmantošanas paplašināšanu, ņemot vērā paralēlas tiesvedības risku, ko radītu vienotu noteikumu izstrāde attiecībā uz prasībām, kuras iesniegtas pret atbildētājiem no trešām valstīm, minētie vienotie pārvalstiskie noteikumi jāattiecinā tikai uz tādām procesuālām situācijām, kad:

— puses ir noslēgušas ekskluzīvu tiesas izvēles līgumu par labu tiesām trešā valstī;

— strīda piekritība citu iemeslu dēļ ir trešo valstu tiesu ekskluzīvā kompetencē, vai

— paralēls tiesvedības process jau ir uzsākts trešā valstī.

⁽¹¹⁾ Tas nozīmē, ka tiesa atzīs trešās valsts tiesas jurisdikciju, ja, pēc tās domām, šī tiesa ir uzņēmusies jurisdikciju ar nolūku nepieļaut tiesiskuma principa neievērošanu kompetentas tiesas trūkuma dēļ. Tas vairāk attiecas uz piekļuvi tiesām nekā uz spriedumu atzīšanu.

⁽¹²⁾ Piemēram, Eiropas Kopienas Tiesas 1927. gada 7. septembra spriedumā *Lotus* lietā un 1970. gada 5. februāra spriedumā *Barcelona Trac-tion* lietā.

⁽¹³⁾ OV L 7, 10.1.2009., 1. lpp.

4.6. Attiecībā uz tādu spriedumu atzīšanu un izpildi, kurus taisījis trešās valsts tiesa, kurai strīdā ir ekskluzīva kompetence, jāizveido vienota pārvalstiska procedūra, lai izvairītos no traucējumiem un aizkavēšanās, ko rada atšķirības valstu tiesību sistēmās. Tas nozīmē izstrādāt vienotu noteikumu kopumu attiecībā uz tādu trešo valstu tiesu spriedumu pieņemšanu, kurus EESK uzskata par svarīgiem.

4.6.1. Tāpēc Eiropas Savienībai, pamatojoties uz EKT atzinumu 1/2003, piešķirta ekskluzīva kompetence parakstīt attiecīgās starptautiskās konvencijas gan divpusējā, gan vienpusējā līmenī, un tādējādi vienotas pārvalstiskas procedūras ieviešana ir uzskatāma par piemērotu.

4.7. *Lis pendens* nosacījums

4.7.1. Kā vispārzināms, *lis pendens* nosacījums paredz, ka gadījumos, kad par to pašu prasības priekšmetu ir iesniegtas divas prasības un divas atšķirīgas tiesas analizē identiskus faktus, tiesai, kurā iesniegta otrā prasība, automātiski jāaptur tiesvedība par labu pirmajai tiesai.

4.7.2. Attiecībā uz pārvalstisku noteikumu izstrādāšanu, lai nodrošinātu paralēlas tiesvedības apstākļos noslēgtu tiesas izvēles līgumu efektivitāti, kurus parakstījušas iesaistītās puses, efektivitātes, ātruma un juridiskās noteiktības nolūkos būtu ieteicams grozīt Regulā ietvertu *lis pendens* nosacījumu, paredzot pienākumu abām attiecīgajām tiesām savā starpā sazināties un tieši sadarboties vienai ar otru.

4.7.3. Būtu lietderīgi izveidot iesaistīto tiesu sadarbības un saziņas mehānismu, nosakot par pienākumu tiesai, kas apturējusi tiesvedību, atsākt izskatīt lietu, ja arī pirmā tiesa aptur tiesvedību; tādējādi varētu izvairīties no negatīvu jurisdikcijas kolīziju gadījumiem, piemēram, no Regulā 2201/2003⁽¹⁴⁾ ietvertā.

4.7.4. Šajā sakarā "*lis pendens* nosacījums ar garantijām" ļautu noteikt termiņu, kurā tiesai, kuras jurisdikcijā ir attiecīgā lieta, pamatojoties uz to, ka lieta tajā tika iesniegta ātrāk nekā otrā tiesā (piemērojot noteikumu par prioritāti laikā), būtu jāpieņem noteikts lēmums par savu kompetenci un, ja tā tiek saglabāta, tad tās pienākums būtu regulāri informēt otru tiesu par lietas virzību, vienlaikus ievērojot arī citus saistošus termiņus.

4.8. Juridiskā noteiktība neapšaubāmi palielinātos, ja tiktu ieviests "pienācīgas vērtības" noteikums, saskaņā ar kuru tiesai paralēlas jurisdikcijas situācijā būtu pienākums nekavējoties informēt divas vai vairākas tiesas par attiecīgās lietas virzību, kurā tās ir atzinušas savu kompetenci par ekskluzīvu.

4.8.1. Visbeidzot, EESK uzskata: iekļaujot pārvalstisku standarta tiesas izvēles klauzulu Regulā (EK) Nr. 44/2001, tiktu veicināta privātpersonu un uzņēmumu piekļuve efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, jo tādējādi būtu iespējams izvairīties no noteiktības, kas saistīta ar tiesas izvēles līguma pamatotību, un tas novērstu labvēlīgākās tiesas izvēli neatkarīgi no nepieciešamajiem pasākumiem.

4.9. *Aizsardzības pasākumi*

4.9.1. Saistībā ar aizsardzības pasākumiem lietderīga būtu augstāk minētās Regulas (EK) Nr. 44/2001 atsevišķu 31. un 47. pantā iekļauto aspektu pārskatīšana. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad vienas dalībvalsts tiesu iestādēm tiek prasīts īstenot aizsardzības pasākumus, lai gan tiesības izskatīt lietu pēc būtības ir citas dalībvalsts tiesas jurisdikcijā.

4.9.2. Ņemot vērā to, ka aizsardzības pasākumi tiesā izskatāmā lietā ir nosakāmi, lai aizsargātu tās personas procesuālo situāciju, kura to pieprasa, ar nosacījumu, ka lielākajā daļā dalībvalstu pēc būtības tiek ievērotas divas prasības — *fumus boni iuris* un *periculum in mora*⁽¹⁵⁾ — un lai nepieļautu likuma pārkāpšanu, jānosaka zināmi ierobežojumi iespējām noteikt aizsardzības pasākumus.

4.9.3. Pirmkārt, būtu jānosaka par pienākumu tiesai, kurā lieta tiek izskatīta, sazināties ar tiesu, kurai ir jurisdikcija strīda jautājumā, un pēc informācijas novērtēšanas un, kā galveno kritēriju izmantojot pareizu tiesvedības pabeigšanu, lemt, vai būtu atbilstoši izskatīt lietu.

4.9.4. Otrkārt, būtu jānosaka par pienākumu personai, kura pieprasa aizsardzības vai pagaidu pasākumus, iemaksāt bankas garantiju, ko saprātīgā līmenī noteiktu kompetentā tiesa atbilstoši lietas apjomam un ar preventīvu nolūku neļaut pārkāpt likumu.

4.9.5. Lietās, kurās prasītājs vēlas panākt konkrētas darbības veikšanas pienākuma noteikšanu vai citos līdzīgos gadījumos, kuros nav paredzēts noteiktas summas maksājums noteiktā laikā un pēc pieprasījuma, atbrīvojumu no garantijas maksājuma varētu noteikt saskaņā ar tiesneša veiktu faktiski novērtējumu par visiem attiecīgajiem apstākļiem, lai novērstu šķēršļus tiesiskās aizsardzības iegūšanai.

⁽¹⁵⁾ Aizsardzības pasākumiem vajadzīga, pirmkārt, iepriekšēja atļauja un dažos gadījumos — daļēja atļauja pirms sprieduma izdarīšanas. Saskaņā ar tradicionālo procedūras praksi (visi piemēri minēti *Calamandrei*, "*Introducción al Estudio sistemático de las Providencias cautelares*" [Ievads sistemātiskos pētījumos par aizsardzības pasākumiem]) šādu pasākumu noteikšanai jāizpilda šādi abi nosacījumi: jābūt iespējamai sākotnēji šķietami pamatotai lietai (*fumus boni iuris*) un jāpastāv reālam riskam, ka prasījuma izpilde var neizdoties (*periculum in mora*). Arī Eiropas Kopienu Tiesa ir izmantojusi šo pieeju Tiesas priekšsēdētāja 1995. gada 19. jūlija rīkojumā Eiropas Kopienu Komisija pret *Atlantic Container Line AB* un citiem (lieta C-149/95), Pirmās instances tiesas priekšsēdētāja 1999. gada 30. jūnija rīkojumā *Pfizer Animal Health SA* pret Eiropas Savienības Padomi (lieta T-13/99), 1990. gada 19. jūnija *Factortame* lietā un Eiropas Kopienu Tiesas priekšsēdētāja 1990. gada 28. jūnija rīkojuma.

⁽¹⁴⁾ OV L 338, 23.12.2003., 1. lpp.

4.10. Oficiālās atzīšanas (*exequatur*) procedūras atcelšana

4.10.1. Regulas 34. pantā minēto īpašo iemeslu dēļ, kas saistīti ar sabiedrisko kārtību, iesaistīto pušu nespēju nodrošināt savu aizsardzību un ar sprieduma nesavienojamību ar citiem spriedumiem, tiek saglabāta arī neatzīšanas iespēja.

4.10.2. Šie faktori sniedz kompetentajām tiesām zināmu rīcības brīvību, kura ir grūti uzraugāma un kura neapšaubāmi paaugstina juridisko nenoteiktību un tiesas procesa nepamatotas kavēšanās risku.

4.10.3. Lai atceltu prasību veikt *exequatur* procedūru, atļaujot pagaidu pasākumu izpildi, pamatoti būtu arī izskatāmās regulas 47. panta grozīšanai izmantot formulu, kas paredzēta Regulas (EK) Nr. 4/2009⁽¹⁶⁾ 20. pantā, proti, nolēmuma norakstu un nolēmuma izrakstu, kas tulkots, izmantojot paredzēto veidlapu.

4.10.4. Tā kā regulā paredzēto grozījumu mērķis ir palīdzēt nodrošināt, lai "savstarpējās atzīšanas" princips tiktu plaši piemērots atbilstošās lietās, nešķiet atbilstīgi arī turpmāk nošķirt "atzīšanu" no "izpildes".

4.10.5. Tāpēc būtu vēlams atcelt šo iespēju vai arī rūpīgi pārskatīt nosacījumus, kādos tā piemērojama.

4.10.6. Turklāt, ja mērķis ir panākt, lai spriedumu "atzīšana" aptvertu visu civillietu un komerclietu jomu, šobrīd spēkā esošā 1. panta saturs jāgroza, paplašinot tā darbības jomu arī attiecībā uz administratīviem nolēmumiem, jo tas ļautu privātpersonām un uzņēmumiem gūt lielāku labumu no iekšējā tirgus darbības.

4.10.7. Tas pats attiecas arī uz priekšlikumu regulā iekļaut standarta finansiālos sodus parādniekiem, kā arī sodus, kurus piemēro dalībvalstu tiesas vai nodokļu iestādes.

4.10.8. Lai vienkāršotu procesus un padarītu izpildi raitāku, tiesisko aizsardzību varētu uzlabot, ieviešot kopēju standarta veidlapu, kas būtu pieejama visās oficiālajās Kopienas valodās un kura ietvertu sprieduma izrakstu.

4.10.9. Tādējādi varētu samazināt izpildes izmaksas, jo vairs nebūtu nepieciešams norādīt adresi sūtījumiem un nebūtu jāieceļ *ad litem* pārstāvis — šis prasības pēc Regulas (EK) Nr. 1393/007 ieviešanas ir novecojušas⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ OV L 7, 10.1.2009., 1. lpp.

⁽¹⁷⁾ Regula (EK) Nr. 1393/2007 par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs, OV L 324, 10.12.2007.

4.11. Eiropas autentiskais dokuments

4.11.1. Sākotnēji Briseles konvencijas 50. pantā bija atsauce uz "publiskiem aktiem", kuri ir "izpildāmi". EKT⁽¹⁸⁾ šo nosacījumu ir interpretējusi tādā veidā, ka šie dokumenti jāizpilda saskaņā ar izcelsmes valsts tiesību aktiem un ka to autentiskumu ir noteikusi valsts pārvaldes iestāde vai cita iestāde, kurai valsts ir piešķirusi tādas pilnvaras.

4.11.2. Regulā (EK) Nr. 44/2001 šī koncepcija ir ietverta 57. pantā. Taču Eiropas Parlaments ir lūdzis Komisiju uzsākt darbu, lai izstrādātu Eiropas autentisko dokumentu.

4.11.3. EESK vēlētos, lai Komisija veiktu nepieciešamos pasākumus publisku dokumentu brīvas aprites jomā, kas galu galā ļautu izveidot Eiropas autentisko dokumentu.

4.12. Patērētāju aizsardzība

4.12.1. Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 44/2001 13. apsvērumu patērētāju līgumos jurisdikcijas noteikumiem jāaizstāv vājākā puse un tiem jābūt labvēlīgākiem par vispārējiem noteikumiem. Šis princips ir apstiprināts arī EKT judikatūrā⁽¹⁹⁾.

4.12.2. Komiteja piekrīt bažām, kuras Komisija paudusi regulas apsvērumos un kas minēti EKT judikatūrā, jo tā vienmēr ir iestājusies par augsta patērētāju aizsardzības līmeņa uzturēšanu, kas panākams, ievērojot obligātus un patērētājus aizsargājošus noteikumus.

4.12.3. Lai nodrošinātu Kopienas tiesiskā regulējuma konsekvenci, būtu jāaskaņo regulas 15. panta 1.(a) un (b) punkta formulējumu ar Direktīvas 2008/48/EK⁽²⁰⁾ 3. panta (c) un (n) punktā sniegto definīciju par patērētāja kredītlīgumiem un saistītiem kredītlīgumiem.

4.12.4. Visbeidzot, attiecībā uz kolektīvo prasību jautājumu šāda veida aizsardzības pasākumu mērķis ir samazināt procesuālās izmaksas, kas parasti attur patērētājus no prasību iesniegšanas pret tirgotāju, kurš ir reģistrēts citā dalībvalstī; tas jo īpaši attiecas uz izmaksām, kuras rodas, ja prasītājs iesniedz prasību vietā, kas nav viņa parastā dzīvesvieta, un ja prasītājam jāiesniedz prasība tiesnesim konkrētā dalībvalstī, kā arī attiecībā uz izmaksām, kas rodas, ja spriedums "*a fortiori*" jāizpilda citā dalībvalstī.

4.12.5. Tā kā pašreiz spēkā esošajā regulā (6. panta 1. punkts) nav paredzēta iespēja iesniegt kolektīvas prasības, jo īpaši prasības, kuras vairāki prasītāji dalībvalstu tiesās iesniedz pret vienu atbildētāju, minētie regulas noteikumi jāgroza, lai patērētājiem atvieglotu kolektīvo prasību iesniegšanu un prasību iesniegšanu par kaitējuma atlīdzināšanu saistībā ar Kopienas pretmonopola noteikumu pārkāpumiem, kam EESK jau iepriekš ir paudusi savu atbalstu.

⁽¹⁸⁾ EKT 1999. gada 17. jūnija spriedums, lieta C-260/97, *Unibank*.

⁽¹⁹⁾ EKT 2009. gada 17. septembra spriedums lietā C-347708, *Vorarlberger Gebietskrankenkasse*.

⁽²⁰⁾ OV L 133, 22.5.2008., 66. lpp.

4.13. *Intelektuālais īpašums*

4.13.1. Direktīvas 2004/48/EK ⁽²¹⁾ par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu mērķis ir atsevišķu procesuālo jautājumu tuvināšana, taču ir nepieciešami pārvalstiski noteikumi, lai samazinātu juridisko nenoteiktību un augstās izmaksas, ko rada valsts tiesās izskatāmo lietu skaita dubultošanās iespēja.

4.13.2. Tāpēc EESK uzskata, ka jāparedz pasākumi, lai nepieļautu preču zīmju viltošanu, un mudina Komisiju un dalībvalstis noslēgt Eiropas Konvenciju par patentiem, vienlaikus nodrošinot pilnīgu valodas plurālisma ievērošanu.

4.14. *Šķīrējtiesas process*

4.14.1. EESK uzskata: veicot Regulas (EK) Nr. 44/2001 reformas, jāparedz atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu spriedumu brīvu apriti Eiropā un novērstu paralēlas tiesvedības gadījumus.

4.14.2. No praktiskā viedokļa raugoties, šķīrējtiesas procesa daļēja iekļaušana regulas darbības jomā

— nodrošinātu pasākumus šķīrējtiesas procesa atbalstam,

- ļautu atzīt spriedumus par to, cik pamatotas ir vienošanās izmantot šķīrējtiesas procesu un
- veicinātu tādu spriedumu atzīšanu un izpildi, kuri ietver šķīrējtiesas nolēmumu.

4.14.3. EESK atbalsta tādu pasākumu īstenošanu, kas atvieglotu starptautiska šķīrējtiesas procesa izmantošanu, un atbalsta pārvalstiskas un vienotas kolīzijas normas ieviešanu, lai izvērtētu vienošanos par vērsanos šķīrējtiesā pamatotību, kura paredzētu, ka jāpiemēro tās dalībvalsts tiesību akti, kurā notiek attiecīgais šķīrējtiesas process.

4.14.4. Jebkurā gadījumā EESK uzskata, ka vislabāk būtu arī turpmāk izmantot 1958. gada Ņujorkas Konvenciju par šķīrējtiesas nolēmumu izpildi vai vismaz paturēt to kā galveno izejas punktu turpmākai rīcībai.

4.15. *Administratīvo nolēmumu iekļaušana regulas darbības jomā*

4.15.1. EESK apzinās, ka Regula (EK) Nr. 44/2001 attiecas tikai uz nolēmumiem civillietās un komercietās, taču uzskata: lai nodrošinātu pienācīgu iekšējā tirgus darbību, Komisijai un dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja iekļaut regulas materiālās piemērošanas jomā arī galīgos administratīvos nolēmumus, šim nolūkam izmantojot jebkurus tām pieņemamus līdzekļus, tostarp EK līguma 309. pantā paredzētos.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽²¹⁾ OV L 157, 30.4.2004., 45. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Informācijas un sakaru tehnoloģiju neskartās zemes – stratēģija nākotnes un jauno tehnoloģiju pētniecībai Eiropā””

COM(2009) 184 galīgā redakcija
(2010/C 255/09)

Ziņotāja: **DARMANIN KDZE**
Līdzziņotājs: **WOLF KGS**

Eiropas Savienības Padome, saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu, 2009. gada 20. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: “Informācijas un sakaru tehnoloģiju neskartās zemes — stratēģija nākotnes un jauno tehnoloģiju pētniecībai Eiropā”

COM(2009) 184 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 17. novembrī. Ziņotāja — *Darmanin kdze*, līdzziņotājs — *Wolf kgs*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembrī sēdē), vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Lai atveseļotos no šībrīža ekonomiskās un finanšu krīzes, ir ļoti svarīgi stiprināt pētniecību, izstrādi un inovāciju.

1.2. Līdzās pētniecības un izstrādes galvenajām jomām, piemēram, klimats, enerģija, veselības aprūpe, informācijas un sakaru tehnoloģijām (IST) ir būtiska nozīme, jo tās ir visaptverošas tehnoloģijas, kas ietekmē gandrīz visus sabiedrības dzīves, ekonomikas, zinātnes un tehnoloģijas aspektus.

1.3. IST nozares pētniecības un izstrādes apakšprogramma “Nākotnes un jaunās tehnoloģijas” (*FET* programma) veic “celmlauža” uzdevumu. Ar laiku tā varētu palīdzēt rast pilnīgi jaunus, pat revolucionārus informācijas un sakaru tehnoloģiju risinājumus.

1.4. Tādēļ EESK atbalsta visus priekšlikumus, ko Komisija pauž paziņojumā par nākotnes un jaunajām tehnoloģijām. EESK atbalsta arī ierosinājumu par 20 % gadā palielināt *FET* programmas budžetu IST temata ietvaros.

1.5. Tomēr šis palielinājums atbilst vienīgi paredzētajam IST nozares kopējā budžeta palielinājumam un nemaina *FET* programmai atvēlēto relatīvo finansējuma daļu. Tādēļ EESK iesaka Eiropas Kopienai Septītajā pamatprogrammā pētniecībai un tehnoloģiju izstrādei (turpmāk — Septītā pamatprogramma) *FET* programmai atvēlēto daļu pakāpeniski palielināt līdz 15 % un paredzēt, ka līdzekļi jāpalielina arī Astotajā pamatprogrammā.

1.6. Attiecībā uz Septītās pamatprogrammas līdzdalības noteikumiem EESK aicina dalībvalstis un to finansēšanas organizācijas ieguldīt atbilstošo finansējuma daļu, lai programmu varētu īstenot veiksmīgi.

1.7. EESK aicina dalībvalstis izstrādāt arī pašām savas pētniecības un izstrādes programmas IST un *FET* jomā un līdz ar to kļūt par spēcīgākiem sadarbības partneriem kā Eiropas, tā starptautiskajā līmenī. Lai īstenotu šo mērķi, jāiegulda lielāka struktūrfondu līdzekļu daļa. EESK uzskata, ka panākumi šajā jomā ir jaunās Lisabonas stratēģijas⁽¹⁾ nozīmīgs elements, kas sasniedzams, izmantojot atklāto koordinācijas metodi.

1.8. EESK arī atbalsta ierosinājumu *FET* programmu sadalīt divos atšķirīgos atzaros — “*FET Pro-active*”, ar kuru atbalsta jaunas idejas perspektīvās nozarēs un “*FET Open*”, kas veltīts pilnīgi jaunu ideju izpētei. Ir svarīgi, lai *FET* shēma būtu pilnībā atvērta jaunām idejām, īpaši tādēļ, ka tas rosina dalībvalstu zinātnisko un intelektuālo potenciālu.

1.9. EESK arī atbalsta Komisijas ierosinātās *FET* programmas papildu iezīmes, piemēram, daudznozaru pieeju un kopīgu plānošanu, kurā iesaistās vairākas dalībvalstis, un starptautisku sadarbību. Tomēr jāraugās, lai daudzsološās ierosmes nepazūd pārlietu sarežģītajās formālajās procedūrās, kas saistītas ar to īstenošanu un lai tiktu veicināta izcilu pētnieku un institūtu līdzdalība.

⁽¹⁾ OV C 277, 17.11.2009., 1. lpp.

1.10. Komiteja aicina uz tūlītēju un praktisku rīcību Eiropas Kopienas patenta jomā.

1.11. Komiteja aicina Komisiju un dalībvalstis piesaistīt izcilākos talantus pētniecības jomā un novērst talantīgu jaunu zinātnieku emigrāciju. Komiteja ar gandarījumu atzīmē, ka vairākas pētniecības organizācijas jau ir ieviesušas un īsteno programmas minētās problēmas risināšanai.

1.12. Komiteja atkārtoti iesaka kopējā IKT programmā iekļaut jaunu kategoriju "IKT zinātnei un pētniecībai".

2. Komisijas paziņojums

2.1. Īpašajā programmā "Sadarbība" pētniecība un izstrāde IST jomā izvirzīta kā Septītās pamatprogrammas (2007 – 2013) ⁽²⁾ galvenais balsts. Neliela daļa no IST jomas pētniecības un izstrādes budžeta, šobrīd — aptuveni 10 %, atvēlēta pētniecībai nākotnes un jauno tehnoloģiju jomā. IST programmas lielākā daļa ir saistīta ar esošo zinātnes atziņu izmantošanu inovatīvu IST tehnoloģiju radīšanai, bet pētniecība FET jomā veic "celmlauža" funkciju, pētot zinātnes pamatproblēmas, kuras atrisinot ar laiku varētu nonākt pie pilnīgi jauniem, pat revolucionāriem IST risinājumiem.

2.2. Komisijas paziņojumā izvirzīts mērķis IST programmas ietvaros stiprināt pētniecību nākotnes un jauno tehnoloģiju jomā. Tas papildinās un pastiprinās pasākumus, kas izklāstīti nesenojā Komisijas paziņojumā ⁽³⁾ "Stratēģija IST pētniecībai, izstrādei un inovācijām Eiropā".

2.3. Patlaban FET programmas finansējums ir aptuveni 100 miljoni euro gadā, un tā sniedz atbalstu zinātniekiem un inženieriem, kas darbojas līdz šim neizpētītās un netradicionālās IST jomās. Eiropas Komisija uzskata, ka finansējums, kas Septītās pamatprogrammas budžetā paredzēts FET pētījumiem, no 2011. līdz 2013. gadam ir jāpalielina par 20 % gadā. Tā aicina arī dalībvalstis iesaistīties ar līdzīgu palielinājumu.

2.4. Eiropas FET pētniecības programma unikālā veidā apvieno šādas iezīmes:

- **Tā ir fundamentāla**, jo liek jaunus pamatus nākotnes IST, meklējot jaunas un oriģinālas idejas un zinātnes paradigmas, kas ir pārlietu riskantas vai tālejošas, lai tām pievērstos rūpnieciskā pētniecība.

- **Tā ir pārveidojoša**, jo to virza idejas, kas liek apšaubīt un var radikāli mainīt mūsu izpratni par zinātniskajiem priekšstatiem, kuri ir pašreizējo informācijas tehnoloģiju pamatā.

- **Tā ir riskanta**, tomēr šo risku atsver lielais atdeves potenciāls un iespēja izdarīt radikālus atklājumus.

- **Tā ir mērķtiecīga**, jo tās uzdevums ir iespaidot IST rūpnieciskās pētniecības nākotnes plānus.

- **Tā ir daudznozāriska**, jo tās pamatā ir sinerģija un mijiedarbe starp dažādām disciplīnām, piemēram, bioloģiju, ķīmiju, nanozinātnēm, neirozinātnēm un kognitīvistikā, etoloģiju, sociālajām zinātnēm vai ekonomikas zinātnēm.

- **Tā balstās uz sadarbību**, jo paši labākie Eiropas un aizvien vairāk arī pasaules pētnieku kolektīvi vienotiem spēkiem strādā pie kopīgiem pētniecības tematiem.

2.5. FET programmu īsteno, realizējot **tematiskus pētījumus** perspektīvās jomās ("FET Pro-active") un nododoties **brīvai un neierobežotai jaunu ideju izpētei** ("FET Open").

2.6. Savā paziņojumā Komisija ierosina vairākus stratēģiskus darba virzienus:

- nostiprināt FET IST temata ietvaros;
- uzsākt FET vadīnīcīvas;
- iesaistīties kopīgā plānošanā un FET Eiropas pētniecības telpas iniciatīvās;
- panākt jauno zinātnieku plašāku iesaistīšanos FET pētniecībā;
- sekmēt zinātnes atziņu straujāku kapitalizāciju un paātrināt inovācijas;
- sekmēt sadarbību ar pasaules vadošajiem pētniekiem un iesaistīt Eiropai talantus no visas pasaules.

2.7. Komisija aicina dalībvalstis atbalstīt ierosinātos mērķus un stratēģiju un rosināt valsts un reģionālās iestādes, universitātes un publiskās pētniecības organizācijas, kā arī privāto sektoru iesaistīties gaidāmo pasākumu sagatavošanā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. **IST kā Septītās pamatprogrammas daļa.** Atzinumā par Septīto pamatprogrammu ⁽²⁾ EESK uzsvēra, ka "jauninājumu, konkurētspējas un labklājības, līdz ar to arī kultūras attīstības un sociālā nodrošināšanas pamatu pamats un svarīgākais priekšnosacījums ir efektīva un izcila pētniecība un izstrāde, kurām tiek piešķirts atbilstošs finansējums; investīcijām pētniecībā un izstrādē ir ļoti liela ietekme uz ekonomiskā spēka palielināšanos." Tas ir jo īpaši svarīgi šobrīd, kad smagā ekonomiskā un finanšu krīze kopā ar dominējošajām enerģijas un klimata problēmām nepārprotami norāda uz vajadzību pēc tālākas pētniecības un vērienīgiem jauninājumiem.

⁽²⁾ OV C 65, 17.3.2006., 9. lpp.

⁽³⁾ COM(2009) 116 galīgā redakcija.

3.2. **IST ietekme.** Šajā situācijā IST ir būtiska nozīme, jo tā ir visaptveroša tehnoloģija, kas iesaistīta gandrīz visos mūsdienu dzīves procesos un aspektos. Dažu pēdējo desmitgažu laikā IST un ar to saistītās tehnoloģijas ir revolucionāri mainījušas un uzlabojušas sabiedrības darba modeļus, ietekmējot cilvēku dzīvesveidu, rūpniecisko ražošanu, tirdzniecību, pārvaldi un arī pašu zinātņi.

3.2.1. **IST kā pētniecības instruments.** IST ir instruments, kas ļauj turpināt pētniecību un izstrādi arī citās jauninājumu nozarēs, piemēram, enerģētika⁽⁴⁾, klimats, veselības aprūpe, problēmas, ko rada sabiedrības novecošana, dažādi sociālekonomiski jautājumi. Līdz ar to IST ir ne vien jauninājumu nozare, bet arī jauninājumu instruments citām zinātnes, sabiedrības un tehnoloģijas nozarēm. Paredzams, ka turpmākā IST attīstība paātrinās un sekmēs minēto virzību.

3.3. **IST pētniecība un izstrāde.** IST jomas pētniecībā un izstrādē galvenokārt izmanto pastāvošās zinātnes atziņas, lai ar to palīdzību izstrādātu vai uzlabotu jaunas ierīces, metodes un skaitļošanas un saziņas līdzekļus. IST tiek izmantotas visdažādākajās jomās, no reģiskās skaitļošanas līdz UMTS. Pilnu dažādo IST projektu klāstu var aplūkot tīmekļa vietnē http://cordis.europa.eu/fp7/ict/projects/home_en.html.

3.4. **FET programma.** Tomēr, lai IST jomas pētniecībā un izstrādē paplašinātu pašreizējās iespējas un sasniegtu jaunus domas apvēršņus, kur būtu iespējama jauna inovācija un jaunas informācijas un sakaru tehnoloģijas, ir labāk jāizprot dabas likumi un īpaši veids, kādā daba apstrādā informāciju. Tieši tam ir paredzēta FET programma, kurai jau izdevies piesaistīt starptautisko zinātnes eliti.

3.5. **“Celmlauža” funkcija.** EESK uzskata, ka Komisijas FET programma ir bijusi ļoti veiksmīga un patiešām darbojusies kā “celmlauzis”. Tādēļ EESK atbalsta Komisijas ierosinājumu turpināt un paplašināt šo programmu. EESK arī atbalsta ierosināto FET programmas budžeta palielināšanu par 20 % gadā un ieceri atbalstīt netradicionālas ierosmes pilnīgi neizpētītās jomās, meklējot radikāli jaunus risinājumus.

3.6. **FET budžeta relatīvā palielināšana.** EESK piekrīt, ka, ieguldot FET programmā, mēs liekam pamatu nākotnes informācijas un sakaru tehnoloģijām. Tomēr FET gada budžeta palielinājums par 20 % vienīgi atbilst plānotajam IST nozares kopējā budžeta palielinājumam un nemaina FET programmai atvēlēto daļu, tādēļ EESK iesaka Septītajā pamatprogrammā FET programmai atvēlēto finansējumu pakāpeniski palielināt līdz 15 % un palielināšanu turpināt arī Astotajā pamatprogrammā.

3.7. **Divi atzari.** EESK arī atbalsta Komisijas ierosinājumu FET programmu strukturēt divos atšķirīgos atzaros: proaktīvus pētījumus noteiktās, perspektīvās nozarēs (“FET Pro-active”), ieskaitot ierosinātās vadīnīcīvas⁽⁵⁾ (piemēram, decentralizētas, pašorganizējošas sistēmas) – un pilnīgi jaunu, netradicionālu ideju izpēti (“FET Open”), kur tiek izvēlēta augšupēja pieeja un kas ir atvērta pilnīgi jaunu ideju pieteikumiem. Ir svarīgi, lai FET programma būtu pilnībā atvērta jaunām idejām, īpaši tādēļ, lai tā rosinātu zinātnisko un intelektuālo potenciālu dalībvalstīs.

3.8. **Dalībvalstis un līdzdalības noteikumi.** Lai arī lielāko daļu izstrādēs IST jomā veic ražotāji un mazie un vidējie uzņēmēji⁽⁶⁾, FET programma, par kuru ir runa šajā dokumentā, galvenokārt domāta Eiropas Savienības universitātēm un publiskajām pētniecības institūcijām. Saskaņā ar Septītās pamatprogrammas “Līdzdalības noteikumiem⁽⁷⁾” FET programmai jāveicina sadarbība starp dalībvalstīm un dalībvalstu finansējums. Tādēļ EESK vērsas pie dalībvalstu finansēšanas organizācijām un aicina ieguldīt savu daļu finansējuma, lai veicinātu vai pastiprinātu pētnieku iesaistīšanos šajā nozīmīgajā programmā.

3.9. **FET pētniecība un izstrāde dalībvalstīs.** EESK aicina dalībvalstis izstrādāt arī savas pētniecības un izstrādes programmas IST jomā⁽⁸⁾ lai kļūtu par spēcīgākiem sadarbības partneriem Eiropas un pasaules līmenī. Lai īstenotu šo mērķi, jāiegulda lielāka struktūrfondu līdzekļu daļa.

3.10. **Programmas iezīmes un atlases kritēriji.** EESK uzskata, ka programmas mērķis atbalstīt jaunas tematiskas, metodiskas un tehnoloģiskas idejas ir ļoti svarīgs un atbalstāms un arī pārējie mērķi, kas uzskaitīti 2.4. un 2.6. punktā, ir pievilcīgi un nozīmīgi. EESK ar gandarījumu secina, ka 2.4. un 2.6. punktā uzskaitītās iezīmes un elementi — īpaši, ja tos apvieno, — mudina atbalstāmo projektu atlasē galvenokārt ņemt vērā zinātnisko oriģinalitāti un izcilību. EESK ir pārliecināta, ka oriģinalitāte, izcilība un lietderība ir svarīgākie kritēriji. Tas ir ievērots jau agrāk un tā tam vajadzētu arī turpināties.

3.10.1. **Nestandardizēta pieeja.** Piemērojot FET programmas instrumentus tomēr vajadzētu izvairīties no standartizētas pieejas. Lai arī ikviena no programmas iezīmēm un to kombinācijām⁽⁹⁾ ir pamatota un nozīmīga, iesniegtos projektus nevajadzētu vērtēt pēc atbilstības visām iezīmēm, citiem vārdiem sakot, nevajadzētu pieprasīt, lai atbalstāmais projekts obligāti atbilstu it visām uzskaitītajām iezīmēm.

⁽⁵⁾ Skat. Informācijas sabiedrības tehnoloģiju padomdevēju grupas (IS-TAG) 2009. gada 31. jūlija ziņojumu, galējo redakciju.

⁽⁶⁾ EESK vēlas norādīt, ka šajā ziņā ļoti noderīgs ir EUREKA tīkls, kas projekta partneriem piedāvā ērti lietojamu viseiropas zināšanu, prasmju un kompetenču datu bāzi un veicina piekļuvi valstu sabiedriskā un privātā finansējuma shēmām (<http://www.eureka.be/about.do>).

⁽⁷⁾ OV C 309, 16.12.2006., 35. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 228, 22.9.2009., 56. lpp.

⁽⁹⁾ (COM (2009) 184 galīgā redakcija, 2. punkts.

⁽⁴⁾ Skat. COM(2009) 7604 galīgā redakcija, 9.10.2009.

3.11. **Kļūdu pieņemšana.** Jaunu jomu izpēte kopumā vienmēr atmaksāsies ar uzviju. Tādēļ jāpieņem, ka projektos ar augstu risku, kas ir raksturīgi *FET* programmai, iespējams arī kļūdoties. Šādās situācijās nevajadzētu nosodīt nedz iesaistītos pētniekus, nedz faktu, ka projektam piešķirti Septītās pamatprogrammas līdzekļi. Pat tā sauktajās vadīnītiņās nevar pilnībā izslēgt kļūdas risku. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija savā dokumentā rēķinās ar šo faktu un to uzsver.

3.12. **FET programma un ESFRI saraksts.** Jāveicina un jāatbalsta tas, lai Eiropas stratēģiskā foruma pētniecības infrastruktūrai (*ESFRI*) ceļvedī jeb sarakstā⁽¹⁰⁾ tiktu iekļautas un izmantotas visas pastāvošās un jaunās pētniecības infrastruktūras un jāveido saiknes starp sarakstā minētajām infrastruktūrām un *FET* programmu.

4. Īpašas piezīmes

Šajā daļā tiek iztirzāti daži jautājumi, kas jau minēti šī dokumenta 2.4. un 2.6. punktā.

4.1. **Daudznozaru pieeja.** EESK piekrīt Komisijas viedoklim par to, ka vēl ir jāatrisina daži sarežģīti uzdevumi un vēlas uz tiem vēlreiz norādīt. Viens no uzdevumiem ir veicināt daudznozaru sadarbību, kas ir būtiska *FET* veiksmīgai īstenošanai. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē to, ka atbalstāmo projektu un nesen ierosināto "vadīnītiņu nozaru"⁽¹¹⁾ atlasē daudznozaru pieeja ir izvirzīta par obligātu prasību.

4.2. **Ražotāju, MVU un sabiedrības iesaistīšana.** *FET* programma ir vairāk orientēta uz zinātnes pamatjautājumiem. Lai nodrošinātu to, ka topošos rūpniecības vai sabiedrības vajadzībām paredzētos risinājumus pienācīgi īsteno arī praksē, ražotāju, mazo un vidējo uzņēmumu un sabiedrības pārstāvji ir jāiesaista atbilstošās konsultatīvajās padomēs. EESK atgādina, ka šāda prakse jau pastāv⁽¹²⁾ un iesaka to arī turpināt. EESK arī aicina aktīvāk iesaistīties pētniekus no sociālo zinātņu jomām.

4.3. **Piesaistīt spožākos talantus un nepieļaut to aizplūšanu.** Īpaši svarīgs un sarežģīts uzdevums, ko EESK ir norādījusi jau iepriekš⁽¹³⁾, ir piesaistīt pētniecībai spožākos prātus un nepieļaut talantīgāko jauno zinātnieku emigrāciju. EESK ar gandarījumu atzīst, ka dažas pētniecības organizācijas⁽¹⁴⁾ šo uzdevumu veiksmīgi risina ar īpašām programmām. EESK aicina šim paraugam

⁽¹⁰⁾ OV C 182, 4.8.2009., 40. lpp.

⁽¹¹⁾ Skat. Komisijas ziņojumu par apspriešanos saistībā ar *FET* "Shaping the future: Report on FET consultations 2007-2008 — Future and Emerging Technologies" ISBN 978-92-79-09565-8, 2008. gada septembris.

⁽¹²⁾ Informācijas sabiedrības tehnoloģiju padomdevēju grupa, skat. http://cordis.europa.eu/fp7/ict/istag/home_en.html.

⁽¹³⁾ OV C 110, 30.4.2004., 3. lpp.

⁽¹⁴⁾ Piemēram, Vācijas pētniecības centru apvienība "Helmholtz" un Max-Planck-Society.

sekot vairāk organizāciju visās dalībvalstīs un iesaka Komisijai atbalstīt šo politiku. EESK arī ierosina pastiprināt studentiem domātās programmas, lai noteiktām pētniecības jomām piesaistītu universitāšu absolventus. Vienlaikus jāatzīmē, ka kopumā jau vidusskolā skolēnos jārada interese par inovāciju, zinātņu un pētniecību. Ar šo programmu palīdzību vajadzētu apzināt izcilākos studentus vēl pirms tie beiguši augstskolas.

4.4. **Kopīga plānošana**⁽¹⁵⁾. Lielāko daļu no sabiedriski finansētajiem pētniecības un izstrādes projektiem īsteno vai finansē dalībvalstīs, tādēļ EESK vēlreiz aicina ES dalībvalstis savstarpēji saskaņot finansējuma piešķiršanas procedūru, lai paralēli pētniecības un izstrādes pamatprogrammas atbalstam pilnā apmērā izmantotu arī dalībvalstu pētniecības un izstrādes potenciālu.

4.5. **Pētnieku sadarbība FET jomās.** EESK vēlas vēlreiz norādīt uz savu neseno atzinumu⁽¹⁵⁾ par šo tematu un atzinīgi vērtē Komisijas aicinājumu saliedēt šobrīd sadrumstaloto Eiropas pētniecības telpu un stiprināt pētnieku sadarbību atsevišķās *FET* jomās. Tā kā līdzdalības noteikumos izvirzītās prasības nav pietiekamas, EESK iesaka Komisijai pēc iespējas ātrāk aicināt dalībvalstis sākt kopīgi plānot pētījumus tādās jomās kā kvantu un neiroinformācijas tehnoloģijas, kurās jau ir sagatavoti Eiropas pētniecības plāni, vēlāk izvērsot sadarbību arī citās kopēju interešu jomās. EESK uzskata, ka panākumi šajā jomā ir jaunās Lisabonas stratēģijas⁽¹⁶⁾ nozīmīgs elements, kas sasniedzams, izmantojot atklāto koordinācijas metodi.

4.6. **Starptautiskā sadarbība.** EESK pievienojas Komisijas viedoklim, ka pētniecība *FET* jomā ir īpaši piemērota starptautiskai sadarbībai pasaules mērogā, jo tā liek pamatus nākotnes IST un risina globālas zinātniskas problēmas. EESK vēlreiz norāda uz neseno atzinumu par šo tematu⁽¹⁷⁾. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka Eiropas galvenie konkurenti apzinās, cik liela nozīme ir fundamentālajiem pētījumiem, lai iekarotu un noturētu vadošās pozīcijas IST jomā.

4.7. **Procedūru sarežģītība:** Attiecībā uz jautājumiem, par kuriem runāts 4.4. un 4.5. punktā, EESK arī atzīst, ka ar tiem saistītās procedūras var ievērojami sarežģīt zinātnisko un tehnisko darbu. Ir jāpūlas nepazaudēt daudzsološās ierosmes šajās sarežģītajās procedūrās un ir jārosina izcilu zinātnieku un institūciju līdzdalība..

⁽¹⁵⁾ OV C 228, 22.9.2009., 56. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV C 277, 17.11.2009., 1. lpp.

⁽¹⁷⁾ OV C 306, 16.12.2009., 13. lpp.

4.8. **Vajadzība pēc Eiropas Kopienas patenta.** EESK uzsver, ka Eiropas Kopienas patents ļautu ātrāk un labāk aizsargāt intelektuālo īpašumu, kas tiek radīts Eiropas finansētajos pētniecības un izstrādes projektos. EESK izsaka dziļu nožēlu par to, ka pēdējo desmit gadu laikā šī jautājuma risināšanā nav gūti vērā ņemami panākumi.

4.9. **Zinātnei un pētniecībai paredzētās IST.** EESK atkārtoti savu iepriekšējo aicinājumu ⁽¹⁸⁾ kopīgajā IST programmā ieviest jaunu kategoriju "Zinātnei un pētniecībai paredzētās IST" ar uzsvaru uz programmatūras izstrādi. EESK uzskata, ka šādas sadaļas ieviešana uzlabotu arī paplašināto FET programmu.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹⁸⁾ OV C 306, 16.12.2009., 13. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko uz laiku atliek kopīgā muitas tarifa autonomo nodokļu piemērošanu dažu rūpniecības ražojumu importam Madeiras un Azoru salu autonomajos apgabalos"

COM(2009)370 galīgā redakcija – 2009/0004(CNS)

(2010/C 255/10)

Galvenais ziņotājs: **SOARES KGS**

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Padome 2009. gada 7. septembrī nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Padomes regulai, ar ko uz laiku atliek kopīgā muitas tarifa autonomo nodokļu piemērošanu dažu rūpniecības ražojumu importam Madeiras un Azoru salu autonomajos apgabalos"

COM(2009)370 galīgā redakcija – 2009/0004(CNS)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2008. gada 8. jūlijā uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai izstrādāt atzinumu par šo tematu.

Saskaņā ar Reglamenta 20. pantu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), par galveno ziņotāju iecēla Soares kgu un ar 133 balsīm par un 2 pret pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja piekrīt Komisijas izstrādātajam regulas priekšlikumam.

1.2. Komiteja uzskata: tā kā Madeira un Azoru salas ir attālākie reģioni, tradicionāli gandrīz pilnībā no tūrisma ienākumiem atkarīgās vietējās ekonomikas atbalsta pasākumu pieņemšana ir pilnībā pamatota. Pašlaik arī citi attālākie reģioni, piemēram, Kanāriju salas, izmanto līdzīgu režīmu.

1.3. Ierosinātie pasākumi veicina to, lai tiktu uzturēta un attīstīta cita veida, ar tūrisma tieši nesaistīta saimnieciskā darbība, tādējādi sekmējot vietējās nodarbinātības stabilizāciju un saglabāšanu un to padarot mazāk atkarīgu no svārstībām tūrisma nozarē.

1.4. Komiteja uzskata, ka ierosinātajam līdzeklim būs labvēlīga ietekme reģiona tautsaimnieciskajā attīstībā un vietējo darbavietu saglabāšanā.

2. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

2.1. Piemērošanas joma

2.1.1. Komisija ierosina Madeiras un Azoru salu autonomajos apgabalos uz laiku atlikt kopīgā muitas tarifa nodokļu piemērošanu I pielikumā norādīto gatavo ražojumu importam Madeiras

un Azoru salu autonomajos apgabalos izmantošanai lauksaimniecībā, rūpniecībā vai komerciālām vajadzībām, kā arī tādu II pielikumā norādīto izejmateriālu, rezerves daļu un komponentu importam, kurus izmanto lauksaimniecības vajadzībām, rūpnieciskai pārveidošanai vai tehniskajai apkopei.

2.1.2. Gatavus ražojumus vismaz divus gadus būs jāizmanto vietējiem uzņēmumiem salu teritorijā, pirms tos varēs brīvi pārdot uzņēmumiem, kas atrodas citās Eiropas Kopienas muitas teritorijas daļās.

2.1.3. Izejmateriāli, rezerves daļas un komponenti būs jāizmanto lauksaimniecības vajadzībām, rūpnieciskai pārveidošanai un tehniskajai apkopei minētajās salās.

2.1.4. Lai novērstu jebkādu šo preču ļaunprātīgu izmantošanu vai izmaiņas tradicionālajās to tirdzniecības plūsmās, paredzēts pārbaudīt galapatēriņu.

2.2. Regulas darbības ilgums

Ierosinājums atlikt kopīgā muitas tarifa autonomo nodokļu piemērošanu attiecas uz laikposmu no 2010. gada 1. janvāra līdz 2019. gada 31. decembrim.

2.3. Pasākuma īpašais raksturs salīdzinājumā ar iepriekš piemēroto režīmu

2.3.1. Regula attiecas uz visiem uzņēmējiem minētajos reģionos.

2.3.2. Vēl pavisam nesen, pamatojoties uz Padomes (EEK) Regulu 1657/93, šādu režīmu varēja izmantot tikai uzņēmēji Madeiras un Azoru salu brīvās tirdzniecības zonās. Minētās regulas darbība beidzas 2008. gada 31. decembrī, un tai nav bijis paredzētās ietekmes, tādēļ Komisija saskaņā ar Madeiras un Azoru salu reģionālo pašvaldību ierosinājumu un ar Portugāles valdības atbalstu ir nolēmusi ierosināt piemērojuma paplašināšanu, izmantojot jaunu regulu, kas attiecināma uz visu veidu uzņēmumiem, kuri atrodas minētajās teritorijās.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

2.4. *Juridiskais pamats*

Juridiskais pamats ir Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 299. panta 2. punkts.

2.5. *Pamatojums*

Regulas mērķis ir atbalstīt tautsaimniecības nozares, kas nav tieši atkarīgas no tūrisma radītajiem ienākumiem, lai varētu kompensēt svārstības minētajā nozarē un stabilizēt vietējo nodarbinātību.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Labas pārvaldības veicināšana nodokļu lietās””

COM(2009) 201 galīgā redakcija

(2010/C 255/11)

Ziņotājs: **BURANI KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 28. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Labas pārvaldības veicināšana nodokļu lietās””

COM(2009) 201 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. novembrī. Ziņotājs — Burani kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi

1.1. Komisija, publicējot paziņojumu, vēlas sekmēt nodokļu nemaksāšanas un nodokļu oāžu apkarošanu, par ko vienotās G20 samitā un ko atbalstīja gan Ekonomikas un finanšu padome (ECO-FIN), gan Eiropadome. Laba pārvaldība nodokļu jomā ir mērķis, ko jau ilgāku laiku cenšamies sasniegt. Šajā jomā ir pieņemti noteikumi par ES valstu sadarbību un sadarbību ar trešām valstīm, savstarpēju palīdzību, nodokļu piemērošanu ienākumiem no noguldījumiem un nodokļu prasījumu piedziņu, kā arī publicēts rīcības kodekss, lai novērstu nodokļu sistēmu nelietderīgu konkurenci. Visi minētie lēmumi liecina, ka laba pārvaldība nodokļu lietās ir Eiropai nozīmīgs jautājums, kuru tā cenšas risināt.

1.2. Paziņojumā, kam veltīts šis atzinums, ir īpaši dokumenta daļā par pasākumiem, kas papildinās ESAO iniciatīvas, minēti svarīgākie pasākumi, kurus Komisija vēlas īstenot. Dokuments ir plāns, kurā apkopoti noteikumi, sarunu rezultāti un jaunas pamatnostādnes noteiktās rīcībpolitikas jomās. EESK **pilnībā atbalsta** ierosinātos pasākumus un **piekrīt** Komisijas piezīmēm. Runājot par vienu jautājumu jo īpaši, proti, par daudzām valstīm dažādos veidos sniegtās finansiālās palīdzības saistību ar šo valstu gatavību sadarboties nodokļu lietās, Komiteja pauž cerību, ka ES rīkosies apņēmīgi un atbildīgi, proti, jāpārtrauc īstenot tāda politika, kura paredz beznosacījumu palīdzību, pretī nesāņemot neko.

1.3. Nav lietderīgi apspriest jautājumus, kuros mūsu viedokļi sakrīt, jo tas tikai palielinātu šā dokumenta apjomu, bet nesniegtu nekādu pievienoto vērtību. EESK tomēr uzskata, ka jāmin dažas **būtiskas problēmas**, kurām būtu jāvelta īpaša uzmanība.

1.4. Ievadā Komisija pauž viedokli, ka laba pārvaldība nodokļu lietās ir līdzeklis, lai **saskaņoti risinātu** tādas problēmas kā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija (naudas atmazgāšana), korupcija un terorisms. Komisija vēlreiz norāda, ka šīs problēmas arī turpmāk risinās **visaptveroši**. Tomēr patiesībā šāds apgalvojums rosina šaubas, jo ar pārvaldību nodokļu lietās vien nevar atrisināt citas problēmas, kurām ir vai arī nav tiešas saistības ar nodokļiem, bet kurām ir **atšķirīgi cēloņi**. Runa ir par **organizētās noziedzības** īstenoto **naudas atmazgāšanu, terorismu un korupciju**.

1.4.1. Trešajā **direktīvā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu** ⁽¹⁾ **atzīts, ka nodokļu nemaksāšana ir “smags noziegums”**, uz kuru būtu jāattiecas minētās **direktīvas noteikumiem**. Taču tā tas nav, jo izvairīšanās no nodokļu maksāšanas (vai krāpšana) ir aplūkota vairākās īpašās direktīvās, kas nosaka, ka šis jautājums nav naudas atmazgāšanas apkarošanas iestāžu, bet **tikai nodokļu administrācijas dienestu kompetencē**. Tādēļ aktuāls kļūst jautājums par noteikumu **pārklāšanu** vai drīzāk — par vajadzību precīzi **norobežot pilnvaras un kompetenci**, proti, ar **Direktīvu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu būtu jācenšas sasniegt tajā sākotnēji izvirzītais mērķis**, direktīvas darbības jomā neiekļaujot ar nodokļiem saistītus vai finanšu pārkāpumus, ja vien tie nav krimināli nodarījumi vai saistīti ar terorismu, turpretī nodokļu direktīvās jāparedz, ka **nodokļu administrācijas iestāžu kompetencē nav pārkāpumi, kas ir krimināli sodāmi vai saistīti ar terorismu**. Protams, ne vienmēr šīs abas problēmas varēs nodalīt, taču vismaz būs izstrādāti skaidri pamatprincipi.

1.4.2. Pašlaik rodas iespaids, ka direktīvas par naudas atmazgāšanu un nodokļu direktīvas nav saskaņotas. Tomēr tajā

(1) Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, OV L 309, 25.11.2005.

nav vainojama Komisija, bet gan drīzāk **pilnvaru un kompetenču sadrumstalotība**, proti, starptautiskā līmenī par naudas atmazgāšanas un organizētās noziedzības apkarošanu ir atbildīga Finanšu darījumu darba grupa (FATF) ⁽²⁾, savukārt Eiropas līmenī — Tieslietu un iekšlietu padome; cīņa pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas pasaulē ir G20, bet Eiropā — ECOFIN kompetencē. Nevienā dokumentā nav minēts, ka dažādām iestādēm ir jāsadarbojas, kā arī jānodrošina informācijas apmaiņa un pienākumu sadale. EESK rosina novērst šo trūkumu. Ja tas netiks izdarīts, izvairītais mērķis — risināt problēmas “visaptveroši” — būs nekonkrēts un to neizdosies sasniegt.

1.5. Ja runājam par visaptverošu pieeju, jārunā arī par **nodokļu oāzēm**. Uzmanību tām pievērs tikai tad, kad runa ir par nodokļu nemaksāšanu, bet neatrisināts ir jautājums par **naudu, kas saistīta organizēto noziedzību vai paredzēta terorisma finansēšanai**. Šī problēma ir aktuāla ne tikai labi zināmās vietās, ar kurām nodokļu administrācijas dienesti pašlaik cenšas vienoties, bet arī un jo īpaši jaunajos finanšu tirgos, kas atrodas reģionos, kuros ģeopolitiski apsvērumi var ietekmēt vēlmi piedalīties sarunās.

1.6. Svarīgs jautājums, kas nav aplūkots, ir kuģošana ar “**izdevīgiem karogiem**” (“*flags of convenience*”) ⁽³⁾, kuru izmantotāji gūst ievērojamus finanšu līdzekļus, kas netiek aplikti ar nodokli, bet ir pilnībā likumīgi. Šie līdzekļi parasti nonāk **nodokļu oāzēs**, no kurām tos investē atkārtoti. Lai arī šāda rīcība dažādu iemeslu dēļ nebūtu atbalstāma, kuģot ar “izdevīgu karogu” joprojām ir iespējams, jo visas valstis to klusējot atbalsta. Apkarojot nodokļu oāzes, būs svarīgi izvairīties no nevēlamas ietekmes uz likumīgu darbību un kapitāla novirzīšanas uz valstīm, kuru vēlme sadarboties ir ierobežota.

1.7. Secinājums — EESK uzsver, ka Eiropa ir daudz paveikusi un turpina darīt, lai apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un risinātu finanšu jautājumus, kas skar cīņu ar organizēto noziedzību un terorismu. Komiteja tomēr vēlētos likumdevējiem norādīt uz vairākiem **būtiskiem trūkumiem: pirmkārt, cīņa pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un organizēto noziedzību netiek efektīvi koordinēta, un, otrkārt, iestāžu, kas atbildīgas par šo problēmu risināšanu, pienākumi un pilnvaras nav skaidri nodalītas**. Minētie pārkāpumi bieži vien ir saistīti ar abiem aspektiem — gan ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, gan ar terorismu un cita veida noziedzīgām darbībām, tādēļ ir grūti noteikt, kurai iestādei tie jāapkaro. Tas ir vēl viens iemesls, kāpēc jānodrošina dažādu iestāžu **strukturēta sadarbība**. Komisijas un Padomes programmās šāda sadarbība nav pieminēta.

2. Paziņojuma saturs

2.1. Komisijas paziņojumā minētas vairākas ieceres nodokļu pārvaldības jomā. Šīs ieceres radušās vairākas sanāksmēs: G20 valstu sanāksmē 2008. gada novembrī, ECOFIN sanāksmē

2008. gada decembrī, G20 valstu finanšu ministru un centrālo banku vadītāju sanāksmē 2009. gada 14. martā un G20 valstu samītā 2009. gada 2. aprīlī. Minēto sanāksmju secinājumi liecina par kopējo vēlmi **īstenot pasākumus, kas vērsti pret tādām tiesību sistēmām, tai skaitā nodokļu oāzēm, kas nevēlas sadarbīties, un paredzēt sankcijas, lai pasargātu publiskos finanšu līdzekļus un finanšu sistēmas**. G20 samita dalībnieki īpaši uzsvēruši, ka “banku noslēpuma laikmets ir beidzies”.

2.2. Paziņojums izstrādāts, lai apzinātu iespējas, kā ES varētu veicināt labu pārvaldību tiešo nodokļu jomā. Trīs paziņojuma nodaļās Komisija analizē, kā pārvaldību uzlabot, kādi instrumenti var veicināt labu pārvaldību un kā jārikojas dalībvalstīm, lai ar koordinētu rīcību ES un starptautiskā līmenī atbalstītu ESAO un ANO iniciatīvas.

2.3. Laba **pārvaldība nodokļu lietās** ir mērķis, ko Komisija zināmu laiku jau cenšas sasniegt, **sadarbojoties ES līmenī** un izvēršot plašāku sadarbību **arī ar ESAO**, lai apkarotu naudas atmazgāšanu nodokļu oāzēs.

2.4. Kopumā varam uzskatīt, ka ES normatīvā un regulatīvā sistēmā **sadarbībai nodokļu jomā** ir pietiekami efektīva, jo ir pieņemtas vai tiek apspriestas direktīvas **par savstarpēju palīdzību, nodokļu piemērošanu ienākumiem no noguldījumiem un nodokļu prasījumu piedziņu**. Turpmāk būs jāpārlicinās par to, vai un cik apzinīgi dalībvalstis īsteno Kopienas noteikumus.

2.4.1. Tādā jomā kā **nelabvēlīga nodokļu konkurence** ir publicēts rīcības kodekss par nodokļu piemērošanu uzņēmējdarbībai ⁽⁴⁾. Kodeksu var vēl uzlabot, bet līdz šim sasniegtie rezultāti ir daudzsoļoši. Kodeksu ir pieņēmušas dalībvalstis un no tām atkarīgās teritorijas, un 2009.–2010. gada darba plānā ir paredzēts to attiecināt arī uz trešām valstīm. Aizvien aktuāls jautājums ir **pārredzamība**, un Komisijai ir skaidrs viedoklis **jautājumā par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu pasākumiem, kas saistīti ar tiešajiem nodokļiem uzņēmējdarbībai**.

2.5. Komisija ir iecerējusi ierosināt, ka **dalībvalstīm jārikojas koordinēti, lai īstenotu atbilstošus pasākumus, kas papildina ESAO ierosmes starptautiskā līmenī**. Pašlaik “Komisija ir gandarīta par nesen uzņemtajām svarīgajām saistībām un gaida to izpildi”. Minētās saistības ir divējādas, pirmkārt, ESAO ierosina atcelt preferenciālus nodokļu režīmus organizācijas 30 dalībvalstīs un, otrkārt, tā ir izdarījusi un vēlas turpināt **spiedienu uz valstīm, kas nav organizācijas dalībvalstis**, lai mudinātu šīs valstis paust **politisku apņemšanos sadarbīties** ar ESAO dalībvalstīm.

2.5.1. ESAO ir vērsusies pie daudzām — gandrīz visas pasaules — valstīm un var jau lepoties ar pirmajiem panākumiem, jo **35 valstis, kas nav organizācijas dalībvalstis**, ieskaitot vairākas

⁽²⁾ Finanšu darījumu darba grupa ir ESAO struktūra.

⁽³⁾ Kuģis ar “izdevīgu karogu” (*flags of convenience* — FOC) parasti ir reģistrēts valstīs, kur ir maz ierobežojumu, un to dara, lai samazinātu darbības izmaksas vai izvairītos no apgrūtināšiem noteikumiem. Starptautiskā transporta darbinieku federācija ir izveidojusi sarakstu ar 32 reģistriem, kuri, pēc tās domām, paver iespēju kuģot ar “izdevīgu karogu”.

⁽⁴⁾ ECOFIN padomes 1997. gada 1. decembra vienošanās.

nodokļu oāzes, **ir paidušas politisku apņemšanos sadarboties tādās jomās kā pārredzamība un informācijas apmaiņa nodokļu jautājumos.** Vairākas citas valstis ⁽⁵⁾ nesēn paidušas apņēmību panākt atbilstību ESAO standartiem jautājumā par **informācijas apmaiņu pēc pieprasījuma** neatkarīgi no valsts iekšējiem noteikumiem vai pienākuma ievērot banku noslēpumu.

2.6. **Istenojot starptautisko politiku,** Komisija cenšas panākt vienošanos ar vairākām valstīm ⁽⁶⁾ par labu pārvaldību nodokļu lietās; vēl konkrētāku prasību 2008. gada maijā izteica ECOFIN, aicinot ES un trešo valstu nolīgumos iekļaut noteikumu par labu pārvaldību nodokļu lietās. Tā paša gada decembrī izskanēja vēl stingrāka prasība apņēmīgāk vērsties pret nodokļu oāzēm un tiesību sistēmām, kas nevēlas sadarboties.

2.6.1. Jautājumā par **nodokļu piemērošanu ienākumiem no noguldījumiem** Komisijai ir izdevies panākt, ka virknē trešo valstu ⁽⁷⁾, kā arī no dalībvalstīm atkarīgajās vai asociētajās teritorijās (no kurām dažas iepriekš bija pieskaitītas pie nodokļu oāzēm) veic pasākumus, kas paredzēti ES direktīvās, vai tiem līdzīgus pasākumus. Ievirzes sarunas notiek arī ar citām valstīm ⁽⁸⁾, taču oficiālās sarunas vēl nav sākušās.

2.6.2. Turpinās sarunas ar **Eiropas ekonomikas zonas (EEZ)** ⁽⁹⁾ valstīm un **Šveici**. EEZ valstis tieši piemēro vienotā tirgus principus, bet noteikumi attiecībā uz valsts atbalstu EEZ valstīs ir "līdzīgi". Attiecības ar Šveici regulē brīvās tirdzniecības nolīgums, ko noslēdza 1972. gadā, taču par dažiem minētā līguma aspektiem nesēn ir paustas šaubas. Sākušās sarunas ar Lihtenšteinu par jaunu nolīgumu tādā jomā kā cīņa pret krāpšanu. Visās minētajās valstīs pašlaik notiek pārmaiņas.

2.6.3. Rīcības plānos un nolīgumos, kas noslēgti ar vairākām valstīm, istenojot **Eiropas kaimiņattiecību politiku** un **paplašināšanās politiku**, ir iekļauti pārredzamības, sadarbības un informācijas apmaiņas principi. Komisija šobrīd strādā, lai minētos principus attiecinātu arī uz virkni trešo valstu. Pirmās sarunas ar dažām valstīm ir daudzsoļošas, taču būtu jānolemj, kādai jābūt nostājai pret tām valstīm, kuras līdz šim nav atbalstījušas šādu ieceri.

2.6.4. Sevišķa uzmanība tiek veltīta **sarunām ar attīstības valstīm**. Dažas no tām vēlas sadarboties, savukārt citas izrāda pretestību, kas ir jāpārvar, iespējams, nosakot, ka EKPI (Eiropas Kaimiņattiecību un partnerības instrumenta) un 10. EAF (Eiropas Attīstības fonda) finansējuma saņemšanas priekšnoteikums ir nodokļu pārvaldības noteikumu pieņemšana.

⁽⁵⁾ Ieskaitot Šveici, Austriju, Beļģiju, Luksemburgu, Honkongu, Makao, Singapūru, Čīli, Andoru, Lihtenšteinu un Monako.

⁽⁶⁾ Karību jūras reģiona valstis, Klusā okeāna salas.

⁽⁷⁾ Šveice, Lihtenšteina, Sanmarīno, Monako un Andora.

⁽⁸⁾ Honkonga un, Makao un Singapūra.

⁽⁹⁾ Īslande, Lihtenšteina un Norvēģija.

2.7. Vienā no paziņojuma nodaļām ir uzskaitīti **pašlaik īstenojamie pasākumi**: pirmkārt, pasākumi Eiropas Savienībā (2.4. punktā minētas attiecīgās direktīvas) un, otrkārt, pasākumi trešajās valstīs, kas papildina 2.5. punktā minētās ierosmes. Jāpiemin, ka Komisija pamatoti lūdz Padomi nodrošināt tai **pietiekamu rīcības brīvību sarunās**, kas ir svarīgs priekšnoteikums, lai Komisija varētu vispārējo politiku pielāgot katras valsts īpašajai situācijai. Sevišķa uzmanība ir veltīta **sadarbības stimuliem attīstības jomā**, kurus ir ieteicams izmantot attiecībās ar valstīm, kas nevēlas sadarboties, lai tādējādi veicinātu to atvērtību (skatīt 2.6.4. punktu).

2.8. Nobeigumā Komisija vērs Padomes uzmanību uz ierosināto pasākumu nozīmīgumu un vajadzību nodrošināt **jau pieņemto direktīvu ātru transponēšanu valstu līmenī**, paātrināt vēl nepieņemto direktīvu apspriešanu, nodrošināt **lielāku politikas saskaņotību un koordināciju** ES līmenī un visbeidzot — **lielāku saskaņotību starp dalībvalstu nostāju un** tiem pārvaldības principiem, par kuriem panākta vienošanās.

3. Apsvērumi un piezīmes

3.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ļoti atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, jo bija pienācis pēdējais brīdis, lai tādā sarežģītā jomā kā izvairīšanās no nodokļu maksāšanas izstrādātu rīcības plānu un kodeksu, kas ir viens no labas nodokļu pārvaldības elementiem. **Komiteja pilnībā piekrīt visiem Komisijas minētajiem aspektiem un ierosinātajiem pasākumiem un atbalsta tos bez ierunām.** EESK tomēr uzskata, ka tās pienākums ir norādīt uz dažām būtiskām problēmām un konkrētiem jautājumiem, kuriem jāvelta īpaša uzmanība.

3.2. Komisijas paziņojumā analizēts jautājums par saikni starp ES finanšu atbalstu atsevišķām valstīm un to vēlmi sadarboties, lai nodokļu jomā ievērotu labas pārvaldības principus (skatīt 2.7. punktu). Tā apsver iespēju paredzēt "atbilstošus pasākumus" Eiropas Attīstības fonda (EAF) gaidāmajā termiņa vidusposma pārskatā un īpašus pasākumus — Kotonū nolīgumā ⁽¹⁰⁾. Šādi pasākumi varētu būt, piemēram, mazāka finansējuma piešķiršana tām valstīm, kas nevēlas sadarboties, un dažādu stimulu — tehniskās palīdzības un papildu finansējuma — piedāvāšana valstīm, kuras vēlas pildīt saistības, ko tās uzņēmušas.

3.2.1. Tāpēc ierosināts Eiropas Savienības politikā, kas saistīta ar atbalsta sniegšanu citām valstīm, ievērot principu, ka **palīdzība ir jānopelna, apliecinot patiesu vēlmi sadarboties** nodokļu un arī citās jomās. EESK uzskata, ka dokumentos par palīdzības piešķiršanas noteikumiem būtu jāiekļauj **skaidri nosacījumi. Finansālās palīdzības piešķiršanas politikā ir vajadzīgas skaidras un nepārprotamas pārmaiņas, jo tai jāklūst par līdzekli, lai veicinātu patiesus un pārbaudāmus panākumus ētiskajā, sociālajā un ekonomiskajā attīstībā.** Korumpētas valdības neatsaucas uz sadarbības aicinājumiem, un vienīgā iespēja tās pārliecināt ir šo

⁽¹⁰⁾ ES un tās dalībvalstu, no vienas puses, un Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna valstu grupas, no otras puses, 2000. gada 23. jūnijā Kotonū parakstītais partnerības nolīgums.

valdību interešu ietekmēšana. Pagaidām vēl ir grūti pateikt, cik sekmīga būs Komisijas priekšlikuma praktiskā īstenošana, ko būtiski varētu ietekmēt **politiski un sociāli apsvērumi**.

3.3. Dažas piezīmes ir jāizsaka par Komisijas dokumenta ievadā pausto viedokli, ka laba pārvaldība nodokļu lietās ir līdzeklis, lai "saskaņoti" risinātu tādas problēmas kā naudas atmazgāšana, korupcija un terorisms. Tas apstiprina jau bieži izskanējušo un EESK atbalstīto viedokli, ka tikai visaptveroša pieeja ļaus īstenot stratēģiju sabiedrības aizsardzībai pret krimināla, teroristiska vai fiskāla rakstura finanšu noziegumiem.

3.3.1. Visi Komisijas paziņojumā minētie pasākumi sekmēs **labu pārvaldību nodokļu jomā**, tomēr EESK atzīmē, ka nav skaidras norādes uz globālo stratēģiju. Nodokļu jomā plānotajiem vai pašlaik īstenotajiem pasākumiem jānotiek vienlaikus un jābūt saskaņotiem ar pasākumiem **naudas atmazgāšanas, terorisma, organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas jomā**. Vispirms būtu jānovērš dažas neskaidrības un nesaskaņotība **starp direktīvām nodokļu jomā un direktīvām, kas attiecas uz naudas atmazgāšanu**.

3.4. Direktīvās par nodokļu nemaksāšanas apkarošanu nav atsauci uz noteikumiem **Trešajā direktīvā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu** ⁽¹¹⁾, kaut arī tajā noteikts, ka nodokļu nemaksāšana (vai daži tās aspekti) ir "smags noziegums" ⁽¹²⁾. Tādēļ var rasties jautājums, vai Direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu noteikumi attiecas uz nodokļu jomu, it īpaši uz prasībām sniegt informāciju, FIU ⁽¹³⁾ funkcijām un trešo pušu, piemēram, brīvo profesiju pārstāvju iesaistīšanu ⁽¹⁴⁾. Tomēr uz šo jautājumu jāatbild noliedzīgi — **nodokļu direktīvās noteikts, ka par krāpšanas apkarošanu atbildīgas ir tikai nodokļu administrācijas iestādes**, un nav nekādas norādes ne uz finanšu izlūkošanas vienību pilnvarām vai saistību ar tām, ne arī uz Direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu noteikumiem.

3.4.1. ES direktīvās nav novērstas pretrunas starp teoriju un praksi. Praksē **robežas starp tādiem noziedzīgiem nodarījumiem kā nodokļu nemaksāšana un naudas atmazgāšana var būt neskaidras vai to var vispār nebūt** pat tad, ja teorētiski tās ir nosakāmas, piemēram, izvairīšanos no PVN maksāšanas var uzskatīt par kontrabandu (naudas atmazgāšanu) vai nodokļu nemaksāšanu, un šādi var atklāties šķietami likumīgas uzņēmējdarbības saikne ar narkotiku tirdzniecību, ieroču kontrabandu utt. Korupcija vienmēr ir saistīta ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, taču bieži aiz tās slēpjas vēl daudz smagāki

⁽¹¹⁾ Direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai, OV L 309, 25.11.2005., 15. lpp., pazīstama kā Trešā nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas direktīva (MLD).

⁽¹²⁾ Skatīt Direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu 3. panta 5. punkta d) apakšpunktu: "Smagi noziegumi ir ... krāpšana ..., kā to nosaka Konvencijas par Eiropas Kopienas finanšu interešu aizsardzību 1. panta 1. punkts un 2. pants" — tādēļ izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, vismaz saistībā ar PVN, ir nepārprotami pieskaitāma Direktīvā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu minētajiem noziegumiem.

⁽¹³⁾ Finanšu izlūkošanas vienība, skatīt Direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu 21. pantu.

⁽¹⁴⁾ Skatīt Direktīvas par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu 2. panta 3. punktu.

noziegumi, savukārt nodokļu izpratnē neskaidras izcelsmes naudas pārskaitījumi var būt saistīti ar teroristu darbību. Daudz ir neskaidrību par interpretāciju un iespējamo pilnvaru pārklāšanos.

3.5. Tādēļ visi minētie jautājumi **vēlreiz jāapsver un jāpārskata, izmantojot leņķu pieeju. Ar Direktīvu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu būtu jācenšas sasniegt tajā sākotnēji izvirzītais mērķis**, proti, jāapkaroti organizētā noziedzība un terorisms, direktīvas darbības jomā neiekļaujot ar nodokļiem saistītus vai finanšu pārkāpumus, ja vien tie nav krimināli nodarījumi vai saistīti ar terorismu. Turpretī nodokļu direktīvās jāparedz, ka nepārprotami krimināla vai teroristiska rakstura nodarījumi nav nodokļu administrācijas iestāžu kompetencē. Necenšoties veidot vērtību hierarhiju, tomēr jāsecina, ka cīņa ar noziedzību un terorismu ir sociāli un politiski vēl svarīgāka nekā cīņa ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Tomēr abas šīs jomas ir cieši saistītas ne tikai jau iepriekš minēto neskaidro robežu dēļ, bet arī tāpēc, ka minētās problēmas jārisina "**visaptveroši**", un tādēļ jānosaka, ka iestādēm ir **jāsadarbojas un jāapmainās ar informāciju**. Jau 2004. gadā publicētajā paziņojumā ⁽¹⁵⁾ norādīts, ka iestādēm ir jāsadarbības, taču nevienā direktīvā tas nav paredzēts.

3.6. Pilnvaru sadrumstalotība un pārklāšanās atspoguļo pilnvaru sadalījumā Padomē — par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un ar nodokļu oāzēm saistītajiem jautājumiem ir atbildīga ECOFIN, savukārt par noziedzības un terorisma apkarošanu — Tieslietu un iekšlietu padome. Tāda pati sadrumstalotība ir vērojama arī pasaules līmenī — šķiet, ka G20 un Finanšu darījumu darba grupa (FATF) ⁽¹⁶⁾ strādā dažādās dimensijās. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā saikne izveidota tikai centrālajā līmenī, taču tai ir dažādi sadarbības partneri dalībvalstīs atkarībā no ministriju pilnvarām.

3.7. Oficiāli paziņojumi liecina par politisku gribu sākt efektīvu un **visaptverošu cīņu**, taču praktiski risinājumi drīzumā nav gaidāmi, ja vien augstākajās politiskajās un finanšu aprindās neveidosies skaidra izpratne par minēto problēmu. Arī dažu **būtisku jautājumu** sākotnējā analīze ir steidzama un neatliekama. Viens no uzdevumiem ir **novērtēt nodokļu oāžu** ⁽¹⁷⁾ **parādību kopumā**. Pateicoties ESAO un Komisijas pūlīņiem, daudzas nodokļu oāzes nesēn ir piekritušas sadarboties tādā jomā kā cīņa ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ⁽¹⁸⁾, atceļot vai ierobežojot banku noslēpumu, un šobrīd neviena valsts vairs nav iekļauta "melnajā sarakstā" ⁽¹⁹⁾. Tuvākajā nākotnē varēsīm pārlicināties, vai un cik lielā mērā šie solījumi tiks pildīti.

⁽¹⁵⁾ Komisijas Paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par korporatīvas un finansiāli ļaunprātīgas darbības nepieļaušanu un apkarošanu, COM(2004) 611 galīgā redakcija.

⁽¹⁶⁾ FATF — Finanšu darījumu darba grupa ir ESAO struktūra.

⁽¹⁷⁾ Interesanti atzīmēt, ka angļu valodas terminu "**tax haven**" lielākajā daļā valodu tulko kā "nodokļu paradīze" ("**tax heaven**"). Nešķiet, ka vārda "**haven**" ("patvēruma vieta") aizstāšana ar "**heaven**" ("paradīze") ir tikai tulkotāju kļūda, šāda izvēle drīzāk liecina par mentalitātes atšķirībām.

⁽¹⁸⁾ Būtībā noteikumi par noziedzības un terorisma apkarošanu vienmēr ir iekļauti nolīgumos ar nodokļu oāzēm, taču prioritārs vienmēr ir nodokļu aspekts.

⁽¹⁹⁾ Ir vēl divi saraksti — "gaiši pelēkais" un "tumši pelēkais", kuros valstis ierindo atkarībā no tā, cik plaši tās apņēmušas sadarboties.

3.7.1. Tomēr dažādie saraksti nav izsmeloši vai arī pilnībā ticami. Šķiet, ka **jaunajos finanšu tirgos** trūkst pārredzamības, un dažos ir radīti tādi apstākļi, kas veicina vai nākotnē var veicināt to kļūšanu par “patvēruma vietām” (*haven*) vai pat par “paradīzēm” (*heaven*) nodokļu nemaksātājiem vai citiem pārkāpējiem — šeit jāmin dažas Dienvidaustrumāzijas valstis, Persijas līča valstis, zināmā mērā arī Indija, Singapūra un Ķīna (Honkonga ir tikai viens no Ķīnas finanšu centriem). Lai arī **terorisma finansēšanas** jautājums vienmēr ir iekļauts nolīgumos, sarunās šo tematu bieži vien neapspriež, jo terorismu finansē aprindas, kas nevēlas pievērst sev sabiedrības uzmanību un vispār nevēlas piedalīties sarunās. Šī un citas problēmas ir tik sarežģītas, ka ar tām saistītā noslēpumainība ir saprotama. Tas tomēr nenozīmē, ka tās var ignorēt.

3.7.2. Paziņojumā nav minēti arī citi jautājumi, piemēram, **ieroču tirdzniecība**. Tos bieži vien pārdod likumīgi, jo ir saņemta vajadzīgā oficiālā atļauja, tomēr vēlāk tos slepeni nosūta uz valstīm, kur tie veicina karadarbību un terorismu. Vajadzīgo finansējumu bieži iegūst no **narkotiku tirdzniecības**, un visas šīs darbības rada milzīgu naudas plūsmu, kas, šķiet, pazūd neizmērojāmā “melnajā caurumā”. Šī problēma ir labi zināma, taču to noteikti nevar atrisināt ar direktīvām, nolīgumiem vai izmeklēšanu. Šai problēmai raksturīgas pavisam atšķirīgas iezīmes, un tā jārisina starptautiskās politikas līmenī.

3.7.3. Nodokļu oāzes kopumā ir problēma, kas jārisina, ņemot vērā **ģeopolitiskus** aspektus, kuri ietekmēs visus risinājumus. Runājot par praktiskajām iespējām, jāatzīmē, ka visā pasaulē, cik vien iespējams, ir jācīnās pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un naudas atmazgāšanu (un īpaši pret terorismu), paturot prātā, ka vēl ilgi neizdosies sasniegt izvirzīto mērķi, proti, gūt panākumus visā pasaulē. Vissvarīgākais ir nezaudēt modrību, lai **novērstu minēto darbību novirzīšanu** no labi zināmiem uz mazāk zināmiem finanšu centriem, kas var būt naidīgi noskaņoti vai neizrādīt vēlmi piedalīties sarunās. Pakāpeniski — bet pašreizējās krīzes dēļ straujāk — mainās spēku samērs starp pasaules finanšu centriem — Āzija un musulmaņu valstis kļūst par jaunu spēku, un to domāšanas veids un rīcība ne vienmēr atbilst rietumu pasaulē pieņemtajiem standartiem.

3.8. Cita problēma, kas zināmā mērā ir saistīta ar nodokļu oāzēm, ir **“izdevīgie karogi”**, ar kuriem kuģo 63 % no pasaules tirdzniecības flotes un daudzi lieli izprieču kuģi; **lielākā daļa**

attiecīgo reģistru atrodas nodokļu oāzēs, kurās ieplūst ļoti daudz **līdzekļu**, kas pilnībā vai daļēji atbrīvoti no nodokļiem, bet to izcelsme ir **pilnīgi likumīga**. Dažas no valstīm, kurās ir izveidoti šādi reģistri, ir ES dalībvalstis. Flotēm, kas kuģo ar “izdevīgu karogu”, ir konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar flotēm, kas kuģo ar savas valsts karogu, un piemērotās nodevas ir uzskatāmas par nodokļu apiešanu, bet ne par izvairīšanos no “oficiālo” nodokļu maksāšanas. Turklāt uz flotēm, kas kuģo ar “izdevīgu karogu”, neattiecas ar jūrniekiem noslēgto koplīgumu prasības.

3.8.1. Nodokļu pasākumus, kas būtu vērsti pret kuģošanu ar “izdevīgu karogu”, nav paredzēts īstenot, jo trūkst juridiskā pamata un tikai ar nodokļu aspektiem motivēta rīcība varētu arī kaitēt saimnieciskai darbībai, kura ir tik nozīmīga visai pasaulei, un ierobežotu apjomīgu investīciju ieplūšanu globālajā ekonomikā. Līdztekus būtiskiem morāliem iebildumiem jāatzīmē arī tas, ka kuģošana ar “izdevīgu karogu” kropļo konkurenci un saistīta ar darba koplīgumu pārkāpumiem, un tam klusuciešot piekrist vai ar to samierinās valstu valdības visā pasaulē. Vienīgie noteikumi, kas ES līmenī attiecas uz šiem kuģiem, ir noteikumi par kuģošanas un pārvaldājumu drošību.

3.8.2. Šie aspekti atzinumā ir pieminēti, lai uzsvērtu, ka ne visi līdzekļi, kuri nonāk nodokļu oāzēs un kurus pēc tam investē pasaules finanšu centros ⁽²⁰⁾, ir saistīti ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, naudas atmazgāšanu vai terorisma finansēšanu. Ņemot vērā iepriekš teikto, G20 valstu un Komisijas ierosinātie pasākumi nodokļu jomā ir atbalstāmi, taču tie **jāattiecina arī uz tādām parādībām kā naudas atmazgāšana un terorisms, bet jācenšas izvairīties no nevēlamas ietekmes uz darbībām un finanšu plūsmām, kas ir likumīgas vai vismaz nav pretlikumīgas**.

3.8.3. Ja izdotos panākt nodokļu oāžu **pārredzamību un vēlmi sadarboties**, tas būtu vēsturisks sasniegums. Pelēkās zonas, kas vēl joprojām sastopamas un, visticamāk, neizzudīs arī turpmāk, liecina, ka līdztekus pamatprincipu noteikšanai ir svarīgi izvirzīt **sasniedzamus mērķus** pat tad, ja tie nav pietiekami tālejoši. Visbeidzot, nav šaubu, ka **strukturām, kas pieņem politiskus lēmumus, īstenojot savu stratēģiju starptautisko attiecību jomā, ir jānāk klajā ar ierosmēm, kuras saistītas ar finansēm un nodokļiem, un jāuzrauga to īstenošana**. Eiropas Savienībai šajā jomā ir vajadzīga **kopēja politika**. Valdībām būtu jāapzinās, ka tas ir prioritārs mērķis, bet pašlaik šķiet, ka tuvākajā laikā to neizdosies sasniegt.

Briselē, 2009. gada 17.decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ Aprēķināts, ka 35 % no pasaules finanšu līdzekļiem plūst caur nodokļu oāzēm. Tomēr nav zināms, kas ir šādu aprēķinu pamatā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauna partnerība universitāšu modernizācijai – ES forums par dialogu starp universitātēm un uzņēmējdarbības jomu””

COM(2009) 158 galīgā redakcija
(2010/C 255/12)

Ziņotājs: **BURNS KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 2. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Jauna partnerība universitāšu modernizācijai — ES forums par dialogu starp universitātēm un uzņēmējdarbības jomu””.

COM(2009) 158 galīgā redakcija

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī Ziņotājs — *Burns kgs.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), ar 60 balsīm par, 12 pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka jēdziena “universitāte” lietošana, to attiecinot uz visām augstākās izglītības iestādēm, neņemot vērā ne to nosaukumu, ne statusu dalībvalstīs, rada apjukumu. Veicinot augstākās izglītības iestāžu un uzņēmumu partnerību, gluži otrādi, precīzi jānosaka jomas, kurās šāda partnerība ir jāveido, un jāļauj abām pusēm novērtēt, vai tā būs abpusēji izdevīga. Tāpēc EESK aicina izmantot visaptverošu terminu “augstākās izglītības iestādes” un to izmantot foruma nosaukumā.

1.2. Eiropas Komisijas paziņojumam, kā arī ES forumam “Dialogs starp universitātēm/augstākās izglītības iestādēm un uzņēmumiem” būtu jākoncentrējas uz mērķtiecīgu sadarbību un pasākumiem. Pasākumi iepriekš ir rūpīgi jāanalizē, sevišķi pašreizējās krīzes apstākļos, kad nevar droši paredzēt, vai uzņēmumi varēs tieši (un ilgākā laika posmā) ieguldīt absolventos. Forums jāizmanto, lai noteiktu vispārējās ilgtermiņa intereses attiecībā uz izglītību un darba tirgus attīstību.

1.3. Tādēļ ir jāapspriežas ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem. Partnerībai ar uzņēmumiem un foruma izveidei jābūt lietderīgam pasākumam, nevis tikai mehānismam, kura nozīme aprobežojas ar to, lai piesaistītu vairāk naudas universitāšu pašreizējai darbībai. Partnerība un foruma izveide nedrīkst kļūt par instrumentu, kas uzņēmumiem ļauj ietekmēt augstākās mācību iestādes.

1.4. EESK vēlētos rosināt līdzvērtīgāku partnerību starp universitātēm un uzņēmumiem, lai abas puses kļūtu par pārmaiņu virzītājspēku un sniegtu vērtīgu ieguldījumu, atzītu, ka tām ir atšķirīgi mērķi un sociālie uzdevumi, vienlaikus meklējot un izmantojot tās tematiskās jomas un saskarsmes punktus, kas paver iespēju sadarbībai ⁽¹⁾.

1.5. Par mūžizglītību jāveic empīrisks pētījums, lai skaidri noteiktu uzņēmējdarbības uzdevumus šajā jomā, un jānosaka konkrēti rezultāti, pirms forums izvirzīs mērķus profesionālās izglītības un apmācības jomā.

1.6. Uzņēmumiem jāuzņemas atbildība un jādefinē darba vietā īstenoto pasākumu rezultāti, kā arī turpmākie nepieciešamie pasākumi šajā jomā, ņemot vērā darbinieku mūžizglītības vajadzības.

1.7. Ar mūžizglītību nav jāsaprot iepriekšējie akadēmiskie sasniegumi vai īpašas kvalifikācijas sasniegšana, šis jēdziens ir plašāks. Mūžizglītībai jābalstās uz darba ņēmēju praktiskajām vajadzībām, kas nepieciešamas darba vietā. Visai apmācībai darba vietā jāorientējas uz rezultātiem. Īpašas kvalifikācijas sasniegšanai nevajadzētu būt galvenajam mūžizglītības mērķim.

⁽¹⁾ Skatīt EESK atzinumu par tematu “Augstskolas Eiropai”, ziņotājs — *Joost van Iersel* (OV C 128, 18.5.2010., 48. lpp.) un atzinumu par tematu “Pētniecības iestāžu, rūpniecības nozaru un MVU sadarbība un zināšanu nodošana — būtiski inovācijas procesa priekšnosacījumi”, ziņotājs — *Gerd Wolf* (OV C 218, 11.9.2009.).

1.8. Praktiskā pieredze uzņēmējdarbībā nav aizvietoama. Tāpēc forumā būtu jāformulē ieteikumi par to, kā augstskolu studenti var iegūt vērtīgu pieredzi gan lielajos, gan mazajos uzņēmumos. Šajā jomā jau ir liela pieredze, un ir jāanalizē paraugprakses piemēri.

1.9. MVU un mikrouzņēmumi būtu jāiedrošina aktīvāk piedalīties forumā.

1.10. Foruma darbā jālieto daudz praktiskāka MVU definīcija. Komiteja iesaka šādu iedalījumu:

Uzņēmuma kategorija	Nodarbināto skaits
Vidējie uzņēmumi	<100
Mazie uzņēmumi	<20
Mikrouzņēmumi	<5

2. Pārskats par līdzšinējo darbību

2.1. Izglītība un apmācība ir noteikti par būtiskiem faktoriem Lisabonas stratēģijas vispārējo mērķu sasniegšanā. Lai Eiropas sabiedrība pastāvētu un konkurētu jaunajā globālajā ekonomikā, jāstiprina iedzīvotāju uzņēmējdarbības gars. Lai sasniegtu šo mērķi, jāmodernizē Eiropas izglītības sistēma un universitātes un uzņēmumi jāatzīst par šā procesa nozīmīgu virzītājspēku.

2.2. Partnerības starp lielām starptautiskām uzņēmējdarbības un universitāšu, pētniecības organizācijām un uzņēmumiem jau pastāv. Kopējas tehnoloģiju iniciatīvas, Eiropas Tehnoloģiju platformas, izcilības centru klasteri un nesen izveidotais Eiropas inovāciju un tehnoloģiju institūts ir labi sadarbības un partnerības piemēri. Diemžēl līdzīga sadarbība starp augstākās izglītības iestādēm un mikrouzņēmumiem, un MVU nav pietiekami attīstīta.

2.3. Vajadzīgi jauni pētījumi, lai uzlabotu zināšanas par pārmaiņām augstākajā izglītībā un akadēmisko spēku lomu. Laikā, kad universitātes tiek uzskatītas par Eiropas zināšanu sabiedrības veidošanas nozīmīgu virzītājspēku, nesen veiktie pētījumi liecina, ka prasības pret universitātēm aug un tāpēc tās saskaras ar prasībām, ko grūti līdzsvarot, proti, tām jāveic vairāk pētījumu, jābūt konkurētspējīgām, rentabli jādarbojas, tai pat laikā studentus apmācot individuālāk un nodrošinot augstus akadēmiskos standartus. Tādējādi to uzdevumi kļūst neskaidri, un universitātes riskē pazaudēt savu lomu zināšanu veidošanā un izplatīšanā ⁽²⁾.

⁽²⁾ Eiropas Zinātnes Fonds (ESF), 2008. *Higher Education Looking Forward: An Agenda for Future Research* by John Brennan, Jürgen Enders, Christine Musselin, Ulrich Teichler and Jussi Välimaa).

2.4. Komisijas 2006. gada maija paziņojumā par augstākās izglītības modernizāciju ⁽³⁾ teikts, ka uzņēmējiem jāveic ieguldījums trijās jomās.

— Pārvaldība: akadēmiskajā vidē varētu ieviest uzņēmējdarbības modeļus.

— Finansēšana: uzņēmumi var kļūt par izglītības un pētniecības finansiāliem atbalstītājiem.

— Mācību programmas: studentiem jāsaņem izglītība, kas sagatavo viņus darba pasaulei jau šodien un arī nākotnē. Šajā procesā jāiesaista uzņēmumi un jāpiedāvā tādas darbavietas, kas palīdz viņiem pāriet no mācībām uz darba tirgu. Uzņēmēji jārosina tālāk izglītot savus darbiniekus un uzlabot viņu prasmes visas darba dzīves laikā.

2.5. Komisija 2008. gadā izveidoja Universitāšu un uzņēmumu forumu, kas atbalsta universitāšu un uzņēmumu sadarbību, lai palīdzētu universitātēm labāk un ātrāk piemēroties tirgus prasībām un sekmētu partnerības, kuras apvieno akadēmiskās un tehnoloģiskās zināšanas.

2.6. Minētā foruma dalībnieki ir augstākās izglītības iestādes, uzņēmumi, uzņēmējdarbības apvienības, starpnieki un valsts un pašvaldību iestādes. Tas veicina labas prakses apmaiņu, dod iespēju apspriest kopējas problēmas un sadarboties, lai rastu iespējamus risinājumus.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

3.1. Komisija atzīst, ka sadarbība starp universitātēm un uzņēmumiem jāuzlabo. Tādēļ ir jāsteno pasākumi, lai atbalstītu dalībvalstu centienus modernizēt savas augstākās izglītības sistēmas.

3.2. Komisijas paziņojuma mērķi ir šādi.

— Apkopot pieredzi, kas iegūta foruma darbības pirmajā gadā un citos līdzīgos Eiropas līmeņa pasākumos attiecībā uz uzdevumiem un šķēršļiem universitāšu un uzņēmumu sadarbībā. Komisijas dienestu darba dokumentā šis aspekts ir analizēts sīkāk.

— Izteikt priekšlikumus nākamajiem foruma darba posmiem.

— Iezīmēt konkrētus turpmākos pasākumus universitāšu un uzņēmumu sadarbības stiprināšanai.

3.3. Galvenie ziņojuma secinājumi, kas ietekmēs foruma darbu, ir šādi.

— Uzņēmējdarbības kultūras attīstība universitātēs prasa dziļākas pārmaiņas universitāšu pārvaldībā un vadībā.

⁽³⁾ Komisijas 2006. gada 10. maija paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Īstenojot universitāšu modernizācijas programmu: izglītība, pētniecība un jauninājumi", COM(2006) 208 galīgā redakcija.

- Uzņēmējdarbības izglītībai jābūt visaptverošai un pieejamai visiem ieinteresētajiem visās akadēmiskajās programmās.
- Universitātēm par uzņēmējdarbības pasniedzējiem jāpie- saista uzņēmēji un nozares speciālisti.
- Nepieciešams, lai pasniedzēji un lektori varētu saņemt ap- mācību uzņēmējdarbības mācīšanas jautājumos un lai viņi varētu sadarboties ar uzņēmējdarbības jomu.
- Universitātēm un publiskajām pētniecības organizācijām jā- būt skaidrai ilgtermiņa stratēģijai Intelektuālā īpašuma tie- sību (IPR) pārvaldības jomā.
- Jāapzina īpašās problēmas, ar ko saskaras MVU, kas vēlas sadarboties ar universitātēm.
- Universitāšu mērķos un stratēģijā jābūt pilnībā iekļautai mūžizglītībai.
- Prasmju uzlabošana/paaugstināšana attiecīgi jānovērtē un jāatzīst gan no darba tirgus, gan no darba devēju puses.
- Mūžizglītības programmas jāizstrādā sadarbībā ar uzņēmē- jiem; universitātes nevar sagatavot programmas un mācīt vienas pašas.
- Valstīs un reģionos jārada nosacījumi, kas nodrošina labvē- līgu vidi universitāšu un uzņēmēju sadarbībai.
- Universitāšu un uzņēmumu sadarbība jāiekļauj iestāžu stratēģijās. Vadība un cilvēkresursu efektīva pārvaldība ir iz- šķiroši faktori mērķu sasniegšanā.

3.4 Lai veicinātu debates par minēto mērķu sasniegšanu, Komi- sija plāno izvērst ES foruma "Dialogs starp universitātēm un uz- ņēmumiem" struktūru plenārsēžu un tematisko semināru veidā. Tiek ieteikts izmantot tīmekli. Komisijas mērķis ir iesaistīt arī valsts un reģionālās iestādes un piesaistīt sponsorus no struktū- rām ārpus ES.

3.5. Pamatojoties uz foruma dalībnieku secinājumiem, Komisi- ja plāno izpētīt augstskolu un uzņēmumu strukturētu partnerību jaunus veidus, īpašu uzmanību pievēršot partnerībām ar MVU, un izanalizēt, kā tās varētu atbalstīt, izmantojot ES programmas. Komi- sija arī izpētīs, vai dialogu ar uzņēmējdarbības vidi varētu iz- vērst arī uz citām izglītības un apmācības jomām.

4. EESK vispārīgas piezīmes un novērojumi

4.1. Kaut arī EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas centienus uz- labot augstākās izglītības iestāžu un uzņēmumu attiecības, Komi- teja tomēr pauž bažas, ka paziņojumam ir maza patstāvīgā vērtība — tajā pārsvarā apstiprināta iepriekšējos dokumentos sīki izklās- tītā kritika, secinot to pašu — "problēmas ir, un tām jāmeklē

risinājumi". Komisijas paziņojumā ir ierosināti noteikti pasākumi, lai uzlabotu sadarbību starp augstākās izglītības iestādēm un uz- ņēmumiem, taču šie pasākumi ir vienpusēji, proti, "augstskolās būtu jāievieš uzņēmumu pārvaldības modeļi, tām jāsekmē prak- tikantu tieša iesaiste uzņēmumos un jāievieš apmācība uzņēmē- jdarbības jautājumos utt." (skatīt 3.3. punktu).

4.2. EESK uzskata, ka paziņojumā paustā pieeja ir pārāk akadē- miska un ieteikumi ir neskaidri un dažādi interpretējami. Jēdziena "universitātes" izmantošana, lai apzīmētu visas augstākās izglītī- bas iestādes neatkarīgi no to nosaukuma un statusa dalībvalstīs, rada neskaidrības. Dažādas augstākās izglītības iestādes piedāvā dažādus pakalpojumus uzņēmējiem. Iestādes, kuru specializācija ir uz iemaņām balstīta apmācība, šā iemesla dēļ piedāvā atšķirīgu rezultātu no tām, kuru uzmanības centrā ir zināšanu apguve. Pie- mēram, tradicionālo augstskolu, kur dominē humanitārās un sociālās zinātnes, kā arī fundamentālie pētījumi, galvenais uzdevums ir sniegt zināšanas un nodrošināt kultūras procesu nepārtrauktību.

4.3. Vairums darba devēju izprot tradicionālo dalījumu starp universitātēm un citām tālākizglītības iestādēm. Viņi cer, ka uni- versitātes izglītos studentus tā, ka tie absolvēs attiecīgo mācību ie- stādi ar dziļām zināšanām savā studiju jomā. Viņi izglītības pakāpi uzskata vairāk par potenciāla rādītāju, nevis par kompetences ap- liecinājumu, lai gan cer, ka augstākās izglītības kvalifikācija un profesionālā kvalifikācija liecinās par kompetenci attiecīgajā priekšmetā. Šis paziņojums un to pamatojošais Komisijas die- nestu darba dokuments nesniedz lielāku skaidrību šajā jautājumā.

4.4. EESK apzinās problēmas saistībā ar t.s. universitāšu korpo- ratizāciju. Komiteja uzskata, ka, pārņemot izglītības sistēmu un procedūras no ASV un ieviešot tās Eiropā, sistēma nebūt nedar- bosies. Eiropas universitātēm jāatrod jauns ceļš, kā sadarboties ar uzņēmējiem un uzlabot pakalpojumus, kvalifikāciju un sava pie- dāvājuma rezultātus, nekaitējot spējai veikt fundamentālos pētī- jumus, kas ir būtiski, lai saglabātu ES konkurētspēju pasaulē.

4.5. Pašreizējā ekonomikas situācijā visām Eiropas augstākās iz- glītības iestādēm vairāk jāorientējas uz klientu un vairāk jāapzi- nās, kādas izmaksas un kādu labumu tās rada sabiedrībai. Lai augstākās izglītības iestādēm palīdzētu iejusties šajā jaunajā situā- cijā, universitāšu un uzņēmumu forumiem būtu jāklūst par ideā- liem partneriem. Tomēr vajadzētu definēt jēdzienu "klients" gan no sabiedrības, gan no darba ņēmēju un studentu interešu aspekta.

4.6. Šis izmaiņas prioritātēs universitātes ietekmēs finansiāli. Tas, cik lielā mērā tirgus drīkstētu noteikt akadēmiskās prioritā- tes, ir izšķirošs faktors, kas ir rūpīgi jāapsver. Pārmērīgas uzmanības pievēršana konkurētspējai un orientācija uz uzņēmē- jdarbību, tās nosakot par absolūtiem standartiem, var būt viens no mācību programmas un pētāmo jomu sašaurinājuma

cēloņiem. Par šādu tendenci liecina apstākļi, ka samazinās klasiskās disciplīnas, — process, kas ir novērojams visā pasaulē. Šis process⁽⁴⁾ neaprobežojas ar humanitārajiem priekšmetiem, bet tas notiek arī klasiskajās zinātnēs — ķīmijā, fizikā un matemātikā, kā arī ekonomikā un citās sociālajās zinātnēs.

4.7. Paziņojumā Komisija apgalvo, ka jebkuru ieteikumu galvenais mērķis ir padarīt Eiropas universitātes par “galveno virzītājspēku, lai Eiropa sasniegtu mērķi kļūt par pasaules vadošo uz zināšanām balstīto ekonomiku un sabiedrību”. Lai arī tas ir ļoti cildens mērķis, pastāv bažas, ka vienīgais virzītājspēks ir universitātes. EESK dotu priekšroku līdzvērtīgai uzņēmumu un universitāšu partnerībai, kurā abi partneri atzīst savas stiprās un vājās puses un kurā abi ir pārmaiņu virzītājspēks. Uzņēmēji sniedz praktisko pieredzi un zināšanas par tirgu, universitātes — intelektuālo saturu un atbalstu. EESK tomēr norāda, ka Eiropas virzītājspēku veido arī citi faktori, ne tikai uzņēmumi un augstākās izglītības iestādes. Jāatzīst, ka tās ir arī daudzās Eiropas un valstu politikas, bet jo sevišķi sabiedrības atbalsts izglītībai un bezdarba novēršanai.

4.8. EESK atzīst vajadzību mācību programmas veidot atbilstoši nodarbinātības iespējām un atzinīgi vērtē darba dokumentā iekļautās atsauces attiecībā uz “rezultātiem” (5.2/5.2.3/5.5.5), vienlaikus uzskatot, ka tas nav vienīgais universitāšu uzdevums. Komiteja tomēr pauž bažas par to, kā šos rezultātus noteiks, kas tos noteiks un kā profesionālā izglītība un apmācība un profesionālā kvalifikācija iederēsies universitāšu mācību un kvalifikācijas, kā arī profesionālās izglītības un apmācības galīgajā modelī. Komiteja uzskata, ka minēto rezultātu definēšana ir izšķiroša, lai izveidotu saikni starp apmācībās iegūto kvalifikāciju un darba devēju vajadzībām, jo īpaši saistībā ar MVU un mikrouzņēmējdarbību. Komiteja vienlaikus norāda, ka, ņemot vērā apmācības ilgumu un Eiropas nesaskaņotā darba tirgus nepastāvējumu, apmācības programmas būs grūti saskaņot ar uzņēmējdarbības vajadzībām. Ar uzņēmējdarbību saistītos mācību priekšmetos augstskolām jāsniedz studentiem atbilstošas teorētiskās zināšanas, lai spētu risināt problēmas uzņēmējdarbības mainīgajā vidē.

4.9. Mūžizglītība ir svarīga gan uzņēmumiem, gan iedzīvotājiem, bet paziņojumā nav aplūkota problēma attiecībā uz vienlīdzību pieejā mūžizglītībai. Tā ir nopietna problēma, jo īpaši saistībā ar tiem iedzīvotājiem, kuriem nav universitātes izglītības. Saprotams, ka bez īpašiem ieteikumiem tās personas, kurām jau ir universitātes izglītība, saņems vairāk palīdzības un apmācības,

savukārt tiem, kuriem šādas izglītības nav, nepastāv liela iespēja iesaistīties kādā universitātes līmeņa programmā vai universitātes mūžizglītības programmā.

4.10. Ieteikumos ir izteikts pieņēmums, ka Komisijai ir pietiekami tikties ar darba devējiem un akadēmiskajiem mācību spēkiem, lai noteiktu jomas, kurās trūkst profesionālās kvalifikācijas. Tas, šķiet, ir ironiski: situācijā, kad tiek prasīts lielāks zinātnisko pētījumu, Komisija izvairās ieteikt jebkādu zinātnisku pieeju, lai noteiktu tās jomas, kurās nepietiek profesionālu darbinieku, un palīdzētu veidot izglītības un apmācības programmu, kas šo trūkumu likvidētu. Augstskolās sadarbībā ar uzņēmumiem izveidotas struktūras (piemēram, biedrības) varētu apzināt, kādas absolventu prasmes attiecīgajās jomās ir pieprasītas, lai tās vairāk pielāgotu uzņēmumu vajadzībām; šīs struktūras varētu arī palīdzēt absolventiem atrast darbu uzņēmumos.

4.11. Tas, ka trūkst zinātnisko datu, mūžizglītību ietekmē īpaši. Jāveic empīriski pētījumi, lai skaidri noteiktu — kādi uzdevumi ir jārisina uzņēmējiem un kādi ir jārisina vispār. Kad tos noteiks, ir jāievieš tādas no apmācības izrietošas kvalifikācijas, lai varētu sasniegt vajadzīgos rezultātus. Ņemot vērā uzņēmējiem orientēto rezultātu definēšanas praktisko aspektu, būtiski ir nodrošināt, lai uzņēmumi būtu iesaistīti attīstības procesā un šo mērķu definēšanā. Ļoti svarīgi būs informēt ieinteresētās puses. Piemēram, ja ir zināms, ka kādā nozarē ir liels darbaspēka pieprasījums (piemēram, ar jūru saistītajās profesijās), iespējamie studenti jāinformē, kuras augstākās izglītības iestādes (valsts vai Eiropas) sagatavo speciālistus šajā jomā, kurā profesijas ir ļoti daudzveidīgas un dažkārt prasa augstu kvalifikāciju.

4.12. Komisijas paziņojumā (2. punkts) noteikts: “Universitāšu un uzņēmējdarbības jomas sadarbība attiecas uz divām kultūras, vērtību un uzdevumu ziņā izteikti atšķirīgām jomām.” Turpmāk tajā ir sīkāk aplūkots, kā partnerība starp divām minētajām jomām ir veidota līdz šim, un tiek atzīts, ka “sadarbības līmenis starp dažādām valstīm, universitātēm un akadēmiskajām disciplīnām ļoti atšķiras. Turklāt šāda sadarbība tikai ierobežotā mērā ir ietekmējusi pārvaldi vai organizācijas kultūru abās minētajās jomās. Tikai dažās universitātēs ir izstrādāta iestādes mēroga stratēģija sadarbībai ar uzņēmumiem. Šādas universitātes ir koncentrētas nedaudzās dalībvalstīs.”

4.13. Šis apgalvojums norāda uz universitāšu un uzņēmumu sadarbības vienu no galvenajām problēmām, t. i., daudzas vecā stila universitātes ļoti minimāli vai pat nemaz necenšas izprast uzņēmējdarbības kultūru, vērtības un uzdevumus, un uzskata, ka attieksme ir jāmaina uzņēmējdarbības jomas pārstāvjiem, bet ne universitātēm. No otras puses, sadarbība būs patiesa tad, ja uzņēmumu pārstāvji neuzskatīs, ka grūtību cēlonis ir vienīgi akadēmiskais domāšanas veids, bet ņems vērā augstskolu specifisko darbību un to atbildību sabiedrības priekšā, kā arī to, ka augstskolu pozitīvā ietekme uz uzņēmumiem galvenokārt izpaužas netieši. Kamēr netiks atrisināta šī problēma, jebkuriem ieteikumiem par universitāšu un uzņēmumu sadarbību nebūs lielas jēgas.

⁽⁴⁾ Wilshire, Bruce. 1990. *The Moral Collapse of the University: Professionalism, Purity and Alienation*, Albany: State University of New York Press; Readings, Bill. 1996. *The University in Ruins*. Cambridge, Harvard University Press.

4.14. Minētais apgalvojums norāda arī uz šādu problēmu: pašreizējā sadarbība notiek starp universitātēm un lieliem, bieži vien daudz nacionāliem uzņēmumiem ar vērā ņemamu sociālo un saimniecisko reputāciju. Tāpēc rodas šāds jautājums: kā MVU un mikrouzņēmumi var ietekmēt universitātes, ja arī lieliem uzņēmumiem jau vēsturiski ir tik maza ietekme? Šī problēma ir minēta 3.3. punktā: "Jārisina konkrētas problēmas, ar ko saskaras MVU, ja universitātes ir paredzējušas veidot partnerību ar tiem". Tomēr nav praktisku priekšlikumu par iespējamajām problēmām un risinājumiem.

4.15. Visā dokumentā nav definēts, kas ir MVU. Termins deviņas reizes ir minēts paziņojumā, desmit reizi — ietekmes novērtējumā un 76 reizes — Komisijas dienestu darba dokumentā, bet kopiespaids ir tāds, ka Komisija dokumentos definē nevis mazos uzņēmumus, bet gan uzņēmumus, kuros ir vairāk nekā 200 nodarbināto un kuru apgrozījums ir virs 10 miljoniem *euro*. Pašlaik Eiropas Komisija MVU definē šādi:

Uzņēmuma kategorija	Nodarbināto skaits	Gada apgrozījums		Kopējā bilance
Vidējie uzņēmumi	<250	€50 miljoni	vai	€43 miljoni
Mazie uzņēmumi	<50	€10 miljoni	vai	€10 miljoni
Mikrouzņēmumi	<10	€2 miljoni	vai	€2 miljoni

Šī definīcija nepalīdz augstākās izglītības iestādēm vai forumam definēt MVU uzņēmumus, jo īpaši gadījumos, kad par kritēriju izmanto gada apgrozījumu. Komiteja uzskata, ka, izmantojot MVU pašreizējo definīciju, ir gūti noteikti sadarbības partnerus. Vēlams izstrādāt vienkāršāku MVU definīciju, kas atspoguļo reālo stāvokli.

4.16. Ir padziļināti jāanalizē un jāpapildina ar konkrētiem piemēriem aicinājums "atbalstīt uzņēmējdarbību" visā izglītības sistēmā. Komiteja pauž šaubas, vai forums būtu piemērotākā vieta, kur apspriest šo ļoti plašo jautājumu. Vajadzība attīstīt bērnu radošumu un citus talantus, kurus viņi izmantos savās nākotnes profesijās, un vajadzība pieaugušajiem būt uzņēmīgiem darbā (sevišķi saistībā ar mūžizglītību) ir divi dažādi jautājumi.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

4.17. Uzņēmēji pauž bažas, ka uzņēmējdarbība ir kļuvusi par jaunu augstākās izglītības vadlīniju. Universitātēm ir jāveicina jaattīsta profesionālāka pieeja uzņēmējdarbībai, bet pēdējā laikā šo izvērsto apmācības programmu mērķis ir iemācīt studentiem kļūt par uzņēmējiem. Pasaules ekonomikas foruma (Izglītot uzņēmēju nākamo paaudzi, 2009. gada aprīlis) materiālos ir atzīmēts: "Vairums no tā, ko jūs dzirdat par uzņēmējdarbību, ir pilnīgi nepareizi. Tā nav nekas maģisks vai noslēpumains, un tai nav nekāda sakara ar gēniem. Tā ir disciplīna, ko var iemācīties". Komiteja uzskata, ka šīs nesenā pārvirze dažu universitāšu darbībā būtībā ir kļūdaina. Universitātēs var iemācīt, kā izpildīt uzņēmējdarbībai raksturīgos uzdevumus, piemēram, grāmatvedības, tirgvedības jomā, un kā uzņēmumus pārvaldīt, bet neviens, pat universitāšu profesori, nevar iemācīt, kā novērtēt un uzņemt finansāla un personīga rakstura risku, kas pārlieku bieži nepakļaujas nekādaī loģikai.

4.18. EESK vērš uzmanību uz atzinumu par tematu "Izglītības iestāžu un darba devēju partnerība" ⁽⁵⁾, kurā ir minētas daudzas iniciatīvas šajā jomā.

5. Piezīmes par Komisijas dienestu darba dokumentu

5.1. EESK pauž bažas, ka darba dokumentā, kas minēts paziņojumā (2. punkts), ir maz tādas informācijas, kas papildinātu paziņojumā teikto. Darba dokuments neskaidriību tikai palielina, jo tajā izteiktie pieņēmumi secinājumu pamatošanai gandrīz nemaz vai vispār nebalstās uz pierādījumiem.

5.2. Darba dokuments acīmredzami ir rakstīts no universitāšu interešu viedokļa, domājot par to, ko universitātes var iegūt no sadarbības ar uzņēmumiem. Komiteja pauž bažas par to, ka nav vienota viedokļa par foruma mērķiem un uzdevumiem. Aprises starp universitātēm, turpmākas izglītības iestādēm un citām apmācības iestādēm arī ir iezīmētas ļoti vāji, un nav saprotams, vai tas ir ieteikums visām universitātēm kļūt par apmācības struktūrām vai visām apmācības iestādēm kļūt par universitātēm.

5.3. EESK uzskata, ka šim darba dokumentam nav reālas vērtības, jo tajā nav piedāvātas plašākas perspektīvas uzņēmējdarbībai, nedz arī ir aplūkotas atsevišķas MVU raksturīgas problēmas.

⁽⁵⁾ EESK atzinums pieņemts 2009. gada 24. martā, ziņotājs: Malosse kgs (OV C 228, 22.9.2009., 9. lpp.).

Pielikums

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
atzinumam

Tika noraidīts šāds grozījums, lai arī to atbalstīja vismaz ar ceturtdaļu derīgo balsu vairākumu (Reglamenta 54. panta 3. punkts):

1.2. punkts

Grozīt šādi:

“Eiropas Komisijas paziņojumam, kā arī ES forumam “Dialogs starp universitātēm/augstākās izglītības iestādēm” jākoncentrējas uz mērķtiecīgu sadarbību un pasākumiem saistībā ar augstākās izglītības līmeņiem (piem., bakalaura grāds, maģistra grāds u.c.). Tikai pēc plašākas pieredzes iegūšanas būtu jāizvērs foruma sadarbība ar citām izglītības iestādēm. Tas jau iepriekš ir rūpīgi jāanalizē, sevišķi pašreizējās krīzes apstākļos, kad nevar droši paredzēt, vai uzņēmumi varēs tieši (un ilgākā laika posmā) ieguldīt absolventos. Forumus vajadzētu izmantot, lai noteiktu vispārējās ilgtermiņa intereses izglītības un darba tirgus attīstības jomā.”

Balsošana

Par: 27

Pret: 49

Atturas: 7

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai “Par vēža apkarošanu – Eiropas partnerība””

COM(2009) 291 galīgā redakcija

(2010/C 255/13)

Ziņotāja: **Ingrid KÖSSLER**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 24. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai “Par vēža apkarošanu — Eiropas partnerība””

COM(2009) 291 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. novembrī. Ziņotāja — *Ingrid Kössler* kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 176 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas iniciatīvu par Eiropas partnerību vēža apkarošanā. Saslimšana ar vēzi ir ļoti smags pārdzīvojums katram cilvēkam un visai Eiropas sabiedrībai, un tā ir slimība, ar ko mirst ļoti daudz cilvēku. Pēc sirds un asinsvadu slimībām otrs biežākais nāves cēlonis ir vēzis, ar ko 2006. gadā mira divas no desmit sievietēm un trīs no desmit vīriešiem. Katru gadu Eiropas Savienībā ar vēzi mirst apmēram 3,2 miljoni cilvēku ⁽¹⁾.

1.2. EESK uzsver, ka ES noteikti ir jāveic kopīgi pasākumi, sekmējot informācijas, pieredzes un paraugprakses apmaiņu, lai atbalstītu dalībvalstu centienus vēža apkarošanā.

1.2.1. EESK norāda, ka starp dalībvalstīm pastāv nepieņemamas atšķirības tādā jomā kā saslimstība un mirstība ar vēzi, un atbalsta izvirzīto mērķi, kas paredz līdz partnerības beigām visās dalībvalstīs izstrādāt integrētus vēža apkarošanas plānus.

1.2.2. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka integrētās vēža apkarošanas stratēģijās jāizvirza skaidri mērķi, jo tas veicinātu mērķu īstenošanu un ļautu novērtēt, vai ir izdevies panākt iecerēto.

1.2.3. EESK piekrīt, ka ļoti nozīmīgi ir profilakses pasākumi, kas nākotnē var paaugstināt iedzīvotāju labklājību un sekmēt veselīgāku dzīvesveidu un ilgāku mūžu.

1.2.4. EESK uzskata, ka partnerība, kas ilgs līdz 2013. gadam, ir būtisks nākamais solis procesā, kas sākās 2003. gadā ⁽²⁾, un norāda, ka noteikta veida partnerība būtu jāturpina arī vēlāk, jo vairākus mērķus izdosies sasniegt tikai tālākā nākotnē (2020. gadā).

1.2.5. EESK uzsver veselīga dzīvesveida nozīmi un uzskata — partnerība ir svarīgs instruments, lai pārliecinātu valstu vadošos politiķus un veselības aizsardzības nozares dalībniekus, ka dalībvalstīs ir jāisteno aktīvāka politika.

1.2.6. Komiteja arī uzsver, ka partnerība atbilst Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 152. pantam par sabiedrības veselības aizsardzību, jo minētais pants nosaka — Kopienas rīcība ir vērsta uz to, lai uzlabotu iedzīvotāju veselību.

1.2.7. EESK noteikti atbalstīs partnerību un vēlas to aktīvi veicināt, iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas vietējā un dalībvalstu līmenī.

1.2.8. EESK uzsver, ka ļoti svarīgi ir izmantot struktūrfondu līdzekļus, kas paredzēti apmācības un infrastruktūras pasākumiem veselības aizsardzības jomā, taču norāda, ka dalībvalstīs tie netiek pietiekami izmantoti.

2. Vispārīga informācija

2.1. EESK vēlreiz norāda, ka vēzis skar ļoti daudzus cilvēkus un viņu piederīgos. Vēzis ir nopietna veselības un sociāla problēma, un tas ir visbiežāk sastopamais darbspējīgo iedzīvotāju nāves cēlonis.

⁽¹⁾ Avots: Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra (IARC), 2007. gads.

⁽²⁾ Padomes 2003. gada 2. decembra ieteikums par vēža skrīningu (2003/878/EK) — OV L 327, 16.12.2003., 34. lpp.

2.2. Tāpēc dalībvalstis jūt smagas sociālas un ekonomiskas sekas, kuras rada biežā saslimstība ar vēzi.

2.3. Tā kā paredzams, ka saslimstība ar vēzi vēl pieaugs, negatīvā ietekme turpinās palielināties.

2.4. Efektīva profilakse ļautu novērst gandrīz trešdaļu visu vēža saslimšanas gadījumu, savukārt vēzi savlaicīgi diagnosticējot, varētu sekmīgi ārstēt un bieži vien pilnībā izārstēt vēl trešdaļu pacientu.

2.5. Četri biežāk sastopamie vēža veidi Eiropas Savienībā ir krūts vēzis, resnās un taisnās zarnas vēzis, plaušu vēzis un prostatas vēzis.

2.6. Visaugstāko mirstību 27 valstu Eiropas Savienībā izraisa plaušu vēzis, resnās un taisnās zarnas vēzis, krūts vēzis un kuņģa vēzis⁽³⁾.

2.7. Veselīgāks dzīvesveids varētu samazināt to cilvēku skaitu, kas saslimst un mirst ar kādu no pieciem minētajiem vēža veidiem.

2.8. Plaušu vēzis ir viens no vēža veidiem, kas izraisa visvairāk nāves gadījumu Eiropas Savienībā. Gandrīz piektā daļa cilvēku, kuri 2006. gadā mira ar vēzi, bija saslimuši ar plaušu vēzi, ko galvenokārt bija izraisījusi smēķēšana. Katru gadu Eiropā no šīs slimības mirst aptuveni 335 000 cilvēku⁽³⁾.

3. Komisijas priekšlikuma kopsavilkums

3.1. Eiropas Komisija ierosinājusi sākt Eiropas partnerību vēža apkarošanai laika posmā no 2009. līdz 2013. gadam, lai palīdzētu dalībvalstīm izstrādāt integrētus vēža apkarošanas plānus, kurus īstenojot, līdz 2020. gadam Eiropas Savienībā saslimstību ar vēzi varētu samazināt par 15 % (t.i., novērst 510 000 jaunu saslimšanas gadījumu).

3.2. Eiropas Komisija ierosina veikt pasākumus (un izvirza konkrētus mērķus) četrās jomās:

I joma: Veselības veicināšana un agrīna diagnosticēšana

Mērķis — efektīvāk īstenot Padomes ieteikumu par vēža skrīningu un veicināt plaša mēroga informācijas kampaņas par vēža agrīnu diagnosticēšanu, kuru mērķauditorija ir sabiedrība un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēji.

II joma: Labas prakses apzināšana un izplatīšana

Mērķis — novērst atšķirības attiecībā uz mirstību no vēža, samazinot plaisu starp dalībvalstu labākajiem un sliktākajiem rezultātiem.

III joma: Sadarbība vēža pētniecībā un pētniecības koordinācija

Mērķis — līdz 2013. gadam panākt, ka koordinēti tiek veikta viena trešā daļa pētniecības pasākumu no visiem finansējuma avotiem.

⁽³⁾ Avots: Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra (IARC), 2007. gads.

IV joma: Salīdzinošās novērtēšanas process

Mērķis — iegūt precīzus un salīdzināmus datus par vēzi.

4. Veselība un agrīna diagnosticēšana

4.1. EESK uzskata, ka vajadzīga horizontāla stratēģija, lai mazinātu arvien pieaugošo slogu, ko vēzis rada Eiropas Savienībā.

4.2. Vēzi izraisa dažādi faktori, taču dažos gadījumos no tā iespējams izvairīties. Tāpēc ar profilakses pasākumiem galvenokārt jācēnsas ietekmēt dzīvesveidu, darba apstākļus un apkārtnes vidi.

4.3. Profilakses pasākumi būtu jāīsteno, ievērojot principu "veselības aspekti visās politikas jomās" (HIAP/Health in All Policies), proti, partnerību var stiprināt, saskaņā ar ES veselības aizsardzības stratēģiju integrējot veselības aizsardzības politikas aspektus citās politikas jomās (piem., vides un lauksaimniecības politikā) gan dalībvalstu, gan ES līmenī.

4.4. EESK uzskata, ka īpaši svarīgi ir īstenot profilakses pasākumus, lai mainītu cilvēku dzīvesveidu, kurš paaugstina risku saslimt ar vēzi. Ļoti būtiski ir skaidrot jaunajai paaudzei, ka veselīgs dzīvesveids samazina risku saslimt ar vēzi. Tā kā šodienas jaunieši nākotnē paši kļūs par vecākiem, šāda izpratne var būtiski ietekmēt viņu bērnus un nākamās paaudzes.

4.5. Mūsdienās ir zināmi faktori, kas paaugstina risku saslimt ar vēzi. Lielāko risku rada smēķēšana.

4.6. Citi būtiski faktori ir liekais svars, nepietiekama fiziskā aktivitāte, pārmērīga saules starojuma un alkohola patēriņš.

4.7. Ļoti daudzu cilvēku nāves cēlonis ir tabakas lietošana, liekais svars, nepietiekama augļu un dārzeņu lietošana uzturā un pārāk liels saules starojums.

4.8. EESK uzskata, ka galvenā uzmanība partnerībā jāpievērš profilaksei un kontrolei.

4.9. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu izvirzīt visaptverošus mērķus profilakses un agrīnas diagnosticēšanas jomā, un tāpēc uzsver, ka ir svarīgi noteikt rādītājus, lai varētu novērtēt dalībvalstu sasniegtos rezultātus.

4.10. Profilakse un agrīna diagnosticēšana (skrīnings) ir galvenie sekmīgas ārstēšanas un izveseļošanās priekšnosacījumi.

4.11. EESK atgādina, ka ES jau 2001. gadā rosināja izmantot grafiskus brīdinājuma attēlus uz cigarešu paciņām. Tomēr tos lieto tikai trīs dalībvalstīs. Šādi brīdinājumi būtu jālieto arī citās dalībvalstīs. Grafiski brīdinājuma attēli ir iedarbīgs veids, kā ietekmēt arī bērnus, pat ja tie vēl neprot lasīt.

4.12. EESK norāda, ka ir svarīgi veikt pasākumus, lai apkarotu pasīvo smēķēšanu.

4.13. EESK uzskata, ka ir būtiski, lai jaunieši dzīvotu veselīgi. To varētu panākt, dalībvalstu skolu sistēmās paredzot iespējas apgūt veselīgu dzīvesveidu, lai jauniešiem savlaicīgi sniegtu informāciju un zināšanas par iespējām nodzīvot ilgāku mūžu. Jau agrīnā vecumā bērni būtu jāinformē par smēķēšanas kaitīgumu, neveselīgiem ēšanas paradumiem, augļu nepietiekamu lietošanu uzturā un saules staru kaitīgo iedarbību. Dalībvalstu pamatskolās un vidusskolās vismaz 2–3 stundas nedēļā būtu jāatvēl sporta nodarbībām. Fiziskas aktivitātes, kā arī patika uzturēties svaigā gaisā un nodarboties ar sportu sekmē liekā svara samazināšanu arī pieaugušo vecumā.

4.14. EESK uzsver pētnieku, sabiedrības veselības aprūpē strādājošo, pacientu organizāciju, ekonomistu, skolotāju, veselības aprūpes speciālistu, uzraudzības iestāžu, politiķu un citu lēmēju, kā arī pilsoniskās sabiedrības būtisko nozīmi partnerības mērķu praktiskā īstenošanā dalībvalstīs.

4.15. EESK uzsver pacientu organizāciju nozīmi Eiropas līmenī, un uzskata, ka tās var būtiski sekmēt partnerību. Arī citas brīvprātīgo organizācijas un tīkli var sniegt ievērojamu ieguldījumu, izplatot informāciju par to, kā izvairīties no saslimšanas ar vēzi, un par agrīnās diagnosticēšanas nozīmi. Komiteja norāda arī, ka plašsaziņas līdzekļu uzdevums ir veidot izpratni par veselīgu dzīvesveidu un agrīnu diagnosticēšanu un sekmēt profilakses uzlabošanu.

4.16. EESK uzsver, ka efektīvi profilakses pasākumi, ja tos īsteno turpmākos 20–30 gadus, var glābt cilvēku dzīvības un sniegt ekonomiskus ieguvumus, jo šādi pasākumi ir saistīti ar ievērojami mazākām izmaksām nekā vēža ārstēšana.

4.17. EESK uzskata, ka ir svarīgi apzināt rādītājus, kas ļautu vērtēt primāro profilaksi ilgākā termiņā. Lai novērtētu primārās profilakses pasākumu efektivitāti dalībvalstīs, ierosināts regulāri apzināt 15 gadus vecu smēķētāju skaitu un noteikt liekā svara rādītājus (piemēram, ķermeņa masas indekss). Pirmsdzemdību aprūpē varētu apzināt, cik daudz sievietēm dalībvalstīs ir problēmas ar lieko svaru, savukārt veselības pārbaudē pirms iesaukšanas militārajā dienestā varētu spriest par to vīriešu skaitu, kuriem ir liekais svars.

Agrīna diagnosticēšana

4.18. EESK uzskata, ka labāku veselību var nodrošināt agrīna diagnosticēšana, kas palīdz cilvēkiem izvairīties no saslimšanas.

4.19. EESK ir pārliecināta, ka būtiska nozīme ir tam, ka īsteno tās agrīnās diagnosticēšanas programmas var novērtēt.

4.20. EESK piekrīt viedoklim, ka ierosinātajām programmām krūts vēža, dzemdes kakla vēža un resnās un taisnās zarnas vēža agrīnai diagnosticēšanai saskaņā ar Padomes 2003. gada ieteikumu par vēža skrīningu līdz 2013. gadam jāaptver pēc iespējas lielāka iedzīvotāju daļa. Jau 2003. gadā izvirzīja konkrētus mērķus, kuri vēl aizvien nav sasniegti.

4.21. EESK atbalsta viedokli, ka dalībvalstīm jāvelta lielākas pūles, lai līdz 2013. gadam pilnībā īstenotu Padomes ieteikumu par vēža skrīningu. EESK rosina dalībvalstis šajā jomā izvirzīt atbilstošos un pakāpeniski sasniedzamus mērķus.

4.22. EESK uzskata, ka ir svarīgi sniegt informāciju un atbalstu neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām, lai arī tās būtu informētas par priekšrocībām, kādas rada piedalīšanās agrīnās diagnosticēšanas pasākumos. Uzmanība jāpievērš arī stresam un satraukumam, ko var radīt bailes saslimt ar vēzi.

4.23. EESK pauž cerību, ka vēža skrīninga programmas ES līmenī tiks ierosinātas, balstoties uz faktiem. Komiteja arī rosina Eiropas Savienību sniegt ieteikumus dalībvalstīm attiecībā uz konkrētiem vecuma diapazoniem, kas būtu nosakāmi paredzētajās vēža skrīninga programmās. Visās dalībvalstīs vienoti vecuma diapazoni un skrīninga veikšanas intervāli mazinātu iegūto rezultātu atšķirības un būtu lietderīgi no pētniecības viedokļa.

4.24. EESK atzinīgi vērtē ieceri izmēģinājuma veidā ieviest Eiropas brīvprātīgo akreditācijas sistēmu.

5. Paraugprakses piemēru apzināšana un popularizēšana

5.1. EESK atbalsta mērķi veikt pasākumus, lai mazinātu atšķirības, kas pastāv starp dalībvalstīm tādā jomā kā mirstība ar vēzi.

5.2. EESK norāda — lai šo mērķi sasniegtu, visām dalībvalstīm jāsaņem statistikas datu vākšana un jāveido reģistri, kuros apkopota informācija par saslimtību ar vēzi. Šai sakarā ļoti būtiski ir atklāti un precīzi salīdzinājumi. Lai mērķi sasniegtu, obligāti jāpanāk, ka katrā dalībvalstī darbojas iedzīvotāju reģistrs (ja tāda nav, tas jāizveido), noteikta kārtība, kā reģistrējami jauni saslimšanas ar vēzi gadījumi, un izveidots nāves cēloņu reģistrs. Tādējādi varēs iegūt precīzus datus par saslimtības ar vēzi biežumu, slimības izplatību, izārstēšanās un nāves gadījumu skaitu. EESK ierosina vēlākā posmā pievienot minētajiem reģistriem arī slimnīcu reģistrus. Tas ļautu labāk salīdzināt stratēģijas, kā arī ārstēšanas veidus.

5.3. EESK piekrīt, ka jāapzina problēmas, kas apgrūtina datu vākšanu, un ierosina veikt mērķtiecīgus pasākumus, lai dalībvalstīs, kurās vēl nav reģistri, varētu tos pēc iespējas ātrāk izveidot.

5.4. Komiteja uzskata, ka svarīgi ir arī vākt datus par izmaksām, ko saslimtība ar vēzi rada sabiedrībai. Šādu datu apkopošana ir lietderīga un var paplašināt sabiedrības izpratni par šo slimību.

5.5. EESK atbalsta ierosmi veikt aptauju, lai noskaidrotu Eiropas sabiedrības viedokli par to, kā reģistrējami dati par vēzi. Kā labu piemēru varētu izmantot ziemeļvalstu pieredzi.

5.6. EESK piekrīt, ka saslimšanu ar vēzi ietekmē ļoti daudzi faktori, tostarp dzīvesveids, darba un vides apstākļi, un tāpēc profilakses pasākumi veicami daudzās jomās.

5.7. EESK īpaši uzsver profilakses pasākumu nozīmību tādā jomā kā tabakas patēriņš. Daudzās dalībvalstīs un sevišķi jaunajās dalībvalstīs ir liels smēķētāju skaits. Bieži vien lielākais smēķētāju skaits ir visneaizsargātākajās sociālekonomiskajās grupās. Pat tā sauktā pasīvā smēķēšana kaitē veselībai, un to nedrīkst aizmirst.

Pētniecība

5.8. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka zināšanu apmaiņu starp valstīm var būtiski uzlabot un noteikti jāpilnveido pētniecības infrastruktūra.

5.9. EESK atzinīgi vērtē ierosinājumu paplašināt sabiedrības piekļuvi informācijai par vēža izpēti un jo īpaši par klīniskajiem pētījumiem.

5.10. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka būtiska nozīme ir visaptverošām Eiropas iniciatīvām, kas veicina izpēti profilakses jomā, piemēram, pētījumiem par dzīvesveidu, kas līdz šim nav veikti, lai gan saskaņā ar partnerības mērķiem tā ir svarīga un stratēģiski nozīmīga izpētes joma. Jāveic pētījumi arī par iespējamajām blaknēm un ārstēšanas sekām, kā arī par psihosociāliem jautājumiem.

5.11. EESK norāda uz konkurences nozīmi pētniecībā un uzskata, ka sadarbību pētniecībā kopumā var uzlabot galvenokārt infrastruktūras jomā. EESK atbalsta ierosmi veidot kopīgas bioloģisko datu bāzes, atvieglot apmaiņu ar materiāliem, zināšanām un klīniskajiem pētījumiem, ja atsevišķās dalībvalstīs pieejamie materiāli nav pietiekami vai mērķus var sasniegt ātrāk, vairākām valstīm sadarbojoties (dažādu Eiropas izpētes centru kopīgi veikti pētījumi).

5.12. EESK atzinīgi vērtētu tādas iestādes izveidošanu, kas novērtētu pētniecību un zinātnisko darbību no Eiropas perspektīvas. Šāda neatkarīga iestāde varētu novērtēt un analizēt visā Eiropā konkrētās medicīnas jomās uzkrātās zināšanas, t.i., novērtēt attiecīgajā jomā veiktos pētījumus, ievērojot iepriekš noteiktus labas pētniecības prakses kritērijus.

5.13. EESK būtu gandarīta, ja šī iestāde varētu norādīt uz tieši tām jomām, kurās ES līmenī steidzami jāīsteno vēža izpētes projekti, kas ir stratēģiski nozīmīgi, taču nesola ekonomisku labumu.

Salīdzinājumi un salīdzinošā novērtēšana

5.14. Mērķis — nodrošināt precīzus un salīdzināmus datus par vēzi, kas vajadzīgi politisko pasākumu veikšanai.

5.15. EESK piekrīt Komisijai, kas uzsver salīdzināmu datu nozīmi un nepieciešamību dalībvalstīs izveidot reģistrus, kuros apkopota informācija par saslīmstību ar vēzi.

5.16. EESK norāda, ka ir svarīgi izstrādāt salīdzināmus un novērtējamus rādītājus. Pirmais solis šajā virzienā būtu visās dalībvalstīs izveidot reģistrus, kuros apkopotu dati par saslīmstību ar vēzi un no kuriem datus nosūtītu vienai atbildīgajai iestādei. Tā varētu būt Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra (IARC) vai Starptautiskā Pretvēža apvienība (UICC). Abas minētās iestādes darbotos Eiropas līmenī.

5.17. EESK uzskata, ka atklātai salīdzinošai novērtēšanai ir būtiska nozīme, lai apzinātu un popularizētu labas prakses piemērus.

5.18. Salīdzināmi dati un to plaša apmaiņa būtiski veicina arī pētniecību.

5.19. EESK uzsver, ka visas veselības aprūpes ķēdes jomas (ārstēšana, rehabilitācija un paliatīvā aprūpe) ir būtiskas, lai mazinātu vēža slimnieku un viņu tuvinieku pārdzīvojumus un ciešanas. EESK uzskata, ka uzmanība vispirms būtu jāvelta primārās profilakses (novēršana) un sekundārās profilakses (skrīnings) pasākumiem, lai vēzi varētu atklāt savlaicīgi un pēc iespējas ātrāk sākt ārstēšanu.

5.20. EESK uzskata, ka integrētajos dalībvalstu vēža apkarošanas plānos svarīgi ir paredzēt pasākumus visās veselības aprūpes ķēdes jomās, sākot ar ārstēšanu, rehabilitāciju un paliatīvo aprūpi un beidzot ar primāro un sekundāro profilaksi.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas iniciatīvu Alcheimera slimības un citu demences veidu apkarošanai”

COM(2009) 380 galīgā redakcija

(2010/C 255/14)

Ziņotāja: **O'NEILL KDZE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 22. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas iniciatīvu Alcheimera slimības un citu demences veidu apkarošanai

COM(2009) 380 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. novembrī. Ziņotāja — O'Neill kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Secinājumi.

1.1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas iniciatīvu Alcheimera slimības un citu demences veidu apkarošanai, jo tas ir ļoti svarīgs jautājums Eiropai, kas, ņemot vērā sabiedrības novecošanu, ietekmē gan atsevišķus cilvēkus, gan ģimenes, gan sabiedrību kopumā.

1.1.2. EESK apstiprina, ka primārā atbildība par demences jautājumu risināšanu un aprūpes nodrošināšanu gulstas uz dalībvalstīm, bet tā atzinīgi vērtē, ka paziņojumā uzsvērta ES funkcija palīdzēt valstīm šajā jomā.

Terminoloģiska piezīme: tā kā terminā “Alcheimera slimība” nav iekļauti visi demences veidi, šajā dokumentā ir izmantota vārdkopa “Alcheimera slimība un citi demences veidi” vai vienkārši “demence”.

1.2. *Ieteikumi* (nevis pēc prioritātes, bet atbilstoši paziņojumā izskatīto jautājumu secībai).

1.2.1. EESK iesaka Komisijai atbalstīt informācijas izplatīšanas kampaņas, lai paplašinātu sabiedrības zināšanas par demenci un tādējādi veicinātu diagnozes agrīnu noteikšanu un mazinātu stigmatu.

1.2.2. EESK iesaka atbalstīt pētījumu plašāku tematiku.

1.2.3. EESK atzinīgi vērtē kopīgās plānošanas pieeju pētniecībā un mudina Komisiju to īstenot laikus.

1.2.4. EESK iesaka pielietot atklāto koordinācijas metodi arī veselības aizsardzībā, lai ar tās palīdzību Komisija varētu aktīvi veicināt valstu īpašu stratēģiju un kvalitātes pamatprincipu izstrādi attiecībā uz demenci.

1.2.5. EESK mudina Komisiju plaši popularizēt Veselības aizsardzības programmas izmantošanu aprūpes modeļu izstrādē un aktīvi sadarboties ar valstu valdībām par Eiropas struktūrfondu izmantošanu, lai izstrādātu un īstenotu vietēja līmeņa apmācības par demences pacientu aprūpi akūtos gadījumos, ilgtermiņa aprūpi un viņu dzīvi kopienā.

1.2.6. EESK īpaši uzsver, ka ar demenci sirgstošajiem noteikti jāpiemēro Eiropas Cilvēktiesību konvencija.

1.2.7. EESK atbalsta paziņojumā ierosināto rīcību — izveidot Eiropas sadarbības tīklu, izmantojot veselības aizsardzības programmas sniegtās iespējas.

1.2.8. EESK mudina izplatīt un ieviest Komisijas paziņojumā paustās idejas vietējā, valstu, ES un starptautiskajā līmenī ar Alcheimera organizāciju, valstu valdību, Komisijas un citu attiecīgo iestāžu, tostarp EESK, palīdzību.

2. Stāvokļa vispārīgs apraksts

2.1. Baltajā grāmatā “Kopā par veselību. ES stratēģiskā pieeja 2008.–2013. gadam” ⁽¹⁾ ir skaidri teikts, ka būtu svarīgi veidot labāku izpratni par tādām neirodeģeneratīvajām slimībām kā Alcheimera slimība un citiem demences veidiem.

⁽¹⁾ OV C 77, 31.3.2009., 96. lpp.

2.2. Ņemot vērā problēmas lielos apmērus, tās ietekmi uz iedzīvotājiem, aprūpētājiem un izmaksas sabiedrībai, Komisija ir izvirzījusi par prioritāti nodrošināt, ka šim jautājumam tiek ierādīta pienācīga vieta.

2.3. Ierosinātajos ilgtermiņa pasākumos galvenā uzmanība ir vērsta uz profilakses stratēģijām, ne-medicīnisku iejaukšanos, profesionālo un brīvprātīgo slimnieku kopēju prasmēm un uz sadarbību starp dalībvalstīm un Komisiju pētniecības jomā. (2)

2.4. Eiropas Komisija arī sasaistīs Alzheimerera slimības jomā plānotā darba attiecīgos aspektus ar 2008. gadā pieņemto Eiropas paktu par garīgo veselību un labklājību, jo garīgā veselība ir Alzheimerera slimības viens aspekts.

2.5. Arī Eiropas Parlaments ir pieņēmis deklarāciju (3) par prioritātēm cīņā pret Alzheimerera slimību un citiem demences veidiem, kurā uzsver, ka vajadzīga politiskā apņemšanās atbalstīt pētniecību, profilaksi un sociālo aizsardzību, ka jānovērš ar slimību saistītās stigmatas un jāatbalsta Alzheimerera slimības apvienības.

3. Vispārīga informācija

3.1. Demence izpaužas kā garīgo funkciju pakāpeniska zaudēšana, ko var izraisīt vairākas slimības, no kurām visizplatītākā ir Alzheimerera slimība, ar ko sirgst aptuveni 50–60 % no visiem demences skartajiem cilvēkiem. Citas slimības ir, piemēram, asinsvadu demence un demence ar Levi ķermenīšiem. Ar ES atbalstu ES Pacientu forums *Alzheimer Europe* īstenoja projektu, kurā tika apzināti svarīgākie retie demences veidi. (4)

3.2. Aplēses liecina, ka 2008. gadā 7,3 miljoni eiropiešu (skaitot kopā visas 27 dalībvalstis) vecumā no 30 līdz 99 gadiem sirga ar dažādiem demences veidiem. Slimība biežāk skar sievietes (4,9 miljoni) nekā vīriešus (2,4 miljoni). (4)

3.3. Tā kā dzīves ilgums kopumā palielinās, bet "baby boom" paaudze sāk novēcot, paredzams, ka vecāka gadagājuma cilvēku skaits būtiski pieaugs, turklāt visvairāk palielināsies tieši visvecākā gadagājuma cilvēku grupa. Paredzams, ka ar novecošanu saistīto slimību, īpaši demences, gadījumu skaits palielināsies, un saskaņā ar jaunākajām prognozēm nākamajos 20 gados slimības skarto personu skaits dubultosies. *Alzheimer's Disease International* lēš, ka 2050. gadā visā pasaulē skarto cilvēku skaits sasnies 104 miljonus.

(2) "Dementia Year Book 2008", Alzheimer Europe.

(3) EP deklarācija PE414.434

(4) COM(2009) 380 galīgā redakcija.

3.4. Dažādo demences veidu gan pašreizējā, gan turpmākā ietekme uz ģimeni un profesionālajiem aprūpētājiem, sabiedrības veselību un aprūpes izmaksām ir ļoti liela. *Alzheimer Europe* 2008. gadā publicēja aprēķinus, ka 2005. gadā ar Alzheimerera slimību un citiem demences veidiem saistītās neformālās aprūpes un tiešās izmaksas visās ES 27 dalībvalstīs kopā sasniedza EUR-130 miljardus (jeb EUR 21 000 gadā uz pacientu), no kuriem 56 % bija neformālā aprūpe. (5)

3.5. Francijas ES Padomes prezidentūras laikā organizētajā konferencē "The fight against Alzheimer's disease and related disorders" ("Cīņa pret Alzheimerera slimību un ar to saistītiem veselības traucējumiem") tika uzsvērts, ka eiropiešiem ir svarīgi dalīties zināšanās un sakopot dalībvalstu prasmes un pieredzi, lai cīnītos pret šo slimību; konferences secinājumus apsprieda 2008. gada decembrī veselības jautājumiem veltītajā Padomes sanāksmē.

3.6. Galvenā atbildība par demences jautājumu risināšanu un aprūpes nodrošināšanu gulstas uz dalībvalstu pleciem. Līguma 152. pantā par veselības aizsardzību tomēr paredzēts, ka ES atbalsta dalībvalstu pasākumus, un 165. pantā noteikts, ka Kopiena un dalībvalstis saskaņo pasākumus pētniecības un tehnoloģijas izstrādes jomā, lai nodrošinātu valstu politikas un Kopienas politikas savstarpēju saskaņotību.

4. Komisijas paziņojums

Komisijas paziņojuma mērķis ir izklāstīt jomas, kurās ES sniegtais atbalsts lietderīgi papildinātu dalībvalstu pasākumus.

4.1. Paziņojumā uzskaitītas šādas piecas galvenās jomas, kas būtu jārisina ar Kopienas pasākumu palīdzību:

- profilakse,
- pētījumu koordinēšana, lai uzlabotu izpratni par demenci,
- paraugprakses piemēru izplatīšana,
- ar demenci sirgstošu cilvēku tiesību ievērošana,
- Eiropas sadarbības tīkla izveide.

4.2. Darba plānā, lai īstenotu Otro veselības aizsardzības programmu (2008–2013) (6), ierosinātā Eiropas Komisijas un dalībvalstu vienotā rīcība tiks uzsākta 2010. gadā, un tā veidos Lisabonas stratēģijas vispārējā mērķa daļu — uzlabot rezultātus veselības aizsardzības jomā.

(5) "Dementia in Europe Yearbook (2008)", Alzheimer Europe.

(6) Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 23. oktobra Lēmums Nr. 1350/2007/EK, ar ko izveido otro Kopienas rīcības programmu veselības aizsardzības jomā (2008.–2013. gadam). Skatīt http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/lifeyears_en.htm.

5. Profilakse

Līdz šim nav atrasti līdzekļi, kā novērst vai izārstēt Alcheimera slimību un citus demences veidus, un kognitīvo spēju samazināšanos uzskata par neizbēgamu novecošanas daļu. Taču, palielinoties zināšanām par novecošanu un smadzeņu darbību, tiek meklētas iespējas to novērst.

5.1. Tā kā demence lielākā vai mazākā mērā mēdz būt saistīta ar kardiovaskulārajām problēmām, profilakse ietver pareizu ēšanu (7), tāpat svarīgi ir asinsspiediena un holesterīna līmeni noturēt normas robežās, kā arī nesmēķēt, alkoholu lietot ar mēru (8) un iesaistīties fiziskās nodarbībās.

5.2. Vēl citas profilakses stratēģijas ir sabiedriski aktīvs dzīvesveids, iesaistīšanās pasākumos, sociālais atbalsts un intelektuāli stimuli.

5.3. Laba fiziskā un garīgā veselība visas dzīves garumā var palīdzēt saglabāt kognitīvās funkcijas. Dažviet tas ir saukts par "dzīvesveidu smadzeņu veselībai" (9).

5.4. Pierādījumu, kas liecina par labu minētajām stratēģijām, pagaidām nav daudz, un EESK atbalsta Komisijas aicinājumu veikt papildu mērķorientētus pētījumus, lai labāk izprastu preventīvo stratēģiju potenciālu. To atbalsta *Alzheimer Europe*.

5.5. EESK atzinīgi vērtē ierosinājumu ES pašreizējos un plānotajos veselības profilakses pasākumos ņemt vērā arī demenci un sadarboties ar dalībvalstīm, lai izstrādātu un sniegtu ieteikumus, ko plaši izplatīt sabiedrībā un veselības un sociālās aprūpes organizācijās.

5.6. Viena no galvenajām problēmām ir nodrošināt agrīnāku un ticamāku diagnozes noteikšanu. Tas slimības skartos cilvēkus un viņu aprūpētājus atbrīvotu no neziņas, un viņi varētu tiesiskā, finansālā, medicīniskā un citādā veidā attiecīgi sagatavoties.

5.7. Viens no šķēršļiem diagnozes agrīnai noteikšanai ir tas, ka cilvēki nepamana simptomus vai uzskata tos par normālu novecošanas daļu. Tas ir saistīts arī ar simptomu neatzīšanu un bailēm, ko izraisa ar demenci saistītās stigmas. Nesenā pētījumā secināts, ka Eiropas valstīs laiks no simptomu parādīšanās līdz diagnozes noteikšanai būtiski atšķiras — no 10 mēnešiem Vācijā līdz 32 mēnešiem Apvienotajā Karalistē.

(7) OV C 24, 31.1.2006., 63. lpp.

(8) OV C 318, 23.12.2009., 10. lpp.

(9) "Dementia Risk Reduction: The evidence" (Demences riska samazināšana. Pieredze), *Alzheimer's Australia Paper*, 2007. gada 13. septembris.

5.8. Tomēr EESK ir norūpējies, ka lielam cilvēku skaitam, jo īpaši lauku apvidos un nelabvēlīgās sabiedrības grupās, diagnoze var nebūt pieejama neinformētības vai pakalpojumu nepieejamības dēļ.

5.9. EESK atbalsta *Alzheimer Europe* aicinājumu ES Komisijai un dalībvalstu valdībām atbalstīt vispārējai sabiedrībai un dažādām vietējā, reģionālā un valsts līmeņa ieinteresētajām personām (tostarp plašsaziņas līdzekļiem) paredzētas informācijas izplatīšanas kampaņas, lai uzlabotu demences simptomu atpazīšanu un mainātu stigmas. (10)

6. Pētījumu koordinēšana, lai uzlabotu izpratni par demenci

6.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos ar pamatprogrammu starpniecību atbalstīt pētījumus par smadzeņu darbību, cēloņiem un profilaktiskām stratēģijām, kā vecumdienās saglabāt labu veselību un uzlabot sabiedrības veselību.

6.2. EESK tomēr uzsver, ka jāpēta arī dažādu veselības aprūpes modeļu un psihosociālā atbalsta un nefarmaceutiskas iejaukšanās efektivitāte, kā arī demogrāfisko pārmaiņu, proti, šķiršanās, atkārtotu laulību, kopdzīves, migrācijas un urbanizācijas ietekme uz demences izpausmēm un demences skarto cilvēku aprūpi.

6.3. Lai gan ES jau ir finansējusi plašus pētījumus par informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) pielietojumu demences skarto cilvēku aprūpē, darbs tomēr būtu jāturpina. Galvenie pētījumu rezultāti norāda uz to, ka tehnoloģija, ja vien to lieto saskaņā ar ētikas normām un integrē veselības aprūpes shēmās, var palīdzēt demences skartiem cilvēkiem pieņemt patstāvīgus lēmumus, bez bažām palikt mājās, un tā var uzlabot dzīves standartu jebkuros apstākļos.

6.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos pamatprogrammās paredzēt konkrētus pasākumus IKT pētniecības jomā, kā arī veikt plaša mēroga izmēģinājuma projektus, kas ir uzsākti starp ES un 23 Eiropas valstīm par IKT produktiem un pakalpojumiem. (11)

6.5. Ņemot vērā demences arvien plašāku izplatību, ļoti svarīga ir dalībvalstu pētniecības iestāžu un līdzekļu piešķirēju iestāžu sadarbība. EESK atbalsta brīvprātīgas kopīgas plānošanas pieeju, kas nodrošinātu dalībvalstu un ES programmu līdzekļu pēc iespējas efektīvāku izmantošanu.

(10) Organizācijas "Alzheimer Europe" pieņemta "Paris Declaration on the political priorities of the Alzheimer movement" (Parīzes deklarācija par Alcheimera slimības kustības politiskajām prioritātēm), 2006.

(11) Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 9. jūlija Lēmums Nr. 742/2008/EK (COM(2007) 332 galīgā redakcija), OV L 201, 30.7.2008., 49. lpp.

6.6. Tāpēc EESK uzskata, ka dalībvalstīm vajadzētu apņemties atbalstīt pētījumus, finansējumu un sadarbību šajā jomā.

7. Paraugprakses piemēru izplatīšana

7.1. Tā kā vajadzība pēc papildu pētījumiem un diagnozes agrīnas noteikšanas ir vispārējā, kā arī ir atzīta dalībvalstīs pieejamo ārstēšanas līdzekļu un veselības aizsardzības un sociālās aprūpes nozīme, atklātā koordinācijas metode ir būtiska, lai izvērtētu sociālās aizsardzības, sociālās iekļaušanas un pieejamo ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu efektivitāti.

7.2. Būtiski ir nodrošināt, lai ar demenci sirgstošajiem un viņu aprūpētājiem būtu pieejami kvalitatīvi pakalpojumi. Dažās dalībvalstīs tas ir iekļauts vispārējā veselības aizsardzības stratēģijā, bet patlaban tikai divas ES dalībvalstis ir oficiāli izstrādājušas īpašu stratēģiju minētajā jomā. EESK uzskata, ka Komisija, ja tā izmantotu atklāto koordinācijas metodi arī veselības aizsardzībā, varētu mudināt gan konkrētu stratēģiju, gan kvalitātes pamatprincipu izstrādi valstīs, un tie varētu kalpot par paraugu citām dalībvalstīm un palīdzēt uzlabot politikas pasākumus, pakalpojumus, apmācību un pētījumus.

7.3. EESK atzinīgi vērtē apņemšanos nodrošināt veselības aizsardzības un aprūpes personālam un ar demenci sirgstošo cilvēku ģimenes locekļiem īpašu apmācību, kas pamatotos uz visaptverošu pieeju aprūpes jomā. Komiteja uzskata, ka ES veselības aizsardzības programma jāizmanto, lai izstrādātu aprūpes modeļus, ko papildinātu dalībvalstu pasākumi un kurus ieviestu, izmantojot ES struktūrfondus. Tas jo īpaši svarīgi ir tāpēc, ka veselības aizsardzības un sociālās aprūpes jomā trūkst apmācītu darbinieku. ⁽¹²⁾ Ļoti svarīgi ir nodrošināt apmācību, lai personāls, kas strādā ilgtermiņa aprūpē un ar akūti slimiem pacientiem, labāk izprastu Alzheimerera slimību, demenci un ētisku rīcību šādos gadījumos.

7.4. EESK atbalsta labas prakses piemēru izplatīšanu vairākās iepriekšnoteiktās profilakses un pakalpojumu jomās, kas uzlabo ar Alzheimerera slimību un citiem demences veidiem sirgstošo pacientu dzīves standartu.

7.5. EESK pilnā mērā atbalsta rīcības spējas piešķiršanu valstu, Eiropas un starptautiskajām Alzheimerera slimības apvienībām un citām attiecīgajām pacientu organizācijām. Šīs organizācijas piedāvā pakalpojumu klāstu ar demenci sirgstošajiem un viņu aprūpētājiem, un tās lielā mērā palīdz novērst sociālo atstumtību un diskrimināciju, kā arī atbalsta ar demenci sirgstošo tiesības.

7.6. Šīs organizācijas sniedz vērtīgu informāciju ⁽¹³⁾, kas var ietekmēt un palīdzēt veikt pētījumus, pieņemt lēmumus un praktiski, un tās pauž sabiedrībai ar demenci sirgstošo un viņu aprūpētāju

viedokli. EESK labprāt atbalstītu minētās organizācijas, izmantojot savu ietekmi un iesaistoties sadarbībā ar daudzām organizācijām dalībvalstīs un starptautiskā mērogā.

7.7. EESK atbalsta *Alzheimer Europe* aicinājumu valstu valdībām atzīt Alzheimerera apvienību nozīmīgo ieguldījumu un piešķirt tām līdzekļus, lai, paužot Eiropas mēroga solidaritāti, atbalstītu minētās apvienības, lai tās spētu adekvāti reaģēt uz pacientu skaita, kas sirgst ar Alzheimerera slimību un citiem demences veidiem, paredzamo palielināšanos.

8. Nodrošināt ar demenci sirgstošu cilvēku tiesību ievērošanu

8.1. "Ar demenci sirgstoši cilvēki pirmām kārtām ir draugi, radī, kaimiņi un mūsu sabiedrības locekļi. Fakts, ka viņiem ir specifiska slimība, ir sekundārs." ⁽¹⁴⁾ EESK aizstāv uzskatu, ka pret personām, kas sirgst ar Alzheimerera slimību vai citiem demences veidiem, jāizturas ar cieņu un viņiem jābūt tiesīgiem pieņemt patstāvīgus lēmumus.

8.2. Gan diagnoze, gan pakāpeniskā spēju zaudēšana var izraisīt cilvēku sociālu izolāciju, negatīvi ietekmēt slimos cilvēkus un viņu aprūpētājus, un tādējādi kaitēt viņu veselībai un labklājībai. EESK aicina Komisiju un valstu valdības informēt un izglītēt sabiedrību, lai izskaustu ar demenci saistītās stigmas.

8.3. EESK mudina ievērot ar demenci sirgstošu cilvēku tiesības, kā tās aizsargā Eiropas Cilvēktiesību konvencija, kuru vēl pastiprinājušas invalīdu tiesības un pacientu tiesības ⁽¹⁵⁾. Informācija jāsniedz gan par veselības stāvokli, gan par pieejamajiem pakalpojumiem, un lēmumu pieņemšanā jāņem vērā gan pašu slimu cilvēku, gan viņu aprūpētāju viedoklis.

8.4. EESK atbalsta Komisijas centienus ietekmēt ES politiskos vadītājus, lai tie atzītu rīcībnespējīgu vecu cilvēku tiesības un tādējādi panāktu, ka viņu tiesības tiktu ievērotas, ka viņus neatstāj novārtā un ar viņiem slikti neapietas. ⁽¹⁶⁾

9. Eiropas sadarbības tīkla izveide

9.1. EESK uzskata, ka veselības aizsardzības programmas ietvaros ļoti svarīgi ir izveidot Eiropas sadarbības tīklu. Ar tā starpniecību varētu apmainīties ar informāciju par paraugpraksi, tīkls palīdzētu visās dalībvalstīs izstrādāt vecāka gadagājuma cilvēkiem paredzētus vienotus standartus un metodes ⁽¹⁷⁾ un sniegtu iespēju ieviest vienotus principus un definīcijas attiecībā uz tiesībām, kādas ir ar demenci sirgstošiem cilvēkiem.

⁽¹²⁾ OV C 317, 23.12.2009., 105. lpp.

⁽¹³⁾ *The European Collaboration on Dementia (EuroCoDe)*, Eiropas sadarbība demences jomā) ir dibināta, lai izstrādātu saskaņotus rādītājus un veiktu kopīgus pētījumus.

⁽¹⁴⁾ *Alzheimer Europe* gadagrāmatas 2008. gada izdevums

⁽¹⁵⁾ OV C 10, 15.1.2008., 67. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV C 44, 16.2.2008., 109. lpp.

⁽¹⁷⁾ OV C 204, 9.8.2008., 103. lpp.

9.2. Bez tam Eiropas sadarbības tīkls dalībvalstīs varētu palīdzēt

- padziļināt veselības un sociālās aprūpes personāla zināšanas par demenci un to, kā sniegt atbalstu sirgstošajiem un viņu aprūpētājiem,
- uzlabot informētību par demenci, lai mazinātu stigmas un veicinātu diagnozes agrīnu noteikšanu,
- uzlabot sadarbību starp profesionāļiem, kas strādā ar cilvēkiem, kuri sirgst ar demenci, un viņu aprūpētājiem, lai apmierinātu individuālās vajadzības. ⁽¹⁸⁾

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

9.3. Tas varētu palīdzēt valstu valdībām izstrādāt tādu iepriekšēju paziņojumu, kurā persona, kamēr tā vēl ir spējīga izteikt piekrišanu, izklāstītu savas vēlmes par medicīnisko ārstēšanu, aprūpi, atbalstu, finansiāliem un tiesiskiem jautājumiem un, iespējams, jau laicīgi ieceltu uzticamu personu, kas viņu pārstāvētu.

9.4. EESK atbalstītu šāda tīkla ciešu sadarbību ar "Alzheimer' Europe", lai nodrošinātu drošu un konsekventu informāciju par demenci, kas ir ļoti svarīgi, lai izskaustu stigmas, iedrošinātu cilvēkus meklēt mediķu padomu un paplašinātu zināšanas par pakalpojumiem un viņiem pieejamo atbalstu, kā arī lai atbalstītu viņu personiskās tiesības un palīdzētu saglabāt pašcieņu un spēju pieņemt lēmumus par sevi.

⁽¹⁸⁾ Baseline assessment of current information provision to people with dementia and their carers; Alison Bowes NHS Quality Improvement Scotland and the Dementia Services Development Centre at Stirling, Scotland.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata – Jauniešu mācību mobilitātes veicināšana”

COM(2009) 329 galīgā redakcija

(2010/C 255/15)

Ziņotāja: PÄÄRENDSON KDZE

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 8. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata — Jauniešu mācību mobilitātes veicināšana”

COM(2009) 329 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 4. decembrī. Vienīgā ziņotāja — Päärendson kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16.decembra sēdē), ar 173 balsīm par, 4 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. EESK pilnībā atbalsta Komisijas centienus veicināt jauniešu mācību mobilitāti. Lai šādu mobilitāti patiešām varētu panākt, iespējamās jauniešu uzņēmējas struktūras jāaicina uz atbilstošu rīcību, lai cilvēkiem būtu vēlme doties uz to valstīm un pilsētām.

1.2. Mācību mobilitātes mērķus varēs sasniegt tikai pilnvērtīgas un plašas sadarbības un visu līmeņu (ES, dalībvalstu, reģionu, izglītības iestāžu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kā arī pašu jauniešu) rīcības gadījumā.

1.2.1. Komisijai un dalībvalstīm jāaktivizē centieni novērst šķēršļus mobilitātei un apmainīties ar paraugpraksi. Komiteja aicina dalībvalstis precīzi ieviest Kopienas tiesību aktus un arī novērst administratīvus un juridiskus šķēršļus attiecībā uz uzturēšanās atļaujām, sociālā nodrošinājuma tiesībām un citu valstu studentu apliecību atzīšanu. Mācību mobilitāte bija Boloņas procesa panākumu un Eiropas Augstākās izglītības telpas galvenais elements. Komiteja uzskata, ka mobilitātei var būt izšķiroša nozīme arī Eiropas Kopējās mūžizglītības telpas attīstībai. “Eiropas stažieru statūtu” vai “Eiropas studentu statūtu” ieviešana nodrošinās vienlīdzīgu attieksmi un palīdzēs pārvarēt nedrošību un bažas tādos jautājumos kā, piemēram, akadēmisko grādu atzīšana, veselības aprūpe un atbalsts studentiem.

1.2.2. Lai atzītu un apstiprinātu formālo un neformālo izglītību, ir oficiāli jāatzīst, jāparaksta un jāratificē Lisabonas konvencija par atzīšanu.

1.3. Lai panāktu lielāku atbalstu, tai skaitā finansiālu atbalstu, visām pusēm ir svarīgi noskaidrot un apzināties mācību mobilitātes potenciālās priekšrocības. Ir vairāk jāizskaidro un jāuzsver mācību mobilitātes un nodarbinātības saikne.

1.4. Lai varētu saglabāt Eiropas konkurētspēju un vadošo lomu tehnoloģiju nozarē, svarīgs aspekts ir jauno eiropiešu mobilitātes veicināšana un trešo valstu spējīgāko jauniešu piesaistīšana Eiropai. Komiteja stingri uzskata, ka nekavējoties jāatrisina ar vīzām saistītās problēmas, kas kavē mobilitāti. Komiteja ir arī pārliecināta, ka lietderīga investīcija būtu mācību mobilitātes programmu ilgtermiņa pakāpeniska attiecināšana uz tādām trešām valstīm kā, piemēram, Ķīna, Indija, Japāna un ASV.

1.4.1. Komiteja vēlētos stingri ieteikt, ka vienlaikus būtu jāveic būtiski pasākumi, lai novērstu intelektuālā darba spēka emigrāciju no Eiropas un lai veidotu Eiropu par pievilcīgu reģionu gan Eiropas, gan trešo valstu zinātniekiem.

1.5. Eiropas Savienībai un dalībvalstīm neizdosies izmantot mobilo studentu pieaugošā skaita sniegtās sociālās un saimnieciskās priekšrocības, ja vien būtiski netiks palielināts finansējums mācību mobilitātes atbalstam. Krīzes apstākļos ir vajadzīgas strukturālas investīcijas, lai palielinātu Eiropas konkurētspēju un izglītību. Lai uzlabotu finansējumu, ES būtu jāaktivizē visi pašreizējie mehānismi un partneri un mobilitāte jāiekļauj visās attiecīgajās rīcībpolitikās, par finansējuma avotiem atzīstot arī struktūrfondus un P&A pamatprogrammu. ESF jāklūst par papildu finansējuma avotu, pirmām kārtām — profesionālajai izglītībai un apmācībai, papildinot pašreizējo finansējumu no Mūžizglītības programmas 2007–2013.

1.6. Lielāka mācību mobilitāte uzlabojumus sniegs tikai gadījumā, ja pietiekami augsta būs ārzemēs gūtās mācību pieredzes kvalitāte. Tādēļ Komiteja iesaka visās mobilitātes programmās stingri ievērot Eiropas Mobilitātes kvalitātes hartu.

1.7. Komiteja turklāt iesaka reformēt pašreizējās mobilitātes programmas — *Erasmus*, *Leonardo*, *Comenius*, *Grundtvig* un *Marie Curie*, lai vienkāršotu procedūras un pēc iespējas vairāk samazinātu birokrātiskos šķēršļus. Šajās norisēs sevišķi svarīgi iesaistīt izglītības iestādes, vietējās un reģionālās pašvaldības, sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.8. Šāda apņemšanās uzlabot mobilitāti jāpauž, jaunajos Eiropas sadarbības izglītības un apmācības jomā (*ET 2020*) stratēģiskajos pamatprincipos iekļaujot tālējo mobilitātes kritērijus, kuru pamatā jābūt daudz pilnīgāku statistikas datu kopumam un kuros jāizšķir dažādas mērķa grupas (profesionālajā apmācībā un izglītībā iesaistītie skolēni, skolotāji, neformālajā izglītībā, augstākajā izglītībā iesaistītie studenti un skolēni).

1.9. Lai palielinātu informētību par mācību mobilitātes programmām un studentu skaitu, kas mācās ārzemēs, ir jānodrošina vērienīgāki informācijas pasākumi nekā līdz šim.

1.10. Komiteja atbalsta tāda vienota Eiropas tīmekļa portāla izveidi, kurā varētu viegli atrast visa veida informāciju par Eiropas mācību mobilitātes programmām un kurā uzņēmēji varētu atrast informāciju (dzīves aprakstus — CV) par jauniešiem, kas meklē prakses vai stažēšanās iespējas, savukārt jaunieši varētu atrast viņus interesējošo informāciju. Eiropas uzņēmumu tīkli (ieskaitot MVU organizācijas) un Eiropā dažādās profesijās nodarbinātie jāaicina ievietot savās tīmekļa vietnēs informāciju par mācību mobilitātes programmām un popularizēt tās.

1.11. Lai stiprinātu politisko procesu pēc zaļās grāmatas pieņemšanas, Komiteja iesaka definēt mācību mobilitātes jēdzienu un precizēt, kāda vecuma cilvēki ir šīs mobilitātes mērķa grupa.

1.12. Komiteja ir pārliecināta: lai veicinātu mācību mobilitāti, valodu mācīšanai jāklūst par visu līmeņu izglītības un apmācības iestāžu izglītības programmu prioritāti, un mēs vēlētos ieteikt izskatīt iespējas par obligātu prasību noteikt visu augstākās izglītības iestāžu svešvalodu pasniedzēju pienākumu vienu gadu pavadīt ārvalstīs, kā arī lūdzam dalībvalstis ar izglītības politikas palīdzību darīt daudz vairāk, lai varētu sasniegt mērķi — katra ES iedzīvotāju spēju sazināties vismaz divās ES valodās, neskaitot dzimto valodu.

2. Komisijas zaļās grāmatas kopsavilkums

2.1. Eiropas Komisija 2009. gada 8. jūlijā publicēja zaļo grāmatu ar nosaukumu "Jauniešu mācību mobilitātes veicināšana". Mērķis ir uzsākt debates par to, kā visefektīvāk uzlabot jauniešu

iespējas Eiropā pilnveidot savas zināšanas un prasmes, uzturoties citā valstī ar mērķi iegūt studiju vai darba pieredzi, piedalīties sabiedriskā darbā vai papildu apmācībā mūžizglītības kontekstā.

2.2. Zaļās grāmatas darbības joma ir plaša — mērķis ir pievērsties visu jauniešu situācijai visdažādākajos izglītības posmos, piemēram, skolā, bakalaura, maģistra un doktorantūras līmenī augstskolā, kā arī stažēšanās, prakses, jaunatnes apmaiņas programmu laikā, brīvprātīgajā darbā vai arrodizglītībā Eiropas Savienībā vai ārpus tās ⁽¹⁾. Dokumenta mērķis ir veicināt organizētu mācību mobilitāti, pievēršoties jauniešu (vecumā no 16 līdz 35 gadiem) *fiziskajai mobilitātei*, taču ir atzīta arī *virtuālā mobilitāte* (partnerību, apmācības un e-sadraudzības projektu attīstība). Zaļās grāmatas mērķis ir rosināt izzināt, kā labāk izmantot esošus un jaunus mehānismus un instrumentus, lai veicinātu jauniešu mobilitāti, un kā iesaistīt dažādus pārvaldes līmeņus (ES, valsts, reģionālo un vietējo) līdz ar citām ieinteresētajām pusēm (uzņēmumiem, pilsonisko sabiedrību un privātpersonām). Šajā zaļajā grāmatā norādītas vairākas jomas, kurās jāveic turpmāki pasākumi, un ierosināti iespējamie darbības virzieni. Attiecīgos gadījumos apkopoti arī labas prakses piemēri. Personām, kas iesaistījušās mācību mobilitātē, ir nodrošinātas finansējuma saņemšanas iespējas un praktiskas konsultācijas, tomēr ir vajadzīga arī publiska informācija par minētajām iespējām, un tās jāpadara vieglāk pieejamas.

2.3. *Erasmus* programmas 20 gadu ilgais darbības laiks ir pierādījums augstākās izglītības mobilitātes labvēlīgajai ietekmei. Eiropas Komisija 2007. gada decembra ziņojumā par Lisabonas stratēģiju uzsvērusi, ka *Erasmus* veida mobilitātei jāklūst par augstskolu piedāvātās izglītības neatņemamu sastāvdaļu ⁽²⁾. Komisija atzīmējusi, cik svarīgas ir investīcijas izglītībā un apmācībā, proti, labāku zināšanu un prasmju veicināšanā, lai cīnītos ar pašreizējo ekonomikas krīzi. Mācību mobilitātei jāklūst par visiem Eiropas jauniešiem pieejamu iespēju, lai ar tās palīdzību nodrošinātu ES turpmāko konkurētspēju un kohēziju; tai jāklūst par ikdienišķu parādību, nevis par izņēmuma gadījumu ⁽³⁾. Zināšanu mobilitātei ir jāklūst par ES piekto brīvību.

2.4. Lēvenes paziņojumā, kuru 2009. gada 29. aprīlī pieņēma Boloņas procesā iesaistīto valstu par augstāko izglītību atbildīgie ministri, teikts, ka 2020. gadā vismaz 20 % no visiem augstskolu absolventiem Eiropas Augstākās izglītības telpā zināms laika posms jāpavada mācībās vai apmācībā ārvalstīs ⁽⁴⁾.

(1) Mācības var būt formālas — izglītības sistēmā, vai neformālas — jaunatnes un brīvprātīgā darba kontekstā.

(2) Stratēģiskais ziņojums par Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības atjaunošanas stratēģiju — jaunā cikla uzsākšana (2008.–2010.), COM(2007) 803.

(3) Augsta līmeņa ekspertu foruma ziņojums par mobilitāti, 2008. gada jūnijs, http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf.

(4) http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf.

2.5. Tādēļ ar zaļo grāmatu tiek aizsākta publiska apspriešana un meklētas atbildes uz šādiem jautājumiem:

- Kā varētu stimulēt lielāka jauniešu skaita vēlmi doties uz ārzemēm, lai studētu, iesaistītos papildu apmācībā, brīvprātīgajā darbā vai nolūkā iegūt darba pieredzi?
- Kādi ir galvenie šķēršļi mobilitātei, kuri būtu jānovērš?
- Kādā veidā visi iesaistītie — skolas, augstskolas, uzņēmēji un uzņēmējdarbības organizācijas, valdības struktūras un vietējās pašvaldības, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citi — varētu ciešāk un efektīvāk sadarboties, lai citu tautību jauniešus aicinātu pievienoties viņiem un gūt pieredzi? Kā varētu motivēt uzņēmumus uzņemt mobilitātes programmu dalībniekus, ieskaitot jaunus uzņēmējus un stažierus?

3. Mobilitāte: ieguvumi, šķēršļi un apdraudējums

3.1. Kā jau norādīts zaļajā grāmatā, mācību mobilitāte "ir viena no pamatmetodēm, kā cilvēki, it īpaši jaunieši, var uzlabot savas nodarbinātības iespējas, un tā veicina personisko izaugsmi".

3.2. Nepārtraucot savu pašreizējo nodarbošanos un dodoties uz citu valsti strādāt, lai iegūtu plašāku darba pieredzi vai piedalītos brīvprātīgajā darbā, jauniešiem rodas iespējas paplašināt redzesloku. Tomēr saskaņā ar zaļajā grāmatā iekļautajiem statistikas datiem pašreizējās mobilitātes programmas⁽⁵⁾ 2006. gadā mobilitātes iespējas sniedza tikai aptuveni 310 000 cilvēku, kas ir tikai 0,3 % no visiem ES iedzīvotājiem vecuma grupā no 16 līdz 29 gadiem. Eurostat dati liecina, ka vēl 550 000 augstskolu studenti katru gadu mācās ārvalstīs, neizmantojot minētās programmas.

3.2.1. Tomēr mobilitātes līmenis joprojām ir zems, lai arī Eiropas iestādes un citas struktūras ir īstenojušas virkni pasākumu, izmantojot atbalsta programmas un cita veida iniciatīvas. Dažiem studentiem mobilitāte ir vieglāk pieejama salīdzinājumā ar citiem, piemēram, tie praktikanti un stažieri, kas izvēlējušies profesionālo izglītību, joprojām saskaras ar daudziem praktiskiem šķēršļiem arī tādēļ, ka aptuveni 80 % finansējuma ir paredzēti augstākajai izglītībai.

3.3. Zaļajā grāmatā iecerēts panākt, lai iespēja jauniem eiropiešiem doties uz ārzemēm mācīties vai strādāt būtu nevis izņēmums, bet gan drīzāk ikdienišķs lēmums. Jauniešiem labāk jāapzinās tie daudzie ieguvumi, ko viņiem varētu sniegt mobilitāte, ieskaitot plašākas valodu un cita veida prasmes, kā arī labākas starpkultūru iemaņas, kas viņiem nodrošinās priekšrocības visas dzīves garumā aizvien daudzкультурālākā pasaulē. Profesionāla mācību mobilitāte

(5) Erasmus, Leonardo, Comenius, Grundtvig, Marie Curie, Kultūras programma, Jaunatne darbībā, programmas "Jaunatne darbībā" daļa "Eiropas Brīvprātīgo dienests", programma "Eiropa iedzīvotājiem".

palīdz jauniešiem attīstīt pareizu dzīves uztveri, ieskaitot pašiniciatīvas izjūtu, rosinot atvērtību un veidojot pašapziņu. Pieredze liecina, ka ārzemēs studējušie lielākoties arī turpmākās darba dzīves laikā ir mobili darbinieki.

3.4. EESK pilnībā atbalsta jauniešu lielāku mācību un darba pieredzes mobilitāti, jo tādējādi palielinātos visu vecuma grupu mobilitāte. Lai šādu lielāku mobilitāti patiešām varētu panākt, iespējamās jauniešu uzņēmējas struktūras jāaicina uz atbilstošu rīcību, lai cilvēkiem būtu vēlme doties uz to valstīm un pilsētām.

3.5. Lielākie ieguvēji no mācību mobilitātes ir jaunieši, izglītības un pētniecības iestādes, kā arī uzņēmēji. Raugoties ilgākā laika posmā, tā uzlabos ES konkurētspēju, veidojot zināšanu sabiedrību, un palielinās Eiropas pilsonības vērtību, nostiprinot Eiropas identitātes izjūtu un uzlabojot iedzīvotāju attieksmi pret Eiropu. Mobilitāte veicina arī valodu apguvi un daudzvalodību.

3.5.1. Studentu mobilitāte veicina zināšanu brīvu apriti, ko var uzskatīt par ES piekto brīvību. Mācību mobilitātes veicināšanas nolūkā izglītības un apmācības sistēmām un iestādēm būs jāklūst atvērtākām, lai tostarp pilnveidotu izglītības struktūru sadarbību un padarītu to darbu efektīvāku. Mobilitātei starp dažādiem uzņēmumiem un mobilitātei starp uzņēmumiem, no vienas puses, un izglītības un pētniecības iestādēm, no otras puses, būs arī daudz lielāka ietekme uz klasteru veidošanu un tehnoloģisko partnerību, kas stiprinās Eiropas konkurētspēju un inovācijas spēju.

3.5.2. Lielāka mobilitāte sniegs sevišķas priekšrocības vadošajām akadēmiskajām iestādēm, jo spēcīgāk izpaudīsies kultūru daudzveidība un būs vairāk iespēju pieņemt darbā patiešām izcilu zinātnieku grupas. Lielāka mobilitāte būs izdevīga arī uzņēmumiem, kas strādā daudzkulturālā un daudzvalodu vidē, un visiem uzņēmumiem, kuru darbība ir starptautiska. Pasaulē, kurā ES sava konkurētspēja aizvien vairāk ir jāpierāda, sacenšoties ar strauji progresējošām valstīm — Ķīnu, Indiju, Brazīliju, Dienvidāfriku un daudzām citām —, ES uzņēmumu nākotne (galvenokārt kvalitatīvas nodarbinātības iespēju nākotne) būs atkarīga vai nu no ES spējas kļūt par vadošo spēku jauno tehnoloģiju un šauras specializācijas rūpniecības nozarē, ko ļoti ietekmēs ES spēja saglabāt tās vadošo lomas pētniecības un attīstības jomā, vai arī to nodrošinās plašāks sniegto pakalpojumu klāsts.

3.6. Tomēr nāksies saskarties arī ar apdraudējumu un šķēršļiem, kas būs jāpārvar, tostarp:

- visaugstākā līmeņa pētniecības un ar to saistītās apmācības koncentrēšanās nedaudzos elitāros izcilības centros Eiropā, jo uz tiem aizplūst paši spējīgākie studenti, un tas var nelabvēlīgi ietekmēt daudzas mazāk pazīstamas iestādes;

- studiju procesa norise lielākajās pasaules valodās (proti, angļu, franču, spāņu un vācu valodā), kas var nelabvēlīgi ietekmēt tās dalībvalstis, kuru valoda nav plaši pazīstama ārpus attiecīgās valsts robežām;
- ņemot vērā aizvien plašāku angļu valodas izmantošanu, mobili studenti un pētnieki var izvēlēties apmesties citās pasaules valstīs, kurās runā angļu valodā, tai skaitā ASV, Ķīnā, Japānā un citos Austrumāzijas reģionos; turklāt šos cilvēkus, iespējams, būs grūti pārliecināt tuvākajā laikā atgriezties. Veicot jebkādus jaunus ES pasākumus mobilitātes jomā, jārūpējas arī par akadēmisko aprindu mobilo pārstāvju pietiekamu motivāciju ilgākā laika posmā apmesties ES;
- vēl apjomīgāka intelektuālā darba spēka emigrācija, tā dēvētajās attīstības pasaules “vidēja ienākumu līmeņa” (6) valstīs paveroties plašākām nodarbinātības iespējām;
- lielākie ieguvēji būs humanitāro un nevis eksakto zinātņu studiju absolventi, jo daudzi nelieli zinātnes nozarē strādājošie uzņēmumi varēs atļauties algot darbiniekus tikai ar pašām svarīgākajām prasmēm, papildus tam iegādājoties darbspēka pakalpojumus, kam vajadzīgas valodu zināšanas un citas līdzīgas prasmes.

3.6.1. Lai Eiropa arī turpmāk būtu vadošais spēks tehnoloģiju jomā, ir ļoti svarīgi radīt pievilcīgu vidi pašiem talantīgākajiem. ASV joprojām tiek uzskatīta par visveiksmīgāko valsti tā dēvētajā “cīņā par talantiem”. Aptuveni 400 000 zinātnisku un tehnisku izglītību ieguvušo eiropiešu dzīvo un strādā Amerikā. No 50 pasaules vadošajām universitātēm 36 atrodas ASV, savukārt ES — tikai 10. Tomēr turpmāk ASV vadošā loma nebūs neapstrīdama. Talants vairs nav tikai rietumu pasaules prerogāta. Ķīna, Indija, Brazīlija, Krievija un citas valstis kļūst par vērā ņemamu spēku globālajā sacensībā par inovācijām un talantiem. Uzņēmumi Eiropā izjutīs sīvu konkurenci talantu attīstīšanas, piesaistes un noturēšanas jomā.

3.7. Lai arī ar atbalsta programmu (7) un citu instrumentu (8) palīdzību līdz šim ir īstenoti centieni veicināt mācību mobilitāti, joprojām pastāv dažādi šķēršļi, tostarp:

- juridiski (administratīvi) šķēršļi;

(6) Tunisija, Brazīlija, Dienvidāfrika.

(7) *Erasmus, Leonardo, Comenius, Grundtvig, Marie Curie*, Kultūras programma, Jaunatne darbībā, programmas “Jaunatne darbībā” daļa “Eiropas Brīvprātīgo dienests”, programma “Eiropa iedzīvotājiem”.

(8) *Europass*, Eiropas kredītpunktu pārneses un uzkrāšanas sistēma (ECT augstākajā izglītībā), Diploma pielikums augstākajai izglītībai, Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra mūžizglītībai, Eiropas kredītu sistēma profesionālās izglītības un apmācības jomā (ECVET), *Youthpass*, *EURAXESS*, “Studentu vīzu direktīva” un “Zinātnieku vīzas pakete”.

- praktiski šķēršļi (valodu zināšanas, kultūras atšķirības, nepietiekams finansējums, ekonomiskā nevienlīdzība, grūtības finansējuma pārnesamības jomā, viegli pieejamas informācijas — ērti izmantojamu tīmekļa vietņu — par mobilitātes programmām trūkums);
- šķēršļi kvalifikācijas savstarpējai atzišanai;
- mācību mobilitātes atzišana valstu izglītības programmās un problēmas ar uzturēšanās tiesībām;
- ļoti atšķirīga finansējuma un kontroles prakse Eiropas augstskolās, no kurām dažas ir neatkarīgas (piemēram, Apvienotajā Karalistē), savukārt citas ir vairāk pakļautas valsts kontrolei;
- nepietiekams dalībvalstu (9) un privātā sektora (10) veikums.

3.7.1. Valoda ir vērā ņemams mācību mobilitātes kavēklis (11), jo uzņēmējas valsts valodas nepārvaldīšana būtiski ierobežo mācību un sociālo pieredzi. Jāatzīmē, ka tikai 18 % eiropiešu ir atstājuši savu reģionu, savukārt tikai 4 % no savas dzimšanas vietas ir pārcēlušies uz citu dalībvalsti, un tikai 3 % — uz valstīm ārpus Eiropas Savienības. ASV 32 % cilvēku dzīvo ārpus štata, kurā viņi dzimuši. Būtisks iemesls tam var būt ES valodu dažādība (12).

3.8. Tomēr svarīgākais šķērslis, kas jāpārvar, ir nodrošināt, lai attiecīgajiem studentiem došanās uz ārzemēm neizvērstos par negatīvu pieredzi jebkāda iemesla dēļ. Negatīvai pieredzei būs nelabvēlīga ietekme, sevišķi, ja neaizsargātākie studenti, ieskaitot personas ar invaliditāti, citiem traucējumiem, kā arī seksuālo minoritāšu pārstāvji, finansiāli maznodrošinātie vai mazākumtautību pārstāvji būs piedzīvojuši nepatīkamas situācijas, un šādi pieredzei būs daudz lielāka ietekme nekā pozitīvai. Ārzemēs pavadītajam laikam ir jābūt pietiekami ilgam, lai varētu rasties jaunas ieceris un veidoties elastīgāka attieksme un uzvedība. Virtuālā mobilitāte var būt vērtīgs instruments jauniešiem ar invaliditāti. Jaunieši, kuri nevar būt fiziski mobili, varētu piedalīties virtuālajā mācību mobilitātē, izmantojot IT instrumentus. Virtuālā mācību mobilitāte nedrīkst aizstāt fizisko mācību mobilitāti.

(9) Doktorantūras studijas katrā dalībvalstī ir dažādas, un ļoti atšķirīgas ir arī valstu profesionālās izglītības un apmācības sistēmas.

(10) Privātais sektors nav pietiekami informēts par mācību mobilitātes programmām un priekšrocībām, ko tā var sniegt uzņēmējiem.

(11) Statistikas dati par 2002.–2003. gadu liecina, ka viens skolēns dalībvalstīs apgūst vidēji 1,3 (pamatizglītība) un 1,6 (vidējā izglītība) svešvalodas. Vēl neapmierinošāks stāvoklis, cenšoties sasniegt izvirzīto mērķi — divu svešvalodu pārvaldīšana, ir profesionālās izglītības un apmācības jomā.

(12) Tikai 3 % Eiropas MVU ir meitas uzņēmumi, filiāles vai kopuzņēmumi citās valstīs.

3.8.1. Būs īpaši svarīgi jaunākiem, sevišķi skolas vecuma, studentiem nodrošināt vajadzīgo aprūpi, lai palīdzētu viņiem pielāgoties vides maiņai, pārvarēt valodas problēmas, lai viņiem visā uzturēšanās laikā būtu pienācīga apmešanās vieta, pilnīgs finansiālais atbalsts, pārsniedzot noteiktos stipendiju apmērus, ja tas nepieciešams, un lai viņus labi uzņemtu jaunajā dzīvesvietā.

4. Risinājumi — atbildes uz zaļajā grāmatā uzdotajiem jautājumiem

4.1. Svarīgi ir apzināties un izprast tās priekšrocības, ko mācību mobilitāte var sniegt visām pusēm. Darba devējiem, sevišķi MVU, jābūt pārliecinātiem, ka mācību mobilitāte var sniegt pievienoto vērtību viņu uzņēmumiem, piemēram, veicinot starptautiskas stažēšanās un prakses programmas vai palīdzot viņiem atklāt jaunus tirgus. Tomēr brīva tirgus apstākļos ir svarīgi izvairīties no pārmērīgas regulācijas ES līmenī.

4.2. Mācību mobilitātes perioda sagatavošana — informācija un konsultācijas.

4.2.1. Komiteja uzskata, ka jaunieši visai bieži pat neapsver, kādas priekšrocības viņiem var sniegt mācību mobilitāte, jo īpaši palielinot viņu izredzes darba tirgū. Lai gan ir izveidoti, iesaistoties arī Eiropas Komisijai, portāli informācijai par mobilitāti⁽¹³⁾, ir nopietnas šaubas par to, vai tie ir lietotājiem pietiekami saprotami un pieejami. Komiteja atbalsta tāda vienota Eiropas tīmekļa portāla izveidi, kurā varētu viegli atrast visa veida informāciju par Eiropas mācību mobilitātes programmām un kurā uzņēmēji varētu atrast informāciju (studentu dzīves aprakstus — CV) par jauniešiem, kas meklē prakses vai stažēšanās iespējas, savukārt jaunieši varētu atrast viņus interesējošo informāciju.

4.2.2. Eiropas uzņēmumu un profesionālo organizāciju tīkli (ieskaitot MVU pārstāvības organizācijas) jāaicina ievietot savās tīmekļa vietnēs informāciju par mācību mobilitātes programmām un popularizēt tās.

4.2.3. "Pakalpojumu sniegšanas punkti" ir svarīgi, lai konsultētu MVU un citus ieinteresētos uzņēmumus un aicinātu tos veikt papildu pasākumus, lai jauniešiem piedāvātu vairāk iespēju iekārtoties darbā.

4.2.3.1. Valodas un kultūra.

4.2.3.2. Ja mēs patiešām vēlamies novērst vienu no galvenajiem šķēršļiem mācību mobilitātei un panākt, lai katrs ES iedzīvotājs

runātu vismaz divās ES valodās⁽¹⁴⁾, neskaitot dzimto valodu, Komiteja vēlētos ieteikt izskatīt iespējas par obligātu prasību noteikt visu augstākās izglītības iestāžu svešvalodu pasniedzēju pienākumu vienu gadu pavadīt ārvalstīs, kā arī lūgt dalībvalstis ar izglītības politikas palīdzību darīt daudz vairāk, lai varētu sasniegt mērķi — katra ES iedzīvotāju spēju sazināties vismaz divās ES valodās, neskaitot dzimto valodu.

4.3. Juridiski jautājumi.

4.3.1. Komiteja aicina dalībvalstis precīzi ieviest Kopienas tiesību aktus un arī novērst administratīvus un juridiskus šķēršļus tādās jomās kā, piemēram, uzturēšanās atļaujas, sociālā nodrošinājuma tiesības un citu valstu studentu apliecību atzīšana. Komiteja stingri uzskata, ka nekavējoties jāatrisina ar vīzām saistītās problēmas, kas kavē mobilitāti. Direktīvā 2004/114 ir iekļauti īpaši noteikumi, kas atvieglo vīzu izsniegšanas kārtību trešo valstu pilsoņiem, kuri ieceļo ES uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, nolūkā studēt, piedalīties bezatlīdzības praksē, skolu apmaiņas programmās vai brīvprātīgā darbā. Tomēr direktīvā noteiktie un uz īpašām grupām attiecinātie kritēriji drīzāk varētu būt šķēršļi mobilitātei⁽¹⁵⁾. Komiteja atbalsta ierosinājumu, ka ES dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja Studentu direktīvu 2004/114 attiecināt arī uz tiem jauniešiem, kas strādā ES Brīvprātīgo dienestā, piedalās skolu apmaiņas programmā vai bezatlīdzības praksē.

4.4. Kas būtu jādara, lai veicinātu mobilitāti no ES un uz to?

4.4.1. Mobilitātei jābūt svarīgam aspektam ES attiecībās ar tās kaimiņvalstīm, kuras būtu jāiesaista politiskajās diskusijās un programmu izstrādē.

4.4.2. Kā jau uzsvērts, Eiropas iedzīvotājiem jāaktualizē savas prasmes, lai varētu pārvarēt ar globalizāciju un aizvien lielāko konkurenci saistītās problēmas. Eiropas pētniekiem jābūt pieejamām pasaules labākajām pētniecības iestādēm, lai viņi Eiropas pētniecības telpā varētu dalīties ar gūto pieredzi un speciālajām zināšanām, savukārt Eiropas studentiem jābūt pieejamām pasaules labākajām izglītības iestādēm. Būtisks Eiropas turpmākās konkurētspējas elements ir gan Eiropas jauniešu mobilitātes veicināšana, gan arī trešo valstu jauniešu piesaistīšana Eiropai. Lai šos jauniešus varētu piesaistīt, ES ir vajadzīgas pašas labākās augstskolas. Eiropas augstskolas un uzņēmēji meklē iespējas uzlabot sadarbību, lai tādējādi nodrošinātu konkurētspējas priekšrocības pētniecības un attīstības jomā⁽¹⁶⁾.

⁽¹³⁾ Ploteus, Eiropas Jauniešu portāls, *Study in Europe*, *Euraxess – Researchers in motion*, *Marie Curie*, Jūsu Eiropa, *Euroguidance*, *Eures* un *Eurodesk*, *Erasmus* programma jaunajiem uzņēmējiem, kā arī ES atbalsts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem apmācības un mobilitātes jomā.

⁽¹⁴⁾ Šāds mērķis izvirzīts 2002. gada Barselonas Eiropadomes laikā.

⁽¹⁵⁾ Piemēram, direktīvā noteikts, ka studentiem no trešām valstīm jābūt pietiekamiem finanšu līdzekļiem sadzīves izmaksu segšanai.

⁽¹⁶⁾ Sk. arī Komisijas paziņojumu "Jauna partnerība universitāšu modernizācijai: ES forums par dialogu starp universitātēm un uzņēmējdarbības jomu", COM(2009) 158.

4.4.3. Tādēļ Komiteja uzskata, ka jāpalielina to ārvalstu skaits, kas ilgtermiņā ir iesaistītas ES mobilitātes programmās. Komiteja uzskata, ka pareizs lēmums bija paplašināt *Erasmus Mundus* programmas piemērošanas ģeogrāfisko telpu un ka būtu jāapsver iespējas izvērst arī *Erasmus* un Jauno uzņēmēju programmu.

4.4.4. Komiteja uzskata, ka lietderīga investīcija būtu mācību mobilitātes programmu ilgtermiņa pakāpeniska attiecināšana uz tādām trešām valstīm kā, piemēram, Ķīna, Indija, Japāna un ASV.

4.4.5. Komiteja vēlētos stingri ieteikt, ka vienlaikus būtu jāveic būtiski pasākumi, lai novērstu intelektuālā darba spēka emigrāciju no Eiropas un lai veidotu Eiropu par pievilcīgu reģionu gan Eiropas, gan arī trešo valstu zinātniekiem.

4.5. *Atzīšana un apstiprināšana.*

4.5.1. Tas, ka formāla un neformāla izglītība joprojām netiek nemaz vai tiek nepilnīgi atzīta un apstiprināta, ir nopietns šķērslis mobilitātei. *Erasmus* studentu tīkla veiktais *PRIME* pētījums liecina, ka trešdaļa studentu saskaras ar problēmām jautājumā par viņu studiju atzīšanu ārvalstīs. Nav šaubu, ka augstākās izglītības iestādēm un valdībām vēl daudz jāpadarā. Komiteja visām dalībvalstīm iesaka nekavējoties atzīt, ratificēt un precīzi ieviest Lisabonas konvenciju par atzīšanu.

4.5.2. Komiteja atbalsta viedokli, ka mācību mobilitātei jauniešiem ir jābūt pieejamai jebkāda veida izglītībā un apmācībā — formālā, neformālā un oficiāli neatzītā. Jāveido vispārējās izglītības, profesionālās apmācības un augstākās izglītības saikne un pilnībā jāievieš kredītu sistēmas, lai atvieglotu mobilitāti profesionālās izglītības un apmācības jomā, kur valstu struktūras ir ļoti atšķirīgas. Turklāt jāmeklē veidi, kā nodrošināt sākotnējās un turpmākās izglītības saikni. Lai to panāktu, ļoti svarīgi būs ātri un saskaņoti ieviest Eiropas kvalifikāciju sistēmu.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

4.5.3. Vajadzības gadījumā pilnībā jānovērš atšķirības dalībvalstu prasībās attiecībā uz augstākās izglītības grādu un izsniegto diplomu savstarpēju atzīšanu, kā arī uz kritērijiem studentu stipendiju un cita veida atbalsta piešķiršanai. Piemēram, prasības Eiropas maģistra grāda iegūšanai atšķiras no prasībām Japānas maģistra grāda iegūšanai, turklāt japāņu studentam būtu jāturpina maksāt mācību maksu savā universitātē, tādējādi pārmērīgi sadārdzinot mācības Eiropā.

4.6. *Jauna partnerība mobilitātes jomā.*

4.6.1. Mācību mobilitātes mērķus varēs sasniegt tikai pilnvērtīgas un plašas sadarbības un visu līmeņu (ES, dalībvalstu, reģionu, izglītības iestāžu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kā arī pašu jauniešu) rīcības gadījumā. Dalībvalstu patsa gatavība rīkoties ir izšķiroši svarīga, lai varētu uzlabot mācību mobilitāti.

4.7. *Vai ES būtu jāizvirza mērķi mobilitātes jomā?*

4.7.1. Komiteja uzskata, ka rūpīgāk jāstrādā ar zaļajā grāmatā izmantotajiem statistikas datiem, jo tikai precīzi statistikas rādītāji var mums sniegt informāciju par to, cik efektīvas ir pašreizējās mācību mobilitātes programmas ⁽¹⁷⁾, un palīdzēt izstrādāt pārliecinošas nākotnes stratēģijas ar sasniedzamiem mobilitātes mērķiem (%) dažādām mērķa grupām.

4.7.2. Ļoti svarīgi, ka ar Boloņas procesu ir izvirzīti skaidri mobilitātes mērķi, un līdzīgi mērķi būtu jāizvirza arī citās izglītības nozarēs. Tādēļ Komiteja atbalsta ieceri izvirzīt mobilitātes mērķus profesionālajā izglītībā un apmācībā, kā arī skolotājiem, skolēniem un neformālās izglītības jomā. Šādi mērķi būtu jānosaka ne tikai ES kopumā, bet arī katrai dalībvalstij atsevišķi. Turklāt patstāvīgi mērķi būtu jāizvirza arī reģioniem un izglītības iestādēm. Izvirzot mērķus, galvenā uzmanība jāpievērš mācību mobilitātes kvalitātei.

⁽¹⁷⁾ Jāapsver arī iespēja veikt analīzi, programmas salīdzinot ar divpusējām mācību mobilitātes shēmām, piemēram, "*Vulcanus*" Eiropā un Japānā (inženiertehniskas un zinātnes studentiem), jo tās ir efektīvas un mērķtiecīgas.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mērķtiecīgāks atbalsts lauksaimniekiem apgabalos, kuros ir nelabvēlīgi dabas apstākļi"

COM(2009) 161 galīgā redakcija

(2010/C 255/16)

Ziņotāja: **Ludmilla TODOROVA KDZE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 21. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Mērķtiecīgāks atbalsts lauksaimniekiem apgabalos, kuros ir nelabvēlīgi dabas apstākļi"

COM(2009) 161 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 11. novembrī. Ziņotāja — *Todorova kdze*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), ar 81 balsi par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Vairākos atzinumos ⁽¹⁾ EESK ir uzsvērusi pienācīgas kompensācijas lielo nozīmi, jo tā ir būtiski svarīgs instruments kultūrvides ainavas un lauksaimniecības saglabāšanai. Atbalsts mazāk labvēlīgiem apgabaliem ir ārkārtīgi svarīgs, lai teritorijās, kurās ir nelabvēlīgi dabas apstākļi, nodrošinātu lauksaimnieciskās darbības turpināšanu, atbalstītu lauku apvidu dzīvotspēju un novērstu zemes neapstrādāšanu un teritoriju pamešanu.

1.2. Maksājumiem mazāk labvēlīgiem apgabaliem tāpat būtu jāveicina pārtikas preču ražošanas jaudas saglabāšana, kas varētu kļūt aizvien nozīmīgāka, ja klimata pārmaiņu rezultātā samazinātos ražošanas jauda citviet. Tāpēc maksājumu sistēmas darbībā būtu jāvadās pēc principa, ka jāaizsargā sabiedrības intereses, atbalstot lauksaimnieciskās darbības saglabāšanu nelabvēlīgos apgabalos, kuros pretējā gadījumā zemes apstrādi pārtraukt.

1.3. Maksājumus mazāk labvēlīgiem apgabaliem nevajadzētu jaukt ar brīvprātīgām saistībām agrovides atbalstam. Minētajiem maksājumiem principā būtu jānodrošina kompensācija lauksaimniekiem, kuri strādā grūtākajos apstākļos un kuriem ir vismazāk iespēju nopelnīt tirgū, un kuri tomēr visvairāk palīdz saglabāt kultūrvides ainavu.

1.4. Ierosinātie astoņi biofizikālie kritēriji varētu būt atbilstošs pamats mazāk labvēlīgo apgabalu noteikšanai, tomēr ļoti svarīga ir arī datu pieejamība un pareizu robežvērtību noteikšana. Tāpēc EESK iesaka dalībvalstīm veikt ierosināto kritēriju ietekmes padziļinātu analīzi, ieskaitot detalizētu kartografēšanu.

1.5. Paziņojumā izteikts priekšlikums apgabalu uzskatīt par mazāk labvēlīgu apgabalu, ja 66 % zemes atbilst vismaz vienam no astoņiem minētajiem kritērijiem. EESK plāno analizēt mazāk labvēlīgo apgabalu noteikšanas rezultātus un izstrādāt atzinumu par robežvērtībām.

1.6. Lietderīgi būtu neviendabīgos apgabalos, kurus vienlaikus ietekmē daudzveidīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi, izmantot zinātniski pamatotus kumulatīvos kritērijus, jo ar tiem praktiski iespējams ņemt vērā vairāku ietekmējošo faktoru mijiedarbību. Bez tam ierosinātos apgabalu robežu noteikšanas kritērijus varētu paplašināt, iekļaujot papildu faktorus, piemēram, nošķirtību, ko arī var uzskatīt par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem.

1.7. Kad, pamatojoties uz biofizikālajiem kritērijiem, mazāk labvēlīgie apgabali būs noteikti, var izrādīties, ka kritēriji jāizstrādā nedaudz sīkāk. EESK uzskata, ka tādā gadījumā vispiemērotākais būtu ar ražošanu saistīts rādītājs, kas atspoguļo uzņēmēja patieso saimniecisko stāvokli, tostarp izvēles izmaksas kapitālam un par ģimenes nodarbināšanu lauksaimniecībā. Komisija nodrošinās, ka dalībvalstu izmantotie kritēriji ir objektīvi un nediskriminējoši un ka tie atbilst maksājumu piešķiršanas mērķiem.

⁽¹⁾ OV C 318, 23.12.2006., 93. lpp. OV C 44, 16.2.2008., 56. lpp. OV C 318, 23.12.2009., 35. lpp.

1.8. EESK mudina pienācīgi novērtēt un, piemērojot Regulā 1698/2005 paredzēto jauno maksājumu formulu, ņemt vērā nelabvēlīgos apgabalos dzīvojošo lauksaimnieku ieguldīto papildu darbu un paaugstinātās investīciju izmaksas.

1.9. Maksājumu pārtraukšana jāveic pietiekami pakāpeniski, lai sniegtu iespēju lauksaimniekiem piemēroties mazāk labvēlīgo apgabalu jaunajai atbalsta sistēmai.

2. Vispārīgs apraksts

2.1. 1975. gadā ieviestie maksājumi lauksaimniekiem mazāk labvēlīgajos apgabalos (tagad saukti "maksājumi par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem" palīdz turpināt lauksaimniecisko darbību kalnu apvidos un citos mazāk labvēlīgos apgabalos, kas nav kalnu apvidi (tā saucamie "vidēji mazāk labvēlīgie apgabali", kuri iztirzāti minētajā paziņojumā), kā arī apgabalos ar specifiskiem nelabvēlīgiem apstākļiem (piemēram, salās un piekrastes teritorijās, kas kopā veido 9 % no lauksaimniecības zemes). Kalnu apvidi veido gandrīz 16 % no ES lauksaimniecības zemes, un tos nosaka pēc augstuma virs jūras līmeņa, nogāzes slīpuma vai abu šo faktoru apvienojuma. Apgabalus, kas atrodas uz ziemeļiem no 62. paralēles, arī uzskata par kalnu apvidiem. Aptuveni 31 % no ES lauksaimniecības zemes ir klasificēts kā vidēji mazāk labvēlīgie apgabali, pamatojoties uz vairāk nekā 100 ļoti atšķirīgiem valstu kritērijiem, kuru dažādību Eiropas Revīzijas palāta uzskata par potenciālu nevienlīdzīgas attieksmes avotu. (?) Ne visas saimniecības minētajos apgabalos saņem atbalsta maksājumus mazāk labvēlīgajiem apgabaliem.

2.2. Ar ELFLA Regulas (EK) Nr. 1698/2005 (3) 50. panta 3. punkta a) apakšpunktu ieviesta jauna definīcija tiem apgabaliem ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem, kas nav kalnu apvidi un kas nav apgabali ar specifiskiem nelabvēlīgiem apstākļiem: "(.) [teritorijām jābūt] ar stipri nelabvēlīgiem dabas apstākļiem, t.i., ar mazu augsnes auglību vai sliktu klimatu, un tādām, kurās, zemi apstrādājot, ir svarīgi veikt uzturošas ekstensīvas lauksaimniecības darbības", turklāt ar 37. pantu ir ieviestas izmaiņas maksājumu aprēķināšanas kārtībā. Taču 2005. gadā Padome nepadomāja vienoties par Kopienas mēroga sistēmu minēto teritoriju iedalījumam. Tāpēc tika nolemts pagaidām saglabāt iepriekšējo maksājumu sistēmu, un Komisiju lūdza pārskatīt mazāk labvēlīgo apgabalu atbalsta noteikumus. Paredzams, ka jaunā robežu noteikšanas sistēma būs izveidota līdz 2014. gadam.

2.3. Vidēji mazāk labvēlīgo apgabalu pašreizējās klasifikācijas pamatā ir trīs veidu rādītāji, kas uzskaitīti ELVGF Regulas (EK) Nr. 1257/1999 (4) 19. pantā: zeme ar zemu ražību, lauksaimnieciskās ražošanas rezultāti ir manāmi sliktāki par vidējiem un mazs vai sarūkošs tādu iedzīvotāju skaits, kuri galvenokārt ir atkarīgi no lauksaimnieciskās darbības. Klasifikācija daļēji pamatojas uz sociālekonomiskajiem kritērijiem, kas, pēc Komisijas domām, vairs neatspoguļo galvenos mērķus maksājumiem par nelabvēlīgiem

dabas apstākļiem. Turklāt nav ņemta vērā demogrāfisko un saimniecisko datu dinamika, lai atjauninātu apgabalu robežas. Bez tam robežu noteikšanas pamatā bijuši daudzveidīgi dalībvalstu rādītāji, kas Eiropas mērogā bieži nav salīdzināmi.

2.4. Informācija, kas vajadzīga, lai pietiekami sīki (piemēram, pašvaldību vai statistikas teritoriālo vienību nomenklatūras LAU 2 mērogā) izvērtētu jaunās robežu noteikšanas pieejas rezultātus, ir iegūstama tikai dalībvalstu līmenī. Komisijas priekšlikums ir lūgt dalībvalstīm izveidot modeļus par astoņu biofizikālo kritēriju (zema temperatūra, pārmērīgs karstums, augsnes nosusināšana, augsnes tekstūra un akmeņainība, sakņošanās dziļums, augsnes ķīmiskās īpašības, augsnes ūdens balance un slīpums) piemērošanu savā teritorijā un sagatavot to teritoriju kartes, kas atbilstu atbalsta saņemšanas kritērijiem. Uzskata, ka apgabalā ir nozīmīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi, ja 66 % no lauksaimniecībā izmantotās zemes atbilst vismaz viena kritērija norādītajam robežlielumam.

2.5. Patlaban 13 dalībvalstis kombinē vairākus rādītājus, aprēķinot indeksu, ko izmanto apgabalu klasificēšanai atbilstoši robežlielumiem vai kategorijām. Dažos gadījumos "indeksu sistēmas" var uzskatīt par pilnveidotākām nekā biofizikālos kritērijus, un tāpēc ar tām var labāk noteikt nelabvēlīgus dabas apstākļus apgabalā. Saskaņā ar Komisijas viedokli visās dalībvalstīs vienādi piemērojamas kopīgas indeksu sistēmas izveidošana tomēr prasītu milzīgu darbu saistībā ar izstrādi, datu vākšanu, analīzi un ieviešanu. Tāpēc Eiropas mēroga indeksu sistēmas izveide, lai pienācīgi konstatētu nelabvēlīgus dabas apstākļus, nebūtu ne efektīva, ne reāli iespējama.

2.6. Komisija uzskata, ka tādēļ gadījumos, kad nelabvēlīgos dabas apstākļus iespējams pārvarēt, apgabalu robežu noteikšanas kritēriji jāizstrādā sīkāk, piemērojot biofizikālos kritērijus apvienojumā ar attiecīgiem rādītājiem, kas saistīti ar ražošanu.

2.7. Paziņojumā teikts, ka pēc apgabalu robežu noteikšanas pareizi izstrādāti atbilstības noteikumi, ko piemēro saimniecībām, ir efektīvs līdzeklis atbalsta mērķtiecīgai novirzīšanai. Saskaņā ar Komisijas sniegtajiem datiem patlaban dalībvalstīs saimniecībām piemēro aptuveni 150 atšķirīgus atbilstības kritērijus, un daži no tiem varētu izraisīt bažas saistībā ar atbilstību PTO noteikumiem, jo ar tiem no atbalsta saņemšanas ir izslēgtas atsevišķas ražošanas nozares vai lauksaimnieciskās darbības jomas. Dažas dalībvalstis pašreiz atbalstu nepiešķir nepilnas slodzes lauksaimniekiem, lai gan viņu darbība atbilst minētā pasākuma mērķim.

2.8. Sabiedriskai apspriešanai 2008. gada 22. maijā tika iesniegti četri maksājumu sistēmas pārskatīšanas varianti.

— 1. variants: *status quo* +.

Saskaņā ar šo variantu dalībvalstīm būtu jāatceļ sociālekonomiskie rādītāji, ko patlaban izmanto mazāk labvēlīgo apgabalu noteikšanai, un jāizvērtē, kurus kritērijus tās uzskata par vispiemērotākajiem, lai noteiktu dabas apstākļus, kas nelabvēlīgi ietekmē lauksaimniecību.

(2) OV C 151, 27.6.2003.

(3) OV L 277, 21.10.2005., 1. lpp.

(4) OV L 160, 26.6.1999., 80. lpp.

— 2. variants: vienoti kritēriji.

Mazāk nelabvēlīgos apgabalus noteiktu, pamatojoties uz vienotiem biofizikāliem kritērijiem.

— 3. variants: atbilstības noteikumi.

Kopienas tiesību aktos būtu noteiktas atbilstības kritēriju pamatnostādnes un norādīti principi un kritēriju veidi, kas jāizmanto, lai neieklāutu intensīvās lauksaimniecības sistēmas (piemēram, maksimālais lauksaimniecības dzīvnieku blīvums, vidējā raža, standarta bruto segums).

— 4. variants: augsta dabiskā vērtība.

Šis variants ietver apgabalu mērķorientētāku noteikšanu: par mazāk labvēlīgiem apgabaliem uzskatītu vienīgi tos apgabalus, kas atrastos teritorijās ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem, bet būtu klasificēti kā lauksaimniecības zeme ar augstu dabisko vērtību.

3. EESK viedoklis

3.1. Lauksaimniecība ir viena no svarīgākajām ES ekonomikas nozarēm, kurā ir nodarbināti gandrīz 30 miljoni iedzīvotāju. Eiropas lauksaimniecības modeļa saglabāšana, kvalitatīvas pārtikas garantēšana un darba vietu nodrošināšana ir būtiski svarīga, lai saglabātu lauku apvidu sociālo struktūru, bet tā ir arī lielāka atbildība par zemes apsaimniekošanu. Tas arī palīdzēs saglabāt pārtikas bagātīgo un daudzveidīgo klāstu, vietējās tradīcijas un arodus. Ilgtspējīgai lauksaimniecībai ir liela pozitīva blakusietekme, kas atbilst sabiedrības interesēm, piemēram, saglabā bioloģisko daudzveidību, uztur savvaļas dzīvnieku dzīvotnes un veido skatam patīkamas un sakoptas ainavas.

3.2. Mazāk labvēlīgajos apgabalos, kas nav kalnu apvidi, atrodas 30 % lauku saimniecību, 39 % no izmantotās lauksaimniecības zemes, 26 % no ekonomiskā potenciāla (izteikta ar saimnieciskās darbības apjomu) un tajos strādā 31 % lauksaimniecības darbaspēka. Visā Eiropā lauku apgabalos samazinās iedzīvotāju skaits, un mazāk labvēlīgie apgabali ir visvairāk apdraudētās teritorijas. Šim procesam var būt graužošanas sekas. Tāpēc atbalsts mazāk labvēlīgajiem apgabaliem ir būtiski svarīgs, lai nodrošinātu lauksaimnieciskās darbības nepārtrauktību, lai veicinātu lauku apvidu dzīvotspēju un lai novērstu zemes neapstrādāšanu un apgabalu ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem pamešanu.

3.3. Vairākos atzinumos EESK jau ir izklāstījusi grūtības, ar kādām jāsaskaras mazāk labvēlīgajos apgabalos dzīvojošajiem lauksaimniekiem, un ir uzsvērusi, ka ļoti svarīgi ir piešķirt pienācīgu kompensāciju, lai nodrošinātu, ka zemi turpina izmantot lauksaimnieciskai darbībai. EESK uzskata, ka kompensācija ir nozīmīgs instruments kultūrvides ainavu un lauksaimniecības saglabāšanai apgabalos, kas ir apdraudēti ekonomikas, vides un sociālajā ziņā. EESK īpaši vērš uzmanību uz problēmām ES ziemeļu reģionos.

3.4. Komisijas paziņojuma mērķis ir noteikt apgabalus (veidojot kartes), kuros ir stipri ierobežotas iespējas nodarboties ar lauksaimniecību. Ierosinātie kritēriji sākumposmā var būt adekvāts pamats, lai izvērtētu nelabvēlīgus dabas apstākļus Eiropas Savienībā. Tā kā mazāk labvēlīgo apgabalu atbalsta maksājumu sistēmas laba funkcionēšana ir ļoti svarīga KLP darbībai nākotnē, ieteiktie kritēriji tomēr ir rūpīgi jāizvērtē. Tāpēc Komiteja šajā jautājumā atbalsta Komisijas un Padomes sadarbību. ⁽⁵⁾

3.5. Lai vidēji mazāk labvēlīgos apgabalus varētu definēt un klasificēt skaidri un objektīvi, būtiski svarīga ir datu pieejamība par minētajiem astoņiem biofizikālajiem kritērijiem. Dalībvalstīm būtu svarīgi veikt padziļinātu analīzi, tostarp izstrādāt detalizētas kartes, par ierosināto kritēriju ietekmi. Turklāt, ja dalībvalstis Komisijai nosūtītu modeļus, kuros izmēģināti papildkritēriji un citas robežvērtības, tas palīdzētu debatēs labāk ņemt vērā katras dalībvalsts specifiskās iezīmes. Mazāk labvēlīgo apgabalu noteikšana pašvaldību līmenī (LAU 2) būtu pietiekami sāks mērķis.

3.6. Paziņojumā ir ierosināts, ka apgabals būtu uzskatāms par mazāk labvēlīgu apgabalu, ja 66 % zemes atbilstu vismaz vienam no astoņiem kritērijiem. Tas ietver savstarpējo papildināmību, proti, ka būtu iespējams sasummēt līdz pat astoņām starpsummām (neskaitot iespējamo pārklāšanos), un tādējādi iegūtu kopējo kritērijiem atbilstošo platību attiecīgajā reģionā. Kaut arī teritoriju noteikšanas pamatmērķis ir novirzīt atbalstu apgabaliem, kuros lauksaimniecisko darbību citādi nebūtu iespējams veikt, šķiet, ka ierosinātās robežvērtības ir pārāk augstas, un ir radušās bažas, ka tāpēc atbalsts varētu tikt pārtraukts daļai mazāk labvēlīgo apgabalu, kas pašreiz to saņem. EESK uzskata, ka, pirms nav iegūti modelēšanas rezultāti, 66 % robežvērtība jāvērtē ar lielu piesardzību, un to varētu turpināt apspriest vienīgi pēc tam, kad būs iegūti modelēšanas rezultāti un izveidotas kartes.

3.7. Īpaša uzmanība jāpievērš zinātniski pamatotu kumulatīvo kritēriju izmantošanai neviendabīgos apgabalos, kurus vienlaikus ietekmē vairāku veidu nelabvēlīgi dabas apstākļi. Iepriekš izmantotajām sistēmām, kas daudzos gadījumos bija "indeksu sistēmas", bija tāda priekšrocība, ka tās ietvēra vairākus kritērijus, un tāpēc tās bija precīzāki instrumenti, kuri patiesāk novērtēja situāciju. Tās daudz labāk atspoguļoja reālos apstākļus un to mijiedarbību apgabalā. Ja izmantotu kombinētu rādītāju, kas ietvertu vairākus objektīvus un zinātniski pamatotus kritērijus, tas ļautu mazāk labvēlīgos apgabalus klasificēt pat tad, ja individuālie kritēriji nebūtu pietiekami to iekļaušanai starp atbalsta saņēmējiem. Mīnētā sistēma darbojas vairākās dalībvalstīs, piemēram, kalnaino apvidu klasificēšanai. Šāda pieeja ir ļoti lietderīga, jo tā praktiski pievēršas daudzu ietekmējošo faktoru mijiedarbībai.

⁽⁵⁾ 2009. gada 22. un 23. jūnija Padomes secinājumi.

3.8. Gadījumos, kad ar tehnikas palīdzību vai citā veidā (piemēram, apūdeņojot vai nosusinot) nelabvēlīgie dabas apstākļi ir pārvarēti, Komisija ierosina piemērot sīkāk izstrādātus kritērijus tā, lai izslēgtu apgabalus, kas pretējā gadījumā tiktu iekļauti starp mazāk labvēlīgiem apgabaliem, un neiekļautu papildu teritorijas. Tomēr nopietna problēma rastos teritorijās, kuras tiktu izslēgtas tāpēc, ka tās ir pārvarējušas nelabvēlīgus dabas apstākļus, pareizi pielāgojot lauksaimniecības paņēmienus. Jāvērš uzmanība uz to, ka nelabvēlīgus dabas apstākļus nevar uzskatīt par pilnībā novērstiem, pat ja ir veikta zināma iejaukšanās. Jāņem vērā arī gandrīz vienmēr ļoti lielo ieguldījumu radītais slogs un uzturēšanas izmaksas. Turklāt rūpīgi būtu jāapsver fakts, ka tāda pielāgošanās (piemēram, nosusināšana un apūdeņošana) lielākajā daļā gadījumu ir iespējama vienīgi ar papildu finansējumu.

3.9. Iepriekšējā atzinumā EESK jau uzsvēra, ka, sīkāk izstrādājot minētos pasākumus, jāievēro saprātīgs līdzsvars starp ES noteikumiem un elastīgu pieeju valstu un reģionālajā līmenī. ⁽⁶⁾ Pēc biofizikālo kritēriju ieviešanas var izrādīties, ka mazāk labvēlīgo apgabalu noteikšanas kritēriji jāizstrādā nedaudz sīkāk. EESK uzskata, ka šādos gadījumos tas būtu jāatļauj un to vajadzētu darīt dalībvalstu līmenī. Pēc EESK domām šajā otrajā posmā vispiemērotākais būtu ar ražošanu saistīts rādītājs, kas atspoguļo uzņēmēja patieso saimniecisko stāvokli, tostarp izvēles izmaksas kapitālam un par ģimenes nodarbināšanu lauksaimniecībā. Komisija nodrošinās, ka dalībvalstu izmantotie kritēriji ir objektīvi un nediskriminējoši un ka tie atbilst atbalsta mērķiem. Šāda alternatīva pieeja uzlabotu mazo un vidējo lauku saimniecību piekļuvi finansālajam atbalstam un vienlaikus "nesodītu" lauksaimniekus, kas iegulda nelabvēlīgu dabas apstākļu pārvarēšanā. Lai novērstu lauksaimnieku neziņu, viņi būtu jāiekļauj atbalsta saņemšanā vismaz visu attiecīgā plānošanas perioda laiku.

3.10. Jāvērš uzmanība arī uz to, ka priekšlikumā nekur nav pieminēti neizdevīgi ģeogrāfiskie apstākļi (nošķirtība, liels attālums līdz patērētājiem, pārvaldes iestādēm un pakalpojumiem, u.tml.), kas tomēr ir viens no lielākajiem šķēršļiem lauku saimniecībām, kuras atrodas mazāk labvēlīgos apgabalos. Tāpēc aprēķinos vajadzētu ņemt vērā arī lauku saimniecību izklieģētību, piekļuvi tirgum un transportēšanas iespējas reģionā.

3.11. Ierosinātos klasifikācijas kritērijus varētu papildināt. Viens papildkritērijs varētu būt to dienu skaits, kad var strādāt uz lauka, tādējādi atzīstot mitras, neapstrādājamās augsnes radītos ierobežojumus, un aprēķinos ņemt vērā augsnes tipa un klimata mijiedarbību, piemēram, piejūras klimatā. Turklāt dažas no ieteiktajām robežvērtībām būtu rūpīgi jāizanalizē, lai konstatētu patiesos apstākļus. Viens piemērs ir Komisijas ieteiktais 15 % slīpuma kritērijs. Komiteja jau ir acinājusi ņemt vērā zemo temperatūru ziemas periodā. ⁽⁷⁾

3.12. Tā kā var gadīties, ka daži apgabali, kas patlaban saņem atbalstu, vairs neatbilst jaunajiem kritērijiem, tam var būt graujoša ietekme uz saimniecībām. Tāpēc EESK uzskata, ka svarīgi būtu maksājumu pārtraukšanu veikt pietiekami pakāpeniski, lai sniegtu iespēju lauksaimniekiem piemēroties mazāk labvēlīgo apgabalu jaunajai atbalsta sistēmai. Šajā procesā būtu jāiekļauj arī KLP turpmākās attīstības politikas nostādnes.

3.13. Mazāk labvēlīgiem apgabaliem paredzēto maksājumu mērķis ir novirzīt atbalstu līdz saimniecībām, kas atrodas apgabalos ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem, un tie ir lauku attīstības politikas neatņemama sastāvdaļa jeb tā sauktais KLP otrais pīlārs. Maksājumiem mazāk labvēlīgiem apgabaliem arī būtu jāpalīdz saglabāt pārtikas preču ražošanas jaudu, kam varētu pieaugt nozīme, ja klimata pārmaiņu rezultātā nākotnē samazināsies ražošanas jauda citviet. Tāpēc maksājumu sistēmas darbībā būtu jāvadās pēc principa, ka jāaizsargā sabiedrības intereses, atbalstot lauksaimnieciskās darbības turpināšanu nelabvēlīgos apgabalos, kuros pretējā gadījumā zemes apstrādi pārtrauktu.

3.14. Maksājumus mazāk labvēlīgiem apgabaliem nevajadzētu jaukt ar brīvprātīgām saistībām agrovides atbalstam. Abas atbalsta sistēmas jāuztver kā viena otru papildinošas, bet ne savstarpēji izslēdzošas. Atbalsta maksājumu piešķiršana mazāk labvēlīgiem apgabaliem nedrīkstētu būt atkarīga no tādu vides prasību ieviešanas, kas ir stingrākas par savstarpējās atbilstības noteikumiem. Atšķirībā no KLP pirmā pīlāra (tiešie maksājumi un tirgus atbalsts) maksājumiem mazāk labvēlīgiem apgabaliem vajadzētu būt kompensācijai lauksaimniekiem, kas strādā grūtākos apstākļos nekā tie, kuri darbojas teritorijās, kur nav nelabvēlīgu dabas apstākļu, un kam ir vismazāk iespēju nopelnīt tirgū, un tomēr viņi visvairāk palīdz saglabāt kultūrvides ainavu.

3.15. Dalībvalstīm vajadzēs aprēķināt maksājumus mazāk labvēlīgiem apgabaliem, izmantojot Regulā 1698/2005 paredzēto jauno maksājumu formulu, kurā noteikts, ka maksājumiem jākompensē radušās izmaksas un zaudētie ienākumi. Tāpēc EESK aicina pienācīgi novērtēt un kompensācijas maksājumos ņemt vērā nelabvēlīgos apgabalos dzīvojošo lauksaimnieku ieguldīto papildu darbu un paaugstinātās investīciju un darbības izmaksas.

3.16. Jaunajai maksājumu piešķiršanas sistēmai būtu jāuzlabo pārskatāmība. Tomēr nākotnē joprojām būs atšķirības mazāk labvēlīgiem apgabaliem paredzēto maksājumu apmēros gan starp dažādām dalībvalstīm, gan vienas dalībvalsts teritorijā. Tās ir neizbēgami, ja valstu pārvaldēm atļauj pašām izlemt, kā tās izmanto no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai piešķirtos līdzekļus, tostarp valstīm ir pat iespējams izvēlēties vispār neieviešot maksājumus mazāk labvēlīgiem apgabaliem.

⁽⁶⁾ OV C 44, 16.2.2008., 56. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 318, 23.12.2009., 35. lpp., 1.7. punkts.

3.17. Daudzas dalībvalstis nepietiekami atbalsta mazāk labvēlīgos apgabalus. EESK aicina dalībvalstis atzīt mazāk labvēlīgajiem apgabaliem paredzētā atbalsta ārkārtīgi lielo nozīmi un, sadalot lauku attīstībai paredzētos līdzekļus, proporcionāli nesamazināt

mazāk labvēlīgajiem apgabaliem piešķirto daļu neatkarīgi no tā, kāds būs pašreizējā mazāk labvēlīgo apgabalu klasifikācijas procesa iznākums.

Briseļē, 2009. gada 17. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 1999/62/EK par dažu infrastruktūru lietošanas maksas noteikšanu smagajiem kravas transportlīdzekļiem”

COM (2008) 436 galīgā redakcija – 2008/0147 (COD)

(2010/C 255/17)

Ziņotājs: **DANTIN KGS**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 71. panta 1. punktu 2008. gada 28. augustā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 1999/62/EK par dažu infrastruktūru lietošanas maksas noteikšanu smagajiem kravas transportlīdzekļiem”

COM(2008) 436 galīgā redakcija – 2008/0147 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. novembrī. Ziņotājs – DANTIN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), ar 218 balsīm par, 16 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Transporta nozarei ir īpaši liela nozīme, lai Eiropas Savienībā nodrošinātu mobilitāti un sociāli ekonomisko attīstību. Lai sasniegtu izaugsmes un ilgtspējas mērķus, ir jāuzlabo transporta infrastruktūra.

1.2. Eiropas līmenī pastāv lielas bažas par klimata pārmaiņu ietekmi, vides aizsardzību un visiem jautājumiem, kas saistībā ar racionālu transporta izmantošanu skar veselību un sociālo labklājību.

1.2.1. Šajā sakarā Komiteja atgādina, ka saskaņā ar spēkā esošajiem Kopienas tiesību aktiem dalībvalstis, kuras to vēlas, tomēr nav tiesīgas internalizēt ārējās izmaksas tranzīta ceļu izmantošanas maksā. Komiteja norāda, ka viena no ES kaimiņvalstīm, kura saskārās ar līdzīgām problēmām, jau ir ieviesusi ārējo izmaksu internalizācijas un transporta veidu dažādošanas politiku, kurai noteiktos apstākļos ir pozitīvi rezultāti kā saimnieciskajā, tā arī vides aspektā.

1.3. Komisija jau ilgāku laiku veltījusi darbam, lai izstrādātu mehānismus, kas ļautu noteikt un internalizēt transporta ārējās izmaksas. Šī politika iekļaujas stratēģijā, kuras mērķis ir “noteikt pareizas transporta cenas, lai tās labāk atspoguļotu transportlīdzekļu — autotransporta, vilcienu, gaisa kuģu vai kuģu izmantošanas faktiskās izmaksas saistībā ar piesārņojumu, satiksmes plūsmas pārslogotību un klimata pārmaiņām” (COM(2008) 436 final/2, paskaidrojuma raksta 1.1. punkts).

1.4. Lai arī tirgus globalizācijas apstākļos kravas autopārvadājumu konkurētspējai ir svarīga nozīme, Komiteja tomēr uzskata, ka ar principa “maksā piesārņotājs” piemērošanu un vispārējo interešu ievērošanu ir jāpanāk, ka konkurētspējas veicināšanu

papildina pasākumi, kuru mērķis ir samazināt vides un trokšņa piesārņojumu, ainavu postījumus un sociālās izmaksas saistībā ar kaitējumu veselībai, nelaimes gadījumu netiešajām izmaksām, satiksmes pārslogotību un sastrēgumiem, kas pašvaldībām un līdz ar to Eiropas iedzīvotājiem rada ievērojamas saimnieciskās izmaksas. Komiteja priekšlikumu direktīvai var vērtēt atzinīgi ar nosacījumu, ka konsekvences nodrošināšanas nolūkā Eiropas Komisija ņem vērā piezīmes, kas izteiktas Komitejas 2009. gada jūlija atzinumā par ārējo izmaksu internalizācijas ieviešanas stratēģiju (1).

EESK atkārtoti pauž atbalstu Komisijas centieniem veicināt vairāku veidu pārvadājumu kombinēšanu, tostarp multimodālos pārvadājumus.

1.5. Tā kā viens no Komisijas mērķiem ir nodrošināt teritoriālo, ekonomisko un sociālo kohēziju, ārējo izmaksu internalizācija, nosakot maksu smagajiem kravas transportlīdzekļiem par atsevišķu infrastruktūru lietošanu, ļaus dalībvalstīm neatkarīgi no to ģeogrāfiskā stāvokļa samazināt piesārņojuma un 1.4. punktā minēto negatīvo faktoru rezultātā radušos izdevumus. Šajā sakarā autotransporta konkurētspējas iespējamā samazināšanās jāskata visaptverošā aspektā, ņemot vērā vispārējās intereses un saimniecisko labumu, kas gūts, ierobežojot piesārņojuma un infrastruktūras pārslogotības radītās sekas.

Turklāt internalizācija ļautu efektīvāk īstenot Lisabonas stratēģijas ekonomikas, sociālos un vides mērķus transporta jomā; šis jaunais līdzeklis varētu sekmēt minēto mērķu sasniegšanu.

(1) OV C 317, 23.12.2009., 80. lpp.

1.5.1. Komiteja vēlas, lai Kopienas līmenī tiktu izstrādāta ārējo izmaksu aprēķina sistēma. Tā būtu jāpiemēro visām dalībvalstīm. Šajā sistēmā būtu jāparedz vairāki vispārīgi nosacījumi, kurus piemēro ārējo izmaksu neitralizēšanai paredzētajai maksai noteiktas likmes robežās. Šī maksa jāuzliek par transportlīdzekļu lietošanu, nevis par katru iegādāto transportlīdzekli ⁽²⁾.

1.6. Pašreizējās direktīvas pārskatīšana palīdz plānot pasākumus, lai veiktu plašākus pētījumus par videi nekaitīgākiem autopārvadājumiem: intelektiskajām transporta sistēmām (ITS) ⁽³⁾, dzinējiem, degvielām, tonnāžu, ceļu segumu utt.

1.7. Tikpat svarīgi ir uzsvērt: ja ES vēlas sekmīgi īstenot ārējo izmaksu tarifkācijas politiku, tā jāattiecinā uz visiem transporta veidiem.

1.8. Komiteja piekrīt Padomei un Parlamentam, ka nesen pieņemtā Direktīva 2006/38/EK ir jāpārskata, lai uzlabotu tās efektivitāti. Šajā sakarā EESK uzskata, ka pēc Parlamenta iniciatīvas izstrādātais priekšlikums direktīvai ir vērtējams atzinīgi.

1.9. Turklāt dažu loģistikas rīcības plāna pasākumu īstenošana kravas autopārvadājumu nozarē, piemēram, intelektisko sakaru sistēmu izmantošana, kas cieši saistīta ar *Galileo* projekta lietojumu piemērošanu transporta nozarē, nenoliedzami samazinās transporta ārējās izmaksas.

1.10. Pašreiz satiksmes pārslogotības rezultātā autopārvadātājiem rodas zaudējumi un samazinās pārvadājumu efektivitāte; Komiteja uzskata, ka visi pasākumi šīs pārslogotības mazināšanai, kas ir viens no šīs direktīvas mērķiem, gala rezultātā uzlabos autopārvadājumu un cita veida pārvadājumu produktivitāti.

1.11. No maksas iegūtie līdzekļi jāizmanto, lai uzlabotu pārvadājumu nozares kvalitāti ekoloģiskajā, sociālajā un saimnieciskajā aspektā.

1.12. Komiteja uzskata, ka noteikti jāizmanto elektroniskās iekasēšanas sistēmas, lai varētu ieviest maksu par infrastruktūras izmantošanu, un ka dažādām ES izmantotajām sistēmām jābūt savstarpēji savietojamām.

1.13. Komiteja uzskata, ka direktīvai būtu jārosina dalībvalstis, ievērojot kopīgi noteiktus kritērijus, ņemt vērā siltumnīcefekta gāzu emisiju, ko rada transportlīdzekļi, kam piemēro maksu par infrastruktūras lietošanu, kā arī pasākumus, kas veikti šīs emisijas samazināšanai.

1.14. Komisijas veiktais ietekmes novērtējums liecina, ka ir svarīgi ņemt vērā internalizācijas ietekmi uz ekonomiku kopumā – gan attiecībā uz peļņu, gan tiešajām un netiešajām izmaksām, kā arī ietekmi uz ES robežās pārvadājamo, importēto un eksportēto preču izmaksām.

2. Ievads

2.1. Šobrīd Eiropas Savienībā, kuras platība ir 4 324 782 km², ir 497 miljoni iedzīvotāju un 294 miljoni ⁽⁴⁾ transportlīdzekļu. Lai nodrošinātu mobilitāti, Savienībai ir nepieciešami ilgtspējīgi pārvadājumi. ES ir pasaules ekonomikas līderpozīcijā, nodrošinot vairāk nekā 18 % no pasaules importa un eksporta kopapjoma. Tā kā tirdzniecība ir jebkuras mūsdienu sabiedrības ekonomikas un sociālās attīstības pamatā, ir jāmeklē risinājums izaugsmes un ilgtspējas saskaņošanai.

2.2. Internalizācija ir metode, kas izstrādāta, lai segtu ārējās izmaksas, kas rodas satiksmes sastrēgumu, transportlīdzekļu radītā trokšņa, gaisa piesārņojuma un klimata pārmaiņu rezultātā, un lai nodrošinātu, ka transporta lietotāju maksātajā cenā būtu ietvertas sociālās izmaksas. Internalizācija ir viens no risinājumiem, lai piemērotu principu "piesārņotājs maksā", kā to aicinājis darīt Eiropas Parlaments.

2.3. Komisija 1995. gada zaļajā grāmatā un 1998. gada baltajā grāmatā jau izvērtēja un paredzēja ārējo izmaksu internalizāciju; savukārt 2001. gada baltās grāmatas vidusposma pārskatā 2006. gadā apstiprināta Komisijas gatavība izstrādāt efektīvu sistēmu maksas noteikšanai par infrastruktūras lietošanu.

2.4. Pirmo, tā dēvēto "Eurovignette" direktīvu par ceļu transporta infrastruktūras lietošanas maksas noteikšanu pieņēma 1993. gadā.

2.5. Vēlāk minēto direktīvu papildināja ar Direktīvu 1999/62 par dažu infrastruktūru lietošanas maksas noteikšanu smagajiem kravas transportlīdzekļiem.

2.5.1 Direktīvas 2001/14 10. pantā arī dzelzceļa transportam noteikta obligāta prasība, transponējot direktīvu, piemērot noteikumus, kas pieņemti attiecībā uz citiem transporta veidiem.

2.6. Līdz 2008. gada 10. jūnijam dalībvalstīm bija jāpieņem reglamentējošie un administratīvie akti, lai nodrošinātu atbilstību prasībām, kas noteiktas Direktīvā 2006/38/EK par infrastruktūras lietošanas maksas noteikšanu.

⁽⁴⁾ Eiropas Komisijas Enerģētikas un transporta ģenerāldirektorāta apkopotie statistikas dati liecina: 2006. gadā ES 27 dalībvalstīs bija 30 837 000 divriteņu mehānisko transportlīdzekļu, 229 954 000 automobiļu, 797 900 autobusu un 32 249 000 kravas transportlīdzekļu.

⁽²⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmē minēto atzinumu.

⁽³⁾ OV C 277, 17.11.2009., 85. lpp.

2.7. Eiropas Parlaments un Padome 2006. gadā vērsās pie Komisijas ar prasību līdz 2008. gada jūnijam iesniegt ⁽⁵⁾ plaši pielietojamu, pārskatāmu un saprotamu modeli visiem transporta veidiem visu ārējo izmaksu novērtējumam, kas būtu izmantojams kā pamats turpmāko infrastruktūru nodevu aprēķiniem; turklāt šim modelim seko ietekmes analīze, kas raksturotu visu transporta veidu ārējo izmaksu internalizāciju, un stratēģija pakāpeniskai un pārdomātai šā modeļa attiecināšanai uz visiem transporta veidiem.

2.8. Komisija 2008. gada jūlijā iesniedza Padomei un Parlamentam tiesību aktu paketi par videi nekaitīgāku transportu. Tajā iekļauts šajā atzinumā apskatītais priekšlikums direktīvai un paziņojums, kuram pievienots modelis un stratēģija un kura mērķis ir pareizi noteikt transporta cenas, lai tās labāk atspoguļotu autotransporta, vilcienu, gaisa kuģu vai kuģu faktiskās lietošanas izmaksas, ņemot vērā piesārņojumu, satiksmes plūsmas pārslogotību un klimata pārmaiņas, un otrs paziņojums par dzelzceļa kravu pārvadājumu radītā trokšņa piesārņojuma mazināšanu. Iepriekšminētais Eiropas Parlamenta un Padomes stratēģiskais paziņojums ir abu papildu priekšlikumu pamatā.

2.9. Šajā atzinumā apskatītās direktīvas mērķis ir saskaņot ceļa nodevas, **neizvirzot obligātu prasību, bet gan ļaujot dalībvalstīm, kuras to vēlas, ieviest daļēju ārējo izmaksu (satiksmes pārslogotība, trokšnis, piesārņojums) internalizāciju.**

Līdz ar to dalībvalstis varēs diferencēt ceļa nodevas atkarībā no satiksmes plūsmas noslogotības un efektīvāk regulēt satiksmes plūsmu, nosakot pārvadātājiem zemāku maksu, lai veicinātu pārvadājumus ārpus sastrēgumstundām. Šādi diferencētai pieejai varētu būt pozitīvas ekonomiskās sekas gan uz autopārvadātājiem, gan uz kravas nosūtītājiem.

2.10. Jāņem vērā, ka priekšlikums direktīvai neliedz dalībvalstīm ieviest ceļu maksu pilsētu teritorijās.

3. Vispārīgās piezīmes

3.1. Kā minēts iepriekšējos atzinumos, Komiteja atbalsta principu "piesārņotājs maksā" un tā piemērošanu, kas arī ir šīs

⁽⁵⁾ Direktīvas 2006/38/EK 11. pants: Ne vēlāk kā 2008. gada 10. jūnijā Komisija iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par šīs direktīvas īstenošanu un tās radītajām sekām, ņemot vērā tehnoloģijas attīstību un satiksmes blīvuma tendenci, tostarp lietojot tādus transportlīdzekļus, kuru masa ir lielāka par 3,5 tonnām un mazāka par 12 tonnām, kā arī novērtējot direktīvas ietekmi uz iekšējo tirgu, tostarp Kopienas salās, reģionos bez pieejas jūrai un perifēros reģionos, investīciju līmeni sektorā un direktīvas ieguldījumu ilgtspējīgas transporta politikas mērķu sasniegšanā.

Dalībvalstis iesniedz ziņojumam nepieciešamo informāciju Komisijai ne vēlāk kā 2010. gada 10. decembrī.

Vēlākais līdz 2008. gada 10. jūnijam Komisija iesniedz plaši pielietojamu, pārskatāmu un saprotamu modeli visiem transporta veidiem visu ārējo izmaksu, tostarp vides, trokšņa, sastrēgumu un ar veselību saistīto izmaksu, novērtējumam, kas būtu izmantojams kā pamats turpmāko infrastruktūru nodevu aprēķiniem. Šim modelim seko ietekmes analīze, kas raksturotu visu transporta veidu ārējo izmaksu internalizāciju, un stratēģija pakāpeniskai un pārdomātai šā modeļa attiecināšanai uz visiem transporta veidiem. Vajadzības gadījumā līdz ar ziņojumu un modeli iesniedz priekšlikumus Eiropas Parlamentam un Padomei par šīs direktīvas turpmāku pārskatīšanu.

direktīvas mērķis. Šajā jautājumā Komiteja galveno uzmanību velta šā principa piemērošanai un ar to saistīto Eiropas iedzīvotāju vispārējo interešu ievērošanai. Komiteja uzskata, ka principa "piesārņotājs maksā" piemērošanā jācenšas mazināt šajā direktīvā apskatīto autotransporta ārējo izmaksu ietekmi uz sabiedrību un vidi, īpašu uzmanību veltot jauniem risinājumiem šā mērķa sasniegšanai.

Komiteja atzinīgi vērtē Komisija paveikto šo priekšlikumu izstrādē un pauž gandarījumu par iespēju izskatīt jebkuru iniciatīvu, kuras mērķis ir veicināt ilgtspējīgu transporta nozari, kas savukārt uzlabotu arī sociālo, vides un ekonomikas stāvokli Eiropas Savienībā. Kā jau iepriekš norādīts, Komiteja priekšlikumu direktīvai var vērtēt atzinīgi ar nosacījumu, ka konsekvences nodrošināšanas nolūkā Eiropas Komisija ņem vērā piezīmes, kas izteiktas Komitejas 2009. gada jūlija atzinumā par ārējo izmaksu internalizācijas ieviešanas stratēģiju ⁽⁶⁾. Komiteja pamatoti uzsver, ka ierosinātā tarifu sistēma varētu rosināt autotransporta uzņēmumus izmantot videi nekaitīgākus transportlīdzekļus, izvēlēties mazāk noslogotus maršrutus, efektīvāk izmantot transportlīdzekļu kravas kapacitāti un pēc iespējas racionālāk izmantot infrastruktūru, ko pašvaldības finansē no nodevu ieņēmumiem, **mazinot tādējādi tās noslogotību.**

3.2. Attiecībā uz direktīvas piemērošanas iespējamām sekām Komiteja vēlas noskaidrot, kā priekšlikums grozīt Direktīvu 1999/62/EK varētu ietekmēt Eiropas ražojumu pozīciju pasaules tirgū. Komiteja vēlas, lai Komisija pievērstu uzmanību šim jautājumam.

Komiteja uzskata, ka šajā sakarā īpaši jāņem vērā vispārējās un sabiedrības intereses un ka izmaksu internalizācijas iespējamās negatīvos aspektus kompensēs priekšrocības, kas gūtas samazinot vides un trokšņa piesārņojumu, ainavu postījumus, sociālās izmaksas, kā arī izmaksas saistībā ar kaitējumu veselībai un netiešajam izmaksām nelaimes gadījumu dēļ u.c., kas rada ievērojamas ekonomiskās izmaksas, kuras jāsedz pašvaldībām un tātad – Eiropas iedzīvotājiem. Tas arī ir šā priekšlikuma direktīvai mērķis.

3.3. Komiteja piekrīt Padomei un Parlamentam, ka nesēn pieņemtā Direktīva 2006/38/EK ir jāpārskata, lai uzlabotu tās efektivitāti.

Šajā sakarā EESK uzskata, ka pēc Parlamenta iniciatīvas izstrādātais priekšlikums direktīvai ir vērtējams atzinīgi.

Turklāt Eiropas Savienībai tā ir iespēja dot signālu tirgum, lai uzlabotu saimniecisko un vides efektivitāti, kas nepieciešama ES "enerģētiskas paketes" mērķu veiksmīgai īstenošanai.

⁽⁶⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

3.4. Komiteja uzskata, ka Komisijai jānodrošina iekšējā tirgus efektīva darbība, jānovērš konkurences traucējumi starp dalībvalstu transporta uzņēmumiem un jānodrošina ES teritoriālā, ekonomiskā un sociālā kohēzija.

Nosakot maksu par infrastruktūras lietošanu, būs jāpārskata arī tarifi ES kaimiņvalstīs un tranzīta valstīs, kurās pieaugs tajās ražoto preču importa un eksporta izmaksas, kas ievērojami pārsniegs pašreizējās izmaksas saistībā ar piesārņojumu, infrastruktūras lietošanu, sastrēgumiem, kā arī ar iedzīvotāju veselības aprūpi un vides aizsardzību saistītās izmaksas. Taču EESK apzinās, ka integrētā tirgū preču apriti galvenokārt nosaka piedāvājums un pieprasījums no tālākiem apgabaliem uz centrāliem apgabaliem un otrādi; ceļu nodevas piemērošana visiem autopārvadātājiem nodrošina visu pārvadātāju vienlīdzību ES robežās, jo galīgās izmaksas parasti sedz gala patērētājs.

3.5. Komiteja apzinās, ka no visām negatīvajām autotransporta radītajām sekām tikai daļu var attiecināt uz preču pārvadājumiem.

Tādēļ tarifu noteikšanā ir jāizmanto visaptveroša pieeja.

3.6. Komiteja uzskata, ka Komisijai atbilstoši direktīvas prasībām nekavējoties jāizstrādā visu ārējo izmaksu novērtēšanas modelis, ko papildina visu transporta veidu ārējo izmaksu internalizācijas ietekmes novērtējums un pakāpeniskas piemērošanas stratēģija, kas kopīga visiem transporta veidiem, nepieļaujot pasākumus, kas rada konkurences traucējumus starp dažādiem transporta veidiem un kavē vairākveidu pārvadājumu kombinēšanas efektīvu īstenošanu.

3.7. Pārskatot Eiropas transporta politiku 2006. gadā secināts, ka ir vajadzīgs plašs Kopiesas un dalībvalstu politikas instrumentu klāsts, lai pilnveidotu Eiropas loģistikas ķēdes, padarītu visus transporta veidus videi nekaitīgākus un efektīvākus un visbeidzot, izmantojot vairākveidu pārvadājumu kombinēšanu (7), nodrošinātu ilgtspējīgākus pārvadājumus.

Šajā sakarā Komiteja uzskata, ka neatkarīgi no šīs direktīvas satura šobrīd būtu lietderīgi Komisijas darba programmā lielāku uzmanību veltīt pozitīva rakstura paralēliem un papildu pasākumiem, kuru mērķis ir, piemēram, veicināt videi nekaitīgāku transportlīdzekļu iegādi, alternatīvas degvielas izmantošanu, ieguldījumus pētniecībā, izstrādēs un inovācijas jomā, dažādu transporta veidu sadarbību, sabiedriskā transporta plašāku izmantošanu, ieviest apmācības kursus par satiksmes drošību un ekoloģisku braukšanas stilu, kā arī regulēt un saskaņot satiksmes ierobežojumu piemērošanu, izveidojot Eiropas līmeni brīvas satiksmes koridorus, lai novērstu sastrēgumus un nepamatotu

(7) "Vairākveidu pārvadājumu kombinēšana" nozīmē transporta veidu efektīvu izmantošanu gan atsevišķi, gan tos integrējot multimodālā Eiropas transporta sistēmā, lai panāktu resursu optimālu un ilgtspējīgu izmantošanu.

noslogotību; šāds pasākums uzlabos starptautisko pārvadājumu nozarē strādājošo apstākļus, dodot viņiem iespēju atgriezties mājās.

3.8. Komiteja vēlas, lai direktīvā paredzēto maksas ieviešanu papildinātu pasākumi vairākveidu pārvadājumu veicināšanai, kas būtu efektīvs alternatīvs risinājums autoceļu infrastruktūras izmantošanai.

3.9. Komiteja ņem vērā, ka pašreiz satiksmes pārslogotības rezultātā autopārvadātājiem rodas zaudējumi un samazinās pārvadājumu efektivitāte. Visi pasākumi šīs pārslogotības mazināšanai, kas ir viens no šīs direktīvas mērķiem, gala rezultātā uzlabos autopārvadājumu produktivitāti.

Šajā sakarā Komiteja uzskata par būtisku, ka dalībvalstis ar Komisijas ierosināto ceļa nodevu **varēs** kompensēt satiksmes plūsmas pārslogotības dēļ radušās ārējās izmaksas, kas veido 1,1 % no Eiropas Savienības IKP (8). Ja netiks pieņemti jauni noteikumi, paredzams, ka 2020. gadā 29 % Eiropas autoceļu tīkla būs pārslogots, un tam būs negatīvas sekas uz degvielas patēriņu (no 10 % līdz 30 % lielāks degvielas patēriņš lielas pārslogotības gadījumā) (9) un CO2 emisiju. Pārslogotība veido 42 % no autotransporta ārējo izmaksu kopsummas. Smagais kravas autotransports rada līdz pat 3,5 reizes vairāk sastrēgumu uz starppilsētu ceļiem nekā privātais autotransports (10).

3.10. Komiteja uzskata, ka no maksas iegūtie līdzekļi jāizmanto, lai uzlabotu transporta nozares kvalitāti ekoloģiskajā, sociālajā un saimnieciskajā aspektā.

No ārējo izmaksu tarififikācijas iegūto līdzekļu izlietojumā īpaša uzmanība jāpievērš autovadītāju darba apstākļu uzlabošanai, tostarp drošu stāvvietu izveidei, lai autovadītāji varētu pilnvērtīgi atpūsties, transportlīdzekļu parka uzlabošanai, ieguldījumiem pētniecībā, izstrādē un inovācijā, kā arī sociālās jomas tiesību aktu efektīvākai ieviešanai.

Šim mērķim direktīvā varētu iekļaut sociāla rakstura atsauci, kurā sīki izklāstīts, kā minēto ieņēmumu paredzētā izmantošana varētu uzlabot autovadītāju darba apstākļus.

3.11. Komiteja aicina Komisiju noteikt atbilstošus pasākumus, lai pārvadātāji varētu pārnest uz klientiem izmaksas, kas rodas šīs direktīvas piemērošanas rezultātā. Jāņem vērā, ka izvirzīts mērķis segt kravas pārvadājumu faktiskās izmaksas, nevis ierobežot transporta nozares darbinieku sociālos apstākļus.

(8) Eiropas Komisijas paziņojums par videi nekaitīgāku transportu.

(9) Eiropas Komisijas ietekmes novērtējums par ārējo izmaksu internalizāciju, 55. lpp.

(10) Eiropas Komisija, *Delft Manuel IMPACT*.

3.12. Komiteja piekrīt Komisijai, ka salīdzinājumā ar parastajām nodevu iekasēšanas kabīnēm elektronisko ceļa nodevu sistēmu izmantošana ir noteicošais faktors, lai novērstu satiksmes plūsmas traucējumus, kas kaitētu visiem satiksmes dalībniekiem, un lai mazinātu negatīvo ietekmi, ko uz vidi rada pie nodevu iekasēšanas barjerām izveidojušās rindas. Turklāt īpaša uzmanība jāvelta darba ņēmējiem, kas elektronisko sistēmu ieviešanas dēļ varētu zaudēt darbu. Ir jāmeklē alternatīvas nodarbinātības iespējas attiecīgajā teritorijā un, ja nepieciešams, jānodrošina apmācība.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja atzinīgi vērtē, ka ceļa nodevas un infrastruktūras lietošanas maksa neizraisa nekāda veida diskrimināciju un ka visiem piemēro vienu un to pašu principu, lai racionalizētu transporta izmantošanu un nepieļautu, ka tas rada nevajadzīgas izmaksas sabiedrībai kopumā.

4.2. Lai saskaņotu iedzīvotāju kvalitatīvas dzīves vides prasības un sabiedrības mobilitātes vajadzības, Komiteja uzskata, ka iestādēm ir jāpievērš lielāka uzmanība pašvaldību veiktajai teritorijas plānošanai, izvairoties no pilsētvides koncentrācijas gar starppilsētu ceļiem, un ka jāsekmē izpēte par tehniski augstvērtīgu ceļa seguma izmantošanu, kas ļauj samazināt trokšņa piesārņojumu iedzīvotāju interesēs.

4.3. Tā kā satiksmes pārslogotības un piesārņojuma mazināšana uz ceļiem ir būtisks sociāls mērķis, Komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi noskaidrot to transportlīdzekļu kategorijas, kas rada sastrēgumus, lai gūtu precīzāku priekšstatu par pasākumiem, kas varētu mazināt sastrēgumu radīto kaitējumu.

4.4. Komiteja ar gandarījumu secina, ka ārējo izmaksu segšanai paredzēto nodevu apmēru noteiks iestāde, kas nav atkarīga no organizācijas, kuras kompetencē ir nodevas summas (pilnā apmērā vai daļas) pārvaldība vai iekasēšana. Taču jānodrošina augsts objektivitātes līmenis.

4.5. Komiteja piekrīt, ka būtu godīgi iespējamajos uzcenojumus, kas izriet no izmaksu internalizācijas saistībā ar kalnu reģionu infrastruktūras izmantošanu, paredzēt prioritāru Eiropas nozīmes projektu finansēšanai, kuru mērķis ir sekmēt vairākveidu pārveidājumu kombinēšanu un nodrošināt alternatīvu risinājumu transporta veidam, kas finansē infrastruktūru.

4.6. Ja autovadītājs pārbaudes laikā nevar uzrādīt EURO emisiju standartu apliecinājumus transportlīdzekļa dokumentus, Komiteja uzskata, ka ir svarīgi, lai dalībvalstis varētu piemērot visaugstāko atļauto nodevu likmi ar nosacījumu, ka vēlāk ir iespējams to koriģēt un atlīdzināt pārmaksāto summu.

4.7. Komiteja vēlas, lai transportlīdzekļiem tiktu piemērota diferencēta pieeja atkarībā no to radītā vides un trokšņa piesārņojuma līmeņa.

4.8. Komiteja pozitīvi vērtē, ka maksas un nodevas iekasēšanu paredzēts ieviest tā, lai tā iespējami mazāk traucētu satiksmes plūsmu. Turklāt Komiteja uzskata, ka ir svarīgi novērst sastrēgumus, kas pašreiz novērojami atsevišķās nodevu iekasēšanas vietās, kurām līdzās atrodas arī robežkontroles punkti.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

ATZINUMAM

Turpmāk minētais grozījums ieguva vismaz ceturtdaļu balsu, tika nodots balsošanai un noraidīts debatēs:

3.9. punkts**Grozīt šādi:**

“Komiteja ņem vērā, ka pašlaik satiksmes plūsmas pārslogotība, kas savukārt mazina transporta efektivitāti, rada autopārvadātājiem izdevumus. Visi pasākumi pārslogotības mazināšanai, kas ir viens no šīs direktīvas mērķiem, gala rezultātā uzlabos autopārvadājumu efektivitāti.

Tādēļ Komiteja uzsver, ka ir būtiski, lai dalībvalstis varētu kompensēt satiksmes plūsmas pārslogotības dēļ radušās ārējās izmaksas ar Komisijas ierosināto ceļa nodevu. Izmaksas saistībā ar pārslogotību veido 1,1 % no Eiropas Savienības IKP ⁽¹⁾. Ja netiks pieņemti jauni noteikumi, paredzams, ka 2020. gadā 29 % Eiropas autoceļu tīkls būs pārslogots, un tam būs negatīva ietekme uz degvielas patēriņu (no 10 % līdz 30 % lielāks degvielas patēriņš lielas pārslogotības gadījumā) ⁽²⁾ un CO₂ emisiju. Pārslogotība veido 42 % no autotransporta ārējo izmaksu kopsummas. Smagais kravas autotransports rada līdz pat 3,5 reizes vairāk sastrēgumu nekā privātais autotransports ⁽³⁾. Pieeja, ar kuru saskaņā smagkravas autotransportlīdzeklim vidēji nepieciešams 3,5 reizes vairāk vietas nekā privātajam automobilim, atspoguļo katra transportlīdzekļa nozīmi satiksmes plūsmas pārslogotībā atkarībā no transportlīdzekļa aizņemtās vietas uz ceļa.”

Pamatojums

Teikums “Smagais kravas autotransports rada līdz pat 3,5 reizes vairāk sastrēgumu starppilsētu satiksmē nekā privātais autotransports” saskaņā ar zemspējas piezīmi ⁽⁴⁾ — lai arī bez lapaspuses norādes — ir citāts no Eiropas Komisijas tikai angļu valodā pieejamās CE Delft rokasgrāmatas (IMPACT). Atbilstīgi šā grozījuma autoru veiktajai izpētei (skat. 34. lpp.) attiecīgais teikums skan šādi: “*This approach reflects the responsibility for congestion in proportion to the road space consumed*”, tātad nozīme ir pavisam cita un būtu ieteicams minēto teikumu pētījumā svītrot, jo atsaucies, kas skatāmajā atzinumā minētas pirms šā teikuma, ir ņemtas no citiem pētījumiem, kuros ņemts vērā viss autoceļu transports, bet fragments no CE Delft pētījuma attiecas uz kravas autotransportlīdzekļiem atsevišķi. Būtībā pētījuma teksta attiecīgajā daļā ir atsauce tikai uz standarta aprēķināšanas vienību un kravas autotransportlīdzekļa izmantoto ceļa platību. Pārslogotību izraisa noteiktai pasažieru un kravas transporta (ar kravnesību virs 3,5 tonnām) plūsmas nepietiekama infrastruktūras kapacitāte attiecīgā diennakts laikā vai kopā ar īpašiem apstākļiem, piemēram, satiksmes negadījumiem, nelabvēlīgiem laika apstākļiem. Pirmais minētais apstāklis ir atkarīgs no satiksmes intensitātes vai pasažieru un kravas transportlīdzekļu skaita vai savstarpējās attiecības. (Saskaņā ar Eurostat datiem par 27 valstīm kravas transportlīdzekļu īpatsvars — pat lielākās noslogotības stundās un nakts laikā — nesasniedz 20 % no kopējās transporta plūsmas, kurā privāto automobiļu skaits ir 230 miljoni salīdzinājumā ar 34 miljoniem autobusu un kravas autotransportlīdzekļu). Arī smago kravas transportlīdzekļu izraisīto satiksmes negadījumu vidējais rādītājs laika posmā no 1996. līdz 2006. gadam ES sasniedz tikai 13 %, un tikai daļa no tiem izraisa sastrēgumus.

Balsošanas rezultāti:

91 balss par,

138 balss pret,

10 atturas.

⁽¹⁾ Eiropas Komisijas paziņojums par videi nekaitīgāku transportu.

⁽²⁾ Eiropas Komisijas ietekmes novērtējums par ārējo izmaksu internalizāciju, 55. lappuse.

⁽³⁾ Eiropas Komisija, *Delft-Manuel IMPACT*.

⁽⁴⁾ CE Delft: *Handbook on estimation of external costs in the transport sector (IMPACT)*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzību “Eiropas aizsardzība pret liela mēroga kibernetiskiem un infrastruktūru darbības pārrāvumiem – gatavības, drošības un elastīguma uzlabošana””

COM(2009) 149 galīgā redakcija

(2010/C 255/18)

Ziņotājs: **McDONOGH KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 30. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzību “Eiropas aizsardzība pret liela mēroga kibernetiskiem un infrastruktūru darbības pārrāvumiem — gatavības, drošības un elastīguma uzlabošana””

COM(2009) 149 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. novembrī Ziņotājs — *McDonogh kgs.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 179 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par rīcības plānu informācijas kritisko infrastruktūru (IKI) aizsardzībai Eiropā. Tāpat kā Komisija, arī Komiteja bažijas par Eiropas neaizsargātību pret liela mēroga kibernetiskiem, tehniskām kļūmēm, cilvēku veiktiem uzbrukumiem un dabas katastrofām, un par iespējamo milzīgo kaitējumu ekonomikai un Eiropas iedzīvotāju labklājībai. Mēs esam vienprātīgi ar Komisiju, ka steidzami jārikojas, lai uzlabotu ES koordinēšanu un sadarbību šīs būtiskās problēmas risināšanā. Mēs arī piekrītam, ka attiecībā uz IKI aizsardzību ir steidzami jāizveido visaptveroša politikas pamatnostādņu sistēma.

1.2. Komiteja norāda uz secinājumiem, ko pieņēma ES ministru konference par informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzību (IKIA), un pauž satraukumu par Eiropas vājo gatavotību liela mēroga kibernetiskiem vai IKI darbības pārrāvumiem, jo dalībvalstu pieeja IKI aizsardzībai bieži ir atšķirīga un nav pienācīgi saskaņota. Pašreizējās nopietnās situācijas izveidošanas, saprotams, sekmējusi gan interneta attīstība, gan vispusīga un sistemātiska skatījuma trūkums attiecībā uz informācijas infrastruktūru drošību un elastīgumu. Taču tagad ir skaidrs, ka ir jārikojas, tāpēc Komiteja aicina Komisiju būt apņēmīgai un nekavēties ar problēmas risināšanu.

1.3. Komiteja atbalsta augsta līmeņa piecu aspektu rīcības plānu, kas izklāstīts paziņojumā, un izsaka atzīnību par Komisijas

darbu; ir ārkārtīgi grūti izstrādāt integrētu pieeju IKI drošības un elastīguma uzlabošanai, daudzos līmeņos iesaistot daudzas ieinteresētās puses, it īpaši tāpēc, ka ieinteresēto aprindu kopums ir ļoti nevienlīdzīgs, bet Eiropas informācijas infrastruktūras — ļoti sarežģītas. Komiteja arī atzīst ENISA devumu atbalsta nodrošināšanā un šajā paziņojumā norādīto mērķu sasniegšanā.

1.4. Komiteja norāda, ka dalībnieku rīcība Padomes Rezolūcijas 2007/C 68/01 īstenošanā ir bijusi nepietiekama, tā kā minētā rezolūcija attiecas uz IST infrastruktūras drošību un elastīgumu ⁽¹⁾. Grūtības, kas rodas vissvarīgāko Eiropas informācijas infrastruktūru efektīvas aizsardzības politikas izstrādē, ir izdevīgas tiem, kuri politisku vai finansiālu iemeslu dēļ vēlētos uzbrukt IKI. Tāpēc Komiteja vēlas aicināt Komisiju uzstājīgāk īstenot spēcīgu vadošo lomu, kas vajadzīga visu ieinteresēto pušu apvienošanai un efektīvu pasākumu veikšanai, lai pasargātu Eiropu no draudiem tās informācijas kritiskajām infrastruktūrām. Komiteja uzskata, ka paziņojumā izklāstītais rīcības plāns ļaus sasniegt gaidīto rezultātu tikai tad, ja atbildību par tā īstenošanu uzticēs atbilstoši regulatīvai iestādei.

1.5. Komiteja vērš Komisijas uzmanību uz iepriekšējiem EESK atzinumiem, kuros apskatīti tādi jautājumi kā, piemēram, drošas informācijas sabiedrības nepieciešamība, interneta drošības problēmas un kritisko infrastruktūru aizsardzība.

⁽¹⁾ COM(2006) 251.

2. Ieteikumi

2.1. Eiropas Savienībai būtu jāpilnvaro atbilstoša regulatīvā iestāde, tai skaitā Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras locekļi, lai īstenotu efektīvu aizsardzību saistībā ar informācijas kritiskajām infrastruktūrām visā ES.

2.2. Katrai dalībvalstij jāizstrādā valsts stratēģija, stabila politika un normatīvā sistēma, valsts mēroga vienota riska pārvaldības procedūra un atbilstīgi sagatavošanās pasākumi un mehānismi. Šajā nolūkā ikvienai dalībvalstij jāizveido reaģēšanas grupa datu draudējumu gadījumos (*Computer Emergency Response Team*) (CERT), kas saistīta ar Eiropas Valdību CERT grupu (*European Governmental Group of CERTs*) (EGC) ⁽²⁾.

2.3. Komisijai būtu jāpaātrina darbs, lai izveidotu Eiropas publiskā un privātā sektora partnerību infrastruktūru elastīguma jautājumos (*European Public Private Partnership for Resilience*) (EP3R), un jāsaskaņo tas ar darbu, ko veic Eiropas Tīkla un informācijas drošības aģentūra (ENISA) un Eiropas Valdību CERT grupu (EGC).

2.4. Visos informācijas kritiskās infrastruktūras aizsardzības (IKIA) politikas līmeņos jāņem vērā riska pārvaldības labākā pieredze. It īpaši ir jānosaka potenciālās izmaksas, kas saistītas ar drošības un elastīguma kļūmēm, un par šīm izmaksām attiecīgi jāinformē atbildīgās iesaistītās personas.

2.5. Pret iesaistītajām personām, kuras nepilda savus IKIA politikā paredzētos pienākumus, jāpiemēro finansiālas un cita veida sankcijas proporcionāli riskam un sistēmas darbības traucējumiem, kas var rasties šādas nevērtības dēļ.

2.6. Par IKI drošību un elastīgumu galvenā atbildība jāuzņemas lielajām iesaistītajām organizācijām — valdībām, infrastruktūras nodrošinātājiem un tehnoloģijas pakalpojumu sniedzējiem —, un tie nedrīkst izvairīties no atbildības, nododot savas saistības patērētājiem — privātpersonām vai uzņēmumiem.

2.7. Drošībai un elastīgam jābūt obligātam priekšnoteikumam visu Eiropas Savienībā izmantojamo informācijas un sakaru tehnoloģiju (IST) sistēmu izstrādē. Mēs aicinām privāto sektoru pārstāvošās IKIA ieinteresētās puses pastāvīgi censties veikt uzlabojumus īpašās ar elastīgumu saistītās jomās, piemēram, tīkla vadībā, riska pārvaldībā un nepārtrauktas saimnieciskās darbības nodrošināšanā.

2.7.1. Ikvienas ar kļūmju novēršanas profilaksi, akūtas reaģēšanas pasākumiem un IKI atkopšanu saistītas politikas pamatā jābūt labākās pieredzes un standartu izstrādei un uzraudzībai.

2.7.2. Lai uzlabotu interneta drošību, IPv6 (jaunākais interneta adrešu protokols) un DNNSEC (Interneta domēnu nosaukumu sistēmas drošības uzlabojumu komplekts) tehnoloģiju ieviešanai visā ES internetā jābūt prioritārai.

2.8. Mēs aicinām valsts un privātā sektora ieinteresētās puses regulāri sadarboties, rīkojot mācības, kurās pārbaudīt savu sagatavotību un reaģēšanas pasākumu norisi. Mēs pilnībā atbalstām Komisijas paziņojumā publicēto ierosinājumu līdz 2010. gadam sarīkot pirmās visu Eiropu aptverošās mācības.

2.9. Eiropā jāveido spēcīga informācijas drošības nozare, kas atbilstu tam kompetences līmenim, kāds raksturīgs šai nozarei ASV, kur tā saņem ļoti labu finansējumu. Ievērojami jāpalielina ieguldījumi IKIA jautājumu pētniecībā un attīstībā.

2.10. Kiberdrošības jomā jāpalielina finansējums prasmju pilnveidošanai un informatīvi izglītojošām programmām.

2.11. Visās dalībvalstīs jāizveido informācijas un atbalsta aģentūras, kas palīdzētu MVU un iedzīvotājiem izprast un izpildīt savus ar IKIA politiku saistītos pienākumus.

2.12. Drošības interesēs ES būtu jāizvirza sava nostāja attiecībā uz turpmāko interneta pārvaldību ⁽³⁾, kurā ir vajadzīga daudzpusēja pieeja, respektējot ASV nacionālās prioritātes, bet atspoguļojot arī Eiropas Savienības intereses. ES rīcībai šajā jomā būtu jāiekļauj kiber-drošības un pilsonisko un individuālo brīvību mīļdarbības padziļināts novērtējums.

3. Pamatojums

3.1. Apdraudējums saistībā ar liela mēroga kiberuzbrukumiem informācijas kritiskajām infrastruktūrām.

3.1.1. Informācijas kritiskās infrastruktūras (IKI) ietver informācijas un sakaru tehnoloģijas (IST), kas nodrošina informācijas un sakaru pamatplatformas pirmās nepieciešamības preču un pakalpojumu sniegšanai, arī tādu sociālo pamatfunkciju nodrošināšanai kā, piemēram, energoapgāde, ūdensapgāde, transports, banku darbība, veselības aizsardzības un avārijas dienesti.

3.1.2. IKI ir sarežģītas un cieši integrētas sistēmas, kas darbojas savstarpējā atkarībā no citām infrastruktūrām (piemēram, elektrības), un tām raksturīga pārrobežu starpsavienojamība. Tāpēc šīs komplicētās infrastruktūras ir pakļautas dažāda veida apdraudējumam, kas var izraisīt katastrofālu sistēmas atteici, ietekmējot būtiskus sociālos pakalpojumus daudzās dalībvalstīs. Apdraudējuma avoti ir cilvēku kļūdas, tehniskas kļūmes, cilvēku veikti uzbrukumi (tostarp noziedzīgas darbības un uzbrukumi ar politisku motīvu), kā arī dabas katastrofas. Riska analīzē ir atspoguļoti šādu sistēmu trūkumi un vienlaikus atklāta iespēja šādu sistēmu kontrolei, piemērojot praksi, kas tīši vai netīši apdraud pilsoniskās un individuālās brīvības. Komisijas pienākums ir nodrošināt, ka tiesību aktu izstrādē ir ievērotas pamattiesības.

⁽²⁾ <http://www.egc-group.org>.

⁽³⁾ COM(2009) 277 galīgā redakcija.

3.1.3. Valdības un pamatpakalpojumu sniedzēji nepublico informāciju par kļūmēm, kas saistītas ar drošību un elastīgumu, ja vien nav spiesti to darīt. Tomēr sabiedrībai ir zināmi vairāki gadījumi, kad IKI drošības un elastīguma problēmu dēļ radies kritiskās infrastruktūras apdraudējums.

- Vērienīgi kiberuzbrukumi tika vērsti pret Igauniju, Lietuvu un Gruziju 2007. un 2008. gadā.
- Vidusjūras un Persijas līča transkontinentālo zemūdens kabeļu pārrāvumi 2008. gadā ietekmēja interneta darbību daudzās valstīs.
- ASV valsts drošības amatpersonas 2009. gada aprīlī paziņoja, ka "kiberspiegi" ir iekļuvuši ASV elektrotīklos un ievietojuši tajos programmatūru, ar ko iespējams izraisīt sistēmas darbības traucējumus.
- Jūlijā ASV un Dienvidkorejai problēmas sagādāja ļoti plašs uzbrukums, kas izpaudās kā pakalpojumu atteikums (ar 100 000–200 000 personisko "spoku" datoru starpniecību) un skāra vairākas valsts iestāžu tīmekļa vietnes.

3.1.4. Problēmu ievērojami saasina noziedzīgo grupējumu ļaunprātīgie nolūki un kiberkara izmantošana politiskiem mērķiem.

- Izmantojot interneta tīklam pieslēgto personisko datoru operētājsistēmu trūkumus, noziedzīgie grupējumi ir izveidojuši robottīklus — datorus, kas ar destruktīvas programmatūras palīdzību ir sasaistīti ar konkrētu virtuālu, likumpārkāpēju kontrolētu datoru (līdzīgi "spokiem" vai "traniem"). Šos robottīklus izmanto dažādām noziedzīgām darbībām un plaša mēroga kiberuzbrukumu atbalstīšanai; šādus uzbrukumus veic gan teroristi, gan valdības, kuras iesaistījušas kiberkarā un kuras robottīklu izmantošanai "algo" likumpārkāpējus. Uzskata, ka viens no šādiem robottīkliem — tā sauktais "Conficker" — aptver vairāk nekā 5 miljonus personisko datoru.

3.1.5. IKI kļūmes ekonomikai var maksāt ārkārtīgi dārgi. Pasaulē ekonomikas forumā prognozēja 10 līdz 20 % lielu iespējamību, ka turpmākajos 10 gados varētu notikt būtisks IKI darbības pārrāvums, kas pasaulē varētu radīt aptuveni 250 miljardu dolāru lielus zaudējumus un prasītu tūkstošiem dzīvību.

3.2. Gatavības, drošības un elastīguma problēma

3.2.1. Galvenā atbalsta platforma lielai daļai Eiropas IKI ir internets. Interneta arhitektūras pamatā ir miljoniem savstarpēji savienotu datoru, kā arī globāls datu apstrādes, sakaru un kontroles funkciju dalījums. Šī dalītā arhitektūra ir galvenais faktors, kas nodrošina interneta stabilitāti un elastīgumu, problēmu gadījumā ļaujot ātri atjaunot datu apriti. Tomēr tas arī nozīmē, ka jebkurš hulīgāns, kura rīcībā ir internets un pamatzināšanas, no jebkuras tīkla vietas var veikt liela mēroga kiberuzbrukumus, piemēram, izmantojot robottīklu.

3.2.2. Starptautiskajiem sakaru tīkliem un IKI ir raksturīga augstas pakāpes pārrobežu savienojamība. Tāpēc gadījumā, ja vienā valstī ir zems drošības un tīkla elastīguma līmenis, tas var negatīvi ietekmēt IKI drošību un elastīgumu visās citās valstīs, ar kurām ir savstarpējs savienojums. Šis starptautiskās savstarpējās atkarības dēļ Eiropas Savienībai ir pienākums izstrādāt integrētu IKI drošības un elastīguma pārvaldības politiku visā ES teritorijā.

3.2.3. Vairumam iesaistīto pušu un daudzām dalībvalstīm nav pietiekamu zināšanu un izpratnes par risku, kas apdraud IKI. Tikai dažās valstīs ir izstrādāta vispusīga šo apdraudējumu pārvaldības politika.

3.2.4. Ierosinātās elektronisko sakaru tīklu un pakalpojumu regulējošo noteikumu reformas nostiprina tīkla operatoru pienākumu veikt attiecīgus pasākumus, lai noteiktu risku, garantētu pakalpojumu nepārtrauktību un ziņotu par drošības pārkāpumiem ⁽⁴⁾.

3.2.5. Lielāko daļu tehnoloģiju, kas atbalsta IKI platformu, nodrošina privātais sektors, un pienācīgā sadarbība, kas vajadzīga efektīvas IKI aizsardzības nodrošināšanai, ir ļoti atkarīga no tā, cik kompetenti, uzticami un pārredzami darbojas visas iesaistītās pušes — valdības, uzņēmumi un patērētāji, un vai to savstarpējā saziņa ir efektīva.

3.2.6. Būtiska nozīme ir tādai starptautiskai pieejai, kurā daudzos līmeņos iesaistītas daudzas ieinteresētās personas.

3.3. Piecu aspektu rīcības plāns.

Komisija ir ierosinājusi piecu aspektu rīcības plānu šādu problēmjautājumu risināšanai:

1. gatavība un profilakse — lai nodrošinātu gatavību visos līmeņos;
2. atklāšana un reaģēšana — lai nodrošinātu pienācīgus agrīnās brīdināšanas mehānismus;
3. seku mazināšana un to novēršana — lai pastiprinātu ES mehānismus IKI aizsardzībai;
4. starptautiska sadarbība — lai popularizētu ES prioritātes starptautiskā mērogā;
5. kritēriji IST sektoram — lai palīdzētu īstenot direktīvu par to, lai apzinātu un noteiktu Eiropas kritiskās infrastruktūras ⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ 13.a un 13.b pants COM(2007) 697 (galīgā redakcija), ar ko atkārtoti ierosināja Direktīvas 2002/21/EK grozījumus.

⁽⁵⁾ Padomes Direktīva 2008/114/EK.

Katram minētajam aspektam ir izvirzīti konkrēti mērķi, un dažiem no tiem izpildes termiņš paredzēts 2011. gada beigās.

4. Piezīmes

4.1. Izmantojot lielā mērā konsultatīvo, brīvprātīguma un sadarbības principā pamatoto pieeju, kas izklāstīta paziņojumā, būs ļoti grūti izveidot un ieviest efektīvu IKI aizsardzības stratēģiju. Ņemot vērā uzdevuma svarīgumu un steidzamību, Komiteja iesaka Komisijai iepazīties ar Apvienotajā Karalistē un ASV īstenoto politiku, kas paredz atbildības un pilnvaru piešķiršanu attiecīgai regulatīvai iestādei.

4.2. Komiteja piekrīt nostādnēm, kas izklāstītas ANO Ģenerālās asamblejas Rezolūcijā 58/199 "Kiberdrošības globālas kultūras izveide un informācijas kritisko infrastruktūru aizsardzība". Ņemot vērā to, ka IKI drošības un elastīguma jomā valstis ir savstarpēji atkarīgas — "ķēde ir tikai tik stipra, cik stiprs ir tās vājākais posms" —, ir satraucoši, ka līdz šim tikai 9 dalībvalstis ir izveidojušas reaģēšanas grupas datorapdraudējumu gadījumos (CERT) un pievienojušās Eiropas Valdību CERT grupai (EGC). Šādu grupu izveides jautājumam ierādāma nozīmīgāka vieta starptautisku darbu kārtībā.

4.3. ES kiberdrošībā ieinteresētā persona ir ikviens iedzīvotājs, kura dzīvība var būt atkarīga no pamatpakalpojumu pieejamības. Iedzīvotāji ir arī atbildīgi par sava interneta pieslēguma aizsargāšanu pret uzbrukumiem, ciktāl tas ir viņu spēkos. Vēl lielāka atbildība ir pakalpojumu sniedzējiem, kas IKI nodrošina ar informācijas un sakaru tehnoloģijām. Ir ārkārtīgi svarīgi, lai visas iesaistītās puses būtu pienācīgi informētas par kiberdrošības jautājumiem. Svarīgi arī, lai Eiropai būtu daudz kvalificētu ekspertu drošības un IST elastīguma jomā.

4.4. Komiteja iesaka katrā dalībvalstī izveidot organizāciju, kuras uzdevums būtu informēt, izglītēt un atbalstīt MVU sektoru jautājumos, kas saistīti ar kiberdrošību. Lielajiem uzņēmumiem iegūt vajadzīgās zināšanas ir viegli, bet mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir vajadzīgs atbalsts.

4.5. Tā kā IKI nodrošināšana ir galvenokārt privātā sektora pārziņā, ir svarīgi, lai visu par IKI atbildīgo uzņēmumu starpā valdītu stabila uzticība un cieša sadarbība. Atzinīgi vērtējama un popularizējama ir EP3R iniciatīva, ko Komisija izvirzīja jūnijā. Komiteja tomēr uzskata, ka minētā iniciatīva ir jāpapildina ar tiesību aktiem, lai varētu panākt to iesaistīto pušu līdzdalības uzlabošanu, kuras pret saviem pienākumiem neizturas pietiekami atbildīgi.

4.6. Lai palīdzētu risināt tāda veida problēmas, kādas minētas šajā dokumentā, ir izstrādāta riska pārvaldības disciplīna.

Komisijai būtu stingri jāraugās, lai, īstenojot tās rīcības plānu, attiecīgos gadījumos tiktu ņemta vērā paraugprakse riska pārvaldības jomā. Sevišķi vērtīgi ir noteikt traucējumu risku un iespējamās izmaksas katrā IKI līmenī. Ja ir zināms, kāda ir traucējumu iespējamība un gaidāmās izmaksas, iesaistītās personas ir vieglāk motivējamas rīkoties. Vieglāk ir arī saukt tās pie finansiālas atbildības par savu saistību nepildīšanu.

4.7. Izmantojot ietekmi tirgū, lielās iesaistītās organizācijas cenšas ierobežot savu atbildību, lai piespiestu pircējus vai piegādātājus pieņemt tādus nosacījumus, kas lielo uzņēmumu atbrīvo no tam piekrītošās atbildības, piemēram, programmatūras licenču nolīgumos vai interneta pakalpojumu sniedzēju starpsavienojumu nolīgumos, kuros paredzēta ierobežota atbildība par drošības jautājumiem. Šādi nolīgumi būtu jāuzskata par nelikumīgiem, un atbildība būtu jāuzņemas galvenajam dalībniekam.

4.8. Ikvienā IST tīklā iespējams iestrādāt drošības un elastīguma parametrus, un tas arī ir jādara. Dalībvalstu un visas ES prioritātei jābūt tīkla arhitektūras topoloģijas izpētei, lai apzinātu komunikācijas plūsmas nepieļaujamo koncentrāciju un riskantos punktus, kuros var rasties tīkla kļūmes. Jo īpaši nav pieļaujams risks, ko dažās dalībvalstīs rada interneta plūsmas ievērojamā koncentrēšanās nedaudzos interneta apmaiņas punktos (IXP).

4.9. Komiteja arī vērs Komisijas uzmanību uz savām piezīmēm par COM(2008) 313 galīgo redakciju — "Interneta modernizācija — Rīcības plāns interneta protokola 6. versijas (IPv6) ieviešanai Eiropā" ⁽⁶⁾, kurās uzsvērti ieguvumi drošībai, kādus dotu IPv6 ieviešana visā ES internetā. Interneta drošības uzlabošanai mēs iesakām arī, ja iespējams, ieviest DNSSEC tehnoloģijas.

4.10. Saistībā ar kibertelpas drošības politikas ieviešanu Amerikas Savienotās Valstis savā 2009. un 2010. gada budžetā kiberdrošībai ir paredzējušas 40 miljardus dolāru. Tas nozīmē milzīgu līdzekļu ietilpināšanu drošības sektorā, un tā rezultātā daudzi informācijas tehnoloģiju drošības nozares uzņēmumi, tostarp Eiropas uzņēmumi, koncentrēs darbību ASV. Tas arī stimulēs ASV drošības nozares uzņēmumu kļūšanu par vadošajiem pasaulē. Ir ārkārtīgi vēlamas, lai Eiropai būtu pašai sava, mūsdienīga nozare, kas spētu pienācīgi konkurēt ar Amerikas uzņēmumiem, un lai drošības nozare ieguldītu pietiekamu darbu, galveno uzmanību pievēršot Eiropas infrastruktūras vajadzībām. Komiteja aicina Komisiju apsvērt iespējas no savas puses līdzsvarot vērienīgo finansiālo stimulu, ko sniedz ASV.

⁽⁶⁾ OV C 175, 28.7.2009., 92. lpp.

4.11. Komiteja atbalsta Komisijas neseno paziņojumu par turpmāk veicamajiem pasākumiem saistībā ar interneta pārvaldību ⁽⁷⁾. Komiteja ir pārliecināta, ka ES jārealizē tiešāka ietekme uz ICANN (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) un IANA

(*Internet Assigned Numbers Authority*) politiku un darbību un ka pašreizējā viopusējā pārraudzība, ko īsteno ASV, jāaizstāj ar daudzpusējas, starptautiskas pārskatatbildības režīmu.

Brisele, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽⁷⁾ COM(2009) 277 galīgā redakcija.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Stratēģiskie mērķi un rekomendācijas ES jūras transporta politikai 2018. gada perspektīvā””

COM(2009) 8 galīgā redakcija

(2010/C 255/19)

Ziņotāja: **dr. BREDIMA**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 21. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Stratēģiskie mērķi un rekomendācijas ES jūras transporta politikai 2018. gada perspektīvā””.

COM(2009) 8 galīgā redakcija

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 12. oktobrī. Ziņotāja — *Bredima* kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (2009. gada 17. decembra sēdē), ar 187 balsīm par, 7 pret un 15 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu, kas kopumā ir stabils un reālistisks pamats turpmākai Eiropas jūras transporta politikai līdz 2018. gadam un kurā *de facto* atzīts Eiropas kuģniecības starptautiskais raksturs, ņemot vērā tās konkurētspēju pasaulē, drošību un vidi, un atzīta vajadzība pēc kvalitatīvām zināšanām jūrniecības jomā.

1.2. Paziņojums ir publicēts izšķirošā brīdī, kad jūras transportu ietekmē nopietnas problēmas: pasaules ekonomikas un finanšu krīze, kas saasina strukturālo un ciklisko krīzi kuģniecības nozarē, kā arī kuģu radītās emisijas jautājuma apspriešana saistībā ar Kopenhāgenas konferenci par ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām (2009. gada decembrī) un aizvien lielāks jūrniecības profesionāļu trūkums pasaulē. Minētās problēmas vēl vairāk saasina pirātisms jūrā un nelegāla imigrācija uz ES pa Vidusjūras ceļiem.

1.3. Noteikti jārada jauniešos interese par jūrniecības profesijām un vienlaikus jāveic pasākumi viņu “noturēšanai” šajā nozarē. Vajadzīga saskaņotāka pieeja, tostarp visu ieinteresēto pušu līdzdalība (jūrlietu pārvaldes, skolas, kuģu īpašnieku apvienības, jūrnieku savienības). Eiropā ir jāpaaugstina jūrnieku profesionālās izglītības kvalitāte. Tādēļ visām dalībvalstīm jāizstrādā programmas apmācībai un “piesaistei valsts karogam”, lai Eiropā nodrošinātu zināšanas jūrniecības jomā. Lai to sasniegtu, visām dalībvalstīm jāturpina paaugstināt jūrniecības izglītības struktūru kvalitāti. Jāizstrādā ilgtermiņa programmas darba un dzīves apstākļu uzlabošanai uz kuģiem un jācenšas panākt kuģu apkalpes skaitliskā sastāva palielināšana (kuģi ar trim sardzes maiņām), lai tādējādi mazinātu pārlieta noguruma radītās problēmas un risku. ES tādēļ būtu jāpieņem direktīva par apkalpes locekļu minimālo skaitu. Jāizmanto arī internets, plašsaziņas līdzekļi un televīzijas programmas par dzīvi jūrā. Komisiju aicina risināt minēto jautājumu ES līmenī.

1.4. EESK sadarbībā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm, kā arī ar citiem organizētas pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem var popularizēt ES jūrniecības identitāti un kultūras mantojumu un apzināt paraugpraksi, kas ļauj jauniešos radīt interesi par jūrniecības profesijām. EESK organizēta konference par jūrniecības profesijām varētu būt noderīga, lai pievērstu uzmanību šim tematam Eiropas līmenī.

1.5. Eiropas kuģniecība ieņem vadošo pozīciju pasaulē. Minētā pozīcija būtu jānostiprina, izmantojot valsts atbalsta pamatnostādnes, lai nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus un ES flotes konkurētspēju pasaulē. EESK arī aicina papildināt ES noteikumus par atbalstu. Turpmāk atbalsts principā būtu jāsniedz tikai gadījumā, ja kuģim ir ES dalībvalsts karogs, un nedrīkst pieļaut ES standartu neievērošanu.

1.6. Ņemot vērā pasaules krīzi, paziņojumā ir pamatoti minētas, ka ES jau sen cenšas panākt atklātu un godīgu konkurenci. Būtu jāiegulda darbs protekcionistisku pasākumu novēršanā, jo tie vēl vairāk kavētu ekonomikas atveseļošanu. Sevišķi svarīgi ir atgriezties pie kuģniecības pamatprincipiem, uzticēšanās veidošanas un iesaistīto dalībnieku ētiskas izturēšanās. Tas pats attiecas arī uz kuģniecības finansēšanas jomu.

1.7. ES un Ķīnas nolīgums par jūras transportu būtu jāizmanto kā paraugprakse (paraugnolīgums) attiecībā ar citiem tirdzniecības partneriem, piemēram, Indiju, Brazīliju, Krieviju, ASEAN un Mercosur. Komisijai būtu jāizstrādā stratēģija attiecībā uz Melnās jūras reģionu, lai nodrošinātu energoresursu transportēšanu no Kaspijas jūras uz Eiropu.

1.8. EESK aicina Komisiju izpētīt, vai starp ES dalībvalstīm un trešām valstīm ir noslēgti divpusēji nolīgumi par jūras transporta kravas dalīšanu, un vajadzības gadījumā nodrošināt *acquis communautaire* īstenošanu (Regulas 4055/86 un 4058/86).

1.9. EESK vēlreiz atkārt, ka tā atbalsta ieguldījumus pētniecībā un izstrādē saistībā ar videi nekaitīgiem kuģiem, degvielām un ostām, kas ļauj radīt darba vietas atjaunojamu energoresursu jomā.

1.10. Ņemot vērā Kopenhāgenas konferenci par klimata pārmaiņām (2009. gada decembrī), EESK atkārt, ka emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas izmantošana jūras transporta nozarē ir daudz sarežģītāka nekā aviācijas nozarē. Attiecībā uz vides aizsardzību EESK vēlas piebilst, ka tā atzinīgi vērtē gaidāmo jauno impulsu kvalitatīva jūras transporta koncepcijai, un uzskata, ka Eiropas Savienībai, ņemot vērā intensīvo satiksmi ES jūrās un piekrastē, būtu jāpievērš uzmanība tādu negatīvu parādību apkarošanai kā degvielas izgāšana jūrā, nepilnīgi apriņķoti un bīstami kuģi.

1.11. Sēra robežvērtību attiecināšana uz emisijas kontroles zonām — no pirmā skatiena videi draudzīgs pasākums — var radīt pretēju efektu, proti, jūras transporta aizstāšanu ar sauszemes transportu. Nedrīkstētu pieļaut, ka tiek apdraudēta Eiropas komodalitātes politika un tuvsatiksmes kuģošanas veicināšana.

1.12. EESK atkārt, ka Eiropas Savienībai steidzami jārikojas, lai ierobežotu pirātiskus uzbrukumus tirdzniecības kuģiem Āfrikā un Dienvidaustrumāzijā. Komisijai būtu jāveicina atbilstīgas jurisdikcijas un tiesiskā regulējuma izstrāde, lai pirātiskas darbības turpmāk tiktu sodītas. Jācenšas cieši sadarboties ar ANO organizācijām, lai uzlabotu politiskos, ekonomiskos un sociālos apstākļus izcelsmes valstīs, īpaši Somālijā. EESK kategoriski iebilst pret jūrnieku apbruņošanu. Lai kontrolētu nelegālu imigrāciju pa jūras ceļiem, ES uzdevums būtu izveidot sadarbību ar imigrantu izcelsmes un tranzīta valstīm.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisija 2009. gada 21. janvārī publicēja paziņojumu "Stratēģiskie mērķi un rekomendācijas ES jūras transporta politikai 2018. gada perspektīvā" ⁽¹⁾. Paziņojumā atspoguļota plaša apspriešanās ar ieinteresētajām personām, dalībvalstīm un pieredzējušu kuģošanas profesionāļu grupu, kā arī analizēts pētījums par tendencēm jūras transporta nozarē.

2.2. EESK ir pieņēmusi divus atzinumus par paziņojumiem, kas publicēti pirms pašreizējā paziņojuma, t.i., 2007. gada 26. aprīlī tā pieņēma atzinumu par paziņojumu "Ceļā uz turpmāko ES jūrniecības politiku" ⁽²⁾ un 2008. gada 22. aprīlī — par paziņojumu "Integrēta Eiropas Savienības jūrniecības politika" ⁽³⁾. EESK ir gandarīta, ka Komisija ir ņēmusi vērā lielāko daļu tās ieteikumu. EESK

vēlreiz pauz atbalstu holistiskai pieejai, kas aptver visas darbības jūrā un ļauj novērst nevēlamu mijiedarbību starp nozaru politikas pasākumiem.

2.3. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu, kas kopumā ir stabils un reāls pamats turpmākai Eiropas jūras transporta politikai līdz 2018. gadam un kurā uzsvērta Eiropas jūras transporta pakalpojumu lielā nozīme pasaules un Eiropas mēroga tirdzniecībā un ES iedzīvotāju ikdienā. Paziņojumā *de facto* atzīts Eiropas kuģniecības starptautiskais raksturs, ņemot vērā tās konkurētspēju pasaulē, drošību un vidi, un atzīta vajadzība pēc kvalitatīvām zināšanām jūrniecības jomā.

Paziņojums ir publicēts izšķirošā brīdī, kad jūras transportu ietekmē nopietnas problēmas: pirmkārt, pasaules ekonomikas un finanšu krīze saasina strukturālo un ciklisko krīzi kuģniecības nozarē. Lai arī paziņojuma izstrāde sākas pirms pasaules krīzes, tajā minētie principi ir spēkā arī krīzes laikos. Otrkārt, kuģu radītās emisijas jautājuma apspriešana, kuras kulminācija būs 2009. gada decembrī, kad notiks Kopenhāgenas konference par ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām. Treškārt, aizvien lielāks jūrniecības profesionāļu trūkums pasaulē.

2.4. Minētās problēmas vēl vairāk saasina tas, ka atdzimst viduslaikos izplatītais pirātisms jūrā, un nelegāla imigrācija pa Vidusjūras ceļiem.

2.5. Pašreizējais paziņojums būtu jāskata saistībā ar paziņojumu "Ilgtspējīga nākotne transportam" (COM(2009) 279 galīgā redakcija), kurā minēti tādi jautājumi kā urbanizācija, satiksmes sastrēgumi, Eiropas iedzīvotāju novecošana un nelegāla imigrācija — tendences, kas rada problēmas transporta politikai 21. gadsimtā. Turpmākā jūras transporta politika var sniegt atbildes uz minētajiem problēmjautājumiem un atvieglot to risināšanu.

3. Cilvēkresursi, kuģošanas prakse un zināšanas jūrniecības jomā

3.1. Jauniešos noteikti jārada interese par jūrniecības profesijām, lai saglabātu augstākā līmeņa zināšanas Eiropas jūrniecības nozarē, kas ieņem vadošo pozīciju pasaulē. EESK pauz bažas, ka dažās dalībvalstīs liels skaits audzēkņu pārtrauc izglītību jūrniecības skolās un daudzas personas pārtrauc darbu jūrniecības nozarē. ES jūrniecības nozare varētu būt nopietni apdraudēta, ja vien nekaņoties netiks izstrādāta holistiska stratēģija, kas ļauj radīt lielāku interesi par jūrniecības profesijām. Plašāk jāattīsta sociālo partneru (ECSA un ETF) organizētā apmācība par karjeras veidošanas iespējām. Jūrnieka profesijas pozitīvo aspektu uzsvēršana jāapvieno ar pasākumiem, lai mudinātu cilvēkus turpināt darbu minētajā profesijā.

⁽¹⁾ COM(2009) 8 galīgā redakcija.

⁽²⁾ OV C 168, 20.7.2007., 50.-56. lpp.

⁽³⁾ OV C 211, 19.8.2008., 31.-36. lpp.

3.1.1. Pasaules krīzes un liela bezdarba laikā būtu jāizmanto iespēja piesaistīt jūrniecības profesijām. Neraugoties uz krīzi, nodarbinātības līmenis uz ES flotes kuģiem saglabājās nemainīgs. Vientulība un lielais attālums no ģimenes ir galvenie iemesli, kāpēc jūrnieku profesijas nav pievilcīgas.

3.1.2. Vajadzīga saskaņotāka pieeja, tostarp visu ieinteresēto pušu līdzdalība (jūrlietu pārvaldes, skolas, kuģu īpašnieku apvienības, jūrnieku savienības), jāizmanto internets, plašsaziņas līdzekļi un televīzijas programmas par dzīvi jūrā. Komisiju aicina risināt minēto jautājumu ES līmenī.

3.2. Eiropas Kopienas Kuģu īpašnieku asociācijas (ECSA) un Eiropas Transporta darbinieku federācija (ETF) 2003. gadā realizēja projektu, lai uz kuģiem novērstu vardarbību un iebiedēšanu un lai īstenotu efektīvu uzņēmuma politiku attiecībā uz vienlīdzīgām iespējām. Projekts atbilst galvenajiem mērķiem, ko izvirzījusi Eiropas jūras transporta nozares sociālā dialoga komiteja, un tas veicina sieviešu iesaistīšanu jūrnieku kolektīvā.

3.3. Eiropā ir jāpaaugstina jūrnieku profesionālās izglītības kvalitāte. Tādēļ visām dalībvalstīm jāizstrādā programmas apmācībai un "piesaistei valsts karogam", lai Eiropā nodrošinātu zināšanas jūrniecības jomā. Lai to sasniegtu, visām dalībvalstīm jāturpina paaugstināt jūrniecības izglītības struktūru kvalitāti. Jāizstrādā ilgtermiņa programmas darba un dzīves apstākļu uzlabošanai uz kuģiem. Komisija tiek aicināta izpētīt un analizēt kuģu apkalpes locekļu skaita palielināšanu un ar nogurumu saistītās problēmas un riskus, lai tos mazinātu un veiktu atbilstīgus pasākumus. Jāievieš popularizēšanas, izglītības un apmācības mehānismi. Darba un dzīves apstākļi uz kuģiem jāuzlabo, izveidojot vienlīdzīgus apstākļus pasaules mērogā, ko var panākt, ratificējot ILO Konvenciju par darbu jūrniecībā (2006), kā arī dalībvalstīm transponējot direktīvu, kuras pamatā ir Eiropas Kopienas Kuģu īpašnieku apvienības (ECSA) un Eiropas Transporta darbinieku federācijas (ETF) panāktā vienošanās par minēto konvenciju. Jāievēro starptautiskie tiesību akti, jo īpaši Starptautiskās jūrniecības organizācijas (SJO) konvencija par jūrnieku sagatavošanas, sertificēšanas un sardzes pildīšanas standartiem (STCW konvencija, 1995), kura pašlaik tiek pārskatīta.

3.4. Būtu jāpilnveido pasākumi, kas nodrošina virzību uz kvalitatīvākām karjeras iespējām, izglītību un apmācību. Komisijai būtu jāizanalizē dalībvalstu vidējās izglītības iestādēs, pastāvošā paraugprakse jūrniecības profesiju popularizēšanai. EESK atbalsta priekšlikumus par kadetu apmaiņu (*Erasmus programma*), kadetu nodarbināšanu uz kuģa viņu izglītības laikā un medicīniskās aprūpes uzlabošanu uz kuģa. Tā vēlreiz atkārtoti⁽⁴⁾, ka jāizpēta "pelnošās universitātes" pieredze, lai skolēnos radītu interesi par jūrniecības profesijām.

3.5. EESK uzsver, ka pret jūrniekiem jāizturas taisnīgi, proti, saskaņā ar ILO un SJO pamatnostādņēm par taisnīgu attieksmi pret jūrniekiem jūras negadījumā. Jautājums par jūrnieku apsūdzēšanu prettiesiskā darbībā risināms starptautiski. SJO būtu sīki jāanalizē gadījumi, kad SJO karogvalstīs ir notikusi nepieļaujama jūrnieku apsūdzēšana prettiesiskā darbībā, jo īpaši, jūrnieku apcietināšana. EESK norāda, ka jūrnieku apsūdzēšana nodara kaitējumu profesijas prestižam laikā, kad visā pasaulē ir ļoti nepieciešami augsti kvalificēti jūrniecības profesionāļi⁽⁵⁾. Turpmākā ES politika būtu jāizstrādā atbilstīgi starptautiskā līmeņa pieņemtiem MARPOL konvencijas un ANO Jūras tiesību konvencijas principiem un standartiem.

3.6. EESK aicina dalībvalstis ratificēt 2006. gadā pieņemto ILO Konvenciju par darbu jūrniecībā, jo tā dos iespēju radīt visā pasaulē līdzvērtīgus darba apstākļus uz kuģa un veicinās jauniešu interesi par jūrniecības profesijām.

3.7. EESK sadarbībā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm, kā arī izmantojot citas pilsoniskā dialoga formas, var popularizēt ES jūrniecības identitāti un kultūras mantojumu un apzināt paraugpraksi, kas ļauj jauniešos radīt interesi par jūrniecības profesijām. EESK organizēta konference par jūrniecības profesijām varētu būt noderīga, lai Eiropas līmenī pievērstu uzmanību šim tematam.

4. Eiropas kuģniecība pasaules tirgū

4.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija atzīst vajadzību pēc vispārējiem globāla līmeņa noteikumiem attiecībā uz nozari, atzīst starptautiska tiesiskā regulējuma nozīmīgumu jūrniecības jomā un to, ka starptautiskās organizācijas (piemēram, SJO) risina tiesiskā regulējuma problēmas. Eiropas kuģniecība ieņem vadošo pozīciju pasaulē. Minētā pozīcija būtu jānostiprina, izmantojot valsts atbalsta pamatnostādnes, kas jāpārskata 2011. gadā un kas ir svarīgs instruments, lai nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus un ES flotes konkurētspēju pasaulē. Lai saglabātu pašreizējo situāciju, jāpagarina pamatnostādņu darbības laiks. EESK arī aicina papildināt ES noteikumus par atbalstu. Turpmāk atbalsts principā būtu jāsniedz tikai gadījumā, ja kuģim ir ES dalībvalsts karogs, un nedrīkst pieļaut ES standartu neievērošanu.

4.2. Ņemot vērā pasaules krīzi, paziņojumā ir pamatoti minētas, ka ES jau sen cenšas panākt atklātu un godīgu konkurenci. Būtu jānovērš protekcionistiski pasākumi, jo tie vēl vairāk kavētu ekonomikas atveseļošanos. Vides aizsardzība nebūtu jāizmanto kā protekcionistisku pasākumu pieņemšanas iegansts.

(4) OV C 211, 19.8.2008., 31.–36. lpp. sk. Ņujorkas *Harbour School* (www.newyorkharbourschool.org).

(5) Saskaņā ar "Drewry Shipping Consultants" pētījumu (2009. gads) visā pasaulē līdz 2013. gadam flotei būs vajadzīgi 42 700 jaunu ofiēcieru.

4.3. Kuģniecībai būtu jāatgriežas pie pamatprincipiem un ētiskas izturēšanās. Gan kuģniecības, gan banku nozarē būtu jāatjauno pašāvērtība un uzticēšanās. Būtu jānovērš spekulācijas saistībā ar tādu kuģu būvi, kas no ekonomiskā viedokļa nav vajadzīgi. Vajadzīga jauna pieeja, kas aptver finansējumu un būvniecību saistībā ar vērtīgiem kuģniecības projektiem. ES dalībvalstīm jābūt solidarām, lai mazinātu finanšu un ekonomikas krīzes ⁽⁶⁾ ietekmi uz jūrniecības nozari.

4.4. ES kuģniecības nozarē valda uzņēmējdarbības gars. ES flotes galvenā iezīme ir liels skaits privāto (bieži vien ģimenes īpašumā esošo) kuģniecības uzņēmumu. Eiropas likumdevēji būtu jāinformē par šo modeli, tā īpašajām iezīmēm un struktūru. Krīze kuģniecības nozarē radīja smagus zaudējumus maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas veido Eiropas kuģniecības pamatu. EESK arī norāda, ka jāizskauz standartiem neatbilstošu jebkuras karogvalsts kuģu darbība. Šādiem pārvadātājiem nedrīkst būt nekādas iespējas saņemt atbalstu.

4.5. Tā kā 2006. gadā tika vienpusēji atcelts pretmonopola atbrīvojums, kas bija piešķirts līnijpārvadātāju konferencēm Eiropas Savienībā, Komiteja aicina Komisiju uzraudzīt sekas, ko rada nevienlīdzīgu konkurences noteikumu piemērošana pasaulē. Pašlaik pastāv 110 dažādi konkurences regulējumi, ko, pamatojoties uz atšķirīgām procedūrām, piemēro tādai globālai nozarei kā maršruta satiksme ⁽⁷⁾.

5. Kvalitatīvs jūras transports

5.1. EESK uzskata, ka nesen pieņemtais 3. jūras drošības pasākumu bloks, ir piemērots pamats jūras drošības regulējumam. Tādējādi, pamatojoties uz SJO vispārējo pieeju, tiek radīts visaptverošs Eiropas tiesiskais regulējums jūras drošības jomā. Minētie pasākumi ļaus pievērst uzmanību kuģiem, kas neatbilst augstākajiem standartiem, un dos stimulus kvalitatīva jūras transporta nodrošināšanai. Eiropas Jūras drošības aģentūras (EMSA) izveidotā datubāze EQUASIS sniedz noderīgu informāciju un kuģu kvalitāti.

5.2. Ņemot vērā, ka pasaulē tirdzniecības apjoms kļūst aizvien lielāks, tuvākajā nākotnē turpināsies jūras transporta nozares izaugsme. Tādēļ šīs nozares radītais kopējais emisijas daudzums palielināsies. Emisijas apjomu var ievērojami samazināt, īstenojot virkni tehnisku un praktisku pasākumu. To var veicināt arī ar apjomīgāku pētniecību un izstrādi, attīstot alternatīvus dzinējus, degvielas un kuģu veidus. Kuģi, pateicoties to pastāvīgai modernizācijai un energoefektivitātei un neraugoties uz to veiktajiem atbilstošajiem, uzrāda vislabākos rezultātus emisijas, jo īpaši CO₂, ziņā.

5.2.1. Ņemot vērā Kopenhāgenas konferenci par klimata pārmaiņām (2009. gada decembrī), EESK atkārtoti ⁽⁸⁾, ka emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas izmantošana jūras transporta nozarē, jo īpaši attiecībā uz transporta kuģiem, ir daudz sarežģītāka nekā aviācijas nozarē. Apsverot ideju par jebkuru jūras transportam paredzētu tirgus instrumentu piemērošanu, nebūtu pieļaujama nelabvēlīga ietekme uz Eiropas kuģniecības nozares konkurētspēju pasaules tirgū.

5.2.2. Sēra robežvērtību attiecināšana uz emisijas kontroles zonām ir videi draudzīgs pasākums. Jācenšas paplašināt šo instrumentu darbību uz citiem jūras reģioniem.

5.3. EESK vēlreiz atkārtoti ⁽⁹⁾, ka ES vides aizsardzības noteikumiem jāattiecas uz atpūtas kuģiem un pēc iespējas uz karakuģiem ⁽¹⁰⁾. Vides aizsardzības politikā būtu jāpievērš uzmanība arī neredzamam kuģu piesārņojumam.

5.4. EESK ierosina ⁽¹¹⁾ līdzsvarotu stratēģiju, kas pārstrādes rūpnīcās ļauj uzlabot ekoloģiskos un sociālos apstākļus un vienlaicīgi nesamazināt ražošanas jaudu, ņemot vērā, ka pasaulē trūkst pārstrādes rūpnīcu. Minētā stratēģija būtu jāpiemēro tik ilgi, līdz starptautiskā līmenī stāsies spēkā SJO Konvencija par kuģu drošu un videi nekaitīgu demontāžu (2009. gads).

6. Starptautiskā sadarbība

6.1. EESK ir vērsusi ES uzmanību uz jūras transporta problēmām konkrētos ģeogrāfiskos reģionos ⁽¹⁰⁾ (piemēram, Ziemeļu Ledus okeāns, Baltijas jūra, Vidusjūra). Tā ir gandarīta, ka Komisija ir ņēmusi to vērā paziņojumos par Arktikas maršrutiem, Baltijas jūras stratēģiju un Vidusjūras stratēģiju. EESK norāda, ka paziņojumā ir uzsvērtas ES flotes lielā nozīme saistībā ar naftas un gāzes pastāvīgas piegādes nodrošināšanu Eiropas Savienībai. Tādēļ tā aicina Komisiju izstrādāt Melnās jūras reģiona stratēģiju, kurā būtu iesaistītas visas šīs jūras baseina valstis un kas ļautu nodrošināt energoresursu transportēšanu no Kaspijas jūras uz Eiropu.

6.2. Būtu jāiegulda lielāks darbs, lai panāktu PTO vienošanos par jūras transporta pakalpojumiem. ES un Ķīnas nolīgumu par jūras transportu var izmantot kā paraugpraksi (paraugnolīgums) attiecībā ar citiem tirdzniecības partneriem (piemēram, Indiju, Brazīliju, Krieviju, ASEAN un Mercosur).

6.3. EESK aicina Komisiju izpētīt, vai starp ES dalībvalstīm un trešām valstīm ir noslēgti divpusējie nolīgumi par jūras transporta kravas dalīšanu, un vajadzības gadījumā nodrošināt *acquis communautaire* īstenošanu (Regula 4055/86 un 4058/86). Šajā sakarā arī trešās valstis būtu jāattur no divpusēju nolīgumu slēgšanas.

⁽⁶⁾ Informatīvs ziņojums CESE 397/2009 "Vispasaules finanšu krīze — tās pirmsākumi" (ziņotājs: Burani kgs), 11.03.2009.

⁽⁷⁾ OV C 157, 28.6.2005., 130.-136. lpp.
OV C 309, 16.12.2006., 46.-50. lpp.
OV C 204, 9.8.2008., 43.-46. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 277, 17.11.2009., 20. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 168, 20.7.2007., 50.-56. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV C 211, 19.8.2008., 31.-36. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 277, 17.11.2009., 67. lpp.

6.4. Attiecībā uz priekšlikumu par lielāku ES atpazīstamību Starptautiskajā jūrniecības organizācijā gadījumos, kad dalībvalstīm un ES ir dalīta kompetence, pastāv iespēja uzlabot sadarbību/koordināciju starp dalībvalstīm, neietekmējot to individuālo līdzdalību. EESK vēlreiz atgādina, ka "ES dalībvalstu kompetentajam ieguldījumam SJO darbībā ir augsta reputācija, un to vajadzētu nevis mazināt, bet gan veicināt" (12).

6.5. EESK atkārto, ka Eiropas Savienībai steidzami jārikojas, lai Āfrikā un Dienvidaustrumāzijā ierobežotu pirātiskus uzbrukumus (13) tirdzniecības kuģiem. Ja nav atbilstīgas jurisdikcijas un tiesiskā regulējuma, pirātiskās darbības netiek sodītas. Tādēļ Komisijai būtu jāveicina attiecīgas jurisdikcijas un tiesību aktu izstrāde skartajos reģionos. Jācenšas cieši sadarboties ar ANO organizācijām, lai uzlabotu politiskos, ekonomiskos un sociālos apstākļus izcelsmes valstīs. Steidzami jānovērš pirātisma iemesli un jāatjauno likumība, kārtība un piemēroti sociālie un ekonomiskie apstākļi, jo īpaši Somālijā. Lai to panāktu, būtu jāizmanto ES atbalsts attīstībai un diplomātiski pasākumi. EESK kategoriski iebilst pret jūrnieku apbruņošanu.

6.5.1. Saskaņā ar jaunākajiem datiem (14) pirātiski uzbrukumi rada zaudējumus pasaules ekonomikai aptuveni 16 miljardu dolāru apmērā. Āfrikas raga reģionā 2008. gadā notika 111 pirātiski uzbrukumi un 2009. gada pirmajos sešos mēnešos 240 uzbrukumi, kuru laikā tika apdraudētas 1 000 jūrnieku dzīvības. Pēdējos 18 mēnešos Somālijas pirātiem tika samaksāta izpirkšanas maksa 150 miljonu ASV dolāru apmērā.

6.6. Nelegāla imigrācija rada ne tikai ar humāniem aspektiem saistītas problēmas, bet arī nopietnas problēmas jūras transportam un jūras robežu drošībai. Noteikti jāuzlabo integrēta

kuģošanas uzraudzība Vidusjūrā (*Safe Sea Net, FRONTEX*). Komisijai būtu jāizveido sadarbība ar imigrantu izcelsmes un tranzīta valstīm, lai kontrolētu nelegālu imigrāciju pa jūras ceļiem.

7. Tuvsatiksmes kuģošana

7.1. Ņemot vērā ilgtspējīga transporta attīstību un tuvsatiksmes kuģošanas veicināšanu, lielāki ieguldījumi būtu jāveic, lai uzlabotu ostu infrastruktūru un savienojumus ar sauszemi. Minētais aspekts būtu pilnībā jāņem vērā, veicot Eiropas transporta tīkla politikas pārskatīšanu. Lai atvieglotu ES saziņu ar kaimiņvalstīm, kurām ar ES ir kopīga robeža, EESK aicina Komisiju noteikt neatbilstības sauszemes un jūras tīklu saskarnē.

8. Jūras izpēte un inovācija

8.1. EESK (15) aicina Komisiju veikt pasākumus, lai jūras izpētes un inovācijas jomā tā izvirzītos vadībā pasaules mērogā. Atzinīgi vērtējama ir pozitīvā reakcija paziņojumā.

8.2. EESK atbalsta ieguldījumus pētniecībā un izstrādē saistībā ar videi nekaitīgiem kuģiem, degvielām un ostām, kas ļaus arī radīt "zaļas" darba vietas. Būtu jāveicina mērķtiecīga pētniecība un izstrāde, lai turpinātu samazināt kuģu radīto emisiju.

8.3. Šajā sakarā Komisijai būtu jāatbalsta vides, enerģētikas, drošības un sociālo problēmu risinājumi, kas ļauj apvienot saskaņotu turpmāko jūrniecības politiku un kuģu būves politiku. Eiropas kuģu būvētavām būtu jāizmanto savas pārbaudītās iespējas, lai, izmantojot *Leadership 2015* un citas atbilstīgas programmas, būvētu videi nekaitīgus kuģus.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(12) OV C 168, 20.7.2007., 50.-56. lpp.

(13) COM(2009) 301 galīgā redakcija.

(14) Sk. 2009. gada ziņojumu, ko sagatavojis centrs "ICC International Maritime Bureau Piracy Reporting Center" (IMB). Jaunākajā paziņojumā par ES un Āfrikas partnerattiecībām ir minēts pirātisms un nelegāla imigrācija pa jūras ceļiem — jautājumi, kas ir svarīgi sadarbībai transporta jomā.

(15) OV C 277, 17.11.2009., 20. lpp.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

ATZINUMAM

Tika noraidīts šāds grozījums, lai arī to atbalstīja vismaz ar ceturtdaļu derīgo balsu vairākumu:

1.5. punkts

“Eiropas kuģniecība ieņem vadošo pozīciju pasaulē. Minētā pozīcija būtu jānostiprina, izmantojot valsts atbalsta pamatnostādnes, lai nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus un ES flotes konkurētspēju pasaulē. EESK arī aicina papildināt ES noteikumus par atbalstu. Turpmāk atbalsts būtu jāsniedz tikai gadījumā, ja kuģim ir ES dalībvalsts karogs, un nedrīkst pieļaut ES standartu neievērošanu, fraktējot kuģus bez apkalpes”.

Balsošanas rezultāts

Par: 92

Pret: 91

Atturas: 7

Tika noraidīts šāds grozījums, lai arī to atbalstīja vismaz ar ceturtdaļu derīgo balsu vairākumu:

1.11. punkts

“Sēra robežvērtību attiecināšana uz emisijas kontroles zonām ir — ~~no pirmā skatiņa~~ videi draudzīgs pasākums. EESK aicina Komisiju īstenot pasākumus, lai arī citos Eiropas Savienības jūras baseinos noteiktu SO₂ emisiju kontroles zonas. — ~~var radīt pretēju efektu, proti, jūras transporta aizstāšanu ar sauszemes transportu. Nebūtu jāapdraud Eiropas komodalitātes politika un tuvsatiksmes kuģošanas veicināšana.”~~

Pamatojums

Trūkst pierādījumu, ka SO₂ emisiju kontroles zonu ieviešana pozitīvi ietekmētu sauszemes transporta attīstību uz jūras transporta rēķina.

Balsošanas rezultāts

Par: 92

Pret: 96

Atturas: 18

Tika noraidīts šāds grozījums, lai arī to atbalstīja vismaz ar ceturtdaļu derīgo balsu vairākumu:

5.2.1. punkts

“Ņemot vērā Kopenhāgenas konferenci par klimata pārmaiņām (2009. gada decembrī), EESK ⁽¹⁾ atkārtο, ka emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas izmantošana jūras transporta nozarē, jo īpaši attiecībā uz transporta kuģiem, ir daudz sarežģītāka nekā aviācijas nozarē. Apsverot ideju par jūras transporta jomas iekļaušanu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (ETS), nebūtu pieļaujama nelabvēlīga ietekme uz Eiropas kuģniecības nozares konkurētspēju pasaules tirgū.”

Balsošanas rezultāts

Par: 112

Pret: 83

Atturas: 16

(1) OV C 277 of 17.11.2009., 20. lpp..

Tika noraidīts šāds grozījums, lai arī to atbalstīja vismaz ar ceturtdaļu derīgo balsu vairākumu:

5.2.2. punkts

“Sēra robežvērtību attiecināšana uz emisijas kontroles zonām — no pirmā skatieta videi draudzīgs pasākums — var radīt pretēju efektu, proti, jūras transporta aizstāšanu ar sauszemes transportu. Nebūtu jāapdraud Eiropas komodalitātes politika un tuvsatiksmes kuģošanas veicināšana. Pirms lēmumu pieņemšanas ir ļoti svarīgi veikt atbilstīgu ietekmes novērtējumu.”

Balsošanas rezultāts

Par: 94

Pret: 93

Atturas: 17

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums “Ilgtspējīga nākotne transportam: kā izveidot integrētu, tehnoloģijās balstītu un ērti izmantojamu sistēmu””

COM(2009) 279 galīgā

redakcija un par tematu

“Pamatprincipi Eiropas transporta politikai pēc 2010. gada”

(izpētes atzinums)

(2010/C 255/20)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 17. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“*Ilgtspējīga nākotne transportam: kā izveidot integrētu, tehnoloģijās balstītu un ērti izmantojamu sistēmu*” (paziņojums).

COM(2009) 279 galīgā redakcija.

Nākamā Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts Zviedrija 2009. gada 2. jūlija vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt atzinumu par tematu:

“*Pamatprincipi Eiropas transporta politikai pēc 2010. gada*”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. novembrī. Ziņotājs — RIBBE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 171 balsi par, 5 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pievienojas Komisijas vērtējumam, ka līdzšinējā satiksmes politika nav mūs pietuvinājusi pašu izvirzītajiem ilgspējīgās attīstības mērķiem un tās virzība ir būtiski jāmaina.

1.2. EESK norāda, ka ekoloģiskie mērķi (kā klimata pārmaiņu ierobežošana un dabas resursu aizsardzība, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, trokšņa ierobežošana, gaisa piesārņojuma mazināšana ...) nav vienīgie, kuru sasniegšanai vēl jāvelta ievērojamas pūles. Arī transporta jomā ir vēl daudz neatrisinātu sociāla rakstura problēmu. Tās saistītas ne vien ar transporta nozares darbinieku tiesībām, darba apstākļiem un darba samaksas nosacījumiem vai sabiedriskā transporta līdzekļu piemērotību un pieejamību cilvēkiem ar invaliditāti, vecākiem cilvēkiem un bērniem. Runa ir arī par to satiksmes dalībnieku izvēles brīvību, kas nevar vai nevēlas iegādāties personisko automobili.

1.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta Komisijas dokumentā izvirzītos mērķus, tomēr uzskata, ka tikai ar tajā minētajiem instrumentiem būtiskas pārmaiņas nevarēs panākt.

1.4. Liela daļa minēto mērķu jau ir labi zināmi, dažus no tiem Komisija izvirza jau gadiem ilgi. Taču tie nav sasniegti. Kā piemērus var minēt ārējo izmaksu internalizāciju vai ierosmi mainīt pilsetu transporta politiku.

1.5. Baltās grāmatas galīgajā redakcijā Komisijai būtu skaidri jānorāda, kādi pasākumi īstenojami, un jāizvirza konkrēti kvantitatīvi mērķi.

1.6. EESK uzskata, ka noteikti jādiskutē par to, kuri politiskie un ar plānošanu saistītie lēmumi rada satiksmes plūsmu vai kā to maināt. EESK rosina Komisiju, izstrādājot nākamo balto grāmatu vai jaunas politiskās pamatnostādnes, šiem jautājumiem veltīt daudz vairāk uzmanības.

2. Eiropas Komisijas paziņojums

2.1. Komisija 2001. gadā publicēja balto grāmatu ⁽¹⁾ ar pamatnostādņiem, kā īstenojama Eiropas transporta politika līdz 2010. gadam. Minēto programmu atjaunināja 2006. gada termiņa vidusposma pārskatā ⁽²⁾. Komisija uzskata, ka tagad, kad pagājuši gandrīz desmit gadi, pienācis laiks palūkoties uz priekšu un sagatavot augsni turpmākajai transporta politikas attīstībai.

2.2. Publicētajā paziņojumā Komisija iepazīstina ar pirmajiem secinājumiem, kas radušies pārdomu un izziņas procesā, ņemot vērā gan dažādus pētījumus, gan diskusijās un konsultācijās gūtās atziņas.

2.3. Raksturojot stāvokli, paziņojumā teikts: "Transports ir ārkārtīgi būtiska Eiropas tautsaimniecības sastāvdaļa." Transporta nozare kopumā veido 7 % no Eiropas IKP un nodrošina vairāk nekā 5 % no visām darba vietām Eiropas Savienībā. Komisija raksturo un uzsver transporta nozares nozīmi, lai nodrošinātu arī reģionu, Eiropas un pasaules sociālo un ekonomisko kohēziju, Eiropas rūpniecības konkurētspēju un Lisabonas programmas mērķu īstenošanu.

2.4. Vienlaikus Komisija secina, ka "rezultāti saistībā ar ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem ir necilāki — kā norādīts 2007. gada progresa ziņojumā ⁽³⁾, Eiropas transporta sistēma vēl nav ilgtspējīga vairākos aspektos".

2.5. Komisija arī norāda, ka "vides aizsardzības jautājumi joprojām ir galvenā politikas joma, kurā vajadzīgi turpmāki uzlabojumi. Neviens citā ES tautsaimniecības nozarē siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju pieaugums salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni nav bijis tik augsts kā transporta nozarē ⁽⁴⁾. [...] Piemērojot šo analīzi agrākām norisēm transporta nozarē, redzams, ka tajā ir lielā mērā pieaugusi ekonomiskā darbība, savukārt panāktais progress energointensitātes un SEG intensitātes samazināšanas ziņā ir nepietiekams."

2.6. Viens no 2001. gadā publicētās baltās grāmatas un ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem bija panākt, ka IKP pieaugums neizraisa transporta apjoma pieaugumu, taču mērķis sasniegts tikai pasažieru pārvadājumu, bet ne kravu pārvadājumu jomā. Viens no iemesliem ir šāds: "Kravu pārvadājumu apjoma pieaugums ir saistīts arī ar noteiktu ekonomiskās darbības praksi — ražošanas koncentrēšanu mazākā skaitā vietu, lai panāktu apjomradītus ietaupījumus, uzņēmumu pārvietošanu, piegādēm "tieši laikā" (*just-in-time*), plaši izplatīto stikla, papīra un metālu otrreizēju pārstrādi —, kas ļāvusi samazināt izmaksas un, iespējams, emisijas citās nozarēs, tajā pašā laikā palielinoties transporta radītajām emisijām."

⁽¹⁾ COM(2001) 370.

⁽²⁾ COM(2006) 314.

⁽³⁾ COM(2007) 642.

⁽⁴⁾ Ja vien nav norādīts citādi, informācijas avots ir Enerģētikas un transporta ģenerāldirektora 2009. gada statistikas izdevums "EU energy and transport in figures" ("ES Enerģētika un transports skaitļos").

2.7. Pat ja transporta (un atsevišķo transporta līdzekļu) energoefektivitāte pieaug, ar to nepietiek, lai kompensētu transporta apjoma pieaugumu ⁽⁵⁾. Tas nozīmē, ka transporta apjoma palielināšanās ir tikpat liela problēma kā fakts, ka "nepietiekams progress ir sasniegts (.) pārvadājumu novirzīšanā uz efektīvākiem transporta veidiem (tostarp attīstot tuvsatiksmes kuģošanu)".

2.8. Komisijas paziņojuma sadaļā "Tendences un problēmas" arī minēts, ka

— vecāku cilvēku (65 gadi un vairāk) skaits Eiropas Savienībā būtiski pieaugs, kas, pirmkārt, mainīs ceļošanas paradumus, un, otrkārt, liks valstīm vairāk līdzekļu atvēlēt pensijām, veselības aprūpei un veco ļaužu kopšanai. Komisija uzskata, ka tāpēc turpmāk samazināsies transportam atvēlēto publisko līdzekļu apjoms;

— transportam būs īpaša nozīme, cenšoties sasniegt klimata pārmaiņu ierobežošanas jomā izvirzītos Eiropas Savienības mērķus, kuru īstenošanai "būs nepieciešams mainīt dažas pašreizējās tendences";

— pieaugošais degizraķeņu deficīts būtiski ietekmēs transporta nozari, kurā notiks ne vien tehnoloģiskas (97 % enerģijas transporta vajadzībām šobrīd ražo no degizraķeņiem), bet arī strukturālas (degizraķeņu transports patlaban veido aptuveni pusi no starptautisko jūras pārvadājumu apjoma) pārmaiņas;

— pilsētās dzīvojošo Eiropas iedzīvotāju skaits pieaugs ⁽⁶⁾. Komisija arī atzīmē, ka jau pašlaik pilsētu transports rada aptuveni 40 % no CO₂ izmešiem un 70 % no citiem autotransporta radītajiem kaitīgajiem izmešiem;

— cilvēku skaita un ekonomiskās labklājības pieaugums pasaulē palielinās arī mobilitāti un pārvadājumu apjomu. Komisijas minētie pētījumi arī liecina, ka vieglo automobiļu skaits pasaulē varētu pieaugt no pašreizējiem 700 miljoniem līdz vairāk kā 3 miljardiem 2050. gadā, "radot nopietnas ilgtspējības problēmas, ja vien nenotiks pāreja uz transportlīdzekļiem, kas rada mazākas emisijas vai nerada tās vispār, un uz citu mobilitātes koncepciju".

2.9. Kopumā jāatzīmē — Komisija ļoti pamatoti runā par to, ka jāizstrādā "ilgtermiņa redzējums par cilvēku un preču ilgtspējīgu mobilitāti".

2.10. Tādēļ Komisija izvirza septiņus vispārīgus politiskos mērķus:

— kvalitatīvs un drošs transports;

⁽⁵⁾ EESK norāda uz Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskatā (COM(2006) 314, grafikā 3-2) minētajiem Komisijas aprēķiniem par transporta radīto CO₂ emisiju turpmāko palielināšanos līdz 2020. gadam, kas ir pretrunā ES izvirzītajiem mērķiem ierobežot klimata pārmaiņas.

⁽⁶⁾ 2007. gadā pilsētās dzīvoja aptuveni 72 %, bet 2050. gadā tur dzīvos jau 84 % iedzīvotāju.

- labi apsaimniekots un pilnībā integrēts transporta tīkls;
- ekoloģiski ilgtspējīgāks transports;
- Eiropas Savienības vadošo pozīciju saglabāšana transporta pakalpojumu un tehnoloģiju jomā;
- cilvēkkapitāla aizsardzība un attīstība;
- satiksmes pārvaldība, pareizi īstenojot cenu politiku;
- plānošana transporta pieejamības uzlabošanai.

3. Vispārīgās piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē faktu, ka Komisija no jauna pievēršusies šiem jautājumiem un plašā konsultāciju procesā izvērtē pirmās — bieži gan pārāk nekonkrētās — idejas par transporta nākotni. Komisijas veiktā transporta nozares analīze nepārprotami liecina, ka līdz pašu izvīrētājiem ilgtspējīgās attīstības mērķiem vēl ļoti tāls ceļš ejams un vajadzīgas būtiskas pārmaiņas. Tomēr joprojām trūkst skaidras vīzijas ar konkrētiem mērķiem un instrumentiem (īpaši privāto) transportlīdzekļu skaita ierobežošanai un samazināšanai. Tāpēc Komisijai jāsaģatavo sīki izstrādāts rīcības plāns, kurā izvīrēti arī kvantitatīvi mērķi.

3.2. EESK piekrīt daudzām Komisijas ierosmēm, piemēram, ka efektīvāk jāizmanto esošā infrastruktūra, tostarp jāievieš jaunas un uzlabotas informācijas un sakaru tehnoloģijas, jāveido viedas un integrētas loģistikas sistēmas un īpaši pilsētu transporta jomā jāmeklē jaunas idejas, jāuzlabo vairāku veidu pārvaldījumu kombinēšana un aktīvāk jāpāriet uz videi nekaitīgākiem transporta līdzekļiem, jāievieš inovatīvas piesārņotāju kontroles tehnoloģijas utt. Šis atziņas tomēr nav nekas jauns.

3.3. EESK pēdējo gadu laikā ir izstrādājusi vairākus atzinumus par transporta politiku, kā arī satiksmes plūsmas pārvaldības tehnisko un organizatorisko pilnveidošanu, un šajā sakarā ir jānorāda uz atzinumiem par šādiem tematiem "Eiropas Komisijas 2001. gadā publicētās Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskats" (7); "Ārējo izmaksu internalizācija" (8); "Kravu pārvaldījumu loģistikas rīcības plāns" (9); "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko veicina ceļu satiksmes drošības noteikumu pārrobežu izpildi" (10); "TEN-T: politikas pārskats" (11); "Ekoloģisks jūras un iekšējo ūdensceļu transports" (12); "Zaļā grāmata par turpmāko ES jūrniecības politiku" (13); "Autotransports 2020. gadā: pilsoniskās sabiedrības vēlnes" (14); "Ceļā uz

dzelzceļu tīklu, kurā prioritāte ir kravu pārvaldījumiem" (15); "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas dzelzceļa tīklu konkurētspējīgiem kravu pārvaldījumiem" (16); "“NAIADES” — Integrēta Eiropas rīcības programma iekšējo ūdensceļu transportam" (17); "Integrēta Eiropas Savienības jūrniecības politika" (18).

3.4. EESK īpaši vēlas uzsvērt, ka turpmāk transporta politikai nevajadzētu aprobežoties vienīgi ar risinājumiem, kas ļauj no ilgtspējīgas attīstības viedokļa labāk pārvaldīt esošās vai paredzamās satiksmes plūsmas. Par to Komisija gan paudusi viedokli, bet tas ir pārlietu neskaidrs un nekonkrēts. EESK uzskata, kas tas ir būtiskākais paziņojuma trūkums.

3.5. Komisija gan norāda, ka pašreizējā sistēma ir būtiski jāmaina. 53. punktā, piemēram, minēts, ka "transporta sistēmā notiks būtiskas izmaiņas", 70. punktā — ka vajadzīgs "pamatīgi pārskatīt transporta sistēmu", savukārt 37. punktā runa ir par "jaunu mobilitātes koncepciju". EESK tomēr labprāt redzētu konkrētākus skaidrojumus par to, kas tieši ar to ir domāts.

3.6. Tāpēc Komisijas publicētais dokuments ir diezgan labs daudzu jau zināmu nostāju un ideju kopsavilkums, bet patiesi "jauna redzējuma" tajā nav. Joprojām daudz neskaidrību, piemēram, jau gadiem neatrisinātajā jautājumā par ārējo izmaksu internalizāciju.

3.7. Tādejā EESK vēlētos šajā izpētes atzinumā analizēt dažus būtiskus jautājumus, kuriem Komisijas dokumentā nav pievērsta pietiekama uzmanība. EESK cer, ka Komisija tos turpmāk risinās un veltīs tiem lielāku vērību.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Nav pareizi transporta nozīmību vērtēt galvenokārt pēc ieguldījuma IKP jeb radīto darbavietu skaita. Cilvēku kopā saņākšana vai preču apmaiņa, proti, visas sabiedriskās vai saimnieciskās norises vienmēr ir saistītas ar "transportu". Var arī teikt, ka bez preču apmaiņas un transporta sabiedrība vispār nevarētu pastāvēt un iekšzemes kopprodukts vispār neveidotos.

4.2. Cilvēki vēlas pārvietoties, un viņiem ir jāpārvietojas, savukārt preces ražo, lai notiktu to apmaiņa, un tai ir jānotiek. Tiktāl Komisijai ir taisnība, kad tā paziņojuma 39. un 40. punktā apgalvo, ka "transporta ir atslēga daudzām mūsu brīvībām — brīvībai strādāt un dzīvot dažādās pasaules malās, brīvībai baudīt dažādus produktus un pakalpojumus, brīvībai veikt tirdzniecību un dibināt personiskos kontaktus. [...] Domājams, ka pieprasījums pēc šīm brīvībām pieaugs nākotnes multikulturālajā, heterogēnajā sabiedrībā ...".

(7) OV C 161, 13.7.2007., 89. lpp.

(8) OV C 317, 23.12.2009., 80. lpp.

(9) OV C 224, 30.8.2008., 46. lpp.

(10) OV C 77, 31.3.2009., 70. lpp.

(11) OV C 318, 23.12.2009., 101. lpp.

(12) OV C 277, 17.11.2009., 50. lpp.

(13) OV C 168, 20.7.2007., 20. lpp.

(14) OV C 277, 17.11.2009., 25. lpp.

(15) OV C 27, 3.2.2009., 41. lpp.

(16) OV C 317, 23.12.2009., 94. lpp.

(17) OV C 318, 23.12.2006., 218. lpp.

(18) OV C 211, 19.8.2008., 31. lpp.

4.3. Tāpēc transports ir ārkārtīgi svarīgs, bet tas nepastāv pats par sevi. Ne vienmēr jāuzskata, ka transports sniedz labumu sabiedrībai, jo tas sekmē cilvēku vai preču apriti. Pat Komisijas dokumentā uzsvērts, ka transportam ir arī negatīva ietekme. Tāpēc politikas veidotāju galvenais uzdevums ir noteikt skaidras robežas minētajām "brīvībām", raugoties, lai tās neskar vai pat neapdraud citas brīvības vai vajadzības, piemēram, cilvēku veselību, vidi un/vai klimatu vai arī nākamo paaudžu vajadzības.

4.4. (Transporta) politikai arī jānodrošina, lai transporta līdzekļi ir piemēroti un pieejami visām iedzīvotāju grupām. Ievērojot ilgtspējīgas attīstības principu, tas jo īpaši attiecas uz sociāli neaizsargātajiem slāņiem, invalīdiem, bērniem, jauniešiem utt. Vairāk pūļu arī jāvelta, lai uzlabotu transporta nozares darbinieku darba apstākļus.

4.5. Līdzšinējā transporta politikā tomēr bieži iets vieglākais ceļš. Līdz šim politikā lielākā uzmanība pievērsta tam, lai apmierinātu pieprasījumu pēc transporta pakalpojumiem, un bieži tāda rīcība palielinājusi pieprasījumu un radījusi jaunas transporta vajadzības, arī tāpēc, ka ekonomiski nepamatoti subsidēts privātais transports un, pamatojoties vienīgi uz zemajām naftas cenām, veicināta ekonomiskā darba dalīšana un tai atbilstoša ražošanas vietu un apdzīvoto vietu veidošana. Valdija uzskats, ka šādi radītās problēmas izdosies atrisināt vienīgi ar infrastruktūras palīdzību, proti, tīri tehniski. Turpmāk vairs nedrīkstam nedomāt par satiksmes plūsmas ierobežošanu un atsevišķu transporta veidu lietderību. EESK saprot, ka Komisija nav vienīgā, kas par to atbildīga, jo daudzi lēmumi, ievērojot subsidiaritātes principu, pieņemti valstu un reģionālo vai vietējo pašvaldību līmenī.

4.6. EESK īpaši atzinīgi vērtē Komisijas lielo atklātību, analizējot dažus jautājumus. Paziņojuma 59. punktā tā norāda: "Daudzi publiskie pakalpojumi ir tikuši arvien vairāk centralizēti, lai palielinātu efektivitāti. Ir palielinājušies attālumi starp iedzīvotājiem un pakalpojumu sniedzējiem (skolām, slimnīcām, iepirkšanās centriem). Tāda pati tendence ir bijusi vērojama arī uzņēmumu darbībā — tie samazina ražotņu, noliktavu un izplatīšanas centru skaitu. Darbību koncentrēšanas tendence, pasliktinoties pieejamības apstākļiem, ir radījusi liela apmēra "piespiedu mobilitāti." EESK tomēr uzskata, ka paziņojumā nav analizēts, kādi secinājumi politikas jomā būtu jāizdara.

4.7. Nav šaubu, ka ekonomiskie apstākļi un politiskie lēmumi tieši vai netieši ietekmēja minētās attīstības tendences, piemēram, valsts iestāžu un uzņēmumu koncentrāciju. Turpmāk pirms politisku un ar plānošanu saistītu lēmumu pieņemšanas būtu svarīgi daudz rūpīgāk analizēt ietekmi uz transportu un transporta sistēmu. Vai kaut viens plāns jebkad nav īstenots, jo pieņemts politisks lēmums, ka plāna īstenošana radītu jaunas transporta plūsmas un veicinātu to palielināšanos, kas nav vēlama?

4.8. Ņemot vērā Komisijas paziņojumā minētās atziņas, trūkumus un vajadzības, būtu lietderīgi, ja Komisija ceļā uz "ilgtspējīgu nākotni transportam" skaidri norādītu, kas no tā, kas līdz šim īstenots vai nolemts Eiropas un valstu līmenī, ir bijis kļūdaini. Vai bija pareizi centralizēt skolas vai pārvaldes iestādes, kā tas izdarīts dažās dalībvalstīs? Vai lopkautuvju un pienotavu koncentrēšana, kas nereti veikta par ES struktūrfondu līdzekļiem, patiešām bija lietderīga no ilgtspējīgās attīstības (un, piemēram, no reģionālās attīstības) viedokļa? Vai transporta infrastruktūras paplašināšana patiešām varēja veicināt ilgtspējīgu reģionālo attīstību? Vai arī drīzāk — nepareiza transporta infrastruktūras politika ir izraisījusi apdzīvotības sarukšanu lauku rajonos un piespiedu mobilitāti?

4.9. Vēl viens piemērs: starptautiskās darba dalīšanas dēļ Eiropā nonāk lēta lopbarība. Tas izraisa koncentrācijas procesus lopkopībā un jaunas satiksmes plūsmas, kas rodas tādēļ, ka gan lopbarības cenas, gan transporta izmaksas ne vienmēr ir ekoloģiski un ekonomiski pamatotas. Bieži tās neatspoguļo arī sabiedrībai nodarīto kaitējumu. Tikai tās izmaksas vien, kuras rodas — arī transporta izraisīto — klimata pārmaiņu ietekmē, vai izmaksas, kuras rada satiksmes trokšņa un izmešu izraisītās slimības, liecina, ka Eiropas Savienībā, veidojot ilgtspējīgu mobilitātes politiku, jārisina svarīgi jautājumi. Vai nākotnē nekas nemainīsies? Kā šādas attīstības tendences ietekmē transporta politiku? Diemžēl, Komisijas dokumentā atbildes uz šiem jautājumiem nav sniegtas.

4.10. EESK rosina ikvienā politikas jomā, no ekonomikas un konkurences politikas līdz pat attīstības politikai, novērtēt tās ietekmi uz satiksmes plūsmu rašanos. Piemēram, ja Eiropas kopējā lauksaimniecības politika vairāk veicinātu reģionālo ekonomiku, Eiropā pavērtos plašas iespējas samazināt satiksmes plūsmu un saīsināt transporta ceļus.

4.11. Apspriežot minētos jautājumus, svarīgākais nav pati mobilitāte, bet mēroto ceļu skaits. Jārūnā par šo ceļu garumu un to, ar kādu transporta līdzekli tos mēro un kādas izmaksas rodas.

4.12. Tieši šajā ziņā pēdējos gados vērojamas lielas pārmaiņas. Mērotie ceļi kļuvuši daudz garāki, un cilvēki nebūt neizmanto transporta veidus, kas rada mazāku kaitējumu videi. Tas attiecas gan uz personu pārvietošanos, gan uz preču plūsmu jeb pārvadājumiem. Labības ceļš no lauka līdz gala patērētājam allaž ir vedis caur dzirnavām un ceptuvi, mainījušies ir transporta veidi. Tas, ka citās politikas jomās pieņemto pamatnoteikumu un Eiropas Savienībā vērojamās nepietiekamās saskaņotības dēļ pašlaik ir ekonomiski izdevīgi kravas automobiļos ar saldētavu pārvadāt smalkmaizīšu mīklu vairākus simtus kilometru līdz vietai, kur to beidzot izceps, ir tikai viens piemērs, kas liecina, ka jārikojas.

4.13. Jau vairākas paaudzes cilvēki dienā pārvietojas ne vairāk kā 3–4 reizes. Piemēram, Vācijā pašlaik cilvēki pārvietojas aptuveni 281 miljonu reižu dienā, un tās ir 3,4 pārvietošanās reizes uz vienu cilvēku. Tādā veidā dienas laikā Vācijā tiek mēroti 3,2 miljardi kilometru⁽¹⁹⁾. 2002. gadā šis attālums sasniedza “tikai” 3,04 miljardus kilometru.

4.14. Satiksmi un pārvietošanās attālumu ietekmē privāti, politiski un ar uzņēmējdarbību saistīti lēmumi. Būtiska nozīme ir transporta izmantošanas izmaksām. Šajā ziņā nākotnē vajadzīgas lielas pārmaiņas, un tās varētu notikt, ja, piemēram, palielināsies izejvielu (īpaši degzrakteņu) cenas, tiks veikta EESK daudz atbalstītā un rosinātā “ārējo izmaksu internalizācija”, piepildīsies Komisijas prognozes un samazināsies infrastruktūrai atvēlēto publisko līdzekļu apjoms utt. Tomēr nav skaidra politiska vēstījuma par to, kādi secinājumi tagad būtu jāizdara. EESK uzskata, ka, pieņemot lēmumus, kas saistīti ar infrastruktūru, vairāk jāievēro vispārējie ilgtspējīgas attīstības principi. Jāraugās ne vien uz to, kā infrastruktūra uzlabos transporta savienojumus, palielinās produktivitāti un ietaupīs laiku, bet arī uz izmaksām, kādas var rasties vides un sociālajā jomā.

4.15. Ikviens jauns pasākums saistībā ar satiksmes infrastruktūru ir ļoti dārgs, un tā īstenošanas sekas jūtamas gadu desmitiem. Ja reiz Komisija secinājusi, ka palielināsies gados vecāku cilvēku un pilsētu iedzīvotāju skaits, kam līdzī mainīsies arī mobilitātes vajadzības, un paredzams, ka samazināsies publiskais finansējums satiksmes infrastruktūras projektu finansēšanai, tas nozīmē, ka būtiskas pārmaiņas vajadzīgas tādā jomā kā ieguldījumi infrastruktūras attīstībai.

4.16. Tāpēc EESK rosina Komisiju un Padomes prezidentvalsti saistībā ar “transporta sistēmas pamatīgu pārskatīšanu” un “jaunu mobilitātes koncepciju” padziļināti apspriest tādas nozīmīgus jautājumus kā satiksmes plūsmu rašanās un piespiedu mobilitāte. EESK vēlreiz uzsver — nav jārunā par “brīvību” vai mobilitātes ierobežošanu, bet jāskatās debātes par ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, kurā satiksmes politika līdz šim nav pietiekami integrēta, un tas jādara, lai arī nākamās paaudzes varētu baudīt pārvietošanās brīvību.

4.17. Nozīmīgs ir Komisijas paziņojuma 53. punkts: “Pielāgojoties radikāli atšķirīgai ekonomikas un enerģētikas situācijai, dažos transporta nozares segmentos strādājošie var zaudēt darbavietas. Ir jānodrošina laba sagatavošanās šādām pārmaiņām un to aktīva vadība, lai apstākļu maiņas rezultātā tiktu radītas arī jaunas darbavietas un transporta nozarē strādājošie varētu šajā procesā piedalīties un reaģēt uz to.”

4.18. Svarīgākais ir “laba sagatavošanās”. Tas nozīmē, ka pēc iespējas skaidrāk jānorāda, kuras nozares nākotnē iegūs, kuras — cietīs. Lielā mērā tas jau ir zināms, bet par to ir jārunā atklāti. EESK jau vienā no pirmajiem atzinumiem par ilgtspējīgas attīstības jautājumiem (NAT/229) norādīja, ka tieši veicamās pārmaiņas rada bailes un pretestību, īpaši tajās sabiedrības grupās, kuras gūst labumu no pašreizējās sistēmas, kas nav ilgtspējīga, un kuras tieši skars strukturālās pārmaiņas.

⁽¹⁹⁾ Skat. Vācijas Satiksmes, būvniecības un pilsētu attīstības ministrijas uzdevumā izstrādāto pētījumu “Mobilität in Deutschland”.

4.19. Jāprecizē ne tikai šie strukturālie jautājumi par satiksmes plūsmu rašanos un attālumiem, bet arī jautājums par transportlīdzekļu veidiem. EESK atzinīgi vērtē šādas atziņas, kas iekļautas Komisijas paziņojumā:

- no (ceļu) transporta lietotājiem iekasētajai maksai⁽²⁰⁾ “bieži vien nav īpašas saistības ar faktiskajām izmaksām, kas rodas sabiedrībai viņu izvēles rezultātā”;
- ja noteiktu precīzu maksu par negatīvajām papildu sekām, kuras rada visi transporta lietotāji un transporta līdzekļi, satiksmes plūsma samazinātos un cilvēki izvēlētos labākus, t.i., apkārtējai videi nekaitīgākus transporta veidus. EESK tomēr vēlētos, lai Komisija norāda, kā noteikt “precīzu maksu”;
- “pastāv steidzama nepieciešamība veikt tehnoloģisku pāreju uz transportlīdzekļiem ar zemākiem emisiju līmeņiem vai vispār bez emisijām”; EESK uzskata, šeit būtiska nozīme būs automobiļu izmēra samazināšanai un līdz ar to arī elektromobiļiem, turklāt Starptautiskās Atjaunojamās enerģijas aģentūras aprēķini skaidri liecina, ka klimata pārmaiņas var būtiski ierobežot, vienīgi izmantojot elektroenerģiju, kas iegūta no atjaunojamiem enerģijas avotiem⁽²¹⁾. Runa tomēr nav tikai par jaunām piedziņas tehnoloģijām, jo tās neatrisina, piemēram, tādas problēmas kā sastrēgumi un automobiļiem pakārtotas pilsētas;
- tieši bieži apdzīvotajos rajonos, kur attīstība turpinās, iedzīvotāji aktīvi jārosina lietot sabiedrisko transportu, braukt ar velosipēdu un iet kājām. Tas sakrīt ar Komisijas viedokli, kas pausts dokumentā par tā dēvēto “pilsoņu tīklu”⁽²²⁾. Nesen EESK atkal kritiski vērtēja to, ka ļoti gausi tiek īstenoti minētajā dokumentā iekļautie priekšlikumi. Tieši pilsētu satiksmes politikā ir vajadzīga pilnīgi jauna pieeja, kas kritiski vērtē automobiļu līdz šim dominējošo stāvokli;
- pēdējo gadu/desmitgažu laikā, piemēram, Londonā vai Bīlfeldē (Vācija) īstenotā transporta politika, pēc EESK domām, liecina, ka ir iespējams mainīt nevēlamas attīstības tendences un īstenot ilgtspējīgu politiku, ja lēmumu pieņēmēji rīkojas pietiekami apņēmīgi;
- tādēļ EESK nepiekrīt Komisijas paziņojuma 32. punktā paustajam viedoklim, ka “pilsētu izplešanās (.) palielina nepieciešamību pēc individuālā transporta”. Samērā nelielais personīgo automobiļu blīvums tādās lielpilsētās kā Berlīne vai Kopenhāgena tomēr liecina, ka pareiza transporta politika var sekmēt pilnīgi pretējas attīstības tendences transporta veidu sadalījumā;

⁽²⁰⁾ Piemēram, transporta un enerģijas nodokļi, ceļu un infrastruktūras lietošanas maksas.

⁽²¹⁾ Skatīt — <http://www.unendlich-viel-energie.de/de/verkehr/detailsicht/article/5/erneuerbaren-energien-koennen-strombedarf-fuer-elektroautos-spielend-decken.html>.

⁽²²⁾ Skat. “Pilsoņu tīkla attīstība — “pievilcīga” vietējā un reģionālā sabiedriskā transporta nozīme un Komisijas ieguldījums tā veidošanā”, COM(1998) 431 galīgā redakcija, 10.7.1998.

- EESK pauž cerību, ka, veicot ieguldījumus un izstrādājot pamatnoteikumus, vienmēr rīkos kompetentas diskusijas par efektīviem instrumentiem, kas ļautu skaidri noteikt pārvietošanās un transporta veidus, kas nodara vismazāko kaitējumu videi. EESK arī cer, ka ar laiku visiem transporta līdzekļiem izstrādās vienotus sociālos un vides standartus, kas nodrošinās godīgu konkurenci un ilgtspējīgu attīstību;
- īpaši jāņem vērā dažādu ekonomikas un mājokļu politikas jomā īstenoto pasākumu ietekme un jāanalizē konkrēti dalībvalstu piemēri un pieredze daudzos Eiropas Savienības projektos, kas paredz sadarbību ar pašvaldībām, kuras īsteno atzinīgi vērtējamu politiku, ierobežojot autotransportu un vienlaikus gandrīz pilnībā apmierinot sabiedrības vitālās un mobilitātes vajadzības. EESK ierosina izveidot Eiropas Savienības koordinācijas centru, kas apkopotu un popularizētu labas prakses piemērus.
- īpaši jāņem vērā dažādu ekonomikas un mājokļu politikas jomā īstenoto pasākumu ietekme un jāanalizē konkrēti

Brisele, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Lietiskais internets – rīcības plāns Eiropai””

COM(2009) 278 galīgā redakcija

(2010/C 255/21)

Ziņotājs: **Zenonas Rokus RUDZIKAS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 18. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Lietiskais internets — rīcības plāns Eiropai””

COM(2009) 278 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 12. novembrī. Ziņotājs — Rudzikas kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (17. decembra sēdē), ar 60 balsi par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Ņemot vērā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības īpatnības un to nozīmi dažādās valsts attīstības un iedzīvotāju dzīves jomās, EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas paziņojumu “Lietiskais internets — rīcības plāns Eiropai”⁽¹⁾, kas paredz radīt jaunu vispārēju paradigmu — pāreju no interneta, kas savieno cilvēkus, uz internetu, kas savieno cilvēkus ar lietām vai savstarpēji savieno lietas; tas ir pazīstams kā lietiskais internets (*Internet of Things* — *IoT*).

1.2 EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka lietiskais internets var palīdzēt uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti, nodrošinot jaunas un labākas darbavietas strādniekiem, uzņēmējdarbības iespējas un izaugsmi nozarei, kā arī veicināt Eiropas konkurētspēju.

IoT sniegs ievērojamu ieguldījumu sabiedrībā pastāvošo problēmu risināšanā, piemēram, veselības, vides aizsardzības un ekoloģijas, transporta un citās jomās. Plaši izvērstu sakaru tīklu veidošanai ar *IoT* lietojumu palīdzību būs milzīga ietekme uz mūsu sabiedrību, pakāpeniski izraisot faktisku paradigmas maiņu.

1.3 EESK atbalsta Komisijas dokumentu un kopumā ir vienprātis ar tajā sniegtajiem secinājumiem un ieteikumiem, tomēr vēlas konkrētākas norādes attiecībā uz ieviešanas laiku un termiņiem.

1.4 Ņemot vērā interneta globālo raksturu, Eiropas Komisijas izstrādātās iniciatīvas, pasākumi un tiesību akti vien nav pietiekoši, lai aptvertu šo pasaules mēroga struktūru. Jāpievērš lielāka uzmanība starptautisko organizāciju lomai un sarunu un valstu vairākuma ratificētu nolīgumu nozīmei. Ir steidzami nepieciešams “kibernētiskais Kioto protokols” jeb dokuments, kas kibernetikas jomā būtu analogs iecerētajam Kopenhāgenas nolīgumam klimata jomā.

1.5 EESK aicina Komisiju konkrētēt *IoT* pārvaldības pamatprincipus, lai panāktu līdzsvarotību starp centrālo un decentralizēto interneta pārvaldību un lai nodrošinātu pastāvīgu uzraudzību privātās dzīves un personas datu aizsardzības jomā. Ir ne tikai “jārosina diskusija”, bet arī jāveic konkrēti turpmākie soļi.

1.6 EESK atzīst, ka šā kibernetiskā “Bābeles torņa” veidošanā īpaša nozīme ir sistēmu un procesu standartizācijai. Tomēr jebkuras standartizācijas ieviešanā jāņem vērā valodu, kultūru un tradīciju daudzveidība un īpatnības dažādās valstīs.

1.7 EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu turpināt finansēt Septītās pamatprogrammas pētniecības projektus *IoT* jomā. Tomēr ar to vien nepietiek. Papildus jāfinansē ar *IoT* attīstību saistītie pētniecības projekti, kuru prioritāra veicināšana sagatavo ceļu kvalitatīvām pārmaiņām šajā jomā (nanotehnoloģijas, optoelektronika, kvantu datori, “mākoņdatošana” un “režģiskā skaitļošana”, balsis sakari, izmantojot datoru, u.c.). Šīm darbībām ir vajadzīga labāka koordinācija.

⁽¹⁾ COM(2009) 278 galīgā redakcija.

1.8. IKT straujai attīstībai ir nepieciešama pastāvīga zināšanu atjaunināšana. Īpaši uz šo jomu ir attiecināms mūžizglītības princips. Augstskolu pasniedzējiem un studentiem, skolotājiem un skolēniem, kā arī visiem pieaugušajiem pastāvīgi jāpapildina savas zināšanas. Šajā ziņā īpaši noderīgas ir tālmācības sniegtās iespējas. Jāveic pasākumi ģeogrāfiskās un digitālās šķirtnes pārvarēšanai. Šo centieni īstenošanā īpaša nozīme ir organizētai pilsoniskajai sabiedrībai.

1.9. EESK uzsver jauninājumu nozīmi un aicina Komisiju pievērst uzmanību intelektuālā īpašuma labākai aizsardzībai un iekārtu un ierīču, tehnoloģiju un metožu patentēšanas uzlabošanai. Pirmām kārtām jāveicina projekti, kas ir vērsti uz tautu kultūras mantojuma, kultūras un valodu daudzveidības un citu garīgo bagātību aizsardzību.

1.10. EESK vērš Komisijas uzmanību uz nepieciešamību rūpīgāk izpētīt elektromagnētisko viļņu iedarbību uz cilvēku. Pat tad, ja IoT sistēmas rada tikai vājus impulsus, starojuma avotu skaits var strauji pieaugt, turklāt vairums no tiem rada pastāvīgu starojumu, un tādējādi "elektroniskais vides piesārņojums" nākotnē var radīt ievērojamas problēmas. Mūsdienu zinātne vēl nav pilnībā noskaidrojusi, vai pastāv starojuma intensitātes sliekšnis starp nekaitīgu un veselībai bīstamu starojumu un kā veidojas kumulatīvā ietekme. Vai mēs spēsim iedzīt džinu atpakaļ pudelē, no kuras esam to izlaiduši?

2. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības īpatnības

IoT redzējums ir balstīts uz pasaules mēroga bezvadu integrētu tīklu, kurā savienotas viedas iekārtas un ierīces (apzīmētas kā "lietas") un dažādi sensori un aktivatori, kas komunicē savstarpēji un ar cilvēkiem, izmantojot standarta protokolus. Šis tīkls savstarpēji savieno miljardiem cilvēku. Turpinājumā tiek aplūkotas dažas IKT īpatnības.

2.1. Viena no galvenajām iezīmēm ir IKT strauja, sprādzienveida attīstība, un vienā no tās posmiem ir izveidojies internets. Praktiski vienas paaudzes laikā tā ir izlauzusies no zinātniskajām laboratorijām publiskajā aprītē. Tikpat strauji izplatās paralēlās un dalītās skaitļošanas ("režģiskās skaitļošanas") tehnoloģijas. Lietuvā, piemēram, ar ES atbalstu īsteno projektus *BalticGrid I* un *II*, kā arī valsts projektus *LitGrid* un *GridTechno*.

2.2. Vēl viena IKT iezīme ir tā, ka to attīstība lielākoties ir balstīta uz dažādu zinātnes nozaru mijiedarbību, kā arī metožu un sasniegumu izmantošanu un sintēzi, radot kvalitatīvi jaunus produktus.

2.3. IKT sevi uzskatāmi apliecina un "atmaksā savus parādus" citām zinātnes jomām, sniedzot pētniecības metodes, aprīkojumu un citus darbības līdzekļus, kas ir noderīgi arī iedzīvotājiem viņu ikdienas dzīvē. Ja agrāk zinātņu karaliene (vai, kā daži uzskata,

kalpone) bija matemātika, tad tagad šo vietu ieņem informātika. Vēl tikai var minēt franču filozofa Fransuā Rablē citas — drukas — revolūcijas priekšvakarā 1532. gadā teikto, ka "zinātne bez apziņas tikai sagrauj dvēseli" ("Gargantija un Pantagriels", VIII nodaļa).

2.4. Vēl viena iezīme ir orientācija pārsvarā uz lietojumiem, kas izpaužas uz IKT balstītu ierīču un iekārtu straujā pilnveidošanā. Šeit var minēt mobilo sakaru nozares attīstības dinamiku, datoru īpašību pārmaiņu tendences, algoritmisko valodu attīstību un interneta izplatību.

2.5. IoT neizbēgami ved uz apkārtējās tehnosfēras vispārēju intelektualizāciju. Lietas kļūst "viedas" un ar laiku spēs aptvert pašas savas īpašības un iespējas, kā arī savu apkārtni, patstāvīgi pieņemt lēmumus un aktīvi rīkoties, lai sasniegtu izvirzītos mērķus vai noteiktos uzdevumus. Paredzams, ka viedās lietas spēs veikt visdažādākās darbības un pildīt visdaudzveidīgākos uzdevumus, kā arī reaģēt uz savu apkārtni, t.i., pielāgoties apkārtni, mainīt savu konfigurāciju, pašas labot savus defektus un noteikt piekļuvi, kā arī mainīt savas īpašības.

2.6. Ņemot vērā pasaules milzīgo IKT tirgu un jau minēto IKT sevišķi straujo attīstību, kas prasa pastāvīgu pilnveidi un zinātniskā potenciāla atjaunināšanu, šī joma ir īpaši pievilcīga ekonomiskā niša Eiropas valstīm ar augstu izglītības līmeni un attīstītu darba kultūru.

2.7. Arī attiecībā uz IKT var runāt par medaļas divām pusēm — izmantošanu iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanai un, no otras puses, to negatīvo ietekmi. Šeit tiek minēts tikai privātuma apdraudējums, kiberterorisma briesmas un pornogrāfiska, homofobiska un rasistiska satura izplatīšana internetā. Turklāt īpaši jauniešu apdraud atkarība no interneta, kuras rezultātā lielu daļu reālās pasaules nomaina dzīve "virtuālā pasaulē".

2.8. EESK šajā jomā jau ilgāku laiku ir pievērsusi uzmanību IKT un to "atvasei" — internetam, kā arī to nozīmei tautsaimniecībā un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanā. Šeit var minēt EESK atzinumu 1514/2008 (TEN/342) par tematu "Lietiskais internets" (ziņotājs – *Retureau kgs*), kā arī vairākus atzinumus par attiecīgajiem jautājumiem, kas pieņemti dažu pēdējo gadu laikā⁽²⁾, un tajos norādītos dokumentus.

⁽²⁾ OV C 256, 27.10.2007., 66.–72. lpp.; OV C 224, 30.8.2008., 50–56. lpp.; OV C 175, 28.7.2009., 92–96. lpp.; OV C 128, 18.5.2010., 69. lpp. un Sk. EESK atzinumu: "Kritiskās informācijas infrastruktūras aizsardzība" — Skatīt šā Oficiālā Vēstneša 98. lpp.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Ņemot vērā informācijas un komunikācijas tehnoloģiju īpašo nozīmi dažādās valsts attīstības un iedzīvotāju dzīves jomās, EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas paziņojumu "Lietiskais internets — rīcības plāns Eiropai", kas paredz radīt jaunu vispārēju paradigmu — pāreju no interneta, kas savieno cilvēkus, uz internetu, kas savieno cilvēkus ar lietām vai savstarpēji savieno lietas.

3.2. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka lietiskais internets var palīdzēt uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti, nodrošinot jaunas un labākas darbavietas, uzņēmējdarbības iespējas un izaugsmi nozarei, kā arī veicināt Eiropas konkurētspēju.

3.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija, izmantojot Pamatprogrammas pētniecībai un attīstībai (piektā, sestā un septītā pamatprogramma) un Konkurētspējas un inovāciju pamatprogrammu (IKT), jau ir veikusi ieguldījumus IKT tehnoloģijās. Ir panākts ievērojams progress: ierīces ir kļuvušas mazākas un cilvēka acij dažkārt gandrīz neredzamas, lietas arvien biežāk ir mobilas un savienotas ar bezvadu pieslēgumu palīdzību, un sistēmām piemīt arvien lielāks heterogēniskums un kompleksums. Arvien lielāka izplatība veidojas tādām jaunākajām tehnoloģijām kā radiofrekvenču identifikācija (RFID), tuvlauka sakari (NFC), interneta protokols IP 6 (IPv6) un ultraplatojoslu savienojumi.

Par izcilo progresu šajā jomā liecina arī 2009. gada Nobela prēmijas fizikā piešķiršana trim zinātniekiem par optisko šķiedru tehnoloģiju izstrādāšanu un ieguldījumu pirmajā sekmīgajā attēlveidošanā un attēlpārraidīšanā ar digitālo optisko sensoru palīdzību. Šis pārrāvums pavēra iespēju modernā interneta radīšanai un tālākai attīstībai virzībā uz nākotnes *IoT*.

3.4. Ņemot vērā tālejošās sabiedriskās pārmaiņas *IoT* attīstības rezultātā, ir nepieciešama šā procesa pārvaldība, lai tas efektīvi sekmētu ekonomikas izaugsmi un iedzīvotāju labklājību, neietekmējot privātumu un informācijas drošību.

3.5. EESK atzinīgi vērtē visus Komisijas pasākumus, lai novērstu šķēršļus *IoT* ieviešanai.

3.5.1. Pirmām kārtām jānodrošina divas no ES iedzīvotāju pamattiesībām: privātuma ievērošanu un personas datu aizsardzību. Tāpēc pastāvīgi jāuzrauga privātuma ievērošana un personas datu aizsardzība un jāreaģē uz konstatētajiem pārkāpumiem.

3.5.2. Ir īpaši svarīgi, lai *IoT* komponenti attiecībā uz privātuma ievērošanu un personas datu aizsardzību jau no paša sākuma tiktu izstrādāti, ievērojot integrētas aizsardzības un drošības koncepciju un pilnībā ņemot vērā lietotāju prasības, lai veidotu uzticības, pieņemamības un drošības atmosfēru. Uzņēmējdarbības sfērā informācijas drošība nozīmē uzņēmējdarbības datu pieejamību, uzticamību un konfidencialitāti, kā arī potenciālo risku izvērtēšanu.

3.5.3. Tā kā jebkuri traucējumi *IoT* jomā var būtiski ietekmēt atsevišķu reģionu vai pat visas pasaules ekonomiku, ir jānodrošina pēc iespējas labāka *IoT* informātikas struktūru aizsardzība.

3.5.4. Liela nozīme *IoT* masveida ieviešanā ir standartizācijai, lai vienkāršotu *IoT* izmantošanu un lai uzņēmumi ar *IoT* palīdzību varētu sekmīgāk konkurēt starptautiskajā aprītē. Īpaši efektīva būtu standartizācija apvienojumā ar IPv6 ātru ieviešanu, jo tas ļautu tieši adresēt jebkādu nepieciešamo objektu skaitu (iekļaujot visus pasaules iedzīvotājus) caur internetu.

3.6. Īpaši atzinīgi vērtējami ir Komisijas pasākumi, lai atbalstītu zinātnisko pētniecību un tehnoloģisko attīstību šajā starpdisciplinārajā jomā, kurā apvienoti dažādu pētniecības virzienu un tehnoloģiju izstrādes sasniegumi un kuru sintēzes rezultātā ir radīts kvalitatīvi jauns produkts — *IoT* — nākotnes internets. Visnotaļ atbalstāms ir Komisijas nodoms veicināt publisko un privāto partnerību (PPP) lomu šā fundamentālā uzdevuma risināšanā.

IoT ne tikai paver jaunas iespējas ekonomikai un ražošanai, bet arī prasa pilnīgi jaunus uzņēmējdarbības modeļus, īpaši elektroniskās tirdzniecības un elektroniskās komercdarbības jomā.

3.7. *IoT* sistēmas izstrādās, pārvaldīs un izmantos daudzas ieinteresētās personas, pamatojoties uz dažādiem uzņēmējdarbības modeļiem un atšķirīgām interesēm; tāpēc jārada priekšnoteikumi, lai veicinātu izaugsmi un jauninājumus, papildinātu esošās sistēmas ar jauniem elementiem un elastīgi pielāgotu jaunas sistēmas jau esošajām.

3.8. *IoT* pārrobežu iedarbības dēļ var runāt par patiesi globālu produktu; tāpēc tā attīstībā un ieviešanā īpaši svarīga nozīme ir starptautiskam dialogam, paraugprakses apmaiņai un kopīgo pasākumu saskaņošanai.

3.9. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pasākumus, lai nodrošinātu savlaicīgu radiofrekvenču spektra resursu pieejamību un lai uzraudzītu un novērtētu, vai specifiskām *IoT* vajadzībām ir nepieciešams papildu harmonizētā radiofrekvenču spektra diapazons. Ņemot vērā elektromagnētiskos viļņus izstarojošu objektu un ierīču skaita pieaugumu, ir jānodrošina, ka visas ierīces un sistēmas nākotnē atbilst iedzīvotāju drošības un veselības prasībām.

3.10. EESK atbalsta Komisijas centienus, iesaistot visus ieinteresētos dalībniekus Eiropas līmenī (vai pat pasaules mērogā), izveidot mehānismu, lai uzraudzītu *IoT* attīstību un izvērtētu, kādi pasākumi jāveic iestādēm, ar mērķi pēc iespējas ātrāk īstenot šo vērienīgo projektu. Obligāts priekšnoteikums šajā procesā ir pastāvīgs dialogs un paraugprakses apmaiņa ar citiem pasaules reģioniem.

3.11. EESK īpaši atbalsta Komisijas uzstādījumu par to, lai Eiropai, ieņemot proaktīvu nostāju, būtu vadoša loma *IoT* veidošanā, tādējādi padarot *lietisko internetu par lietisko internetu cilvēkiem*. EESK ir gatava piedalīties šo tālejošo, tomēr reāli sasniedzamo mērķu īstenošanā. Organizētā pilsoniskā sabiedrība šajā jomā var sniegt nozīmīgu ieguldījumu, un ar tās pārstāvjiem jākonsultējas par visiem sabiedriskās un privātās dzīves aspektiem, jo īpaši par publisko un privāto brīvību aizsardzību.

4. Īpašas piezīmes

EESK atbalsta Komisijas dokumentu un kopumā ir vienprātis ar tajā paustajiem secinājumiem un priekšlikumiem, tomēr vēlas izteikt dažas piezīmes, ierosinājumus un ieteikumus.

4.1. Rīcības plānā un tajā iezīmētajās četrpadsmit darbības jomās trūkst konkrētu norāžu par ieviešanas laiku un termiņiem. Tikai dokumenta beigās (5. punkts "Secinājumi") ir norādīts, ka "*IoT* pagaidām vēl nav taustāma realitāte, bet drīzāk perspektīvas redzējums par virkni tehnoloģiju, kuras, tās apvienojot, nākamajos 5 līdz 15 gados varētu būtiski mainīt sabiedrības funkcionēšanu". No tā var arī secināt, ka šis rīcības plāns ir paredzēts aptuveni 15 gadiem. Turklāt vairumu ierosināto darbības virzienu ir paredzēts īstenot, koordinēt vai vismaz uzraudzīt visā minētajā laikposmā. Tomēr dažiem darbības virzieniem varēt norādīt īstenošanas termiņu vai tos konkretizēt (piemēram, 1., 4., 8., 9. un 14. darbības virziens).

4.2. Ņemot vērā *IoT* globālo raksturu, tajā agrāk vai vēlāk iesaistīsies visas pasaules valstis, tāpēc Eiropas Komisijas izstrādātās iniciatīvas, pasākumi un tiesību akti vien nav pietiekoši, lai aptvertu šo pasaules mēroga struktūru. Jāpievērš lielāka uzmanība starptautisko organizāciju lomai un sarunu un valstu vairākuma ratificētu nolīgumu nozīmei. Ir steidzami nepieciešams "kibernētiskais Kioto protokols" jeb dokuments, kas kibernetikas jomā būtu analogs iecerētajam Kopenhāgenas nolīgumam klimata jomā.

4.3. EESK iesaka konkretizēt *IoT* pārvaldības pamatprincipus, lai panāktu līdzsvarotību starp centrālo un decentralizēto interneta pārvaldību un lai nodrošinātu pastāvīgu uzraudzību privātās dzīves un personas datu aizsardzības jomā, tādējādi mazinot privātuma un personas datu apdraudējumus, kā arī teroristisku uzbrukumu draudus.

4.4. EESK uzsver, ka "tiesības aplūsināt mikroshēmas" (iespējas privātpersonām jebkurā laikā atslēgties no savas tīklvides) nenodrošina pietiekamas garantijas privātuma un personas datu aizsardzībai vai objektu drošībai. Piemēram, mobilā tālruņa izslēgšana nenodrošina pret to, ka noteiktas aprindas varētu iegūt sev interesējošu informāciju par attiecīgā tālruņa īpašnieku. Tāpēc ir ne tikai "jārosina diskusija", bet arī jāveic konkrēti turpmākie soļi.

4.5. EESK atzīst, ka šā kibernetiskā "Bābeles torņa" veidošanā īpaša nozīme ir sistēmu un procesu standartizācijai, kas nodrošina, ka, piemēram, ledusskapis Ķīnā var sekmīgi sazināties ar lielveikala plauktu, kurā izvietoti *Danone* jogurti, Francijā. Tomēr standartizācijas ieviešanā jāņem vērā valodu, kultūru un tradīciju daudzveidība un īpatnības dažādās valstīs.

4.6. EESK īpaši atzinīgi vērtē Komisijas nodomu turpināt finansēt Septītās pamatprogrammas pētniecības un tehnoloģiskās attīstības projektus *IoT* jomā. Tomēr šī joma būtu jāfinansē pirmām kārtām, jo no tajā gūtajiem panākumiem ir lielā mērā atkarīga Eiropas konkurētspēja pasaulē un tās iedzīvotāju labklājība. Papildus 7. darbības virzienā iekļautajām pētniecības jomām būtu jānorāda arī nanotehnoloģijas, "mākoņdatošana" un "režģiskā skaitļošana", optoelektronika, kvantu datori un citas fizikas un informātikas jomas, kuru prioritāra veicināšana sagatavo ceļu kvalitatīvām pārmaiņām. Šīm darbībām ir vajadzīga labāka koordinācija.

4.7. IKT straujai attīstībai un izplatīšanai ir vajadzīgi speciālisti ar atbilstošu izglītību. Augstskolu pasniedzējiem būtu sistemātiski jāaktualizē mācību saturs, lai studentiem būtu pieejama visjaunākā informācija un lai viņi varētu piedalīties *IoT* izveidē un izmantošanā. Atbilstoši ir jā sagatavo arī skolēni. Ir nepieciešama pieaugušo tālākizglītības sistēma. Īpaši uz šo jomu ir attiecināms mūžizglītības princips un tālmācības sniegtās iespējas. Jāveic pasākumi ģeogrāfiskās un digitālās šķirtnes pārvarēšanai. Šo centienu īstenošanā īpaša nozīme ir organizētai pilsoniskajai sabiedrībai un tās struktūrām.

4.8. EESK uzsver jauninājumu un izmēģinājuma projektu nozīmīgumu un aicina Komisiju pievērst uzmanību intelektuālā īpašuma labākai aizsardzībai un iekārtu un ierīču, tehnoloģiju un metožu patentēšanas uzlabošanai. Būtu vēlams izlēmīgāka reakcija no Komisijas puses, nevis tikai tādi formulējumi kā "Komisija apsvērs ...". Pirmām kārtām jāveicina darbības, kas ir vērstas uz tautu kultūras mantojuma, kultūras un valodu daudzveidības (t.i., datoru neatbalstīta valoda ir lemta izzušanai) un citu garīgo bagātību aizsardzību.

4.9. EESK vērs Komisijas uzmanību uz nepieciešamību rūpīgāk izpētīt elektromagnētisko viļņu iedarbību uz cilvēku. Pat tad, ja *IoT* sistēmas rada tikai vājus impulsus, starojuma avotu skaits var strauji pieaugt, turklāt vairums no tiem rada pastāvīgu starojumu, un tādējādi "elektroniskais vides piesārņojums" nākotnē var radīt ievērojamas problēmas. Mūsdienų zinātne vēl nav pilnībā noskaidrojusi, vai pastāv starojuma intensitātes sliekšnis starp nekaitīgu un veselībai bīstamu starojumu un kā veidojas kumulatīvā ietekme. Pat viens elektromagnētisks impulss kvantu līmenī ir pietiekams, lai izraisītu nekontrolējamu kancerogēnas pārmaiņas šūnā. Vai mēs spēsim iedzīt džīnu atpakaļ pudelē, no kuras esam to izlaiduši?

4.10. Funkcionējošs *IoT* ir balstīts uz sarežģītām un strukturētām informācijas sistēmām un kompleksiem algoritmiem; neapšaubāmi, tas sastāv no centralizētu un atsevišķu "viedu" objektu moduļiem. Šāda organizatoriskā struktūra varētu līdzināties Eiropas kodolpētījumu organizācijas (*CERN*) darbam, nodrošinot datu

vākšanu, analīzi, glabāšanu un izmantošanu tīklu tehnoloģiju infrastruktūrās ar *EGEE* ⁽³⁾ un citu projektu atbalstu. *IoT* jomā datu apstrādes procesi ir visnotaļ komplicēti, tāpēc *EGEE* ir uzskatāms tikai par sākumposmu attiecīgo *IoT* komponentu izstrādei, projektēšanai un ieviešanai.

Briselē, 2009. gada 17. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

⁽³⁾ "Tīklu nodrošināšana e-zinātnei" ("Enabling Grids for E-sciencE"), www.eu-egee.org.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai par to, kā ziņot Komisijai par enerģētikas infrastruktūras investīciju projektiem Eiropas Kopienā, un par Regulas (EK) Nr. 736/96 atcelšanu”

COM(2009) 361 galīgā redakcija – 2009/0106 (CNS)

(2010/C 255/22)

Vienīgais ziņotājs — **SALVATORE KGS**

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Padome 2009. gada 4. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes regulai par to, kā ziņot Komisijai par enerģētikas infrastruktūras investīciju projektiem Eiropas Kopienā, un par Regulas (EK) Nr. 736/96 atcelšanu”

COM(2009) 361 galīgā redakcija – 2009/0106 (CNS).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. novembrī. Ziņotājs — *Salvatore Kgs*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 177 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta Eiropas Komisijas nodomu ieviest jaunus noteikumus par projektiem investīcijām enerģētikas infrastruktūrā un piekūrīt ierosinātajai regulai, jo tajā ir ņemtas vērā ES enerģētikas politikas jaunākās attīstības tendences. Priekšlikumā pievērsta uzmanība iespējamajām nozares vajadzībām, veicinot piemērotas, pietiekamas un pārredzamas informācijas apkopošanu un paredzot tādu administratīvo slogu, kas ir proporcionāls tā lietderīgumam.

1.2 Komiteja piekūrīt Komisijas ierosinātās regulas pamatprincipam, proti, ka vajadzība nodrošināt sistemātisku un saskanīgu informāciju, kas nepieciešama regulārai enerģētikas sistēmas starpnozaru analīzei, ir jāsaņem ar vajadzību samazināt administratīvās izmaksas un veicināt pārredzamību. Komisijas priekšlikums, kura pamatā ir šāds mērķis, ir nepārprotams pašreizējās sistēmas uzlabojums. Tādējādi šis priekšlikums, kura juridiskais pamats ir EK līguma 284. pants un EURATOM līguma 187. pants, šķiet pilnībā atbilstam subsidiaritātes un proporcionalitātes pamatprincipiem.

1.3 EESK uzsver, ka Eiropas Komisija pienācīgi nepamato precizējumus par minimālajām robežvērtībām, kas aprakstītas regulas priekšlikuma pielikumā un uz kurām attiecas pienākums sniegt informāciju. Eiropas un valstu lēmējinstādēm ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un nozares dalībniekiem jāizvērs dziļākas pārdomas ar mērķi noteikt piemērotākas vērtības minētajām robežvērtībām, lai garantētu drošību, vides aizsardzību, pārredzamību un izmaksu lietderību.

1.4 Komiteja ierosina Komisijas regulārajā analīzē ne tikai paredzēt iespējama energoresursu piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara trūkumu un noteikt infrastruktūras nepilnības, bet lai šī

analīze būtu arī kontroles instruments paziņoto projektu progresa novērtējumam, lai nodrošinātu to pabeigšanu saprātīgā termiņā.

1.5 Komiteja uzskata, ka ārkārtīgi svarīgi ir garantēt gan pašreizējās infrastruktūras, gan jauno projektu drošību. Lai novērstu problēmas un nodrošinātu energoefektivitāti un ekoloģisko ilgtspējību, no kuras nevar un nedrīkst atkāpties nekādu iemeslu dēļ, uzņēmējiem investīcijas būtu jāveic galvenokārt tādās jomās kā, piemēram, enerģētikas tīklu modernizācija, tehniskā apkope un uzturēšana, kā arī drošības nolūkā veikti tehnoloģiski uzlabojumi.

1.6 Komiteja norāda, ka informācijas un datu apkopošana par Kopienas nozīmes infrastruktūru ļaus nostiprināt principu, kas paredz dalībvalstu solidaritāti enerģētikas jomā. Turklāt regulārās analīzes veicinās enerģijas avotu dažādošanu, tādējādi mazinot energoapgādes atkarību no valstīm, kuras eksportē tradicionālos enerģijas veidus, un sekmējot apgādes drošību.

1.7 Attiecībā uz elektroenerģiju, ko ražo no atjaunojamajiem enerģijas avotiem, Komiteja uzskata, ka ir svarīgi izvairīties no administratīvo izmaksu uzlikšanas tiem MVU, kuru specializācija ir jaunās, videi nekaitīgās tehnoloģijas un kuri jau tagad ir nelabvēlīgākā situācijā, jo ražošanas izmaksas ir augstākas nekā izmantojot tradicionālos enerģijas avotus.

1.8 Nolūkā veicināt Eiropas Komisijas izvīzīto mērķi — pārredzamību, Komiteja iesaka, lai dalībvalstis pirms jaunu iekārtu būvniecības ņemtu vērā vietējo iedzīvotāju viedokli, izmantojot pilsoniskās sabiedrības apvienības.

1.9 Komiteja iesaka Komisijai nodrošināt, lai investīciju izmaksas netiktu novirzītas uz patērētājiem.

2. Ievads

2.1 Iekšējā enerģijas tirgus liberalizācija paver jaunas investīciju iespējas minētajā nozarē; jaunā tiesiskā vide savukārt nozīmē īpašus mērķus, kas sasniedzami atjaunojamās enerģijas un biodegvielu jomā.

Ņemot vērā ieguldījumu infrastruktūrās gaidāmo un vēlamo pieaugumu Eiropā, ir vajadzīga saskaņota datu vākšanas sistēma attiecībā uz enerģijas ražošanas iekārtu (ekspluatācijā nododamu vai tādu, kuru ekspluatācija tiek pārtraukta) projektiem.

2.2 Komisija ierosina atcelt Regulu (EK) Nr. 736/96 un aizstāt to ar jaunu regulu, kuras mērķis būtu uzraudzīt projektus investīcijām enerģijas vai oglekļa dioksīda ražošanas, transporta un uzglabāšanas infrastruktūrā.

2.3 Lai varētu veikt sistemātisku starpnozaru analīzi un paredzēt iespējamās strukturālās problēmas un energoresursu pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvara trūkumus, ļoti liela nozīme ir atbilstīgu un piemērotu datu vākšanai par progresu enerģētikas infrastruktūras jomā dalībvalstīs. Tirgus dalībniekiem ir vajadzīga arī pārredzamība, turklāt ir jāsamazina administratīvās izmaksas.

2.4 Regula Nr. 736/96 ir ne vien novecojusi, jo nav attiecināma uz daudzām atjaunojamās enerģijas ražošanas iekārtām, bet arī neparedz pienācīgu sistēmu datu vākšanai un dalībvalstu enerģētikas projektu uzraudzībai. Tādējādi pašreizējā sistēma varētu apgrūtināt investīciju stabilitāti, jo tā nenodrošina pārredzamību; ilgtermiņā tas varētu kavēt pāreju uz zemas oglekļa emisijas ekonomiku. Turklāt šķiet, ka spēkā esošajos tiesību aktos nav paredzētas drošības garantijas ne attiecībā uz enerģijas un oglekļa tīkliem, ne uz ražošanas un glabāšanas vietām.

3. Komisijas priekšlikums

3.1 Ierosinātās regulas saturs balstās uz prasību dalībvalstīm informēt Komisiju par projektiem veikt investīcijas infrastruktūrā, kas saistīta ar naftu, dabasgāzi, elektrību un biodegvielām, kā arī oglekļa dioksīda uztveršanu, glabāšanu un transportu, un kuri jau ir sākti vai kuru plānots sākt piecu gadu laikā, vai par tādiem projektiem, kuru mērķis ir triju gadu laikā beigt infrastruktūras ekspluatāciju.

3.2 Informācija sniedzama par šādiem rādītājiem: iekārtas jauda, atrašanās vieta, nosaukums, infrastruktūras veids un galvenie raksturlielumi, iespējamais ekspluatācijā nodošanas termiņš, izmantoto enerģijas avotu veids, infrastruktūras drošības tehnoloģijas un ierīkotās oglekļa uztveršanas sistēmas. Iekārtas ekspluatācijas pārtraukšanas gadījumā ir jāsniedz informācija par attiecīgās infrastruktūras statusu, jaudu un paredzamo slēgšanas termiņu.

3.3 Komisijas priekšlikumā paredzēts, ka dalībvalstis sniedz vajadzīgo informāciju reizi divos gados, sākot no 2010. gada 31. jūlija. Līdz katra pārskata gada 31. maijam tirgus dalībnieki informē dalībvalstis, kuru teritorijā tie plāno īstenot investīciju projektus. Paziņotā informācija atspoguļo investīciju projektu stāvokli uz attiecīgā pārskata gada 31. martu.

3.4 Lai izvairītos no informācijas dublēšanās, Komisija dod priekšroku tādām modelim, kas balstīts uz papildināmību. Tādējādi dalībvalstij informācija nav jāsniedz, ja līdzvērtīgu informāciju tā jau ir iesniegusi atbilstīgi konkrētajiem tiesību aktiem vai kā daļu no daudzgadu investīciju plāna.

3.5 Saņemto informāciju Komisija ierosina izmantot, ne retāk kā reizi divos gados veicot ES enerģētikas sistēmas strukturālo pārmaiņu starpnozaru analīzi, kuras rezultātus apspriež ar dalībvalstīm un citām ieinteresētajām pusēm. Analīzes rezultātus var publicēt, izņemot gadījumus, kad tie ietver komerciāli svarīgu informāciju vai aizsargājamus personas datus.

3.6 Komisija var noteikt šīs regulas īstenošanai vajadzīgos pasākumus, jo īpaši attiecībā uz izmantojamajām aprēķinu metodēm, tehniskajām definīcijām un vajadzīgo datu saturu. Ierosināto regulu paredzēts pārskatīt piecu gadu laikā no tās spēkā stāšanās dienas.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 Ņemot vērā jaunās regulas nozīmi ES enerģētikas politikas mērķu sasniegšanā, Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu. Izraudzītais risinājums ir mēģinājums panākt līdzsvaru starp vajadzību pēc atbilstīgas informācijas apkopošanas un uzraudzības, un vajadzību ierobežot administratīvās izmaksas un veicināt pārredzamību.

4.2 Regulas mērķis ir uzraudzīt ES enerģētikas sistēmas darbību, pārbaudot datus par projektiem investīcijām enerģētikas infrastruktūrā, kuras apkopojusi Komisija un konkrēti tās Enerģētikas tirgus novērošanas centrs.

4.2.1 Izvēli par labu nevis valsts līmeņa, bet gan ES līmeņa tiesību aktiem attaisno iekšējā tirgus būtība un vajadzība pēc šādas pārvalstiskas uzraudzības sistēmas. Tādējādi Komisijas ierosinātā regula pilnībā atbilst subsidiaritātes principam.

4.2.2 Izvēlētais likumdošanas instruments — regula, kas aizvieto iepriekšējo šo jomu reglamentējošo regulu, — kā arī minētā instrumenta saturs, kurā paredzēts dalībvalstu paziņošanas pienākums un kuru līdzsvaro nepieciešamība izvairīties no pārmeģīga administratīvā sloga, skaidri liecina, ka priekšlikums pilnībā atbilst arī proporcionalitātes principam.

4.3 Komisijas priekšlikumā priekšroka dota informācijas papildināšanas mehānismam, nevis integrētai un visaptverošai sistēmai. Komiteja norāda, ka šāda izvēle nodrošina rentabilitāti un ļauj samazināt administratīvās izmaksas gan uzņēmumiem, gan dalībvalstīm. Tas pozitīvi ietekmēs enerģijas galīgo cenu, vienlaikus novēršot attiecīgo datu dublēšanos un uzlabojot to kvalitāti.

4.4 Komiteja uzskata, ka sistemātiska, pilnvērtīga un kvalitatīva informācija ne tikai dod iespēju Komisijai uzraudzīt Eiropas enerģētikas infrastruktūru un apzināt nepilnības, bet arī padziļina visu dalībvalstu un Eiropas līmeņa politikas veidotāju, kā arī tirgus dalībnieku un ieguldītāju izpratni par šīs jomas problemātiku.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Komiteja pauž atzīnību par ierosinātās regulas 2. pantā ietvertu definīciju saprotamību. Minētās definīcijas, kuru nav patlaban spēkā esošajā Regulā (EK) Nr. 736/96, atvieglo tiesību akta izpratni un precizē tā darbības jomu.

5.2 Komiteja uzskata, ka divreiz gadā veiktā nozaru analīze nodrošina efektīvu uzraudzību pār Eiropas projektu virzību enerģētikas infrastruktūras jomā.

5.3 Komiteja vienmēr ir paudusi nostāju, ka infrastruktūras drošības jautājums nav šķirams no piegāžu drošības jautājuma. Nesenā atzinumā par līdzīgu tematu ⁽¹⁾ Komiteja uzsvēra vajadzību nodrošināt enerģijas un oglekļa dioksīda transporta tīklu un iekārtu drošību. Tāpēc ir svarīgi, lai Komisijas regulāri veicamajā analīzē tiktu ņemti vērā tie aspekti, kas saistīti ar esošo iekārtu un tīklu modernizāciju, tehnisko apkopi un uzturēšanu.

5.4 Komiteja uzskata, ka informācijai par Kopienas projektiem ir prioritāra nozīme. No minētās informācijas kvalitātes ir atkarīgas Eiropas Komisijas iespējas orientēt dalībvalstis uz solidaritātes principa piemērošanu enerģētikas jomā un piegādes avotu dažādošanu, lai mazinātu atkarību no neliela skaita tradicionālo

enerģijas veidu eksportētājiem. EESK uzskata, ka starpvalstu enerģētikas infrastruktūra ir būtisks Kopienas nozīmes jautājums. Komitejas iepriekšējos atzinumos jau norādīts, ka "Kopienas vispārējās nozīmes pakalpojumi ir nepieciešami, lai kopīgi turpinātu Eiropas veidošanu" un ka pakāpeniska savstarpēji saistītu enerģijas tīklu (gāzes, elektroenerģijas, naftas) izveide "varētu jūtami samazināt ekspluatācijas un investīciju izmaksas un stimulēt ieguldījumu jaunos tīklu projektos [publiskās (Savienība un dalībvalstis) un privātās partnerības ietvaros, lai paaugstinātu energoapgādes drošību] ⁽²⁾".

5.5 Komiteja konstatē, ka Komisijas ierosinātās sistēmas pamatā ir centralizēta pieeja enerģijas ražošanai. Tomēr daudzas pazīmes liecina, ka sadzīves elektroenerģijas ražošanas jomā Eiropas enerģētikas sistēma nākotnē var kļūt atkarīga no decentralizētām iekārtām (saules bateriju paneļiem, mikrokoģenerācijas utt.). Šādām ierīcēm ir vajadzīga tāda piekļuve elektrības pārvades tīkliem, kas MVU nerada pārmērīgi lielas administratīvās izmaksas.

5.6 Komiteja norāda, ka Komisija nav pienācīgi pamatojusi ierosinātās regulas pielikumā norādītos zemākos sliekšņus, kuru pārsniegšanas gadījumā iestājas paziņošanas pienākums.

5.7 Komiteja aicina turpināt debates par CCS (oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas) lietderību un rentabilitāti, jo tā jau ir izteikusi iebildumus pret CO2 uztveršanas un transportēšanas projektu lietderību un nekaitīgumu. Tomēr EESK secina, ka Eiropas Komisijas regulas priekšlikuma noteikumos ir paredzēts iekļaut informāciju par oglekļa dioksīda transportēšanas un uzglabāšanas projektiem. Tātad minētie noteikumi jāsaprot tādā nozīmē, ka to vienīgais mērķis ir veikt šādās infrastruktūrās Eiropas enerģētikas sistēmu periodisku analīzi.

5.8 Komiteja uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai enerģētikas infrastruktūras izveide nenotiktu pretēji vietējo iedzīvotāju un viņu pārstāvju vēlmēm. Komiteja atbalsta pārredzamības principu, kas ļauj pienācīgi informēt vietējos iedzīvotājus par plānoto projektu mērogu, sniedzot adekvātu ekonomisko, sociālo un ietekmes uz vidi analīzi.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹⁾ OV C 306, 16.12.2009., 51. lpp.

⁽²⁾ OV C 128, 18.5.2010., 65. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā”

COM(2009) 160 galīgā redakcija

(2010/C 255/23)

Ziņotājs: **JAHIER KGS**

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 28. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā”

COM(2009) 160 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 19. novembrī. Ziņotājs — *Jahier kgs*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 458. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 151 balsi par, 5 pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka tagad, kad starptautiskā ekonomikas un finanšu krīze vairs nenozīmē akūtu sistēmisko risku, nedrīkst atstāt bez ievēribas smagās sekas, kuras krīze ir izraisījusi lielākajā daļā attīstības valstu. Minētās sekas apdraud pēdējo gadu desmitu laikā gūtos sasniegumus un pastiprina enerģētikas un pārtikas krīzes sekas, kas var izraisīt jau esošo konfliktu saasināšanos un politiskās nestabilitātes palielināšanos.

Starptautiskās sabiedrības uzdevums tagad ir veikt visus nepieciešamos pasākumus un pieņemt lēmumus, lai palīdzētu visnabadzīgākajām valstīm pārvarēt šo krīzi, par kuru tās nav atbildīgas.

1.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, kas ir pirmais starptautiskajā sabiedrībā pieņemtais pamatlēmums; tas ir vispozitīvākais un pilnīgākais no visiem līdz šim pieņemtajiem lēmumiem, kurā ierosināti daudzi priekšlikumi un daudzas arī vidēja termiņa perspektīvas, kas būs atbilstīgi jāattīsta.

EESK norāda, ka divas paziņojuma vājākās vietas ir papildu līdzekļu trūkums un ar krīzi saistīto lēmumu ierobežotā ietekme laikā, piemēram, attiecībā uz attiecīgajam gadam paredzēto līdzekļu avansa maksājumiem.

1.3. EESK atzinīgi vērtē neseno starptautisko augstākā līmeņa sanāksmju rezultātus ⁽¹⁾, jo īpaši detalizētos priekšlikumus attiecībā uz nabadzīgajām valstīm, atkārtotu apstiprinājumu mērķiem palielināt atbalsta kvantitāti un kvalitāti un jaunu impulsu minētā atbalsta reformai. Tomēr šādi rezultāti nebūt nav pietiekami, lai risinātu tādus būtiskus jautājumus kā:

— steidzama nepieciešamība pēc lielākiem līdzekļiem un pēc jaunu attīstības finansēšanas instrumentu izmantošanas;

⁽¹⁾ Jo īpaši ANO 2009. gada jūnija sammits un G8 valstu 2009. gada jūlija sammits Akvilā.

— atbalsta sistēmas reforma;

— saikne starp nodokļu pārvaldību un attīstību.

1.4. EESK uzskata, ka pirmām kārtām noteikti jāpilda visas šajos gados uzņemtās saistības, kā to jau uzsvēris priekšsēdētājs *Barroso kgs*, un aicina Komisiju mudināt dalībvalstis ievērot agrāk noteiktos un līdz šim vēl būtiski nepārskatītos plānus par atbalsta līdzekļu palielināšanu, pat ja dažas dalībvalstis minētos plānus faktiski ir atsaukušas, nolemjot samazināt finansējumu.

EESK ir arī pārliecināta, ka steidzami jāizveido jaunas un apjomīgas papildu apropriācijas, kā to aicina visi lielle starptautiskie forumi, kas dod piekrišanu novirzīt nabadzīgajām valstīm jaunu atbalstu un investīcijas. Komiteja arī atbalsta priekšlikumu tām piešķirt vismaz 0,7 % no summas, ko starptautiskā kopiena ir mobilizējusi krīzes pārvaldībai un kuras apjoms šobrīd ir aptuveni 7 000 miljardi ASV dolāru.

1.5. EESK uzskata, ka, ņemot vērā enerģētikas un pārtikas krīzes divkāršo ietekmi, jānosaka skaidrākas prioritātes jaunām investīcijām, pildot ilgtspējīgas saistības Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai.

Lauksaimniecības un pārtikas nekaitīguma atzīšana par stratēģisko prioritāti, kā arī ieguldījumi neatliekamās jomās saistībā ar klimata pārmaiņām, ir gan nabadzīgo valstu, gan Eiropas interesēs, lai uzsāktu jaunu, apjomīgu ieguldījumu kārtu visnabadzīgākajās valstīs un nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību ilgā laika posmā.

1.6. EESK aicina jauno Komisiju uzņemties vadošo lomu starptautiskā līmenī attiecībā uz saistībām veikt attīstības atbalsta un ieguldījumu sistēmas radikālu reformu, risinot šā gadu tūkstoša jaunus uzdevumus, tostarp saistībā ar “zaļo izaugsmi” un migrācijas plūsmām, un dotu jaunu impulsu centieniem nodrošināt vispārējās atbalsta sistēmas lielāku efektivitāti, pārredzamību un rezultativitāti.

1.7. EESK uzskata, ka Eiropas Savienība nedrīkst spert soli atpakaļ attiecībā uz nevalstisko dalībnieku atzīšanu un atbalstīšanu, jo īpaši saistībā ar privāto sektoru, arodbiedrību organizācijām, lauksaimniekiem, sieviešu un patērētāju organizācijām. Tas ir viens no Eiropas pieejas galvenajiem aspektiem.

EESK pauž nožēlu, ka izskatāmajā paziņojumā nav minēta šo dalībnieku nozīme krīzes pārvarēšanā, jo īpaši tāpēc, ka pilsoniskā sabiedrība ir viena no nedaudzajiem starptautiskajiem dalībniekiem, kas ir pierādījusi savu spēju mobilizēt papildu resursus. Turklāt daudzās nabadzīgās valstīs krīzes sekas rada ļoti nelabvēlīgu situāciju privātajam sektoram un vājina sociālo partneru un dažādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju rīcības spēju, kas ir izšķiroša, lai nodrošinātu ilgtspējīgus attīstības risinājumus ilgākā laika posmā.

1.8. Līdztekus oficiālās attīstības palīdzības (OAP) ietvaros uzņemto saistību pildīšanai EESK atbalsta arī jaunu, novatorisku attīstības finansēšanas mehānismu izveidošanu un pieņemšanu, piemēram, *Tobin* nodokli. Sevišķi svarīgi ir atzīt imigrantu naudas pārskaitījumu galveno lomu, īstenojot G8 lēmumu par 50 % samazināt komisijas maksu pārskaitījumiem un arī nosakot stratēģijas efektīvākai strādājošo imigrantu aizsardzībai krīzes apstākļos.

1.9. EESK uzskata, ka jāsauglabā visi pasākumi saistībā ar tirgu atvēršanu, atsākot Dohas sarunas, atbalstot reģionālās integrācijas procesus ⁽²⁾ un pastiprinot tirdzniecības finansēšanas instrumentus; īpaša uzmanība jāpievērš taisnīgas un vienlīdzīgas tirdzniecības prasībām nabadzīgākajām valstīm. Ir arī atjaunoti jāizvērs tiešie ārvalstu ieguldījumi (TĀI), tostarp ar Starptautiskā Valūtas fonda un Pasaules Bankas novatorisku finansējuma pozīciju sviras efekta starpniecību, piemēram, SVF speciālo aizņēmuma tiesību (SAT) jaunām emisijām un PB atbilstoša neaizsargātības fonda (*vulnerability fund*) izveidi.

1.10. Visbeidzot, EESK uzskata, ka ir svarīgi atzīt korupcijas, kriminālo darbību un nodokļu krāpniecības (izvaiņšanās no nodokļu maksāšanas un nodokļu nemaksāšana) apkarošanu par pasaules mēroga absolūtu prioritāti, kas ļautu iegūt jaunus un apjomīgus līdzekļus attīstības pasākumiem. Komiteja mudina Komisiju iespējami drīzāk pievērsties minētajam jautājumam un izstrādāt atbilstošus priekšlikumus.

(2) Sk. EESK atzinumu par tematu “Komisijas paziņojums “Reģionālā integrācija, lai nodrošinātu attīstību ĀKK valstīs”” (OV C 317, 23.12.2009., 126. lpp.), Ziņojājs — *Dantin* kgs, līdzziņotājs — *Jahier* kgs.

2. Ievads

2.1. Starptautiskās finanšu krīzes sākumā analītiķi bija pārliecināti, ka tā neskars jaunattīstības valstis, jo sevišķi visnabadzīgākās. Tomēr pēc vairākiem mēnešiem jaunattīstības valstīs sāk parādīties krīzes iespējamās sekas, jo sevišķi sakarā ar paredzamo starptautiskās ekonomikas recesiju. Tikai 2009. gada aprīlī pēc G20 sammita Londonā un SVF un Pasaules Bankas sanāksmēm kļuva skaidrs, ka krīze sāk aptvert galvenās jaunattīstības valstis, apdraudot ar nabadzību 100 miljonus cilvēku, kas pievienotos tiem 160 miljoniem, kuri jau atrodas zem absolūtās nabadzības sliekšņa dubultās 2007.–2008. gada enerģētikas un pārtikas krīzes rezultātā.

2.2. Aplēses ir satraucošas. FAO 2009. gada 19. jūnijā iepazīstināja ar Ziņojuma par nenodrošinātību ar pārtiku pasaulē galvenajiem aspektiem. Saskaņā ar šo ziņojumu 2009. gadā to cilvēku skaits, kuri cieš badu, pirmo reizi pārsniegs vienu miljardu ar vispārējo pieaugumu par 11 %. Šis fakts izraisīs milzīgu humanitāro krīzi, kas draud iznīcināt 80. un 90. gadu panākumus. Pasaules Banka 22. jūnijā krasi koriģēja savas aplēses uz leju, prognozējot, ka 2009. gadā ir iespējama pasaules ekonomikas lejupslīde par aptuveni 3 % un pasaules tirdzniecības apjoma samazināšanās par 10 %, kā arī privāto kapitālu starptautiskās plūsmas straujš kritums no viena triljona dolāru 2007. gadā un 707 miljardiem dolāru 2008. gadā līdz 363 miljardiem dolāru 2009. gadā. Pašlaik jaunattīstības valstu kopējā izaugsme tiek lēsta nedaudz virs 1 %. Tomēr, izņemot Ķīnu un Indiju, visās jaunattīstības valstīs kopā ir reģistrēta lejupslīde 1,6 % apmērā no IKP. Kontinentus, kuru krīze ir skārusi vissmagāk, ir Āfrika; paredzams, ka 2009. gadā izaugsme samazināsies par 66 %, salīdzinot ar 2007. gadu. Visbeidzot, ILO uzskata, ka 2009. gadā 50 miljoni cilvēku var zaudēt darbu, bet nabadzīgo darba ņēmēju skaits varētu palielināties līdz 200 miljoniem.

2.3. Finanšu un ekonomikas krīze ir izraisījusi četrus triecienus: a) pasaules tirdzniecības apjoma kritumu un krasu eksporta ieņēmumu samazināšanos, kā arī finansējuma trūkumu jaunattīstības valstīm, kas tiek lēsts no 270 līdz 700 miljardu dolāru ⁽³⁾; b) privāto ieguldījumu plūsmas samazināšanos, jo īpaši valstīs ar vidēju ienākumu līmeni un valstīs, kur tiek veikti nozīmīgi strukturāli ieguldījumi; c) emigrantu pārskaitījumu apjoma ievērojamu samazināšanos, kas dažās Āfrikas attīstības valstīs veido 30 % no IKP un kurš 2006. gadā vien sasniedza 270 miljardu ASV dolāru lielu summu, t.i., divas reizes vairāk par attīstības atbalsta kopējo summu; d) daudzu divpusēju līdzekļu devēju nenoliedzamu OAP (oficiālās attīstības palīdzības) samazinājumu 2009. un 2010. gadā. Pēdējie divi triecieni, kas palielina iepriekšējās — pārtikas un enerģijas cenu — krīzes sekas, ir īpaši jūtami Āfrikā, kur minētās plūsmas bieži vien ir vitāli svarīgas gan daudziem valstu budžetiem, gan ģimeņu un vietējo kopienu izdzīvošanai.

(3) PB, 2009. gads un ADB, 2009. gada marts. Norādītie skaitļi atspoguļo pašreizējo augstāko un zemāko novērtējumu.

2.4. No minēto secīgo un savstarpēji saistīto triecienu, kas neapšaubāmi atšķirīgi ietekmē reģionus un valstis, izraisītajām sekām jo īpaši jāatzīmē šādas:

- izaugsmes palēnināšanās vai vietējo ekonomiku apjoma strauja samazināšanās;
- ātrs bezdarba, nabadzības un bada pieaugums, sevišķi pilsētās, negatīvi ietekmējot visneaizsargātākās grupas, it īpaši sievietes un nepilngadīgos;
- nodokļu ienākumu samazināšanās, kas ievērojami ietekmē valstu budžetu stāvokli, kuru būtiska konsolidācija tika veikta iepriekšējā desmitgadē, galvenokārt Āfrikā;
- ar to saistītais publisko ieguldījumu plānu apdraudējums, jo sevišķi saistībā ar uzturēšanu un infrastruktūru;
- lielākas problēmas daudziem iedzīvotājiem saistībā ar piekļuvi precēm un pakalpojumiem, kas saistīts arī ar jau iepriekš nestabilu sociālās aizsardzības un palīdzības sistēmu daļēju likvidēšanu;
- ienākumu no tūrisma samazināšanās;
- pieaugošas problēmas saistībā ar piekļuvi kredītam un ieguldījumu plūsmām, sevišķi privātajam sektoram;
- ļoti negatīva ietekme uz spēju sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus (TAM), kas pēc daļējiem panākumiem 2000.–2005. gadā jau vismaz divus gadus ir ļoti apdraudēti;
- risks, ka nebūs atbilstošu līdzekļu, lai pārvarētu klimata pārmaiņu sekas.

2.5. Scenārijs kļūst vēl satraucošāks, ja ņem vērā iespējamo ietekmi uz dažādu pasaules reģionu politisko stabilitāti, kā arī iekšējo un ārējo drošību. Jau Lielbritānijas valdības 2008. gada pētījumā tika paredzēts: ir lielas iespējas, ka 2010. gadā puse no pasaules nabadzīgākajiem iedzīvotājiem dzīvos valstīs, kuras atrodas pastāvīgā konflikta vai gandrīz pastāvīgā konflikta situācijā.

2.6. Visbeidzot, krīze varētu izraisīt tālāku migrācijas plūsmu gan valstu iekšienē un reģionālā līmenī, gan uz bagātākām valstīm. Tas ne vien var palielināt esošos saspīlējumus, sevišķi pie ES robežām, bet arī izraisīt jaunus, satraucošus cilvēkresursu zaudējumus, kas ir svarīgi daudzām nabadzīgām valstīm.

3. Komisijas atbilde

3.1. Eiropas Komisija bija pirmā iestāde, kas pieņēma konkrētus lēmumus Londonas G20 saistību ietvaros; to pamatā ir skaidrs princips, kuru priekšsēdētājs Barroso kgs raksturoja šādi: “pašreizējā lejupe nav, nevar būt un netiks izmantota kā aizbildinājums, lai atsauktu mūsu atbalsta palielināšanas solījumus”.

3.2. Izskatāmais paziņojums ir viens no pozitīvākajiem pamatlēmumiem, ko starptautiskā kopiena līdz šim ir ierosinājusi, lai palīdzētu nabadzīgajām valstīm pārvarēt krīzi. Paziņojumā ir ne vien apstiprināta vajadzība ievērot OAP saistības un piesaistīt jaunus resursus, kas paredzēti attīstībai (piemēram, izmantojot vērienīgu, bet, iespējams, ne pārāk reālu priekšlikumu, ka katrs atbalstam tērētais *euro* ietaupītu piecus *euro* ar OAP nesaistītās jomās), bet arī uzsvērts, ka ir svarīgi paātrināt vai izmaksāt atbalstu agrāk — unikāls gadījums līdzekļu devēju vidū — un pieņemt daudz elastīgākus mehānismus, lūdzot EIB izstrādāt instrumentus ar anticiklisku darbību, sevišķi infrastruktūru un finanšu nozarē. Turklāt Komisija apņemas paātrināt budžeta atbalsta pasākumus, izņēmuma gadījumos izpētīt arī makroekonomiskās palīdzības pasākumus Eiropas kaimiņattiecību politikas (EKP) valstīm.

3.3. Paziņojumā ir konstatēts, ka atbalsta neefektivitāte izmaksā pārāk dārgi, un tajā ierosinātas starptautiskās OAP sistēmas būtiskas reformas. Komisija aicina dalībvalstis veicināt kopējas, koordinētas pieejas, lai pārvarētu krīzi. Vienlaikus ES kā lielākajai līdzekļu devējai pasaulē vajadzētu kļūt par atbalstu sistēmas reformas veicinātāju starptautiskā līmenī.

3.4. Paziņojumā nedaudz aplūkoti pasākumi sociālajā un nodarbinātības jomā, izmantojot gan atbalsta mehānismus sociālajiem izdevumiem, gan ieguldījumus valstu vai reģionālo infrastruktūru veidošanā. Īpaša uzmanība ir veltīta Vidusjūras reģionam un Āfrikai, tostarp saistībā ar atbalsta sniegšanu. Komisija atkārtoti apņemas iesaistīties lauksaimniecības atveseļošanā un videi draudzīgā izaugsmē, izmantojot gan jaunus finansējuma veidus klimata pārmaiņu novēršanai, gan atbalstot videi draudzīgu un ilgtspējīgu tehnoloģiju nodošanu.

3.5. Paziņojuma nobeigumā ir priekšlikums par pasākumiem, lai atbalstītu starptautiskās tirdzniecības sistēmu, uzlabojot tirdzniecības atbalsta programmu efektivitāti un palielinot eksportkredītus. Vienlaikus Komisija iesaka veicināt diskusiju par jaunattīstības valstu valdību parādu restrukturēšanu, ierosinot arī nodokļu pārvaldības atbalsta pasākumus starptautiskā, reģionālā un valsts līmenī.

3.6. Eiropas Savienības Padome ir apstiprinājusi paziņojumā iekļāstītos galvenos ieteikumus, uzsverot dalībvalstu saistību izpildes nozīmi un aicinot “dalībvalstis, Komisiju un Eiropas Investīciju banku rīkoties koordinēti (...), pamatojoties uz kopīgām analizēm par krīzes sekām katrā valstī, sadarbojoties ar starptautiskajām iestādēm un partnervalstīm, lai identificētu valstis un iedzīvotāju grupas, kas ir visneaizsargātākās un ar mazākām krīzes pārvarēšanas spējām” (4).

(4) Eiropas Savienības Padomes “Ārējās attiecības” secinājumi, 2009. gada 18. maijā.

3.7. ES pieņemto lēmumu kopuma acīmredzami visvājākā vieta ir fakts, ka, izņemot 100 miljonus *euro* gadā, kurus iemaksā ES-Āfrikas infrastruktūras ieguldījumu fondā, nav paredzēts nekāds papildu finansējums.

4. Apdraudētā OAP

4.1. Saskaņā ar ESAO Attīstības palīdzības komitejas (DAC) datiem 2008. gadā OAP izmaksas sasniedza visaugstāko līmeni. Palīdzība 120 miljardu dolāru apjomā tika panākta, palielinoties par 10 % absolūtos skaitļos un veidojot 0,30 % no kopējā ESAO valstu IKP. Iepriekšējā gadā, pēc divu gadu (2006.–2008.g.) krasas lejupslīdes, palielinās arī divpusējās programmas.

4.2. ES reģistrēts palielinājums par 4 miljardiem *euro* salīdzinājumā ar 2007. gadu, 2008. gadā sasniedzot kopējo summu 49 miljardu *euro* apmērā, kas ir 0,40 % no IKP. Jāatgādina, ka 2002. gadā Monterejas konsensa laikā Komisija izvirzīja vidusposma mērķi līdz 2006. gadam sasniegt 0,39 %. Vienlaikus jāuzsver, ka mērķis novirzīt vismazāk attīstītajām valstīm (VAV) 0,20 % no IKP vēl ir ļoti tālu: pašlaik tikai 20 miljardi ASV dolāru tiek paredzēti Āfrikai, salīdzinot ar paredzētajiem 50 miljardiem 2010. gadā.

4.3. Ir nopietni jāšaubās par ES iespēju konkrēti nodrošināt turpmākus palielinājumus, kas tiek lēsti 20 miljardu dolāru apmērā, kuri ir vajadzīgi, lai sasniegtu mērķi – 0,56 % no IKP 2010. gadā. Ziņojumā *Aid Watch 2008* Eiropas NVO platforma *Concord* paredzēja palīdzības samazinājumu par 27 miljardiem dolāru divu gadu laikā (2009.–2010.g.). Turklāt minētajā ziņojumā ir norādīts, ka jāpārskata ES dati, jo tajos ir ietverti izdevumi, kas nav saistīti ar OAP: 5 miljardi ārējā parāda dzēšanai, 2 miljardi studentu stipendijām un 1 miljards bēgļu izdevumiem. *Concord* uzskata: atņemot šos skaitļus, 2008. gadā tika sasniegti vienīgi 0,34 % no IKP, kas ir diezgan tālu no mērķa – 0,56 %, kas jāasniedz 2010. gadā.

4.4. Arī saskaņā ar Pasaules Bankas 2009. gada ziņojumu ir pilnīgi nereāli, ņemot vērā pašreizējo situāciju, sasniegt Glenīglā noteiktos atbalsta palielināšanas mērķus (130 miljardi ASV dolāru līdz 2010. gadam), neraugoties uz 2008. gadā reģistrēto izaugsmi un dažu nozīmīgu līdzekļu devēju jau pieņemtajām saistībām.

4.5. Arvien vairāk ir to, kas uzskata, ka ir vajadzīgi jauni resursi, kuri ievērojami pārsniedz Glenīglas saistības. ANO Attīstības programmā (UNDP) ir uzsvērts: runa nav tikai par pieņemto saistību ievērošanu, bet arī par ievērojamu finansējuma palielināšanu, piemēram, vismaz 0,7 % no visiem fondiem, kas ir piešķirti banku glābšanai un ekonomikas atveseļošanai (tiek lēsts, ka tie ir aptuveni 7 000 miljardi ASV dolāru), paredzot attīstības valstu atbalstam TAM sasniegšanai, kā arī patērīga un tiešo ieguldījumu izvērsšanai ilgtermiņā nabadzīgajās valstīs. Arī PB prezidents krīzes sākumā ir vairākkārt uzsvēris: jādarā daudz vairāk, lai mobilizētu

papildu resursus un palīdzētu nabadzīgajām valstīm pārvarēt krīzes sekas, par kurām tās nav atbildīgas. Saskaņā ar jaunākajām PB aplēsēm nepieciešamais finansējums, lai vismaz izlīdzinātu dažādu zaudējumus, kas reģistrēti jaunattīstības valstīs, svārstās no 350 līdz 635 miljardiem dolāru. Šķiet, ka iepriekš minētie skaitļi ir ļoti tālu no tā, ko starptautiskā kopiena līdz šim ir spējusi mobilizēt ne vien OAP jomā, bet arī saistībā ar citiem papildu pasākumiem un aizdevumu veidiem.

4.6. Turklāt, ja neņem vērā ES paustos nodomus, ESAO ziņojumā ir norādīts, ka lielākajai daļai divpusējo līdzekļu devēju krīze rada arvien lielāku plaisu starp saistībām un līdzekļu izmaksu, un bieži vien arī tālākus maksājumu kavējumus un to atlikšanu. Atbalsti no valstīm, kas nav ESAO Attīstības atbalsta komitejas (DAC) locekļi, kļūst arvien nozīmīgāki, bet to kopējais apjoms vēl nevar ievērojami ietekmēt vispārējās tendences. Kopējais atbalstu apjoms no valstīm, kas nav DAC locekļi un kuras ir paziņojušas datus ESAO, 2007. gadā veidoja 5,6 miljardus ASV dolāru.

4.7. Lai gan pieejamie dati ir ļoti nepilnīgi, jāatzīmē pozitīva tendence saistībā ar privātiem līdzekļu devējiem, kuru atbalsti 2007. gadā sasniedza 18,6 miljardus dolāru ar 25 % pieaugumu, salīdzinot ar 2006. gadu. Saskaņā ar vienīgajiem iekšējiem datiem, kas ir pieejami ASV, bet nav iesniegti ESAO, privāto līdzekļu devēju piešķirto līdzekļu apjoms 2007. gadā sasniedza 37 miljardus dolāru; savukārt daudzi no galvenajiem fondiem, piemēram, *Gates Foundation*, paziņoja, ka 2009. gadā palielinās tos par 20 %.

5. Atbalstu efektivitāte un korupcijas apkarošana

5.1. Krīzes laikā ir ārkārtīgi svarīgi palielināt atbalstu efektivitāti. Ekonomiskie zaudējumi, ko rada atbalsta maksājumu neprognozējamība, pasākumu sadrumstalotība un līdzekļu devēju koordinācijas trūkums, pašlaik ir acīmredzami. Komisija ir aprēķinājusi, ka OAP svārstīgums var palielināt izmaksas par 15–20 %; savukārt atbalsta efektivitātes programmu pilnīga piemērošana ļautu ietaupīt 5–7 miljardus *euro* gadā. Tāpēc ir steidzami jāsteno 2005. gada Parīzes Deklarācija un 2008. gada Akras rīcības programma, sevišķi ņemot vērā ES jau pieņemtos lēmumus, ar kuriem var panākt būtiskas izmaiņas: darba dalīšana starp dalībvalstīm un Komisiju, efektīvāka valstij raksturīgās plānošanas izmantošana, atbalsta prognozējamība un labāka pārskatbīdība par rezultātiem, tostarp mazāka nosacītība⁽⁵⁾.

5.2. ESAO ir konstatējusi, ka progress atbalsta kvalitātes uzlabošanā pagaidām ir nepietiekams. Visā pasaulē 225 divpusējās un 242 daudzpusējās aģentūras katru gadu finansē simtiem tūkstošu pasākumu. Piemēram, pasaulē ir vairāk nekā 90 veselības fondu, PVO jāatskaitās 4 600 līdzekļu devējiem un jāiesniedz līdzekļu devējiem aptuveni 1 400 ziņojumi gadā. Jaunattīstības valsts valdībai komandējumos jāuzņem vidēji ap 200 oficiālo līdzekļu devēju, kuriem jāpieskaita vairāki simti privāto līdzekļu devēju komandējumu. Turklāt ESAO iepriekšējā pārraudzības aptauja liecina, ka vidēji tikai 45 % no atbalsta tiek iemaksāti paredzētajā laikā.

(5) COM(2009) 160 galīgā redakcija un 2008. gada 22. jūlija ES Padome.

5.3. Tāpēc ir jāpaaugrina darbība, lai sasniegtu starptautiski noteiktos mērķus. Jo sevišķi ir vajadzīga ES 27 dalībvalstu valdību atbilstoša politiska griba attiecībā uz:

- Parīzes Deklarācijā paredzēto 12 rādītāju pārredzamu izmantošanu;
- ES rīcības kodeksu piemērošanu;
- politikas jomu saskaņotības uzlabošanu, sevišķi tirdzniecības un attīstības politikā;
- apņēmīgu iesaistīšanos starptautiskās atbalstu sistēmas vispārējā reformā, kuras rezultātā vairāk tiktu izmantoti nevalstiskie dalībnieki un aizsākt daudzpusējo darbību jauns posms.

5.4. Šajā pieejā ir arī jāņem vērā milzīgs resursu daudzums, kas daudzās attīstības valstīs tiek notērēts korupcijas un kapitāla nelegāla eksporta dēļ, īpaši pieminot ieguldījumus saistībā ar izejvielu izmantošanu un lielajiem infrastruktūras darbiem. Ir pierādīts, ka ievērojama atbalsta daļa netiek saņemta sakarā ar korupciju, radot negatīvas sekas gan vietējiem iedzīvotājiem, gan nodokļu maksātāju uzticībai līdzekļu devēju valstīs. Saskaņā ar *Transparency International* 2008. gada ziņojumu par korupciju pasaulē tās apjoms ir sasniedzis 50 miljardus ASV dolāru, kas ir gandrīz puse no kopējā pasaules OAP apjoma un nepieciešamajiem ieguldījumiem, lai nodrošinātu mērķu īstenošanu dzeramā ūdens un sabiedrības higiēnas jomā. Pārvaldības, sevišķi attiecībā uz atbalstu izsekojamību, un maksājumu skaidrāku nosacījumu sistēmu ievērojamai uzlabošanai jāklūst par visu ES un daudzpusējo saistību noteicošo elementu. Diemžēl paziņojumā šis jautājums netiek izskatīts.

6. Privāto dalībnieku un pilsoniskās sabiedrības loma

6.1. Nevalstisko dalībnieku (kuri Kotonū nolīguma 6. pantā ir definēti kā privātais sektors, sociālie un ekonomiskie partneri, tostarp jo sevišķi arodbiedrības, pilsoniskā sabiedrība visās tās formās) lomas nozīme ir plaši atzīta. Pārsteidz fakts, ka izskatāmajā paziņojumā nekur nav pieminēta to loma krīzes pārvarēšanā, jo vairāk tāpēc, ka nevalstiskie dalībnieki ir vienīgie, kas spēj mobilizēt papildu resursus. Turklāt daudzās nabadzīgās valstīs krīzes sekas rada ļoti neizdevīgu situāciju privātajam sektoram un vājina sociālo partneru un dažādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju rīcības spējas, kas ir būtiskas, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību ilgtermiņā.

6.2. Eiropas Revīzijas palāta 2009. gada 18. maijā publicēja īpašo ziņojumu par Komisijas īstenoto nevalstisko dalībnieku ⁽⁶⁾ dalības pārvaldību Kopienas sadarbībā attīstības jomā. Lai gan šajā

(6) Šajā ziņojumā Palātas sniegtajā nevalstisko dalībnieku definīcijā ir iekļautas vienīgi pilsoniskās sabiedrības organizācijas, bet ir izslēgts privātais sektors.

ziņojumā tika atzinīgi novērtēts Kopienas fondu pieaugošais ieguldījums, kas tiek īstenots ar nevalstisko dalībnieku starpniecību ⁽⁷⁾, Palāta kritizē šādus trīs aspektus:

- nevalstisko dalībnieku ierobežota līdzdalība sadarbības procesā; bieži vien tie ir tikai projektu izpildītāji vai pakalpojumu sniedzēji, ar kuriem konsultējas neregulāri un ar novēlošanos;
- nepietiekama rīcība spēju palielināšanas jomā, kas galvenokārt koncentrējas uz komunikācijas un iesaistīšanas sistēmām, kuras reāli izslēdz lielāko daļu vietējo vidējo un mazo organizāciju, kā arī organizācijas ārpus pilsētām;
- daudzi trūkumi uzraudzības sistēmās un procedūru ieviešanā, kas bieži vien ir pārāk sarežģītas un grūti saprotamas daudzām organizācijām un nesniedz pienācīgus datus par iniciatīvu virzību un to galīgo ietekmi.

6.3. Palātas norādītie būtiskie trūkumi liek atkārtoti norādīt uz viedokli, ko EESK pauž jau daudzus gadus, tas ir, nepieciešamību uzsvērt, ka prioritāte jāpiešķir ieguldījumiem nevalstiskajos dalībniekos gan nostiprinot visas tās procedūras, kas ļauj reāli paplašināt to līdzdalību, gan divkāršojot līdz pat 20 % to līdzekļu apjomu, kurus tiešā veidā piešķir nevalstiskiem dalībniekiem; šādu vēlmi EESK jau pauda iepriekšējā atzinumā ⁽⁸⁾.

7. Atbalsta pasākumu pārskatīšana un jauni finansēšanas instrumenti

7.1. Vajadzība īstenot starptautisko finanšu iestāžu, pirmām kārtām Pasaules Bankas un SVF, visaptverošu reformu ir acīmredzama saskaņā ar skaidrām pamatnostādņēm, kuras jūnijā norādīja Apvienoto Nāciju Organizācijas Konference: "starptautiskajām finanšu iestādēm jābūt nepārprotami vērstām uz attīstību" un tās ir jāreformē, lai "veicinātu attīstības valstu perspektīvu, ietekmi un līdzdalību, kā arī labāk atspoguļotu pašreizējo situāciju" ⁽⁹⁾.

Liekas, ka tas ir paradokss — konstatēt, ka, saskaroties ar krīzi, 82 % no SVF izsniegtajiem aizdevumiem tika piešķirti Eiropas valstīm un tikai 1,6 % — Āfrikas valstīm, un visnabadzīgākās valstīs saņēma tikai nelielu daļu vairāk par 20 miljardiem dolāru no kopējās 1 100 miljardu dolāru summas, par kuru lēma Londonas 2009. gada 2. aprīļa G20 sammitē.

(7) Saskaņā ar *EuropeAid* datiem 2006. un 2007. gadā ar nevalstiskiem dalībniekiem noslēgto līgumu summa tiek lēsta 836,43 un 915,26 miljoni *euro* apmērā (neieskaitot humāno palīdzību, ko pārvalda ar *ECHO* starpniecību), t.i., 10 % no ES atbalsta attīstības valstīm. Aptuveni 50 % no *ECHO* finansējuma ir paredzēti NVO (aptuveni 353 miljoni *euro* 2007. gadā).

(8) Atzinums "Pilsoniskā sabiedrība un attīstības politika", ziņotāja — Florio kdze (OV C 234, 2003).

(9) ANO Konference par ekonomikas un finanšu krīzi, 2009. gada jūnijā.

7.2. ES jāspēr soļi, lai radikāli pārskatītu šīs attiecības, gan nopietnāk ņemot vērā un īstenojot Pasaules Bankas priekšlikumu par jaunu un īpašu neaizsargātības fondu (*vulnerability fund*), kas būtu paredzēts jo sevišķi nodrošinātības ar pārtiku, sociālās aizsardzības un tautas attīstības finansēšanai, gan izstrādājot īpašu un kopēju PB un ANO specializēto aģentūru sadarbības ietvaru. Tāpat ir jārikojas saistībā ar SVF speciālo aizņēmumtiesību (SAT) jaunu emisiju vismaz 250 miljardu ASV dolāru apmērā, kas īpaši paredzēti likviditātes nodrošināšanai attīstības finansēšanai.

7.3. ES jāuzņemas arī vadošā loma, lai tirdzniecības finansēšanas un Dohas sarunu ātrās atsākšanas centrā tiktu liktas attīstības valstu vajadzības un paredzēti īpaši atbalsta un aizsardzības pasākumi visnabadzīgākajām valstīm, kā arī nodrošinātībai ar pārtiku.

7.4. EESK jau sen ir pārliecināta, ka ir aktīvi jāstrādā, lai sekmētu un radītu vairāk jaunu attīstības finansēšanas instrumentu. Diemžēl līdz šim ir paveikts ļoti maz, un ir jāpaplašina neseno iniciatīvu un lēmumu joma, piemēram, Starptautiskais Vakcinācijas finansēšanas mehānisms (International Finance Facility Fund (IFF-Im), ko izveidoja 2006. gada novembrī, lai finansētu vakcinēšanu nabadzīgajās valstīs; tirgus atbalsta programmas (*advanced market commitment*), kas tika izveidotas tajā pašā laikā; Akvilas G8 sammita iniciatīva, lai piecu gadu laikā par 50 % samazinātu izmaksas imigrantu oficiālajiem naudas pārskaitījumiem uz izcelsmes valsti, tādējādi tos palielinot par 13–15 miljardiem dolāru gadā. EESK atbalsta priekšlikumu beidzot sākt diskusiju par brīvprātīga nodokļa piemērošanu 0,005 % apmērā starptautiskiem finanšu darījumiem (*Tobin* nodoklis), ko nesēn atjaunoja Francijas un Vācijas valdība G20 sammitā Pitsburgā. Šiem jaunajiem finansēšanas mehānismiem, kuriem tomēr tikai jāpapildina OAP saistības, jābūt nepārprotamāk saistītiem ar Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanu, klimata pārmaiņu izraisītām steidzamām vajadzībām, kā arī izmaksām, kas turpmākajos gados būs jāsedz nabadzīgajām valstīm.

7.5. Jautājums par starptautiskās atbalsta sistēmas reformu, ko Komisija pamatoti ierosina priekšlikuma 11. punktā, ir neatliekami jārisina, un ES var uzņemties vadošo lomu šajā jomā, vismaz saistībā ar šādiem aspektiem:

- Izveidot starptautiskas agrīnās brīdināšanas sistēmu, ar kuras palīdzību turpmākajos gados pārraudzīt krīzes ietekmi uz iedzīvotāju dzīves apstākļiem un attīstības perspektīvām, lai virzītu atbalstu un ieguldījumus;
- stingras pārskatbūvības sistēmas izstrāde, lai uzraudzītu panākto progresu un izvērtētu veikto pasākumu efektivitāti saskaņā ar G8 sammita lēmumu;
- nozīmīgāki ieguldījumi konfliktu skarto reģionu stabilizācijai, institucionālai attīstībai, krīzes pārvaldīšanai, nostiprinot vietējās un reģionālās programmas un rīcības

spējas; universālu sociālās aizsardzības sistēmu izveidošanas paātrināšana un lietderīgu ieguldījumu paredzēšana, lai risinātu nodrošinātības ar pārtiku un klimata pārmaiņu uzdevumus;

- iespējas piekļūt mikrokreditam nostiprināšana un paplašināšana, lai atbalstītu uzņēmējdarbības iniciatīvas, kurām nevar izmantot bankas finansējumu.

7.6. Nodrošinātības ar pārtiku un “zaļās izaugsmes” atzīšana par ilgtermiņa stratēģiska ieguldījuma diviem mērķiem var būt svarīgs vadmotīvs jaunai atbalsta un ieguldījumu sistēmas izvēšanai, kas krīzes dēļ ir vēl svarīgāka. Šāda sistēma var radīt gan jaunās ekonomikas valstu lielāku resursu un kompetences koordinētu iesaistīšanos, gan dot konkrētu ekonomiskās partnerības iespēju Eiropas un ESAO zonai.

7.7. Attiecībā uz ES ir divas papildu piezīmes:

- pirmā piezīme ir par nepieciešamību uzmanīgi izvērtēt budžeta atbalsta instrumenta izmaiņas iepriekšējos gados, ņemot vērā iespēju to precīzāk novirzīt nozaru mērķiem, piemēram, veselībai, pienācīgam darbam, skolai un apmācībai, infrastruktūrām, sociālajiem pakalpojumiem un zaļajai izaugsmei, kā to vēlējas arī EP ⁽¹⁰⁾;
- otra piezīme skar jaunās Komisijas locekļu kompetences jomu pārskatīšanu, proti, tiešu kontroli pār *EuropeAid* atkal uzticot par attīstību atbildīgajam komisāram; pašlaik to veic par ārējām attiecībām atbildīgais komisārs.

7.8. Attīstības jomā salīdzinājumā ar citām ir vissteidzamākā vajadzība pēc vienotas ES nostājas un pastiprinātas spējas rīkoties vienoti un koordinēti ar dalībvalstīm ne tikai, lai spētu rīkoties jaunajos, krīzes radītajos starptautiskajos apstākļos, bet arī lai nodrošinātu lielāku efektivitāti iespējam saistībā ar savu lomu, kā arī šajā jomā pašlaik vispārīgi pieejamajiem resursiem un kompetencēm. Ņemot vērā starptautisko dalībnieku maiņu, šobrīd vairāk nekā jebkad ir jākonstatē apgalvojuma patiesums, ka visnabadzīgāko valstu, jo sevišķi Āfrikas, attīstībai ir stratēģiska nozīme pašas Eiropas turpmākai attīstībai ⁽¹¹⁾.

7.9. Starptautiskās sadarbības pastiprināšana, lai apkarotu korupciju un nodokļu nemaksāšanu, krīzes dēļ ir kļuvusi par vispārpieņemtu faktu, sevišķi attiecībā uz cīņu pret nodokļu paradīzēm. Saskaņā ar ANO Narkotiku un noziedzības apkarošanas biroja (UNODC) datiem pašlaik nelikumīgā tirdzniecība un nodokļu nemaksāšana veido no 1 000 līdz 1 600 miljardu dolāru lielu apgrozījumu, no kuriem puse ir no jaunattīstības valstīm un pārejas ekonomikas valstīm. No šiem 500–800 miljardiem dolāru tikai 3 % ir saistīti ar korupciju, 30 % — ar noziedzīgām

⁽¹⁰⁾ DEVE komisijas rezolūcijas projekts, 2009. gada septembris.

⁽¹¹⁾ Sk. atzinumu par tematu “ES, Āfrika un Ķīna”, ziņotājs — *Jahier* kgs, (OV C 318, 2009), kā arī atzinumu par tematu “Atjauninātās Lisabonas stratēģijas ārējā dimensija”, ziņotājs — *Jahier* kgs, (OV C 128, 2010).

darbībām, bet 67 % — ar nodokļu nemaksāšanu. Citiem vārdiem sakot, nodokļu nemaksāšana jaunattīstības valstīm izmaksā summu, kas svārstās no 300 līdz 500 miljardiem dolāru, no kuriem 285 miljardi ir saistīti ar neformālo jomu, bet 160 — ar daudzu pārnacionālu uzņēmumu, kuri darbojas šajās valstīs, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas ⁽¹²⁾. EESK uzskata, ka šajā jomā ir

steidzami jāīsteno radikālas pārmaiņas, kas šobrīd ir reāli iespējams. Tas ļautu ne vien iegūt neplānotus resursus ieguldījumiem un attīstības atbalstam, bet ļautu arī attīstīt stabilākas un taisnīgākas nodokļu sistēmas daudzās nabadzīgās valstīs; šīs sistēmas ir nepieciešamais pamats, lai stiprinātu iestādes un izstrādātu veselīgu attīstības perspektīvu.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹²⁾ CIDSE pētījums, 2008. gada novembris.

PIELIKUMS

Pilnsapulce noraidījusi iesniegto grozījuma priekšlikumu ar vienu ceturto daļu balsu par.

AM: Mr Peel

7.9. punkts

Grozīt šādi:

7.9 Sakarā ar krīzi starptautiskās sadarbības pastiprināšana, lai apkarotu korupciju un nodokļu nemaksāšanu, ir vispārpieņemts fakts, sevišķi attiecībā uz cīņu pret nodokļu paradīzēm. Saskaņā ar ANO Narkotiku un noziedzības apkarošanas biroja (UNODC) datiem pašlaik nelikumīgā tirdzniecība un nodokļu nemaksāšana veido no 1 000 līdz 1 600 miljardu dolāru lielu apgrozījumu, no kuriem puse ir no attīstības valstīm un pārejas ekonomikas valstīm. No šiem 500–800 miljardiem dolāru tikai 3 % ir saistīti ar korupciju, 30 % — ar noziedzīgām darbībām, bet 67 % — ar nodokļu nemaksāšanu. Citiem vārdiem sakot, nodokļu nemaksāšana attīstības valstīm izmaksā summu, kas svārstās no 300 līdz 500 miljardiem dolāru, no kuriem 285 ir saistīti ar neformālo jomu, bet 160 — ar daudzu pārnacionālu uzņēmumu, kuri darbojas šajās valstīs, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (1). EESK uzskata, ka šajā jomā ir steidzami jāsteno radikālas pārmaiņas, kuru īstenošana pašlaik ir reāli iespējama. Tas ļautu ne vien iegūt necerētus resursus ieguldījumiem un attīstības atbalstam, bet ļautu arī attīstīt stabilākas un vienlīdzīgākas nodokļu sistēmas daudzās nabadzīgās valstīs; šīs sistēmas ir nepieciešamais pamats, lai nostiprinātu iestādes, kā arī ilgtermiņa attīstības veselīgai perspektīvai.

Pamatojums:

Minētie skaitļi jāsvītiro, jo tie atšķirībā no šeit norādītā nav ietverti UNODC ziņojumā.

Balsošanas rezultāti: Par: 59 Pret: 93 Atturas: 9 Balsis kopā: 161

(1) Sk. bibliogrāfija: CIDSE pētījums, 2008. gada novembris.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par transportlīdzekļu radiotraucējumiem (elektromagnētiskā savietojamība)”

COM(2009) 546 galīgā redakcija – 2009/0154 (COD)

(2010/C 255/24)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2009. gada 9. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par transportlīdzekļu radiotraucējumiem (elektromagnētiskā savietojamība)”

COM(2009) 546 galīgā redakcija – 2009/0154 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 458. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 179 balsīm par un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar kuru atceļ Padomes Lēmumu 79/542/EEK, ar ko izveido trešu valstu vai trešu valstu daļu sarakstu un nosaka dzīvnieku un sabiedrības veselības un veterinārās sertifikācijas nosacījumus, lai Kopienā importētu konkrētus dzīvus dzīvniekus un tādu dzīvnieku svaigu gaļu”

COM(2009) 516 galīgā redakcija – 2009/0146 (COD)
(2010/C 255/25)

Padome 2009. gada 27. oktobrī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 37. pantu un 152. panta 4. punkta b) apakšpunktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar kuru atceļ Padomes Lēmumu 79/542/EEK, ar ko izveido trešu valstu vai trešu valstu daļu sarakstu un nosaka dzīvnieku un sabiedrības veselības un veterinārās sertifikācijas nosacījumus, lai Kopienā importētu konkrētus dzīvus dzīvniekus un tādu dzīvnieku svaigu gaļu”

COM(2009) 516 galīgā redakcija – 2009/0146 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 458. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 16. un 17. decembrī (16. decembra sēdē), ar 178 balsīm par un 4 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2009. gada 16. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

2010/C 255/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Stratēģiskie mērķi un rekomendācijas ES jūras transporta politikai 2018. gada perspektīvā" COM(2009) 8 galīgā redakcija	103
2010/C 255/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums "Ilgspējīga nākotne transportam: kā izveidot integrētu, tehnoloģijās balstītu un ērti izmantojamu sistēmu" COM(2009) 279 galīgā redakcija un par tematu "Pamatprincipi Eiropas transporta politikai pēc 2010. gada"	110
2010/C 255/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Lietiskais internets – rīcības plāns Eiropai" COM(2009) 278 galīgā redakcija	116
2010/C 255/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai par to, kā ziņot Komisijai par enerģētikas infrastruktūras investīciju projektiem Eiropas Kopienā, un par Regulas (EK) Nr. 736/96 atcelšanu" COM(2009) 361 galīgā redakcija – 2009/0106 (CNS)	121
2010/C 255/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā" COM(2009) 160 galīgā redakcija	124
2010/C 255/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par transportlīdzekļu radiotraucējumiem (elektromagnētiskā savietojamība)" COM(2009) 546 galīgā redakcija – 2009/0154 (COD)	132
2010/C 255/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar kuru atceļ Padomes Lēmumu 79/542/EEK, ar ko izveido trešu valstu vai trešu valstu daļu sarakstu un nosaka dzīvnieku un sabiedrības veselības un veterinārās sertifikācijas nosacījumus, lai Kopienā importētu konkrētus dzīvus dzīvniekus un tādu dzīvnieku svaigu gaļu" COM(2009) 516 galīgā redakcija – 2009/0146 (COD)	133

Abonementa cenas 2010. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 100 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, papīra formātā + CD-ROM, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 770 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, CD-ROM, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
<i>ES Oficiālā Vēstneša</i> pielikums (S sērija) – <i>Publiskā iepirkuma līgumu konkursi</i> , CD-ROM, divi izdevumi nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 300 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , C sērija – <i>Konkursi</i>	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija ("Tiesību akti") un C sērija ("Paziņojumi un informācija").

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnijā *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – "Publiskā iepirkuma līgumu konkursi") var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu CD-ROM formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

CD-ROM formāts 2010. gada laikā tiks aizstāts ar DVD formātu.

Pārdošana un abonementi

Dažādus maksas periodiskos izdevumus, tādus kā *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, var abonēt pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>

